

1043

TREBALL DE RECERCA
SOBRE
SOLIDARIDAD OBRERA

Josep Guitart València

ÍNDEX

1. *Solidaridad Obrera*. Desenvolupament del diari durant la República

- Model de '*Solidaridad Obrera*'. Un diari sindicalista o anarquista; d'informació o de combat?
- Clientela.
- Ordenació temàtica.
- Morfologia. Evolució de '*Solidaridad Obrera*' a través de la República.
- Grup humà: direcció, redactors, col·laboradors
- Discurs informatiu.
- '*Solidaridad Obrera*', un diari ben informat?
- Finançament.
- '*Solidaridad Obrera*': de la impremta al lector

2. Estructura interna de SOLIDARIDAD OBRERA

- El control de la informació
- Sous dels redactors. Un diari ben pagat.
- Vaga a *Solidaridad Obrera*: el caçador caçat..

3. '*Solidaridad Obrera*': la lluita pel control de la CNT.

- Semblança de Joan Peiró periodista.
- Joan Peiró. Director de *Solidaridad Obrera*'.
- Felipe Alaiz, a '*Solidaridad Obrera*'
- Josep Robusté, l'oportunitat perduda
- Ramon J. Sender, anarquista heterodox.
- Tractament de la crisi trentista per part de *Solidaridad Obrera*'. Cas de Sabadell.
- La SOLI en mans del sector maximalista. Guerra contra els trentistes i distensió.

4. '*Solidaridad Obrera*' davant la República

- La repressió ordinària contra *Solidaridad Obrera*. Denúncies i segrestos.
- La repressió especial contra *Solidaridad Obrera*. Les suspensions.

-La repressió contra els directors i redactors de *Solidaridad Obrera*. Empresonament i processos.

5. Campanyes de 'Solidaridad Obrera' durant la República.

6. Epíleg: 'Solidaridad Obrera', els obrers no la compren.

-Redaccions de 'Solidaridad Obrera' durant la Segona República..

-Denúncies, segrestos i suspensions de 'Solidaridad Obrera' durant la Segona República.

7. ANNEX.

8. Bibliografia.

INTRODUCCIÓ

El tema de la meua tesi serà l'estudi del diari de la CNT, 'Solidaridad Obrera', durant una de les èpoques més desconegudes -malgrat la proliferació d'estudis- de la nostra historiografia. El meu treball pretèn tractar el diari no com a font històrica sinó com a ens propi. Per això, analitzaré les característiques formals (ús dels titulars, de fotografies, etc), les periodístiques (tipus de gèneres informatius emprats, model de diari, etc) i l'estructura interna del diari (sous, control de la informació i grup ideològic que controlava la redacció: el que a la premsa 'burgesa' s'anomena la realitat socio-empresarial). Per últim, un dels punts més importants en la meua recerca serà analitzar la persecució que les autoritats republicanes van sotmetre al diari, que fins i tot va superar la que havia portat a terme la Monarquia.

No és la primera vegada que es fa un estudi sobre el diari de la CNT, popularment coneguda com la SOLI. Susanna Tavera, amb Solidaridad Obrera. El fer-se i desfer-se d'un diari anarco-sindicalista (1915-1939), ja va fer el primer pas en donar a conèixer un dels diaris més sorprenents de la nostra història. De totes maneres, el tema és suficientment ampli com per permetre altres treballs de recerca.

En aquest cas, l'estudi s'ha limitat a l'etapa republicana per tal de poder analitzar amb més profunditat l'evolució de la SOLI durant aquells sis anys tan cabdals. Amb l'arribada de la República, l'heterogeneïtat de la CNT va arribar a un carreró sense sortida. Aquells moments de profunds canvis socio-polítics que havien de servir per reforçar l'organització només van debilitar-la i enfrontar-ne les tendències: Els maximalistes o faistes volien acabar amb el nou règim de forma immediata i convertir la CNT en un sindicat anarquista -l'objectiu era dominar els òrgans de la CNT, la famosa "trabazón" propugnada pel teòric de la FAI, Abad de Santillán-. Per el contrari, els possibilistes llibertaris o trentistes pretenien aprofitar les noves llibertats -que la CNT havia ajudat a aconseguir gràcies a la seva participació en la caiguda del règim monàrquic- per enfortir els sindicats i portar a terme una autèntica revolució social. En el fons, el seu objectiu era fer el que la República d'Azaña i companyia no s'havia atrevit a fer. Però aquesta revolució havia de produir-se en un el moment oportú i no havia d'afavorir una possible tornada de la Monarquia. A més, els trentistes volien mantenir la CNT com una organització anarco-sindicalista (terme que evidenciava l'important paper que hi jugaven els sindicalistes) que no estigués controlada per cap partit polític o grup ideològic, ni que fos anarquista.

La història de la SOLI republicana no és més que un capítol de la de la mateixa CNT. Així, la creixent influència del faisme a partir de l'estiu de 1931 va incidir sobre el diari, que va ser el primer òrgan important que es va cobrar l'ofensiva maximalista. Més tard va caure el

Comitè Regional, l'abril de 1932, una de les funcions del qual era definir la linia ideològica del diari. Amb aquest control, SOLI es va convertir en un diari 'anarquista' que en comptes d'intentar apagar el foc de les lluites internes no va fer sinó atiar-lo, fins el punt que va contribuir a l'escissió de l'estiu de 1933, en què els trentistes van abandonar la CNT per crear els Sindicats d'Oposició.

Però, malgrat el mal sabor de les lluites internes, la SOLI dels anys 30 també va deixar un bon regust. Les edicions d'abril-maig de 1931 mostren la posició clarament anti-monàrquica de la CNT (a diferència de molts republicans canviats de camissa) i el seu suport inicial (implícit) a un règim que semblava que havia de millorar la situació de les classes treballadores. De fet, durant aquells mesos semblava que la CNT volia convertir-se en el garant d'una vertadera revolució republicana: és a dir, que la República no fos un simple canvi de règim, sinó que impliqués un vertader canvi social i polític. Per altra banda, durant els primers mesos de la República, es va intentar crear un diari que no fos un simple pamflet doctrinal i que pogués arribar a un gran nombre d'obrers. I és que els primers directors (Sebastià Clara-Joan Peiró) tenien molt clar que la vitalitat de la CNT radicava en les masses treballadores i no només en els grups d'ideologia àcrata; i que sense les primeres era un gegant sense força.

El treball també analitzarà dues de les grans figures que van passar per la SOLI republicana: Joan Peiró i Ramón J. Sender. Quant el primer, és gairebé un deure moral retre-li aquest petit homenatge. Massa sovint, la història de la CNT s'ha limitat a mitificar personatges com Durruti o Ascaso i deixar de banda altres de més importants. També massa sovint s'omet que Peiró va exercir de periodista i que els seus articles i editorials eren d'una gran qualitat, tan humana com periodística; i el que és més important: un gran ressò mediàtic. Finalment, no es podia deixar de banda a l'heterodox Sender, el més brillant col·laborador de la SOLI, que va abandonar el diari, i posteriorment la CNT, degut a la intransigència de certs sectors.

L'estudi, per tant, no només serà la història de la SOLI republicana sinó també de la CNT: la crònica del fracàs que van significar aquells sis anys perduts en estèrils lluites internes mentre la dreta s'enfortia i es disposava a destruir la República; la història d'un rotatiu que va intentar convertir-se en un diari de masses sense aconseguir-ho, i d'un sindicat que no va poder erigir-se en el tità que havia de derrocar als déus dels diners, de la injustícia i del poder.

Model de SOLIDARIDAD OBRERA

Un diari sindicalista o anarquista? D'informació o de combat?

No descobrir res si diem que la SOLI dels anys 30 practicava un model de periodisme ideològic. Un model que, d'altra banda, no era massa diferent del de la majoria de diaris que integraven el mapa periodístic d'aquella època: tant els que depenien de partits polítics¹, associacions (patronals i sindicals) o institucions (com l'Església Catòlica), com aquells que depenien d'una sola persona: el cas de Luca de Tena i el seu inefable *ABC*.

Un model que provocava que la majoria de periòdics es creïessin infalibles, característica de la que no es salvaven, segons l'historiador Timoteo Álvarez, ni els diaris que com *El Sol* practicaven un model més informatiu:

"Tots convençuts de la infalibilitat de la seva doctrina, tots obligats a convertir la societat sencera a les seves idees i, en els casos impossibles, a la condemna o l'extermini dels seus enemics". (1989:88)

Una infalibilitat que en el cas de la CNT estava molt més accentuada en els que s'autodenominaven anarquistes que no en els anarco-sindicalistes o sindicalistes. I la prosa inflamada de la Frederica Montseny ("Miss FAI") -portaveu de la família Urales, batejada pels trentistes com l'"Anarchiste Standard Company" o com "los comerciantes del Guinardó {ja que tenien una casa en aquest barri, en aquella època pràcticament residencial}"-, n'és una bona prova:

"¡En pie, pues, todos, alrededor de 'SOLI', alrededor de esta última barricada del pensamiento libre, de la conciencia libre, de la Prensa libre que es 'SOLI'! Y aquel que deserte, aquel que rehuya de su deber, aquel que sea ruin y malvado y ponga sus pasiones personales por encima del deber moral, como hombre y como explotado, de defender y de apoyar a 'SOLI',

¹Pel que fa al partidisme de la premsa catalanista, tenim el testimoni del qui va ser director de *La Vanguardia*, "Gaziel" (Agustí Calvet), durant els anys 30:

"I és que tota la gent catalanista, fins i tot la més enlairada, mai no passà, en matèria periodística d'una anacrònica concepció vuitcentista. I l'arma formidable que la premsa és arreu del món, i que també ho era a Espanya a les acaballes de la monarquia, en mans dels catalans que aspiraven a transformar el país de sota-rel es reduïa a una sèrie d'inofensives pistoles de fira: a esquifits diariets de partits, òrgans onerosos i ineficients dels respectius partidismes. Tots -fossin de dreta, d'esquerra o de centre- tenien gelosament el seu; i cada diariet es feia la il·lusió de ser ell el santuari del patriotisme més pur, la veu legítima de la nostra terra. Entre tots, però, tiraven un nombre d'exemplars ridícul {la majoria d'aquests 'diariets' tiraven uns 40.000 exemplars, el que era 'ridícul' si es comparava amb els 250.000 de *La Vanguardia*, és clar}, perquè cadascun el compraven i llegien només (i encara per compromís) els correligionaris afectats pel que la gent d'aquell temps en deia 'la ceba'. No cal dir que comptaven amb una publicitat tan irrisòria que ni tan sols pagava la tinta". (1994:131)

ha de ser considerado traidor², no ya a la causa proletaria sino a la gran causa de la libertad humana". (SOLI, 'Solidaridad Obrera', clarín y barricada, 18-8-1932)

Tanmateix, s'ha de dir que la SOLI de la República no va néixer simplement com un diari sindical o anarquista, sinó que va intentar crear un model informatiu que li permetés arribar a bona part de la classe obrera, com demostra el fet que durant dos anys publicà diàriament una columna política, i amb caràcter regular les sessions de les Corts Generals.

L'intent de consecució d'aquest model, que pot sorprendre als qui limiten la CNT històrica a la definició tòpica de "sindicat anarquista", respon al caràcter heterogeni de l'organització confederal. Una heterogeneïtat que era plenament assumida pels trentistes, que van voler fer un diari que pogués arribar no només als obrers cenetistes sinó també a la resta de treballadors. Fins i tot amb l'ambició d'arribar a l'home del carrer, al petit burgès, al tècnic que havia de col·laborar en la futura obra revolucionària; el que en el camp sindical també era un dels objectius dels trentistes: integrar els tècnics a la CNT³.

Per aquest motiu, el diari havia de donar el que el públic demanava. I en aquells moments el *panem et circum* informatiu era l'anàlisi de la política espanyola i la reproducció dels debats parlamentaris. Interès que era bastant comprensible després de set anys de sequera política. A més, s'ha de tenir en compte que l'etapa de la SOLI trentista va coincidir amb la discussió de la Constitució republicana, el que augmentava l'interès popular pels debats parlamentaris.

Interès que queda reflexat per un testimoni d'excepció d'aquella època: Eduardo de Guzmán, que va ser el cap de redacció del diari vespertí *La Tierra*. Tant era l'interès per la vida política que, segons aquest periodista, un dels principals reclams dels diaris vespertins eren les cròniques dels debats parlamentaris que havien tingut lloc aquella mateixa tarda (1982:332).

Per altra banda, la premsa era l'únic mitjà de comunicació que podia informar els ciutadans sobre el que s'esdevenia en aquell santuari de la política. Segons Guzmán, el

²I no eren paraules al vent el que escrivia la Montseny, perquè quan els trentistes es van oposar al control faista de la CNT, van passar a ser considerats "traïdors" i a ser tractats com a tals.

³Aquest interès per arribar als tècnics queda demostrat amb els articles d'enginyers que SOLI va publicar durant l'etapa trentista, com per exemple del que firmava Gabriel Renom el 9-7-1931:p10. "Las reivindicaciones obreras".

1931 es va rebutjar “desdeñosamente la proposición de instalar micrófonos en el Congreso para retransmitir la sesiones de las Cortes Constituyentes”. S’ha de recalcar, però, que aquest desdeny no responia només a l’habitual desídia dels espanyols per les modernes tecnologies sinó també al fet que la ràdio encara no estava massa implantada al nostre país.

Pel que fa a *Soli*, a finals de 1931 ja havia perdut la meitat de compradors i només disposava dels militants entusiastes, que no mostraven tenir massa interès per les cròniques parlamentàries. Tanmateix, aquestes es van mantenir fins l’estiu de 1932.

A l’interès per la política, s’hi havia d’afegir el que despertaven els esdeveniments que la implantació de la República feia succeir de forma vertiginosa: vagues, enfrontaments sagnants amb la Guàrdia Civil, atacs monàrquiques -tan de paraula com de fet- contra el nou règim, etc. Eduardo de Guzmán assegura que “la pasión política y el interés popular por los hechos que suceden a diario hacen que en los años republicanos la prensa tenga una difusión muy superior a la alcanzada en cualquier otra época”. (1982:330).

Però el model que buscaven els trentistes no va cuallar, degut a la crisi interna de la CNT i els constants canvis en la direcció del diari. Això va provocar que la SOLI republicana adoptés diferents models periodístics:

A) Abril-setembre 1931. Model informatiu-ideològic (tendència anarcosindicalista)

L’objectiu principal d’aquest model era convertir SOLI en el diari dels treballadors. Un model amb uns objectius molt clars, tal com definia el propi diari:

“El diario de los trabajadores (...) debe defender los intereses morales y económicos del proletariado”.

‘Solidaridad Obrera’ no es un simple órgano de información. Es un diario que representa a una colectividad que tiene problemas para resolver, que tiene intereses que defender y pensamientos e ideas a exponer” (SOLI, *Otra vez en la brecha*, 8-I-1931)

No obstant, com ja s’ha senyalat abans, també hi havia interès en captar l’atenció de l’home de carrer que tot i no pertànyer a la classe obrera podia simpatitzar amb ella. Per això, la SOLI ‘moderada’ s’adreçava al “poble” en general, amb la voluntat d’aconseguir el suport d’aquells sectors de la petita burgesia, majoritàriament antimonàrquica, que més a prop estaven de la classe obrera, com per exemple els dependents o els administratius, coneguts com a ‘pixatinters’.

Però aquest projecte expansiu no es va poder portar a terme, ja que l'octubre de 1931 els maximalistes van apoderar-se del diari i posteriorment de tota l'organització confederal; fet que va provocar un empitjorament de la imatge de la CNT als ulls de l'opinió pública.

Aquest model tenia molt d'interès per la política nacional. Per aquest motiu presentava una columna diària d'anàlisi polític i reproduïa els debats parlamentaris. El seu objectiu era capacitar a les masses i enfortir els sindicats per tal de portar a terme la revolució social; i mentre aquesta no arribava, s'havia de convèncer els treballadors que la CNT no s'havia de mantenir al marge de la vida política i que havia d'influir en el Govern per tal de millorar les condicions de la classe obrera.

Aquest model també tenia molt interès en la política i els esdeveniments internacionals.

B) Octubre 1931- juny 1932. Model informatiu-ideològic. (Tendència anarquista)

S'inicia una oposició frontal a la República. Hi ha molt d'interès en l'anàlisi de la política nacional i internacional. Però en el cas de la política espanyola, l'interès ja no és per modificar-la sinó per demostrar a les masses que el règim burgès no pot resoldre els seus problemes i, per tant, que cal enderrocar-lo ràpidament. El model és cada vegada més antirepublicà i antipolític, tot i que es segueixen mantenint les cròniques parlamentàries.

El principal director d'aquesta etapa, Felipe Alaiz, assegurava que calia modernitzar el diari i introduir-hi reportatges. No obstant, la seva proposta es va quedar en una declaració de principis, ja que la SOLI va seguir arrossegant un excessiu nombre d'articles d'opinió.

C) Juliol 1932-setembre 1933. Model ideològic. (Tendència anarquista).

Desapareixen les cròniques parlamentàries, que només es publiquen quan afecten a la CNT. Augmenta el to antirepublicà i antipolític del diari. Comencen a evidenciar-se de forma patent el distanciament entre tendències dins la CNT, fet que provoca una disminució de la capacitat d'anàlisi del diari. A partir de juliol de 1932, dos de les millors plomes cenetistes, Joan Peiró i Angel Pestaña deixen de col·laborar en el diari. El buit que deixen no pot ser ocupat i la qualitat del diari se'n ressenteix.

D) Setembre 1933-Octubre 1934. Model ideològic-sensacionalista: diari de combat. (Tendència anarquista)

Apareixen crítiques duríssimes contra la política i contra els partits republicans. Es fomenta la campanya antielectoral agressiva i es proclama la necessitat de fer la revolució si guanyen les dretes. El diari mostra un anticatalanisme visceral, arran de l'enfrontament de la CNT amb els 'escamots' d'Estat Català. Gairebé cada dia apareixen titulars en forma d'eslogans de lluita contra el capitalisme, contra el govern Azaña i contra la política de la Generalitat. Comencen a fer-se cada vega més habituals les portades-pamflet.

E) 1935-1936. Model informatiu-sensacionalista. (Tendència anarquista)

Els continus fracassos en la línia insurreccional, propugnada per García Oliver i Durruti, fan que la CNT intenti tornar a la via de potenciació sindical. Per això, desde SOLI es torna a donar importància a la capacitació sindical per portar a terme la revolució. Per altra banda, també reneix l'interès per la política nacional -tot i que no es publiquen les cròniques parlamentàries-. Però el que destaca sobremanera és l'interès per la situació internacional, com demostra l'ampli desplegament informatiu que la SOLI va dedicar a la guerra italoabisinia. Es mantenen els titulars espectaculars, que moltes vegades són eslògans de lluita -sobretot contra el feixisme- i les portades-pamflet.

Malgrat les diverses etapes, la SOLI republicana va conservar una característica que la diferenciava d'altres diaris obrers com *El Socialista* -més endogàmic i corporatiu-. La SOLI no es limitava a tractar temes sindicals sinó que apareixia al carrer no només disposada a lluitar pels seus afiliats sinó també a favor dels "oprimits". Per aquest motiu, el mateix any de la seva aparició va iniciar una campanya per la rebaixa dels lloguers. Des que va ressorgir l'agost de 1930, SOLI va voler ser més que un simple òrgan sindical i va intentar convertir-se en un diari que pogués informar sobre els esdeveniments polítics, tan nacionals com internacionals, per tal que els obrers no haguessin de comprar la premsa 'burgesa'. Un objectiu gens despreciable, ja que era prou conegut que molts obrers compraven aquest tipus de premsa per estar més ben informats.

Un dels representants del sector moderat, Sebastià Clara -aleshores director del diari- en el ple regional de juny de 1931 indicava quin havia de ser el model de diari, en :

“Organización sindical, Convocatorias, Problemas sindicales, Movimiento cultural universitario y científico; Información nacional e internacional. Documentación sobre problemas económicos, financieros, diplomáticos y políticos, nacionales e internacionales. (...) Se debe dar al proletariado todo lo que necesita saber” (1931:13-14).

Un model amb un clar objectiu:

“Con ello la Confederación ganará adeptos, adquirirá solvencia y podrá en un próximo futuro, más o menos inmediato, aspirar a cumplir su misión histórica, capacitar y organizar al proletariado obrero y campesino. Para derrumbar al capitalismo y estructurar un régimen de producción equitativo, y en el orden moral, crear las bases indispensables para la manumisión de la clase obrera”. (1931:14).

Curiosament, el model informatiu que volien consolidar els trentistes no es va poder portar a terme fins a la guerra civil, quan Jacinto Turyho es va fer càrrec de la direcció:

“(...) ya hace muchos años que Artes Gráficas había propuesto en diferentes ocasiones lo que técnicamente debía ser “Solidaridad Obrera” (...) que se comprara no sólo por nuestro contenido ideológico sino por su capacidad informativa. Y esto se ha conseguido hasta tal punto que hoy podemos estar orgullosos” (CRT de Cataluña, 1937:p150).

El pas de Sebastià Clara com a director, malgrat la manca de pàgines i de nombre de redactors, va fer de SOLI un gran diari obrer, com es pot comprovar repassant la col·lecció del diari (finals 1930-juny 1931). Per tant, quan Peiró va tornar a ser nomenat director del diari per 46 vots (juny 1931), Clara -que en va aconseguir 12- es va convertir en el cap de redacció, ja que era el més indicat per aquesta tasca. Clara, tot i no ser periodista professional, va demostrar sempre tenir una concepció informativa molt encertada.

Peiró necessitava un home de confiança en aquest lloc, ja que dirigia el diari i a la vegada seguia treballant en la cooperativa del vidre de Mataró. Per tant, era lògic que no pogués ocupar-se de tots els assumptes del diari. Peiró es va ocupar de la part editorial, a la que va transmetre la seva peculiar claredat expositiva i el seu neguit per dir les coses pel seu nom -el que li va causar no pocs problemes, tant amb les autoritats com amb els sectors més maximalistes de la CNT-. I Clara de la periodística, tot aplicant les receptes informatives que havia donat a principis de juny del 1931.

El model comptava amb un suport cabdal: Ramón J. Sender i la seva **“Postal Política”**. La col·laboració de Sender responia clarament als objectius trentistes: la CNT

havia de tenir veu i vot en la política que fessin les Corts. Per tant, semblava lògic que es publicués una columna diària dedicada a l'anàlisi de la realitat política.

Amb la sortida de Peiró del diari, ja amb Alaiz com a director, va desaparèixer la **"Postal Política"**, i van augmentar els articles expositius de doctrina anarquista. El que coincidia plenament amb la ideologia de l'aragonès: no calia fer anàlisis polític perquè intentar incidir en les Corts era 'reformisme' i el que calia era fer la revolució. No obstant, es van seguir mantenint les cròniques parlamentàries.

Aquest model, totalment contrari a l'acceptació circumstancial de la República, es va veure reforçat per la inestabilitat social i política, en part provocada per la mateixa CNT, que donava arguments als sectors més 'extremistes' per portar a les masses cenetistes cap a la revolució immediata. L'actuació de la Guàrdia Civil durant els primers dies de gener de 1932 (matances d'Epila, Arnedo, etc.) encara va reforçar més el model antipolític del sectors faistes. Per altra banda, la constant repressió que es veia sotmesa la CNT va provocar la disminució d'articles constructivistes i va augmentar els que carregaven ferotgement contra la República.

Model que va ser parcialment modificat per Josep Robusté -director entre març i juny de 1932-, que va tornar a incloure la columna de Sender i tota una sèrie d'articles analítics i relexius, escrits pel propi Sender, per Peiró i Pestaña. Quan a la informació política, Robusté va continuar mantenint les cròniques parlamentàries, tot i la disminució del nombre de pàgines -de 8 a 6-, cosa que neguitejava als sectors més 'anarquistes' que demanaven que l'espai s'ocupés per altres qüestions i que si calia es publicués un breu comentari sobre les sessions parlamentàries. No obstant, Josep Robusté justificava la publicació de les cròniques de les sessions de les Corts. Per dos motius:

El primer perquè el final de la informació sobre les Corts arribava quan l'edició estava a punt de tancar-se, pel que era impossible publicar només un comentari, ja que no hi ha temps d'analitzar el contingut de les sessions parlamentàries. I el segon perquè:

"Queramos o no, a muchos interesa aún lo que dice el Parlamento, y si nosotros no lo publicamos, los obreros querrán leerlo en la Prensa burguesa, en detrimento de la nuestra".
(SOLI, 4-5-1932: 4)

Tanmateix, el model canviarà quan el juliol de 1932 tots els òrgans de la CNT (inclosa la mateixa SOLI) estan totalment controlades pels faistes. A partir d'aquest moment el model s'allunya cada vegada més de la capacitació revolucionària de les masses i es

decanta per l'exaltació de la revolució, que Ramón J. Sender va calificar de "buena fe pseudorrevolucionaria" (Casanova, 1997:97).

A partir d'aquest moment, en el diari predominen els atacs contra la República que no la informació, que queda rellegada a notícies nacional i internacionals. Aquest canvi, a més, coincideix amb un enfrontament cada vegada més obert contra ERC i contra els 'moderats' o trentistes⁴.

Model que es radicalitzarà a partir de 1933, quan l'enfrontament contra els antics camarades. I és en aquests moments quan desapareixen les cròniques parlamentàries, llevat que tractin temes relacionats amb la pròpia CNT, com per exemple la discussió sobre Casas Viejas, on es va produir una insurrecció anarquista i on la Guàrdia d'Assalt va assassinar a diversos camperols a sang freda.

Malgrat tot, SOLI mai no deixarà totalment de banda el model informatiu, ja que de forma contínua publica notícies nacionals i internacionals. Així, com es veurà a través de diversos capítols del treball, el model es veurà modificat per l'estratègia faista, que el converteix en un diari de combat més que no en un diari d'informació per als treballadors. I no només de combat contra les forces de l'Estat sinó també contra els "traïdors" a la classe obrera: el socialistes i els trentistes.

L'etapa 1933-34 va ser la més agressiva de SOLI, que es transforma en un diari de combat contra la classe política, contra la Generalitat de Catalunya i el partit que la governava, ERC. El que Gómez Aparicio (1981:365) va definir com "apoliticismo hostil" -com demostren les portades de novembre de 1933, en què es van celebrar les eleccions generals- i "anticatalanismo agresivo". Però el diari també es va mostrar molt

⁴Nom amb què es va calificar els militants de la CNT que volien portar a terme un possibilisme llibertari, que implicava reorganitzar i enfortir els sindicats en un règim democràtic, i quan les masses estiguessin descontentes d'aquell règim, instaurar la revolució social i el comunisme llibertari. Aquest sector considerava, amb el precedent del fracàs bolxevic a Rússia, que la CNT potser podria instaurar una revolució però que no estava preparada per mantenir-la amb èxit. Per tant, el que calia fer era preparar als sindicats perquè poguessin organitzar la vida productiva de la nació quan es portés a terme la revolució social.

Els trentistes van oposar -sense conseguir-ho- que l'altre sector dominant de la CNT, l'"extremista" o faista (de FAI), controlés la CNT. Sector que volia destruir la República de forma immediata, ja que consideraven que encara era un règim dèbil i que no se li havia de donar temps per reforçar-se. Consideraven que no havia d'esperar-se a reorganitzar les masses ja que aquestes seguirien els grups decidits que li ensenyessin el camí de la revolució. Respecte a la nova societat que calia implantar -el comunisme llibertari-, no es plantejaven a priori quins eren els mecanismes que permetrien que tingués èxit, i asseguraven primer calia implantar-lo i que després ja es veuria la manera de conservar-lo. Per a aquest sector, la postura trentista no feia sinó reforçar el feixisme, ja que estava demostrat -i tenien el cas italià com a precedent- que un enfortiment dels sindicats només podria portar a un enfortiment paral·lel de les dretes.

hostil contra el govern Azaña -al que culpaven de les matances de Casas Viejas-, i contra el PSOE, la UGT i els Jurats Mixts, organisme de conciliació laborals creats pel ministre de Treball, el socialista Largo Caballero.

Amb l'entrada de Manuel Villar el diari va portar a terme una línia editorial més analítica, el que no era incompatible amb el model de combat que seguia el diari, sobretot perquè amb el canvi de director (Callejas va dimitir el 2 de juliol de 1933) els titulars cada vegada van ser més grans i més sensacionalistes.

Un model que va acabar l'octubre del 1934, quan el diari es va autosuspendre per no sofrir la vergonya de ser l'únic diari d'esquerres sense sofrir la repressió de les autoritats de Barcelona.

El model de SOLI canviarà durant el 1935, quan els sectors maximalistes es replantegin l'estratègia a seguir. A partir d'aquest moment s'intentà donar més relleu a la informació internacional per atraure al lector potencial. Canvi, degut en part a la censura prèvia però també a la pròpia voluntat de la redacció i del Comitè Regional, l'organisme que coordinava totes les activitats de la CNT a Catalunya i que orientava la línia ideològica del diari.

El 1935 va ser l'any del gran canvi per a SOLI. Després de desaparèixer voluntàriament del mercat el 27 d'abril, l'1 d'agost de 1935 va tornar a sortir amb noves forces i amb una clara voluntat d'orientar el seu model cap a la informació:

"En atención al propósito, largo tiempo anunciado de que 'Solidaridad Obrera' cubra las necesidades del lector, procuraremos a la par que el aumento de páginas la división de las mismas por secciones permanentes y ampliación del contenido informativo cual exigen las modernas corrientes del periodismo".

Uns mesos més tard, el secretari del Comitè Regional, Mariano R. Vázquez, descrivia de forma destallada com havia de ser aquest model informatiu. Un model que, com demostra el text, volia captar més lectors per a SOLI:

"Un problema de capital importancia y que está abandonado, es incitar al individuo a superarse técnicamente en su profesión. El diario puede realizar esta misión. Veámoslo:

Podría dedicarse tres páginas semanales a un Sindicato o industria por día. En esta página se insertarían trabajos estadísticos de la situación de la industria; adelantos modernos de la producción; demostraciones de como podría organizarse el trabajo con un mínimo de esfuerzo y un máximo de rendimiento; enseñanza de los métodos modernos; estímulo al estudio, etc. Todo

tendente a incitar a que cada cual tenga interés en adquirir el mayor grado posible de perfección en su oficio.

Esto daría por resultado, con el apoyo de los camaradas y de los sindicatos, que el día que apareciese la página de una industria, los obreros de ella la adquiriesen, por ser algo muy suyo. Y en el aspecto revolucionario e ideológico, ¿qué más importante que lograr la preparación de cada cual? Si al otro día del hecho violento se iniciase una inhibición de técnicos, conviene sea cada cual de suplantarlos. Ello es beneficioso y se debe iniciar prontamente”.

Otro aspecto que favorecería la difusión del diario, sería dedicar una página semanal a la mujer. Hoy son varios los diarios burgueses que han introducido la innovación. Claro que esas páginas femeninas contienen mucha cursilería. Pero la de ‘Solidaridad Obrera’, sería una página de contenido educativo y social.

Grande, enorme, es la tarea a realizar, para elevar a la mujer y hacer de ella un ente pensante y ejecutante con criterio propio”. (*Solidaridad Obrera*, Sugerencias pro “Solidaridad Obrera”. 4-10-1935: p8)

SOLI tornava a recuperar el model trentista que el maximalisme d’alguns sectors de la CNT -entre ells el mateix M.R. Vázquez, ex-secretari del sindicat de la Construcció de Barcelona, un dels més ‘extremistes’ de la CNT- havia impedit que es pogués portar a terme amb èxit⁵. Per altra part, és força interessant comprovar l’interès en captar a la dona treballadora, el que era signe dels nous temps que es vivien, ja que cada vegada la dona tenia interveïnia més en la vida social i política, ja que podia votar.

D’altra banda, les propostes de Vázquez coincidien també amb la regeneració de la premsa comunista que a l’igual que SOLI havia abandonat els models d’uniformitat de temps anteriors i que també volia captar nous lectors. En el cas comunista, però, l’estratègia no era captar més lectors de classe obrera sinó de la petita burgesia, el que coincidia amb la consigna del Front Popular que ordenava Moscou.

Finalment, no es pot oblidar que aquest model informatiu no era incompatible amb l’ideològic sinó tot el contrari: del que es tractava era de fer un diari atractiu pels treballadors i educar-los per a la revolució social. Perquè era evident que una gran majoria d’obres no volia llegir un pamflet sinó un diari que sigués equiparable al de la premsa ‘burgesa’.

⁵S’ha de tenir en compte que quan la direcció de Peiró va arribar als 50.000 exemplars, es va produir el primer enfrontament seriós entre trentistes i faistes, el setembre de 1931. el que curiosament va significar una disminució de les vendes.

CLIENTELA DE SOLIDARIDAD OBRERA

Tuñón de Lara va senyalar (VVAA, 1987:31) que el treballador madrileny que votava socialista comprava generalment *El Heraldo de Madrid* o *El Liberal* per estar informat. I va assegurar que només els més militants compraven a més a més el periòdic del seu partit. D'altra banda, Eduardo de Guzmán, que durant la República va ser el redactor en cap de *La Tierra*, afirmava que per regla general l'obrer de la UGT comprava *El Socialista* i un altre diari d'esquerres: *El Liberal* o *La Libertad*, mentre que el comunista feia el mateix: per un cantó comprava el diari del partit, *Mundo Obrero*, i per altre *Heraldo de Madrid* o *La Voz*. (1982:332). L'afiliat a la CNT comprava *CNT* i *La Tierra*, de tendència republicana extremista i que simpatitzava amb la central anarcosindicalista.

Pel que fa a Barcelona, els afiliats a la CNT compraven SOLI i també *El Diluvio*, "el pa espiritual dels obrers", segons Victor Alba (1990:47). No obstant, aquesta opinió s'ha de matitzar, ja que si és cert que en *El Diluvio* hi escrivia gent que simpatitzava amb la CNT com Angel Semblancat, la línia editorial del diari era bàsicament anticenetista:

"Sólo un ofuscado, un malvado puede propalar que el actual régimen sea idéntico al que derribó España el 14 de abril (...) Convirtámonos todos en fieles cumplidores de las leyes, evitando perniciosos desenfrenos, fatales para el sostenimiento del régimen republicano, que pese a todas las exageraciones extremistas, es el único adecuado en este momento de la vida española". (*Crónica Diaria*, 5-9-1931:p5).

I el dia 15-9-1931 (p4), el mateix editorialista {segurament Jaume Claramunt, el director del diari} "contra el extremismo libertario". S'ha de remarcar que l'editorial no feia menció a la llei de fugues que s'havia aplicat a Barcelona. I s'ha de tenir en compte que era el diari més esquerrà de la capital. És a dir, que si no hagués existit la SOLI, ningú s'hagués assebatat que tres persones havien caigut indefenses sota les bales de la policia.

Però, com ha apuntat la professora Susanna Tavera (1994:153), un bon nombre d'afiliats a la CNT compraven el diari republicà i només adquirien la SOLI de forma esporàdica. Si es compara la difusió d' *El Diluvio* (150.000) amb les de SOLI (30.000) comprovarà que la hipòtesi de Tavera no va gens desencaminada. Potser per aquesta

competència, SOLI va mantenir sempre una relació d'odi amb *El Diluvio*, al que ja el 1910 anomenaven "Eco de las Cloacas" (SOLI 4-11-1910). I el mateix passava amb *La Tierra*, tot i que en menor mesura ja que el diari madrileny solia deixar les seves planes per publicar manifestos, expressar opinions de cenetistes, etc.

Tot el contrari que *El Diluvio*, que durant la República va moderar la seva radicalitat i va condemnar sovint les accions de la CNT. No obstant, de tots els diaris "burgesos" que es publicaven a Barcelona, era el més popular, i sovint llançava campanyes contra els maltractes policials o els abusius lloguers de la ciutat.

Segons el criteri de Tuñón de Lara (1978:30), l'animadversió de SOLI cap a *El Diluvio* era força lògica ja que "eren precisament els diaris d'empresa de matíç republicà o esquerrà" els que feien la competència als diaris obrers. I és aquí on rau la clau de la poca difusió de diaris com la SOLI o *El Socialista*, malgrat tenir un públic potencial que podia superar el mig milió de persones.

Un altre dels diaris que podia fer la competència a SOLI era *L'Opinió*, òrgan d'ERC i després del PNRE, que tot i ser molt crític amb les tàctiques de la CNT -sobretot amb les faistes-, tenia un to republicà i obrerista que podia atreure als afiliats de la CNT més propers al partit de Macià.

Així, la potencial clientela de SOLI es veia 'temptada' per la qualitat gràfica o estilística de la premsa 'burguesa'. Aquesta tenia diners per publicar fotografies i a més per pagar les col·laboracions dels intel·lectuals i escriptors més prestigiosos.

Lògicament, el client potencial de SOLI era l'obrer. Però amb freqüència, el diari anarco-sindicalista es queixava que aquests seguien comprant premsa 'burguesa'. Per exemple, la SOLI del 7-1-1932 (**La prensa burguesa i el martirologio del pueblo español**:p4) criticava les informacions que la premsa havia publicat sobre els fets d'Arnedo, i també l'actitud dels treballadors que l'adquirien:

"Pero eso no quita el que los obreros sigan comprando la Prensa burguesa y reaccionaria, sigan facilitando la vida a quienes aplauden y apoyan y aplauden a los verdugos de los trabajadores"

Es pot dir, sense massa risc d'error, que el lector habitual de SOLI era el més militant, aquell que s'interessava pels assumptes sindicals i de l'organització. Que eren els que formaven part d'aquells 20.000 lectors "incondicionals" que tenia SOLI, segons dades de l'administració del diari (CRT de Catalunya, 1932). Però aquests militants tampoc mostraven una fidelitat eterna:

“Es vergonzo que numerosísimos compañeros de probada fe en nuestros comunes ideales no lean su prensa mientras adquieren los diarios burgueses, que les envenenan de literatura política (...) El verdadero sindicalista, el verdadero anarquista, no debe prescindir de leer y adquirir SOLIDARIDAD OBRERA, porque en ella tiene su paladín único, el que les defiende contra los atropellos del capitalismo y de las autoridades estatales; su mejor amigo que les ilustra y les orienta en el sendero de la revolución emancipadora”. (SOLI, *Hay que propagar Solidaridad Obrera*”, 22-8-1932:p1).

Aquesta actitud, segurament, era deguda als enfrontaments entre trentistes i faistes, que devien provocar que no pocs militants deixessin de comprar el diari.

Si l'obrer era un lector potencial, també ho era el camperol, tot i que a Catalunya la majoria de camperols eren ‘rabassaires’ i molt propers a ERC. Per aquest motiu, SOLI va decidir crear una pàgina setmanal, que va sortir a partir del juliol de 1932 cada diumenge. Una pàgina, que amb el títol de “Las Luchas del Campo” pretenia captar al camperol no ‘rabassaire’: aquell que estava en pitjors condicions que aquest, ja que ni tan sols tenia terres en arrendament.

I desde la pàgina “Las Luchas del Campo”, es va insistir molt que els camperols comprassin el diari:

“Campesinos: vuestro diario es SOLIDARIDAD OBRERA. Leed y propagad vuestro diario emancipador: SOLIDARIDAD OBRERA”. (SOLI; 4-12-1932:p5).

Per aconseguir el suport dels camperols, una de les tàctiques de SOLI era acusar els socialistes i a l'ERC que no els defensaven. Tanmateix, sembla que va tenir poc èxit: primer, perquè la secció no va tenir una continuïtat regular; i segon perquè tan a Catalunya els camperols van continuar afiliats a la Unió de Rabassaires, sota la tutela de Lluís Companys i a la resta d'Espanya a la Federación Nacional de Trabajadores de la Tierra (UGT). Una federació molt poderosa que editava un setmanari, *El obrero de la tierra* (1932-1936), que va arribar a tirar “en determinats moments per damunt dels 80.000 exemplars de venda”. (Checa Godoy, 1992:75).

Els qui si llegien la SOLI eren els presos socials de totes les presons d'Espanya, però especialment de la de Barcelona. Si tenim en compte que el nombre d'empresonats que reivindicava la CNT era de 9.000 el 1933 i de 30.000 el 1936, es pot preveure que la lectura de SOLI a les presons era habitual i que devia ser una lectura molt sol·licitada. No obstant, a la presó de Barcelona, la ciutat on el maximalisme faista tenia més implantació, no deixaven entrar el diari cenetista:

“En el reinado de Rojas, no ha sido permitida la entrada de un solo ejemplar de **SOLIDARIDAD OBRERA**. Sin embargo, cuando ingresaron los tradicionalistas, Rojas permitía entrasen cien ejemplares del “Correo Catalán” que se distribuían libremente, propagando el virus cavernario que suponemos debe ser del máximo agrado del dictadorzuelo de la calle Entenza.” (SOLI, “Los presos de la cárcel de Barcelona quieren leer” 2-10-1934: p1)

Mesura era del tot il·legal, ja que el 23 d’abril de 1931 “La Gaceta” havia publicat la següent disposició:

“Declarando en suspenso el artículo del reglamento de prisiones que prohíbe la entrada de periódicos a los reclusos los cuales en lo sucesivo podrán recibir los que quieran. Se hace una excepción para los incomunicados y los corregidos en celdas de castigo.” (SOLI, **Disposiciones de la Gaceta**, 24-4-1931:p1).

Tanmateix, la influència d’un diari és molt més que la seva difusió (el nombre d’exemplars venuts). És evident que el nombre de lectors d’un periòdic -que no el compren però sí el llegeixen- també és molt important, i sovint l’índex de lectura sol doblar el de la difusió.

Per exemple, actualment *El País* sobrepassa el milió cinc-cents mil lectors, mentre té una tirada de 600.000. Tanmateix, el diari més llegit amb proporció amb la seva difusió és *El Periódico de Catalunya*, que tot i no passar dels 300.000 arriba al milió de lectors. Aquest alt nivell de lectura és degut que és el diari que amb més freqüència trobem en bars i restaurants, ja que és un periòdic popular i de fàcil lectura. Els lectors no compren el diari, però són una bona presa pels publicitaris, ja que si llegeixen el diari també miren els anuncis.

I la *Soli* també era un diari que es trobava als cafès freqüentats per militants cenetistes o anarquistes, a les barberies, als ateneus llibertaris i, el que és molt important, a cada local de la CNT (tant uns com altres solien disposar de petites biblioteques). I era un diari llegit, malgrat que hagués de competir amb *El Diluvio*.

El testimoni de Josep Peirats il·lustra molt bé el problema de SOLI: tan per les pautes dels seus lectors -que sovint no la compraven- com per la competència que exercien sobre ella altres diaris, especialment *El Diluvio*:

“El maestro barbero había terminado su servicio: pelo hacia atrás, que “a la parisién”

llamábamos, y patillas de punta. Pagada la cuenta, pedí antes de soltar la propina:

- La “SOLI”, ¿me hace el favor?

-Ahí tienes “El Diluvio”.

- He preguntado por la "SOLI". Soy un obrero y pido un diario proletario.
- "El Diluvio" es un diario proletario.
- Usted tiene la obligación de servir la "SOLI" a los clientes que damos el callo.
- Por la tremenda, nones. Como dueño que soy, en mi casa hago lo que me da la gana.

¿Comprendes ?

- Lo mismo digo como cliente antiguo y vecino. Me paso a la barbería de Alejandro. A mi no me toma usted más el pelo". (SOLI París, 11-12-1958 p.15)

La CNT va arribar al Congrés Nacional de 1931 amb més de 540.000 afiliats. Està clar que *Soli*, degut a la lentitud del correu i a diverses coaccions de les autoritats no sempre arribava amb puntualitat, però si que arribava a tot arreu d'Espanya on hi hagués un sindicat de la CNT, tard o d'hora. No obstant, encara que comptessin només amb el potencial nombre de lectors que tenia a Catalunya, la regió on era més llegit el diari (i tenint en compte que regional catalana tenia 300.000 afiliats el juny de 1931 i de 400.000 l'agost del mateix any (CRT de Catalunya, 1931:66) és obvi que *Soli* podia arribar als 100.000 lectors.

A més a més, s'ha de tenir en compte que podia ser llegida per gent que no estava afiliada a la CNT (per exemple als establiments públics com bars, restaurants i barberies). I fins i tot al Congrés dels Diputats, ja que llegir *Soli* era saber la opinió de la CNT. Era llegida per Maura (SOLI, 31-7-1931) i naturalment era llegida amb lupa al govern civil de Barcelona, no només perquè el diari que carregava constantment contra els governadors civils, sobretot contra Anguera de Sojo, sinó també perquè sovint denunciava irregularitats de la policia o la guàrdia civil. També, lògicament, era llegida a al Ministeri de Treball, a càrrec del socialista Largo Caballero.

Entre els lectors de *Soli* n'hi ha de curiosos: el general Batet (SOLI, 16-9-1931:p1) també era un habitual del diari anarco-sindicalista (aquesta va publicar diverses cartes del militar desmentint algunes informacions que el diari tornava a confirmar). Altres són més comprensibles, com Pio Baroja (SOLI, 15-2-1933:p1) que sempre va sentir admiració pels anarquistes. Altres lectors eren empresaris o directors d'empreses, que podien tenir algun conflicte amb els seus treballadors i llegien la SOLI per saber que deien contra ells.

Un dels personatges il·lustres que es deia lector de SOLI era Antonio Royo Villanova, dirigent del Partido Agrario, redactor d'ABC i furibund anticatalanista, que assegurava a *La Libertad* (2-12-1931):

“Yo soy un lector asiduo de SOLIDARIDAD OBRERA, no sólo porque representa a una gran masa de opinión, sino porque tiene mis simpatías por ser un periódico escrito en castellano. Este periódico en uno de sus últimos números, y con titulares a dos columnas, publica un artículo bajo el título ‘La represión y el Estatuto de Cataluña’ (...).”

No obstant, SOLI no semblava correspondre al seu amor (SOLI, **No podemos corresponder a Royo y Villanova**, 3-12-1931:p1).

“Royo Villanova nos confunde con tanta amabilidad que, francamente, no merecemos (...) No la merecemos ni la queremos porque por muy distantes que estemos de los políticos catalanes, suponemos al señor Royo Villanova lo bastante cuerdo para no inferimos la injuria de que coincidimos con él, que, al defender el concepto clásico de la unidad española y de la sublime Puerta del Sol, aspira al eterno imperio de la reacción”.

Com a conclusió podem dir que el diari anarco-sindicalista era llegit no només per obrers sinó també -circumstancialment- per ciutadans d'altres classes socials. Segurament, però, la influència del diari devia ser proporcional a la força de la CNT com a organització. I la crisi que va patir a partir de 1932 també devia influir en el descens de la influència de SOLI.

Ordenació temàtica

PORTADA

La portada, generalment obria un **Editorial**, que va desaparèixer a partir de la sortida de Peiró del diari, i va ser substituït per una columna titulada “**Actualidad**”, que a vegades la funció d’editorial. Durant els tres mesos que Josep Robusté va ser director interí del diari, va tornar a publicar-se l’editorial, però quan va tornar Alaiz va desaparèixer.

La transformació de l’editorial en la columna de “Actualidad” provoca, però, que la línia ideològica del diari sigui molt confusa, ja que aquesta columna no sempre feia la funció d’editorial. I moltes vegades semblava més aviat una crònica d’actualitat.

Per altra part, aquesta columna no sempre estava escrita pel director de SOLI. Peirats, per exemple, assegura que el 1934-35 era Eusebi Carbó qui l’escribia. (1977:44) En canvi, amb l’editorial, el lector sempre tenia clar que la persona qui era la persona que ho deia. I a més clarificava la línia ideològica que seguia el diari.

Sovint també hi havia un article de “**Fondo**” i a vegades un acudit. L’etapa més regular en l’aparició de l’acudit va ser la de juny-setembre de 1931 en què el dibuixant SHUM va col·laborar de forma habitual. A partir del mes d’octubre de 1931, l’acudit deixarà de sortir de forma regular. I durant el mes de desembre de 1931, gairebé no apareixerà cap acudit al diari.

La irregularitat en l’aparició de l’acudit continuarà durant els anys 1932-1934. El 1935, amb la modernització del disseny del diari, l’acudit apareix de forma més regular.

Durant el 1930-32, (excepte octubre 1931-gener 1932) apareix la columna “**Postal Política**” de Ramón J. Sender, tot i que a vegades també apareixerà a la contraportada. Quan es va prescindir de la col·laboració de Sender, la “**Postal Política**” va desaparèixer.

A partir del 8 d’octubre de 1935, amb la modernització del diari, hi apareixeran sovint fotografies i també dibuixos de polítics i personatges públics.

SOLI dedicava un gran esforç en les portades, conscient que aquestes eren el millor reclam pel comprador no habitual. Tot i que el sistema va variar.

En l’etapa de Peiró, l’editorial era una de les parts més important del diari. I en ocasions va ocupar fins i tot mitja plana. Els compaginadors eren conscients, així, que

molta gent comprava el diari per llegir l'opinió del dirigent cenetista. Amb la sortida de Peiró, com ja s'ha dit, l'editorial va desaparèixer.

Una de les portades més antològiques de SOLI és la del 14-2-1932, en què, arran de l'aniversari de la Segona República. En la que, sota un titular purament informatiu, s'hi amagava una crítica ferotge contra el règim republicà-socialista:

EL PRIMER ANIVERSARIO DE LA SEGUNDA REPÚBLICA ESPAÑOLA

Relación de los hechos más salientes acaecidos en el transcurso de estos doce meses, que demuestran las ventajas del nuevo régimen imperante en España

I ocupant tota la plana hi havia una relació de totes les persones (amb noms i cognoms) que havien mort o havien estat ferides a conseqüència de la intervenció de les forces d'Ordre Públic. La xifra total era bastant esgarriant per un any de República: 100 morts i 365 ferits.

No obstant el diari senyalava que aquesta era la llista oficial i que en realitat van haver-hi moltes més víctimes. Juntament a l'estadística, hi havia un text del que destacava el següent paràgraf:

“Recapaciten los trabajadores sobre tan trágico balance. Examine luego si, por otra parte, algún resultado práctico, alguna mejora obtenida, alguna libertad alcanzada, pueden atenuar la sangre derramada “.

SOLI també va publicar portades-pamflet (en les quals la majoria dels continguts tenen com a objectiu la consigna). Aquestes portades resulten interessants perquè són representatives de la posició que la CNT va anar adoptar durant la República.

Així, a la primera plana del 15 d'abril de 1931 es publicaven dos despieces prou explícits: Un demanava la llibertat dels presos socials de la CNT (**¡¡Abranse las cárceles!!**), i l'altre era un manifest on declarava la vaga general:

AL PUEBLO ESPAÑOL

“Contra un aposible reacción de elementos armados, el pueblo debe estar en pie.

Si la República ha de consolidarse será contando indudablemente con la organización obrera, de lo contrario, no será. La CNT declara la huelga general y está a la expectativa de los acontecimientos.

Como condición previa, exigimos la inmediata libertad de todos nuestros presos.

Después de esto, primordialísimo, impondremos otras condiciones”.

Un text que era tota una declaració de principis, i que demostra que la CNT, malgrat les reticències originades per la seva ideologia, donava suport a la República. Com també demostra que la central anarco-sindicalista ja va advertir als governants que no es podia governar sense ella.

Durant el 1933-1934, en què el fracàs de les dues insurreccions anarquistes va provocar una gran repressió sobre la CNT, van abundar les portades-pamflet a SOLI, que cada vegada portava titulars més agressius i meys informatius.

Vegem, per exemple, una de les portades posteriors a la insurrecció del 8 de gener de 1933.

En la del 22-2-1933, en la que publicava un titular a tota plana (7 columnes).

UN DESPOTA SE HUNDE; OTRO ACECHA

I un despiece, a la part inferior del diari, amb un cos de lletra molt grans on es deia el següent:

Contra las prisiones gubernativas. Por la derogación de la ley de 8 de abril. Por el levantamiento de clausura de los Sindicatos. Por la libertad de Prensa y de opinión: ¡Trabajadores! ¡Obreros de la inteligencia y el músculo, en pie! Si los gobernantes no acceden a estas demandas de justicia, el proletariado se cruzará de brazos.

La vida activa de la nación quedará paralizada. ¡¡Agitación!!

¡¡Huelga general!!

I dies abans de les eleccions de novembre (SOLI, 15-11-1933:p1), publicaven un manifest dels grups anarquistes de Barcelona on es deia:

La política es la mano criminal que azota brutalmente a los proletarios.

**Antes que votar y en bien de la libertad del pueblo oprimido, mil veces antes,
la insurrección armada**

Portades-pamflet que es donarien fins l'últim dia de la República, quan una part de l'Exèrcit es va sublevar contra el govern democràtic. Es va publicar el següent titular:

¡ABAJO EL FASCISMO!

Camaradas: Hay que actuar a fondo. El pueblo en masa debe levantarse como un solo hombre para barrer el fascismo: Frente a la alitvez de las fuerzas reaccionarias: ¡Muera el fascismo!

Acompanyat d'un manifest del Comitè Regional de Catalunya, que mostrava que la posició de la CNT era molt clara:

¡Pueblo de Cataluña!
Alerta y en pie de guerra
(SOLI, 19-7-1936)

La CNT, de fet, tornava a estar en una situació semblant a la d'abril de 1931: havia de defensar la República contra la forces reaccionàries. I, malgrat que el 1936 la CNT estava controlada pels sectors maximalistes, es va defensar -implícitament- a la República contra els militars encoretjats per les forces dretanes. La diferència radicava en què la CNT ja no es va conformar amb posar condicions al govern republicà, sinó que va imposar-les.

SECCIONS

-Información de la Región Catalana / Notas regionales Aquesta era una de les seccions del diari i va ocupar gairebé sempre una plana sencera. Tanmateix, la crisi en què es va ensorra la CNT durant el 1934 va provocar que la secció ocupés menys espai i que a vegades ni tan sols es publicués. No obstant, el canvi de disseny del 1935 va tornar a donar-li protagonisme amb el nom de "Región Catalana".

Aquesta secció servia perquè cada localitat catalana pogués fer propostes, informar sobre esdeveniments, però especialment per denunciar "los hechos repugnantes y las injusticias que a diario se cometen con nosotros", tal com deia un article escrit desde Bosost. (SOLI, 2-1-1932:p5). Generalment, aquestes notícies estaven firmades per la Junta del Sindicat o per un militant que feia de corresponsal, com per exemple, és el cas de Joan Ferrer, que exercia aquesta funció a Igualada des del 1910.

S'ha de dir que la secció va començar a decaure a mesura que els enfrontaments entre cenetistes eren més forts. Així, el 1933 i el 1934 són anys que la secció sovint és utilitzada per llançar acusacions contra els trentistes. A finals de 1935, però, la secció canvia de tònica i es deixen de banda els atacs als trentistes, comunistes i socialistes. La

secció es limita a informar sobre les aspectes més destacats de les diferents localitats i sobre l'estat de la CNT a la localitat o a la comarca. Així, de forma ocasional es dedica una pàgina sencera a un poble, que explica quina és la situació de la CNT en aquell lloc, els obrers que hi ha, quants compren el diari, els Ateneus, les biblioteques de què disposen, etc.

-Información de Provincias Mentre SOLI va ser l'únic diari confederal va tenir molta importància. El seu espai era poc regular: a vegades ocupava una pàgina sencera i a vegades mitja plana. Quan el 14 de novembre de 1932 va sortir l'òrgan nacional, *CNT*, la secció va perdre importància. Però després de 1934, amb la desaparició de *CNT*, va tornar a resorgir amb força. El 1935, va passar a nomnar-se simplement "Provincias".

-Información sindical Aquesta secció, molt important per un diari que pertanyia a un sindicat, moltes vegades no va aparèixer. La causa era el descens del nombre de pàgines per culpa dels segrests de les edicions, i la pròpia repressió contra la CNT amb contínues clausures dels sindicats. Així, l'aparició de la secció és com una mena de termòmetre de la situació per la que passava la CNT: per exemple, la secció apareix el 1931, però després de la insurrecció de gener del 1932, desapareix. En canvi, el 1936 torna a ressorgir amb força amb el nom de "Los Sindicatos".

Folletín sanitario. Aquesta secció va aparèixer l'agost de 1932 (SOLI, 3-8-32), però tot i les bones intencions no va tenir massa continuïtat:

"Como algunos diarios franceses, **SOLIDARIDAD OBRERA**, en lo sucesivo, llevará cada domingo un folletín sanitario destinado, no tan sólo a difundir la cultura científicosanitaria, sino también a ilustrar a los camaradas sobre las dudas que puedan tener en problemas científicos de interés general. (...) la crisis actual ha agudizado la necesidad de un folletín sanitario para contrarrestar en lo posible las consecuencias de la miseria. (...) Además, la fisiología y la higiene son ciencias que elevan el espíritu revolucionario del pueblo enseñándole lo que se precisa para conservar la salud".

La secció anava firmada amb pseudònim: 'Doctor Fantasma'. I una de les preguntes que contestava el doctor era sobre les relacions sexuals: "Las relaciones sexuales sólo son fecundantes el día diez, después de la ovulación, o sea entre los días 7 y 16 del ciclo menstrual. En los demás días, la mujer que menstrua normalmente es estéril".

El 1936, aquest tipus de consultoris, molt populars a la premsa àcrata, van aparèixer sovint a les planes de SOLI, tot i que sense tenir una secció fixe. Van col·laborar-hi el Dr.J.Sala, el Dr.Serrano i Félix Martí Ibáñez, el metge sexòleg que va feia el popular

consultori mèdic de la revista valenciana "Estudios" i que a l'exili va fundar als EUA prestigioses revistes mèdiques com "Antibiotic Medicine" o "Antibiotics and Chemotherapy".

-Lo que dice y lo que calla la prensa. Secció que neix l'estiu de 1933 de la mà de Felipe Alaiz, que va tornar al diari, però com a redactor. I que continuarà fins a finals de 1935, quan Alaiz deixarà el diari. És una secció de gran interès, perquè Alaiz era un gran escriptor. Una secció que demostra que Alaiz es trobava més còmode fent de redactor que no de director del diari.

- Crónica Nacional. Va sortir l'1 de novembre de 1931, durant la direcció d'Alaiz i es va mantenir fins a finals de 1932. En ella s'analitzava tan la situació política d'Espanya com la social (SOLI, **Los alquileres**, 22-12-1932:p4) / SOLI, **La lotería**, 23-1-1932:p4).

Crónica Internacional. (SOLI, **Gandhi y el imperialismo británico**, 5-1-1932:p5) Va sortir l'1 de novembre de 1931, durant la direcció d'Alaiz i es va mantenir fins a finals de 1932.

Información Telegráfica de Madrid. Durant el 1931-32 en aquesta secció hi havia una mica de tot: desde les sessions de les Corts Generals fins a notícies sobre esdeveniments que havien succeït a Espanya. A finals de 1932, però, va desaparèixer la informació parlamentària.

El 1935, la secció es va passar a anomenar "Información Nacional".

Información Telegráfica del Extranjero Totes les notícies procedien de notes d'agència. Aquesta secció va anar canviant de nom amb el temps. I per exemple, el 1935 es va passar a anomenar "Información del Exterior"

-Correo semanal de la cultura. Secció setmanal que va aparèixer quan Alaiz va entrar per primera vegada a la direcció de SOLI. En aquesta es tractaven temes educatius, culturals, etc. Sortia els diumenges.

-Las Luchas del Campo Secció especial, que sortia cada diumenge. Va començar a publicar-se el 24 de juliol de 1932, i pretenia dirigir-se cap el camperol no rabassaire:

"Queremos defender los derechos del trabajador directo, del cultivador que no gana en Cataluña más que en Andalucía, por más que se diga".

I on es negava l'existència del 'problema rabassaire':

"Hay un falso problema "rabassaire" que se presenta como si afectara al trabajador de la tierra contra el propietario, y en general afecta más al intermediario titular del contrato con el patrón, intermediario explotador de asalariados y al terrateniente".

La secció, que va sortir quan la guerra entre trentistes i faistes era ja evident, no va tenir massa èxit, ja que el 1933 va desaparèixer.

-Cartelera. Teatros, cines y diversiones. SOLI, a l'igual que els altres diaris, informava els seus lectors sobre els diferents espectacles que es podien veure a Barcelona. Entre les "diversiones" s'hi incloïen actuacions musicals i partits de frontó (al "Frontón Novedades").

-Gacetillas. En aquesta s'informava sobre actes sindicals, culturals relacionats amb la CNT o amb els grups anarquistes.

-Avisos y comunicados. Aquesta era una de les seccions més importants del diari, ja que com recorda Marià Casasús (1997:entrevista) en aquella època pocs obrers tenien telèfon. Així, les planes de SOLI servien als afiliats o simpatitzants de la CNT per comunicar-se entre ells. No obstant, aquest sistema portava força complicacions a la redacció del diari, tal com queda reflexat en la següent nota de SOLI (DE REDACCION, Avisos y comunicados, 19-7-1934:p4):

"En esta sección, sin darse cuenta los compañeros que nos mandan notas para que sean insertadas en ella, dan una pista -sino segura, de precaución- a la Policía, que cesa en su empeño de detener a los militantes de Grupos, Ateneos y Sindicatos, a la part que les ayudan a coleccionar un fichero de nombres y direcciones.

Por otra parte, se debe tener en cuenta que el diario es de todos los trabajadores organizados en la CNT, y que por este motivo, no podrán ser insertadas en la sección de "Avisos y comunicados", las notas que tengan carácter personal.

Si esta Redacción toma la determinación que hace pública para conocimiento de todos, es porque se abusa del anuncio por el medio de la sección citada. Hay compañeros de la región, pero, en particular de la localidad, que hacen uso de ella para pedir direcciones, correspondencia, para la entrega de determinados objetos, o simplemente para ver su nombre en el diario.

Se da también el caso de que son varias las localidades, paqueteros y compañeros, que para hacer aumentar o disminuir el número de ejemplares de 'Tierra y Libertad' y 'Revista Blanca', 'Estudios' y otras, se gastan el importe del franqueo de la carta para que nosotros insertemos el aviso en esta sección, cuando lo más fácil y lógico es que lo hagan en sus respectivas administraciones.

La determinación, pues, que esta Redacción toma cree que es en beneficio de todos.

En lo sucesivo, no se admitirán otros avisos y comunicados que no tengan carácter puramente orgánico".

En aquesta secció, també s'anunciava la correspondència a títol personal que arribava al diari. El que podia portar certs problemes. (SOLI, DE REDACCION. **Correspondencia**, 19-7-1934:p4):

“Otra cosa que deben tener en cuenta los compañeros es el envío de cartas a nuestra Redacción a nombre particular. Los cajones de nuestras mesas hay días que parecen un buzón de correos. Esto no implica un trabajo excesivo a los redactores, pero sí que un trabajo empalagoso y comprometido.

Hay carta, que sin saber nadie su contenido, ya sea porque el consignatario está enfermo o porque se ha trasladado de la localidad, se tiene que anunciar una docena de veces en el diario. Deben pensar los compañeros todos, que la redacción de SOLIDARIDAD OBRERA es la Redacción del diario de una organización revolucionaria, y por tanto, expuesta a los demanes de las autoridades, y que por este motivo, deben restringir el envío de correspondencia al mismo”.

Com es veu, SOLI tenia una funció no només informativa sinó també de serveis. De fet, era el nucli on es movia multitud de militants, afiliats o simplement simpatitzant. Per tant, és lògic que la suspensió del diari ocasionés grans problemes a tota aquests milers de persones. En aquest sentit, una suspensió afectava més als lectors que no al propi diari, ja que aquest es veia més perjudicat per les contínues denúncies i recollides, que a partir de 1932 van implicar el segrest de l'edició als tallers de SOLI, el que significava que aquella nit el diari no arribaria als punts de venda habituals.

CONTRAPORTADA

Aquesta també podia ser pamfletària, com la de 28-1-1933 en la que els redactors demostraven tenir una “mala baba” no exempta de sentit de l'humor:

Azaña, Casares, Prieto, Carner....;Largo! (a set columnes)

Generalment, les contraportada de SOLI era molt similar a les portada. Durant el 1931-32, només es diferenciava per no portar l'editorial ni el dibuix.

I a partir de 1935, gairebé ja no es diferencia de les portada, ja que també s'hi publiquen fotografies i titulars a tota plana. Tanmateix, per regla general, els titulars de la portada eren més grans.

Així, per regla general, l'únic element que ens permet diferenciar la contraportada de la portada és la capçalera, on s'indica el preu de l'exemplar, el preu de la subscripcions, l'adreça de la redacció i els tallers i els respectius telèfons.

CARTES I ARTICLES DELS LECTORS O COL·LABORADORS

SOLI sovint publicava cartes i articles dels lectors que protestaven per alguna cosa o proposaven solucions (com per exemple per eixugar el deficit del diari). Les cartes es solien publicar a la secció regional o provincial, depenent de l'origen de la carta. I la persona que enviava la carta o escrit podia ser el corresponsal de la localitat o un simple afiliat. Però també es podien publicar a primera plana o a la contraportada, depenent de l'interès de l'article.

La publicació d'aquestes cartes, però, no es feia a la babalà. En contra del que molta gent pot pensar, SOLI no obria les pàgines a tothom. Hi havia un control de les cartes que arribaven a la redacció per publicar-les al diari, en part degut a les denúncies que requeien contra la publicació. Si pertanyien a desconeguts o si anaven sense firma no les acceptaven:

“R.A. No admitimos escritos sin firma, y nos parece absurdo tener que repetirlo tantas veces”.
(SOLI, Redacción, 29-12-31.p3).

“Bilbao. -Berlanga. - Cárcel. - Imposible publicar cartas de quien es para nosotros desconocido. Ya tenemos procesos por cuestiones parecidas y repetidos incidentes desagradables por no haber respondido los interesados. Saludos cordiales. (SOLI, Redacción, 5-1-32.p3):

Un dels problemes de les cartes era la seva extensió. Per això, el diari demanava constanment que l'extensió no sigués massa gran (SOLI, DE REDACCION. Correspondencia, 19-7-1934.p4):

“Lo mismo a los Sindicatos de la región y corresponsales, que a los Sindicatos de la localidad y compañeros, les rogamos que sean lo más concisos posible, a fin de dar cabida en el diario, a todo, sin que pierda actualidad”.

Però aquest control no evitava que hi haguessin problemes, com per exemple es pot comprovar a la SOLI del 24-11-1931(p6), en què la Junta del Sindicat Únic de Llum i Força de Tremp demanava a la redacció que no permetís la publicació d'escrits que continguessin atacs personals i col·lectius sempre que al seu autor “le fuese desconocida su solvencia moral”.

La redacció va contestar que la persona que havia enviat la nota tenia suficient solvència ja que havia estat delegat de la CNT de Tremp.

Però aquest dret a la rectificació que permetia la SOLI d'Alaiz de 1931 va passar a millor vida a partir del 1932, quan l'enfrontament entre les dues tendències es va fer més virulent.

Per exemple, el setembre de 1933, l'òrgan trentista *Sindicalismo* acusava al diari de permetre que des de les seves planes es difamés a treballadors i d'impedir que aquests es poguessin defensar:

(...) desde el periódico es fácil falsear y mucho más sin dar la cara ni pruebas. Lo que no es tan fácil ya es presentarse en cualquier asamblea de sindicato y decir "yo fui y sostengo las acusaciones lanzadas anónimamente desde SOLI en tal artículo". (...)

Comprendo el ataque anónimo a un déspota, a un burgués, a un obrero probado traidor incluso, lo que no podré jamás llegar a comprender es la calumnia, la acusación anónima usada por hombres que blasonan de anarquistas, y mucho menos si su uso es desde 'Solidaridad Obrera' (¡que sarcasmo!); con la terminante negativa de Comités responsables de permitir la defensa del calumniado. Septiembre 1933. (De Palafrugell, 29-9-1933:p3)

Respecte a aquesta qüestió, l'article que Peiró va publicar a *Cultura Libertaria* (3-11-1933) -i que es troba a l'annex- mostra clarament que la SOLI faista (i controlada per un Comitè Regional faista) no respectava el dret a rèplica.

SOLI també publicava les cartes dels lectors no cenetistes, quan volien protestar per alguna cosa apareguda al diari. Aquesta pràctica era habitual durant el 1931, quan els trentistes controlaven el diari.

No obstant, també hi havia alguna carta de rèplica a la SOLI de l'any 1932, quan Felipe Alaiz la dirigia desde la presó, com la que sortir publicada el 13-8-1932.p5. La carta -publicada en el mateix lloc on s'havia fet l'acusació: la secció regional- era d'un regidor de l'Ajuntament d'Hospitalet que protestava per una informació apareguda sobre unes presumptes irregularitats en la concessió de les places del mercat de Collblanc, que un tal "Fantasma de la Noche" li havia imputat sense tenir-ne cap prova.

Tanmateix, hi ha un petit detall que indica que la inserció de la carta potser no responia a cap mena de "noblesa periodística" sinó a les advertències del regidor d'anar a la justícia:

"Sólo me resta decir, señor director, y sin que esto signifique coacción al tal "Fantasma de la Noche", que en caso de no aceptar mi súplica, sintiéndolo mucho tendremos que proceder

contra él para que se convenza que el 'federalista Escudero ni demás compañeros' se hayan repartido a 'tocateja' ninguna peseta".

Com el volum de cartes i articles que arribaven a SOLI era tan gran, Liberto Callejas (CRT de Catalunya, 1933 p:151-152) va proposar al Congrés regional de 1933 que es nomenés per cada sindicat i localitat un redactor-corresponsal:

"Problema de gran importancia es en "Solidaridad Obrera" el de las colaboraciones espontáneas, tanto de carácter literario como informativo. Ante la enorme afluencia de esta clase de originales, esta Dirección se ha visto precisada a insertar reiteradamente un ruego a todos los comunicantes para que se abstuvieran de remitir trabajos no siendo de verdadero interés sindical.

Es necesario haber desempeñado la Dirección de "Solidaridad Obrera" para comprender el entorpecimiento que implica la lectura de numerosos trabajos, en su mayor parte deficientemente redactados, y muchos de ellos sin condiciones de ningún género para ser publicados. Su corrección, arreglo o refundición requiere mucho tiempo y exige un esfuerzo no siempre realizable. Los trabajos puramente expositivos de hechos sin importancia, o de disposiciones literarias o sociales, muy abundantes en la colaboración espontánea, absorben con su lectura gran espacio de tiempo y, por lo tanto, perjudican el trabajo periodístico encomendado a la Dirección y a los redactores.

Esto podría solucionarse con el concurso del Comité Regional y con el de todos los sindicatos y organizaciones en general, si se mantuviera el criterio de que en cada sindicato, organización o localidad hubiese un redactor-corresponsal oficialmente nombrado por las mismas entidades, a fin de que fuera él solamente quien mantuviera contacto con "Solidaridad Obrera".

Mariano Casasús (1997:entrevista personal), que va col·laborar de forma desinteressada a la SOLI republicana, explicava que moltes de les cartes que arribaven a la redacció portaven molta feina ja que moltes estaven mal escrites. Segons el cap de redacció de SOLI l'estiu de 1931, Sebastià Clara, aquestes notes provocaven probleme al diari:

"En las dificultades o defectos de la publicación de notas y demás es a causa de la complicación de la organización de un periódico y a lo mal redactadas que están cuando se reciben".(CRT de Catalunya, 1931:94-95)

Postura compartida pel redactor Agustí Gibanel, que "la imperfección de los artículos ayuda a acrecentar las dificultades".

No obstant, Casasús indica que “per a nosaltres, aquestes cartes eren sagrades i s’havien de corregir, perquè si ho publicàvem tal qual semblaria que no teníem capacitat organitzativa”.

REPORTATGES ESPECIALS.

‘Solidaridad Obrera’, a vegades, per celebrar algun fet especial publicava reportatges on s’incloïen fins i tot fotografies. Per exemple, el 10-3-1932, per commemorar els nou anys de l’assassinat de Salvador Seguí. Commemoració que es va tornar a celebrar el 1933 en el desè aniversari.

Un altre número especial va ser la commemoració de la Presa de la Bastilla (SOLI, 14-7-1934:p6), o de la Commune de París.

MORFOLOGIA. Evolució formal de la SOLI a través de la República

L'evolució formal de la SOLI va anar intimament lligada al desenvolupament tecnològic del diari.

El **30 de juliol de 1931**, SOLI es passa a fer a la impremta pròpia i canvia de format: va passa de les 5 a les 6 columnes, i va canviar el tipus de lletra dels titulars: passa d'una de helvètica a una times, que es la mateixa que feia servir pel text. S'ha de dir que el diari perd en claredat, ja que amb les cinc columnes hi havia més separació entre columna i columna. Degut al canvi d'impremta es pot posar més text, una de les demandes constants dels sindicats i lectors, però es perd en qualitat formal.

A partir d'aquesta data, el diari es va compondre amb tres màquines "Intertype" que van costar a la CNT un total de 145.000 pessetes.

El **1 de novembre de 1931**, SOLI va disposar de rotativa pròpia, comprada per 30.000 pessetes¹ al diari "La Llibertat" de Madrid, gràcies a la gestió de Salvador Quemades, que havia format part del cercle íntim de Salvador Seguí i que ara pertanyia a la Izquierda Republicana d'Azaña. La inauguració de la rotativa es va fer el dissabte 31 d'octubre, i va ser un acte multitudinari que per uns moments va fer oblidar les tensions internes que erisionaven la CNT:

"Unión y optimismo: consigna del organismo confederal para llevar a cabo el triunfo del ideal emancipador. Que se tenga en cuenta siempre que la compenetración en una misma labor ha valido para su realización. Nada más: un saludo fraternal a todos cuantos han contribuido a obra tan constructiva y noble". (La inauguración de la imprenta fue un acto memorable:p1).

La CNT va assaborir aquell moment amb plaer, tal com recordava a la memòria de 1931, Pere Massoni:

"Hemos dicho que el año 1931 había sido pródigo en acontecimientos y verdaderamente no hemos dicho más que la verdad; porque si bien hubo algunos harto desagradables, en cambio ha habido otros de los que la organización obrera de Cataluña puede mostrarse orgullosa. Como sabéis, en el mes de octubre se dió cima al montaje de la imprenta propia, ante la sorpresa de los escépticos de nuestra organización y la de los nuestros seculares enemigos, que creyeron que nosotros no éramos capaces de construir nada. Desde entonces SOLIDARIDAD OBRERA se

¹ De les que ja s'havien pagat la meitat l'agost de 1932 (SOLI. 18-8-1932,p4).

confecciona en los talleres propiedad de la organización, y no precisa ser muy entendido en la materia para que todos los que leen el diario se hayan dado cuenta de las grandes mejoras introducidas, como son: formato mayor (aproximadamente 2.000 líneas más de texto) y una impresión impecable, con lo que se ha colocado a la altura de otros rotativos modernos”.

Fins i tot Felipe Alaiz, sempre al·lèrgic als actes massius i sindicals, el senyalava com el millor moment de la seva vida (*Ruta, Diez minutos con Felipe Alaiz*, 7-I-1951, edició francesa). I és que ja feia dos anys que la Comissió pro Impremta treballava de manera aferrissada per aconseguir el que ara semblava un somni.

El canvi de rotativa -sistema J.Derdiey, i que permetia tirar 16.000 exemplars per hora- va significar canviar l'estructura de les pàgines, i com senyalava Massoni en el seu informe, el diari va guanyar qualitat i espai ja que va sortir a un format més gran i a set columnes, format que continuà mantenint-se fins el 1934 i part de 1935. La nova rotativa també va significar la transformació de la capçalera, canvi que no va tenir massa èxit ja que gairebé un any més tard, el 18 de desembre de 1932 (**A NUESTROS LECTORES Y AMIGOS**:p1), SOLI anunciava que tornava a l'antiga capçalera, per motius estètics i sentimentals.

L'adquisició de tallers propis i de la rotativa va servir per disminuir el cost de cada edició de SOLI que el 1932 era de 700 pessetes diàries si s'arribaven als 30.000 exemplars, segons l'administració del diari. En canvi, quan s'editava a “Publicaciones Gráficas” - propietat del lerrouxista Pich i Pon- costava 850 pessetes (CRT de Catalunya, 1932).

El 12 de setembre de 1935, SOLI va tornar a sortir amb 8 pàgines. El diari sortia amb sis pàgines des del març de 1932 -tot i que a vegades, generalment els dijous o els diumenges, podia sortir amb vuit. Un increment que, encara que semblava increïble, es va poder aconseguir gràcies a la prèvia censura: SOLI va haver de sortir amb només 6 pàgines per culpa dels problemes econòmics que li van provocar els continus segrestaments de les edicions durant l'època de ‘llibertat d'expressió’ republicana-socialista:

“Por primera vez, desde que nos hicimos cargo de esta Administración, el periódico lleva ocho meses de publicación no interrumpida. Esto y el pequeño aumento que se ha realizado en su difusión hace que nos desarrollemos sin aquellos agobios a que ya nos habíamos acostumbrado”.

Aquest estalvi també els va permetre el 8 d'octubre de 1935 canviar el format de SOLI, que va passar de les 7 a 6 columnes, i el seu disseny. El que va significar una gran millora pel diari anarquista ja que es van introduir fotografies i es va donar més vistositat al diari amb la introducció de capçaleres molt ben dissenyades. D'aquesta manera, SOLI va poder canviar la seva antiquada morfologia, i competir amb els altres diaris barcelonins:

"A partir del próximo martes, **SOLIDARIDAD OBRERA** tendrá otro aspecto fundamentalmente distinto en su presentación, al que tuvo hasta el presente. Sus secciones serán más amenas y variadas que hasta la fecha. Sus columnas tendrán una viveza, una lozanía y una movilidad que, desgraciadamente, hasta ahora no tuvieron jamás.

A partir del próximo martes **SOLIDARIDAD OBRERA** publicará diariamente una información gráfica, tan extensa como reclamen los acontecimientos más importantes de la actualidad.

Todo aquello que, en mayor o menor grado, sea susceptible de interesar al lector, aparecerá debidamente ilustrado en las columnas de **SOLIDARIDAD OBRERA**.

Ni que decir tiene que con ello cobrará el periódico un interés y unos atractivos que actualmente, por faltarle estos elementos del periodismo moderno no tiene". (*Solidaridad Obrera*, A los lectores de "Solidaridad Obrera" y al público en general, 5-10-1935).

Com també els va permetre iniciar les gestions per comprar una rotativa més moderna i que dotés al diari de les 12 anhelades pàgines. Una màquina que, degut a la situació que vivia Alemanya, es podia aconseguir a molt bon preu:

"Al implantarse el fascismo en Alemania tuvieron que abandonar el país muchos elementos políticos y financieros, teniendo que dejar abandonados sus empresas y negocios. Por lo que se refiere a las empresas periodísticas, las casas constructoras tuvieron que hacerse cargo del material, entre el que figuraban las rotativas. Una de ellas llena las necesidades de **SOLIDARIDAD OBRERA**, ya que en ella pueden imprimirse 8, 12, 16 y 24 páginas. Su precio, incluyendo los gastos accesorios es de unas 100.000 pesetas aproximadamente".

La màquina que havia aconseguit Pere Massoni amb tant d'esforç ja havia acomplert les expectatives creades i al cap de tres anys s'havia quedat vella, tal com explicava l'administrador de SOLI, Tomás Herreros :

"La máquina rotativa en que se hace el tiraje de **SOLIDARIDAD OBRERA** es vieja. Se adquirió en su tiempo en muy buenas condiciones, pero los años transcurren e igual que el cuerpo humano sufre el desgaste del tiempo, el cuerpo de hierro sufre las mismas consecuencias. En una palabra,

era preciso renovarla, pues temíamos que un día nos viéramos imposibilitados de sacar el periódico" (CRT de Cataluña, 1936).

I és que, malgrat la millora formal del diari, aquest es veia molt limitat per les 8 pàgines. Per això, el març de 1936 va decidir sortir amb 12 pàgines dos dies a la setmana. Però com la rotativa només permetia tirar-ne 8, van haver de fer dues edicions de sis pàgines:

"Advertimos a nuestros lectores, que, mientras no disponemos de la nueva rotativa², los números de doce páginas, saldrán en dos secciones de seis planas cada una, que los lectores se tomarán la molestia de encajar". (SOLI; **Hacia las doce páginas**, 11-3-1936.p1).

Amb lo qual, els dijous i els diumenges es tardava el doble en tirar el diari, i per tant s'havia de tenir abans de temps enllestida la confecció del diari. Per aquest motiu, el 14 d'abril de 1936 ("**A todos los sindicatos y camaradas**", p4) es va publicar una nota on es recomenava entregar el material abans de les vuit de la tard.

La data exacta de la posada en marxa de la nova rotativa es desconeix. Però el març, el diari assegurava que en el plaç d'un mes o un mes i mig estaria llesta. (SOLI; **Hacia las doce páginas**, 11-3-1936.p1).

Presentació de continguts

Fins el 8 d'octubre de 1935, el diari va presentar les seves informacions amb fotografies de molt poca qualitat, que feia servir per il·lustrar mítings o vagues i que segurament devien ser realitzades per fotògrafs afectes a la CNT. Quant el material gràfic que es va publicar a partir de la modernització del diari, aquest devia procedir d'una agència estrangera ja que la majoria de fotografies que publicava eren d'esdeveniments internacionals.

² Aquesta nota de SOLI demostra que la nova rotativa encara no s'havia posat en marxa. No obstant. La majoria d'historiadors asseguren que va començar a funcionar el setembre de 1935, com per exemple a Tavera 1992:81. Aquí hi ha una petita confusió i és que en un monogràfic sobre la SOLI, realitzat per Joan Ferrer, aquest assegurava que la màquina havia entrat en funcions el 1935 (SOLI, 11-12-1958:15, París). Segurament la memòria li devia jugar una mala passada.

Per altra banda, Mariano Casasis va assegurar que li semblava que la nova rotativa, comprada a Alemanya, es va posar en marxa després de les eleccions de 1936, tot i que no ho recordava amb claredat. (1997:Entrevista personal).

Abans de 1933, SOLI gairebé mai no portava fotografies, tot i que si l'ocasió ho requeria, en feia ús. Com per exemple quan el desembre de 1931 es va suspendre un festival benèfic a favor dels presos socials (SOLI, **Las órdenes de suspensión del festival beneficio del Talía**, 24-12-1931:p8), i el diari va publicar les notes de suspensió del festival, que havia de fer-se al teatre "Talía" de Barcelona.

Per regla general, SOLI havia de presentar les seves informacions sense cap més recurs que un acudit a la portada, que solia ser l'únic element gràfic que donava agilitat a la pàgina i trencava la monotonia de les columnes de grisos. Però moltes vegades ni tan sols podia publicar l'acudit, perquè no sempre va poder disposar d'un dibuixant fixe. I quan ho va poder fer no sempre aquest tenia la qualitat suficient.

De fet, les lluites internes van provocar que alguns dels millors dibuixants del diari l'abandonessin, com és el cas de 'Grapa'. Com també va abandonar el diari 'SHUM', que amb els seus dibuixos sabia complementar molt bé els editorials de Joan Peiró: per un cantó, la ploma dura però reflexiva del vidrer de Mataró i per altre el dibuix explícit de SHUM, sovint carregant contra la Guàrdia Civil.

No obstant, la manca de fotografia es va suplir amb l'enginy suficient, com demostra la portada del 8 de gener de 1931, en què es va publicar sota el títol de "**La incalificable agresión de Arnedo**" el dibuix d'un guàrdia civil, amb una calavera com a cara i en una posició semblant a la d'un vampir (tant per les posició de les mans com per la capa). Un dibuix que va ser batejar amb el nom de "El alma de España".

SOLI en aquella ocasió va utilitzar el dibuix com si fos una fotografia, i va aconseguir el seu propòsit: impressionar al lector. Perquè aquell dibuix -juntament al titular abans citat- va resultar més eloqüent que mil proclames juntes. I definia a la perfecció la posició de SOLI (i de la CNT) respecte a la Benemèrita. Fins el punt que 40 anys més tard, un anarquista de Tarragona encara recordava la portada i el dibuix (VVAA, 1983:257)

No obstant, l'ús del dibuix com a fotografia només va ser emprat en aquesta ocasió. Un altre mètode que el diari cenetista va utilitzar, per suplir la manca de fotografies, va ser l'ús continu dels titulars a set columnes obrint la primera pàgina. Tot i que aquest mètode no va ser utilitzat fins el 1933.

Durant el període 1930-32, els titulars de SOLI no solien ser massa grans i mai no solien ocupar tota la plana. Llevat de casos excepcionals: l'arribada de la República, l'aplicació de la llei de fugues a Barcelona durant la vaga general de setembre de 1931,

els fets de Castillablanco i Arnedo de finals de desembre i principis de gener de 1932, la sublevació de Sanjurjo l'octubre el 1932.

No obstant, aquesta pràctica va desaparèixer quan el diari va passar a mans de Manuel Villar. A partir de l'estiu de 1933, SOLI començarà titular gairebé sempre amb titulars a tota plana. Pràctica que va continuar durant el 1934, 1935 i 1936. Quan Villar va deixar el seu lloc a Liberto Callejas després del ple regional de gener de 1936, l'estil del diari no va canviar massa i van continuar abundant els titulars a tota plana, encara que no tinguessin cap valor informatiu.

Així, si en un principi SOLI elegia el titular només en casos excepcionals, a partir de 1933 els utilitzarà cada dia. Un canvi que segurament va ser degut a tres factors: l'entrada d'un nou director, el creixent enfrontament de la CNT amb les autoritats, sobretot amb la Generalitat quan aquesta va passar a controlar els Serveis d'Ordre Públic el 1933, i a la voluntat d'aconseguir que els obrers comprassin més el diari. S'ha de dir, però, que aquest últim objectiu no es va aconseguir ja que SOLI continuament es queixava que els obrers no compraven el diari, fins el punt que va obrir una edició amb el següent titular (a tota plana): **Leed y propagad SOLIDARIDAD OBRERA**, 27-8-1935:p1

D'altra banda, al emprar el titular cada dia perdia el seu valor informatiu, ja que s'utilitzava tant si havia passat un esdeveniment importantíssim -per exemple l'assassinat del canceller austriac Dollfus (SOLI, 26-7-1933)- com per anunciar que els socialistes madrilenys eren els culpables de la repressió dels obrers de la construcció de la capital (SOLI, 25-7-34). Tanmateix, si bé perjudicaven el to periodístic del diari, a nivell gràfic aquells grans titulars donaven més agilitat a la portada i la feien més atractiva.

Un altre recurs per millorar la presentació del diari va ser l'ús d'estadístiques, que SOLI reproduïa amb bastanta freqüència. Fins i tot el 14-4-1932 van tenir la gosadia de reproduir l'estadística oficial de tots els morts i ferits en enfrontaments amb les forces de l'Ordre Públic.

Moltes d'aquestes estadístiques tenien com objectiu posar en evidència la crisi capitalista: SOLI, **La crisis del dinero**, 21-1-1932:p7 / SOLI, **Los sin trabajo**, 4-11-1931:p8.

L'ús d'estadístiques va augmentar a partir de 1935, amb el canvi de model del diari (SOLI, **La industria pesquera nacional. Dos estudios comparativos**, 28-9-35).

Grup humà: direcció, redactors, col·laboradors, corresponsals

- Col·laboradors habituals. Benigno Bejarano, Toryho, Felipe Alaiz, Frederica Montseny, Eusebi Carbó, Angel Pestaña, Joan Peiró, A.Martínez Rizo, Ricardo Sanz, Francisco Ascaso, Josep Peirats, "Anteo" (Pere Segarra), etc. Normalment, aquest tipus de col·laborador es convertia, quan hi havia canvis a la redacció -molt sovint durant l'etapa republicana degut als enfrontaments interns- en redactor fixe, amb lo qual passava a cobrar un sou no gens despreciable: 360 pessetes mensuals.

-Col·laboradors especialitzats del diari durant els anys 30: és a dir, de gent procedent del camp de la medicina, de l'educació (escoles racionalistes o d'innovació pedagògica): Dr. Martí i Ibáñez, Dr. Javier Serrano, el mestre racionalista Floreal Ocaña, etc.

-Col·laboradors ocasionals: Solien ser militants o afiliats que de forma esporàdica col·laboraven a la premsa. Entre aquests hi trobem personatges coneguts com Buenaventura Durruti, Joan Garcia Oliver i Melchor Rodriguez (SOLI, **Por razón de justicia y humanidad. Libertemos a nuestros presos**, 17-7-1934:p6), el famós "ángel rojo" que va salvar tanta gent de la "sacas" de la presó d'Alcalá de Henares (Cabanellas, Historia y Vida, nº84). Rodriguez pertanyia a la tendència 'extremista' de la CNT. El que demostra que no només els trentistes (cas de Joan Peiró o de Joan Manent) van salvar vides humanes durant la guerra.

-Corresponsals. Aquests enviaven les notícies de les seves respectives localitats o comarques a la redacció de SOLI. Lògicament, aquests corresponsals eren militants de la CNT que no cobraven res.

Un dels corresponsals més representatius és Joan Ferrer, d'Igualada, que va ser corresponsal del diari des de 1910 i que es va fer famós quan Baltasar Porcel va escriure un llibre basat en les seves memòries, *La revuelta permanente*, que va guanyar el premi "Espejo de España", 1978.

A partir de 1935, SOLI va intentar potenciar la secció regional. I per això va tractar de convèncer els seus lectors -el que estalviaria una gran quantitat de feina als redactors, que havien de llegir, classificar i corregir les nombroses cartes que s'enviaven desde totes

les localitats catalanes- que enviessin tota la informació a través del corresponsal que solia haver-hi en cada localitat:

“Consiste en pedir una vez más, brevedad en las crónicas. Una de las cualidades del bien escribir, es saber condensar en pocas líneas la mayor brevedad de datos e ideas. La manía inocente del sendo articulazo debe desaparecer para bien de los propios compañeros y del periódico. Diariamente recibimos material para dos páginas de la región. Los originales se retrasan en su publicación y pierden actualidad. Los compañeros se enfadan o se desaniman. Los primeros se despachan con cartitas dudosamente cariñosas hacia la Redacción y los segundos dejan de escribir para el periódico. **SOLIDARIDAD OBRERA** no gana ni con los unos ni con los otros.

¿Hemos de repetir que nuestra página no es de filosofía, ni de doctrina, ni de teorización?.

Muchos compañeros no se han enterado todavía de que nuestra página tiene por misión ser el reflejo de la vida de los pueblos en aquello que estos pueblos tienen de propio e inconfundible. Nos interesa esa crónica de la vida local que abarca desde las actividades políticas y culturales al factor de la economía, con sus más variadas y recónditas características. La productividad de la tierra, el sistema de repartimiento jurídico, vida y agobios del campesino, aspiraciones ideológicas, semblanzas con otros pueblos, conflictos, accidentes, en fin, toda esta gama de la vida social en su ambiente más simple que es la comarca campestre.

De muchos pueblos se nos escribe por partida múltiple, cuando con un solo compañero que haga las veces de corresponsal hay suficiente. Los demás compañeros que tengan algo que decir, pueden mantener contacto con el corresponsal, haciéndole copartícipe de sus sugerencias. Lo menos importante es nuestro artículo con la firma al pie. Lo interesante es el servicio que se presta a la causa haciendo trascender nuestro pensamiento y observaciones por vehículo de quien sea. Y es muy interesante para nosotros la descongestión de original, que lo precisamos para el buen desenvolvimiento del periódico”. (*Solidaridad Obrera*, Un ruego a los corresponsales, 16-11-1935: p6)

Enviats especials

De tant en tant, SOLI enviava una persona rellevant del moviment llibertari a cobrir actes a l'estranger. Per exemple, el 7-3-1936, A.Sochy va cobrir per a SOLI el congrés de fusió dels sindicats francesos.

Dibuixants

SOLI solia publicar amb regularitat un acudit a portada. I els dibuixant, també coneguts per ninotaires, solien ser col·laboradors i només cobraven per peça publicada.

No obstant, en el ple de Lleida de 1931, l'administrador de SOLI va insistir que el diari necessitava un dibuixant fixe, però no va aconseguir el vist i plau de l'organització.

El dibuixant més important que va passar per les planes de SOLI va ser SHUM: Alfons Vila i Franquesa. Però no hi va durar gaire. En el ple de Lleida, alguns delegats van preguntar si la marxa de SHUM era perquè no estava d'acord amb la línia d'Alaiz. Josep Robusté ho va negar. Durant la República, SHUM va col·laborar a *L'Opinió* i a *L'Humanitat*. I a més va ser un dels fundadors del Sindicat Professional de Dibuixants.

Alfons Vila i Franquesa havia nascut a Sant Miquel de Maldà (Lleida) el 1897. Quan tenia 16 anys va anar a París i allí va conèixer un anarquista català, castigat per no voler fer la guerra al Marroc, Salvador Humbert. En morir aquest, Antoni Vila va prometre que faria famós el nom del seu amic i va ajuntar l'inicial del nom amb les tres primeres lletres del cognom i va convertir-se per sempre més en SHUM. (Fontserè, 1995:296).

De tornada a Catalunya, amb el nom fals de Joan Baptista Atcher -segurament per eludir el servei militar-, aterra a Barcelona on es relaciona amb els ambients llibertaris de la ciutat. I, en avisar uns companys que preparaven un explosiu, que la policia anava a detenir-los, aquests es posen nerviosos i esclaten: la majoria dels seus companys resulten morts i ell deformat de la cara i de les mans. L'explosió el va afectar de tal manera que de primeres la policia el va donar per mort. SHUM va ser hospitalitzat, se li va fer la cirurgia plàstica i se'l va condemnar a mort, ja que era l'únic component del grup que la policia ha pogut enxampar. No obstant, una sèrie de figures rellevants de la vida espanyola -l'escriptora Concha Espina, Ramón y Cajal, etc.- van iniciar una campanya per aconseguir l'indult, campanya que fins i tot té ressó internacional. Finalment, SHUM és indultat i condemnat al penal del Dueso.

En arribar la República, Victoria Kent (Solà i Dachs, 1979:54) decreta la seva llibertat molt anhelada pel diari de la CNT, que desde feia mesos venia reclamant la seva alliberació:

"Por fin después de numerosos trámites burocráticos, ha sido puesto en libertad nuestro camarada Juan Bautista Acher" {el nom fals que va adquirir en tornar a Catalunya i que va conservar durant molts anys} (SOLI, 30-4-31),

Després de sortir del penal, SHUM es va convertir en el principal dibuixant de SOLI. El primer dibuix el va publicar el 24-4-31 i segons el ple regional de Lleida de desembre

de 1931 (SOLI, 8-12-1931), d'acord amb la Conferència Regional de principis de juny, va passar a ser dibuixant del diari, amb l'obligació de donar un dibuix cada dia. El cert és que durant els mesos de juliol-setembre, SHUM publicarà "ninots" molt sovint. La cosa, però, va canviar, quan va arribar Felipe Alaiz. Segons Robusté, delegat de la Redacció de SOLI, degut a la reorganització del diari i tenint en compte certs aspectes de l'activitat de SHUM¹, es va proposar-li que passés a ser col·laborador i que li pagarien per cada dibuix 15 pessetes.

Pel que sembla SHUM no va acceptar el tracte. Sigui perquè li oferien una feina millor a una altre diari, *L'Opinió* i *L'Humanitat*, o perquè no estava d'acord amb la tendència que s'imposava a la CNT, el cert és que SOLI va perdre un dels seus millors dibuixants.

No deixa de ser curiós que abandonés la SOLI quan va arribar-hi un Felipe Alaiz, que havia estat amic de joventut (Tavera, 1992:67). Alaiz durant la dictadura de Primo de Rivera havia participat en la campanya per a indultar al dibuixant, i el més lògic és que hi hagués una bona relació entre ells dos. Tanmateix, Ramon J. Sender també havia estat amic d'Alaiz i aquest no va dubtar en barrar-li el pas de SOLI. Pel que sembla, Alaiz amb els anys havia canviat i el seu fracàs com a literat l'havia transformat en un home amargat.

"Grapa", pseudònim de Gustau Vila i Berguedà, Gustau Vila va col·laborar a la SOLI des del 1930 fins el setembre de 1931. A partir que Felipe Alaiz va entrar a la direcció de SOLI va publicar menys acudits. Durant l'etapa de Robusté com a director interí, va tornar a dibuixar amb regularitat. Però al tornar Alaiz, 'Grapa' va deixar SOLI per sempre més. Va col·laborar amb regularitat a *Vertical* de Sabadell, i és que 'Grapa' era un incondicional de Josep Moix, el principal dirigent de la Federació Local.

L'exemple de "Grapa" és força sintomàtic per demostrar que, malgrat les diferències dels trentistes amb els faistes, els primers encara conservaven la mateixa simbologia revolucionària: la línia que el dibuixant va seguir al setmanari sabadellenc va molt similar a la de *Soli*, amb l'única diferència que a les figures caústiques i irreverents de capellans, monges i empresaris s'hi afegiren els militants de la FAI.

¹ Aquests aspectes eren les relacions de SHUM amb la premsa d'ERC. Segons Carles Fontserè. SHUM va fer el primer cartell que anuncià el diari *La Humanitat* (1995:136).

Discurs informatiu¹

-Gèneres i textos periodístics-

Amb l'entrada de Felipe Alaiz com a director del diari, aquest va intentar millorar el diari per tal de jutificar el seu nomenament, que només havia obeït a motius ideològics. A part d'introduir noves seccions, el periodista aragonès també va intentar modernitzar el discurs informatiu del diari, que abusava dels article teòrics. El mateix Alaiz, firmant amb el pseudònim de "Rodela", proposava que havien de fer-se més reportatges. Criticava els reportatges que feien els diaris burgesos, que ell deia que estaven fets sobretot per a les classes mitjanes, i assegurava que feia falta "el repórter del pueblo":

"Pero falta el repórter propiamente dicho, el repórter del pueblo que se decida a emplear el párrafo corto, la descripción justa y certera, que desglose la pesadez literaria, que logre concisión y diálogo, movimiento y rapidez, equilibrio y expresión directa. Para ese repórter nuevo están de más los figurones y la vanidad de las tanguistas, los personajes de tablado político o literario; en cambio puede interesarle un hombre modesto que hable sin saber que se va a sacar una fotografía de sus palabras. Puede interesar al repórter nuevo el peligro de un andamio explicado por un albañil; el viaje por alguna región desconocida; el relato que puede hacer un trabajador, cien, mil, un millón, de lo que es un pozo de petróleo, una mina, la bodega de un trasatlántico, la plataforma de una locomotora. A esos reportajes no se ha llegado aún más que excepcionalmente, y cuando se llegó fué con excesivos rodeos literarios, excesivos remilgos y discursos.

Una montaña no necesita "cicerone" literario ni un lago tampoco, y para las máquinas el mejor elogio no es un discurso, sino una fórmula y un esquema gráfico, o mejor, cinemático, más unas palabras claras, descriptivas, analíticas. Pedid a un buen mecánico que describa un montaje y observad que emplea las palabras justas, sin que sobren ni falten. El ideal de la expresión literaria sería emplear las palabras justas, nada más que las palabras justas. Y también el ideal del reportaje nuevo." (SOLI, **Reportaje**, 3-12-1931).

Malgrat les intencions d'Alaiz, el diari va continuar patint l'abundància d'articles d'opinió o d'exposició doctrinal, segurament perquè tots els que hi escrivien no eren periodistes professionals sinó obrers o anarquistes ficats a periodistes. Per altra part, la

determinació d'Alaiz a primers de gener de 1932, va impedir segurament que pogués porta a terme el seu model de diari anarquista.²

Així, va haver d'arribar un periodista professional, Toryho -que havia estudiat a la escola del diari ultra-catòlic *El Debate*- perquè el diari moderintzés una miqueta el seu discurs informatiu. El mateix Toryho, explicava quines eren les qualitats que havia de tenir un bon reporter:

“Sin temor a equivocarnos nos atrevemos a afirmar: periódico que carezca de “un” repórter, periódico fracasado. ¿Qué, pues, es este personaje sin el cual se determina el fracaso de un periódico?

Un hombre sagaz. Don de gentes. Cultura. Habilidad. Dinamismo. Afición. Juventud. He aquí las condiciones indispensables para ser un verdadero repórter. A éstas hay que añadir un temperamento de sensibilidad exquisita. Y ya tenemos el hombre que puede hacer de un periódico el elemento captador del público que lee y del que no lee.

La misión del repórter no es “hinchar” telegramas. Ni hacer artículos “serios”. Ni registrar los originales. Ni estar de guardia a la Redacción. Su misión es, ejercitando una cualidad señalada en el hombre de “habilidad”, bucear en el terreno de los negocios políticos para describir luego con pelos y señales incontrovertibles la amoralidad del Estado y los gobernantes. Seguir la pista de lo que puede constituir una información sensacional. Descubrir chanchullos inconfesables. En una palabra, demostrar a la opinión que la Policía no sirve para nada honrado.

Un repórter es el hombre que tiene abiertas todas las puertas..., o se las hace abrir; el hombre que sabe sostener una conversación amena con un fraile o con un clerófobo; el hombre que domina la actualidad. Para él todas las dificultades son vencibles. Se ha de distinguir por su tenacidad, por su empeño, por su voluntad firme. Un repórter no transige nunca ante un obstáculo. Aunque este sea de riesgo personal. El repórter que no se vende sabe que le acecha la pistola de algún “gran señor”, descubierto en sus viles empresas, o el puñal mercenario de algún desgraciado fraticida. Y no es esto “una de miedo”. La vida que proporciona los reportajes

² Alaiz, el 1933, va escriure un llibre sobre teoria del periodisme, i on explica quin havia de ser el model periodístic d'un diari anarquista. El llibre, titolat *Como se hace un diario* (Editorial Horizonte) és pràcticament impossible de trobar a les llibreries d'antiguitats però es pot consultar a l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona. L'obra és molt interessant però pateix del mateix defecte que l'autor: ho supedita tot al dogma anarquista i no a la realitat, com per exemple quan per justificar l'afirmació que el “anuncio que no tenga utilidad social es desdeñable” assegura que “es cosa averiguada que los anuncios no alivian gran cosa el presupuesto de una publicación (...) Que haya dos o tres excepciones en España no hace más que confirmar la regla”. (p46-47). En canvi, l'administrador del diari, Pere Massoni -que va haver de dimitir per ser trentista- assegura que el déficit del diari es podia cobrir amb els anuncis, amb un promig de 120 pessetes diàries. (CRT de Catalunya, 1931:18)

sensacionales brinda de vez en cuando sorpresas de este género. Y el repórter se ha de reir de ellas.

Otra cualidad del repórter: "dinamismo". Cuando se trae entre manos una información sensacional, el repórter se centuplica para adquirir las referencias más variadas. Como si poseyera el don de la ubicuidad. Su dinamismo es el de adelantarse a lo que ha de suceder. En lugar de ser él juguete de la actualidad, ha de conseguir que ésta sea un muñeco entre sus manos. El que logra que la actualidad discurra por un cauce trazado por él, es que indudablemente tiene madera de repórter." (SOLI "Periodismo revolucionario" 3-12-1932 p:6)

Toryho assegurava que la premsa confederal i anarquista patia d'un greu defecte:

"Nuestros periódicos soportan humildemente el martirio del artículo de fondo, lo clásico del ochocentismo. Nuestro periodismo obedece a una técnica vetusta, la de fin de siglo. Debemos prestar interés al reportaje, que fuera de la fotografía es lo más gráfico, expresivo, moderno y ameno". (SOLI, Los cargos retribuidos, 27-8-1933:p6).

I Toryho posava com exemple que un periòdic anarquista, no especificava quin però segurament es devia referir a SOLI o a CNT de Madrid, "llevaba cierta vez hasta 'doce' artículos de fondo, al día siguiente 'siete'; al otro 'diez'. Y así por el estilo".

Toryho va predicar amb l'exemple i al llarg de 1932-1933 va escriure per a SOLI tota una sèrie de "Reportajes Sociales"³. Posteriorment va col·laborar-hi amb menys freqüència i, segons les acusacions que li feren en el Congrés Regional de 1937, per fer reportatges per "Renovación", l'òrgan lerrouxista de Barcelona (CRT de Catalunya, 1937:167).

Entre els reportatges que va fer per al diari confederal, destaquen una sèrie de deu reportatges sobre psiquiàtrics, on es denunciava la forma com eren tractats els malalts (SOLI, En una fábrica de locos, 23-2-1933:p1)

Entrevista.

Va ser molt poc usada per SOLI. Durant la primera etapa 1930-1931, es va utilitzar per entrevistar a polítics. Les entrevistes les feia desde Madrid el redactor-corresponsal Ramón J. Sender. A partir de juliol de 1931 -amb l'arribada de Peiró- gairebé no hi ha

³ Per exemple a la SOLI. ¿Es inevitable una guerra mundial?, 14-2-1933:p1).

entrevista, llevat d'una curiosa intervui de Benigno Bejarano que va ser negada per la presumpta entrevistada.

Toryho va fer alguna entrevista, però molts poques. No obstant, la del 15-2-1933 valia per cent, ja que va aconseguir entrevistar el mateix Pio Baroja, que simpatitzava amb els anarquistes malgrat el seu profund escepticisme:

"España es un pueblo carente de sentido social. Va usted por una acera y ve que está llena de cáscaras de naranja . La gente no tiene cuidado de echarlas al arroyo, lo mismo los señoritos que los obreros (...) Vuelva usted una curva y encontrará un chófer que prefiere atropellarle por economizar medio céntimo en una curva. Todo esto es falta de sentido social. Y en un pueblo como éste, donde se carece de él, hallo muy difícil hacer nada bueno". "Las teorías de ustedes lo hallan todo fácil, porque juzgan al hombre bueno por naturaleza; yo, en cambio, creo que es malo, o casi malo (...) El anarquismo es la filosofía del proletariado. (...) Para mi esa lucha de la FAI contra el régimen capitalista, aunque piense de manera distinta, Me complace por el optimismo y la pureza de los luchadores. Con ustedes se puede hablar de todo. Con los marxista sólo se puede hablar más que de 'la clase'. 'La clase' por aquí, 'la clase' por allá, Siempre con 'la clase'...cómo si fuéramos unos estudiantes de bachillerato (...) A mi me agrada charlar con los anarquistas. No hace mucho hablé con Durruti, un energúmeno muy simpático".

L'entrevista és molt fluïda. Les primeres preguntes tracten aspectes de l'actualitat del moment, com l'afer de Casas Viejas o sobre la problemàtica social, on tracten a l'autor de "Zalacain el aventurero" mostrava la vella rebel·lia de la Generació del 98:

"Y ahí tiene usted a las Cortes -templo del biberón nacional- que aprueban lo hecho por el Tercio de Vagos profesionales. Antes teníamos el Tercio de Extranjeros en Africa; ahora el Tercio de Indeseables con gorra de plata en la Península.

(...) La república no se ha preocupado por contener la depresión económica, que se acentúa cada día más. Ni ha puesto gran empeño en facilitar trabajo a los obreros. Todo se ha diluido en discursos y banquetes. Eso es la política. Yo creo que el mayor éxito de la CNT está en no ser política; más aún: en combatir la política. (...)

Los políticos de antes eran otra cosa; aunque había entre ellos verdaderos zortes, también los había de talento, de prestigio, por lo menos daban esa sensación aunque fuesen unos beduinos. (...)

Per acabar, Baroja va criticar la premsa del moment "que se ha gubernamentalizado hasta lo increíble", va declarar-se lector de la SOLI i va mostrar-se indignat que "la República 'democrática' -¡hay que sacarle gusto a esa palabreja, amigo mio!- combata

tan ruinment a la Prensa obrera". (SOLI, *Una conversación con Pío Baroja*, 15-2-1933:p1)

Toryho no va limitar la llibertat d'expressió de l'entrevistat, com demostra el següent paràgraf, que era totalment oposat al que creien els anarquistes:

"España es un pueblo carente de sentido social. Va usted por una acera y ve que está llena de cáscaras de naranja . La gente no tiene cuidado de echarlas al arroyo, lo mismo los señoritos que los obreros (...) Vuelva usted una curva y encontrará un chófer que prefiere atropellarle por economizar medio céntimo en una curva. Todo esto es falta de sentido social. Y en un pueblo como éste, donde se carece de él, hallo muy difícil hacer nada bueno".

L'habilitat de l'entrevistador en captar l'essència del pensament barojià, fa que l'entrevista sigui llegible i que no sembli un pamflet. Tanmateix, s'ja de recalcar que Toryho va actuar de manera poc ètica al tallar una part de l'entrevista en què Baroja elogiava la ploma de Joan Peiró -i que el mateix Toryho va reproduir anys més tard a les seves memòries-. Eren moments de lluita de tendències. Toryho pertanyia a la FAI i els trentistes s'havien convertit en els seus pitjors enemics.

Llengua

SOLI estava redactada exclusivament en castellà. Una característica que havia heretat dels seus orígens remots el 1907. Durant els anys 10 van haver-hi alguns intents per introduir-hi el català, però van fracassar. Pere Foix (1976:266) explica a les seves memòries que una d'aquestes ocasions es va donar durant l'etapa de Pestaña com a director del diari. Però, segons Foix, es va proposar tan radical que va despertar l'oposició de Pestaña, que s'hi va negar terminantment. I Foix recalca que Pestaña era un enamorat de Catalunya (1976:197).

I el fet és que el diari va continuar redactant-se en castellà fins la seva desaparició el 1939. Però quins factors expliquen que el diari sempre es negués a emprar la llengua catalana? Principalment se'n poden senyalar quatre:

El primer, l'internacionalisme obrerista i anarquista, contrari a la creació de nous estats. En aquest sentit, el català podia ser una barrera que separés els catalans dels altres pobles ibèrics. Internacionalisme -convertit en dogma de fe per alguns- que, per exemple, va oposar-se que el 1932 el periòdic de la federació local d'Igualada, *El Sembrador*, s'edités exclusivament en català. ("El Sembrador", *La propaganda y el idioma*, 30-7-1932; a Francisco Madrid, 1992:67 i 1992:597).

El segon, la gran immigració que va rebre Barcelona durant tot el primer quart de segle, i especialment durant el període 1910-1930⁴. El que va ser un obstacle perquè el català pogués introduir-se a SOLI, ja que una gran part dels seus lectors potencials eren castellanoparlants. Factor a tenir importància si tenim en compte que la SOLI dels anys 30 va ser un diari molt barceloní, no només pel pes industrial i polític de la capital sinó també perquè el diari ràpidament va ser controlat pels faistes, que tenien a Barcelona el seu gran feu.

En canvi, a la resta de Catalunya, que no havia rebut gaire immigració⁵, van aparèixer periòdics que usaven el català: com *Vertitcal* de Sabadell (bilingüe) o *Albada* de Mataró, que estava redactat gairebé tot en català. Curiosament, va ser en aquestes zones on el trentisme va penetrar sense dificultats, gràcies a l'existència d'un proletariat amb més experiència sindical i llibertària.

En canvi, a Barcelona i les seves rodalies els maximalistes podien imposar-se amb més facilitat. Primer, per l'existència d'una classe obrera que, pel seu origen immigrant, pràcticament desconeixia que era l'anarco-sindicalisme, aquell moviment que havia nascut a Catalunya i que havia tingut en Seguí i en Pestaña un dels seus màxims representants; i segon, pel predomini de sindicats molts radicalitzats, com el de la Construcció de Barcelona. (Balcells, 1980)

El tercer factor, i que sovint s'ha oblidat per tal d'acusar la CNT d'anticatalana, és que la SOLI -malgrat ser l'òrgan del Confederació Regional del Treball de Catalunya- era un diari que arribava a tots els punts de la península, fins i tot al protectorat de Marroc. Per tant, havia d'estar redactada en castellà. El mateix factor que feia que els òrgans trentistes catalans, com *Cultura Libertaria* o *Sindicalismo*, només utilitzessin el castellà, ja que la seva finalitat era arribar a tots els racons de la península.

Tanmateix, en el cas de SOLI aquest factor va desaparèixer quan el 1932 va sortir el diari nacional, *CNT*, i la major part de la difusió de SOLI va centrar-se en Catalunya. I aquí és on rau la importància dels altres dos factors, perquè el 1932, el diari de la

⁴ Les xifres són prou eloqüents: el 1910, Catalunya tenia 2.084.868 habitants i Barcelona capital 595.844; el 1920, Catalunya en tenia 2.344.719 i Barcelona 721.869. I el 1930, 2.791.292 hab a tot el principat mentre Barcelona havia passat del milió: 1.05.565 hab. el que significava el 42% del total. I, segons un estudi de Josep Termes (citat per Jordi Casassas a VV.AA. 1990:65), el 1910, Barcelona capital tenia el 5,44% de persones immigrades, el 1920 el 14,50% i el 1930 el 19,60%..

⁵ Ramon Perereda, vell militant cenetista de Roda de Ter, explicava que durant la República gairebé no s'hi parlava castellà (1997: entrevista personal).

regional catalana s'hagués pogut redactar en català, ja que havia deixat de ser l'òrgan nacional de la CNT. No obstant, aviat va tornar a ser l'únic diari confederal ja que la vida del diari nacional va ser problemàtica i va desaparèixer després de l'octubre del 1934.

El quart, i últim, és que la majoria de dirigents cenetistes, que eren els que escrivien en el diari, no havien après a escriure en català. Alguns perquè havien estat analfabets fins edats molts avançades, com el mateix Peiró⁶; altres perquè eren autodidactes que s'havien format amb els clàssics de l'anarquisme i del sindicalisme juntament a una variada gamma d'obres de filosofia, literatura i teatre -desde Nietzsche a Ibsen. Autors que només estaven traduïts al castellà.

A més, cal tenir en compte que Catalunya havia sofert molts períodes de repressió contra el català. I l'últim era ben recent, la dictadura de Primo de Rivera (1923-1929). Per tant, els immigrants que arribaren a Barcelona durant aquells anys, la majoria procedents de Múrcia i Almeria, no havien de fer cap esforç per parlar-lo ni entendre'l. I els seus fills, en el cas de ser escolaritzats, ho eren exclusivament en castellà.

La República, que significava per a molts catalanistes l'oportunitat de normalitzar l'ús del català a l'ensenyament i a la vida pública, va arribar massa tard.

Llenguatge periodístic

SOLI tenia molta cura del llenguatge. I tot i que sovint era un llenguatge agressiu s'intentava que fos correcte estilísticament i sense insults. Tot i evitar els insults, abundaven, sobretot en els col·laboradors, termes despectius: "traïdores", "judas", primer aplicats als socialistes i després als trentistes.

Quan va arribar Alaiz a la redacció, que segons Peirats era un purista de la llengua, va voler posar fi a l'ús d'insults als article que enviaven col·laboradors i lectors:

"No queremos cuartillas en las que campean expresiones de mal gusto, chabacanerías, baladronadas y bravezas de vocabulario. No queremos revolucionarios de léxico y adjetivos detonantes. Queremos, si, ideas, conceptos, narraciones y afirmaciones provistas de la claridad y la expresión más llana, lisa y categórica. (...) Así escribirán cosas vividas y reales, directamente objetivas, que interesarán a todos los hombres, huyendo del epíteto, del adjetivo, del calificativo y de las elucubraciones puramente personales, que dan la sensación de masturbaciones cerebrales. (...) Dejen el ataque rencoroso, personal e injusto. Abandonen los caminos trillados de la

⁶Tot i que va aprendre a escriure el català amb molta fluïdesa.

hinchazón y soberbia en el decir y en el ataque a lo que llamamos enemigo.” SOLI “Lo que deben decirnos las cuartillas” 20-11-1931 : p1.

S’ha de dir que la pràctica de deixar de banda “el ataque rencoroso” només es va portar a terme fins el 1932. Perquè quan el juliol d’aquell any Felipe Alaiz va tornar a la redacció, va aplicar tot el contrari dels que proposava el novembre del 1931.

Un altre exemple del rebuig cap el llenguatge groller, el trobem a una nota de “Redacción” del 30-12-1931:p3, on es pot descobrir la genial i afilada ploma de Felipe Alaiz:

“Serra. Usted ha creído que SOLIDARIDAD OBRERA es un vertedero, porque en el escrito que manda emplea las palabras siguientes: mear, cabrón, hijo adoptivo de S.Comelio, borrego y soplagaitas. Con ese lenguaje que no es de un trabajador, sino de un chulo, puede ir a la taberna. El que emplea esas palabra que evite la tontería de escribimos y que se purgue”.

-Titulars. Un diari sensacionalista?

Durant el 1931-1932, els titulars no eren massa sensacionalistes ja que majoritàriament tenien com objectiu informar al lector. A partir de 1933 amb l’entrada de Manuel Villar a la direcció, van augmentar de tamany (ocupant sempre les set columnes) i d’objectiu. Ara ja no es tractava tan d’informar sinó de donar consignes al lector. El que coincidia amb l’estratègia dominant als òrgans dirigents de la CNT, que buscaven atacar el govern Azaña i concienciar a les masses per portar a terme una revolució a curt termini. S’ha de tenir en compte que el fracàs de la insurrecció del 8 de gener de 1933 havia provocat una gran repressió contra la CNT

Així, cada vegada els titulars es van fer més sensacionalistes i moltes vegades es convertien gairebé en eslógans de lluita, amb una gran càrrega d’agressivitat:

¡EL FASCISMO EN EL PODER!

En toda España se han clausurado los Sindicatos de la Confederación,Centenares de camaradas presos. Dos actitudes se plantean al proletariado: resistirse o someterse. O el pueblo termina con los desmanes del Gobierno, o el Gobierno somete al pueblo a una denigrante esclavitud

(27-7-1933:p1).

¡Trabajador, no votes!

Votar es aprobar el estado humanicida

(SOLI, 18-11-1933)

¡TRABAJADORES!

Vuestra abstención significó una negativa rotunda a sostener el viejo régimen de la iniquidad. ¡Sed consecuentes con vuestra actitud! El fascismo se está preparando para entrar en el Poder

¡APLASTADLO U OS APLASTARÁ!

(SOLI, 23-11-1933)

Titulars que eren habituals a la premsa obrera, com demostra la primera plana de *Sindicalismo* (24-11-1933:p1), òrgan dels trentistes catalans:

Revolución o fascismo

Fracasada la República burguesa, se impone la Revolución Social⁷. Todos los sectores obreros deben unirse para aplastar al fascismo, ocupar los centros de producción y destruir el poder burgués. Pero ninguno debe “echar agua a su molino”. Todos los obreros deben participar por igual en la construcción del nuevo orden de las cosas

Malgrat la similitud de l'estil, les diferències de contingut són evidents: els anarco-sindicalistes dels Sindicats d'Oposició s'adonaven que per fer la revolució necessitaven les altres forces obreres, mentre que els sectors dirigits de la CNT-FAI creien que la podien fer ells tots sols. Els fets, una vegada més, van donar raó als qui els faistes

⁷ Curiosament, SOLI defensava el mateix. Titular del 26-10-1933: **“Frente al fascismo, la acción directa y la revolución social”**. La diferència amb els trentistes, i amb totes les altres forces obreres, era però molt clara com es pot extreure de l'editorial d'aquell dia: “El fascismo, hijo legítimo del estatismo”. Mentre que per *Sindicalismo* el feixisme era obra de les dretes, incloent entre elles a Lerroux i a la CEDA -quan aquesta era atacada per *ABC* i per altres forces dretanes per defensar el règim republicà-. La diferència és clau: pels faistes, el feixisme era l'autoritarisme de l'estat mentre que pels trentistes era l'acció de masses de les dretes. La història ha donat la raó als trentistes però tanmateix aquesta diferenciació demostra que el clima de pre-guerra civil (o de classes com es vulgui) no era provocat per la FAI sinó per tot el conjunt d'esquerres revolucionàries (on s'ha d'incloure els sectors més maximalistes del PSOE). Una postura que s'ha d'entendre en una Espanya governada per republicans però on els grups de pressió de propietaris feien i desfeien al seu gust. (Cabrera, 1983)

titllaven de "judas y traidores a la CNT", ja que al congrés nacional de 1936, la CNT va demanar un pacte revolucionari amb la UGT.

Tanmateix, s'ha de senyalar que els diaris polítics també publicaven titulars que semblaven eslògans. I és que en la majoria de diaris que estaven finançats per partits polítics, l'objectivitat informativa no era massa habitual. Vegem-ne dos exemples de *L'Opinió*, òrgan del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, una escisió d'ERC:

CAL ACABAR D'UN COP AMB ELS TERRORISTES⁸
CATALUNYA NO POT PERMETRE QUE CONTINUI NI UN DIA MES AQUESTA
INTRUÏLLITAT PERMANENT PROVOCADA PELS AGITADORS VERMELLS
A SOU DELS MONARQUICS FORAGITATS EL 14 D'ABRIL DE 1931
(L'OPINIÓ, 10-1-1933)

Alerta, republicans!
EL REGIM DE LLIBERTAT, GLORIOSAMENT INSTAURAT
EL 14 D'ABRIL, ESTA AMENACAT SERIOSAMENT PER
LA REACCIO
LA JORNADA ELECTORAL DE DIUMENGE POT
ESSER UN DIA TRAGIC PER A LA REPUBLICA {sic}
(L'OPINIÓ, 21-1-1933)

Durant el 1934, SOLI va continuar obrint la primera plana amb grans titulars (tots a set columnes). La majoria, com demostra la següent relació, no eren informatius:

**Una representación de la CNT gestiona, cerca del gobierno, la
normalización de la vida sindical**

(SOLI, 6-4-1935:p1)

Titular sorprenent que demostra que els dirigents faistes no sempre practicaven les tàctiques d'acció directa que sempre reclamaven. No obstant, Ricardo Sanz -un dels

⁸ Es referien a la segona insurrecció anarquista, la del 8 de gener de 1933, capitanejada per Joan Garcia Oliver, nascut a Reus.

màxims dirigents de la CNT- assegurava tot el contrari (SOLI, A los noventa días vista, 1-7-1934:p1):

“Todo cuanto ocurre está dando la razón, de una manera categórica, a los hombres de la CNT: que las tácticas de la acción directa son insustituibles”.

¡Mientras Sanjurjo veranea...!

Continúan en la cárcel una porción de camaradas encartados en los procesos inocados por el movimiento del 8 de diciembre.- Jurídica- mente deberían estar en la calle.- ¡Que se cumpla la amnistía!

(SOLI, 20-7-1934:p1).

¡LA MORDAZA!

Los republicanos ‘históricos’ impiden la libre emisión del pesnamiento.- Todos los días son denunciados y recogidos en Madrid algunos periódicos de diversas tendencias. SOLIDARIDAD OBRERA protesta enérgicamente contra tal medida

(SOLI, 21-7-1934:p1).

¡LA BURLA DE LA AMNISTIA!

Todos los prisioneros de la guerra social deben ser libertados.- El proletariado no acepta subterfugios que dejen las cosas como estaban. Minetras quede entre rejas un solo preso, no cesará en toda España la campaña por su liberación

(SOLI, 22-7-1934:p1)

¡Los socialistas son responsables de medidas represivas!

Por culpa de la Casa del Pueblo de Madrid, los obreros de la Construcción son tratados como en Italia, Austria y Alemania

(SOLI, 25-7-1934:p1).

TELEGRAMAS DE VIENA DAN CUENTA DEL

ASESINATO DEL CANCELIER AUSTRIACO

Con este hecho la situación europea se complica enormemente, no siendo difícil que derive en un grave conflicto guerrero

(SOLI, 26-7-1934:p1)

Otra vez la mordaza

El poder policiaco es algo intangible, inviolable. Ayer y antedeayer fué denunciada y recogida SOLIDARIDAD OBRERA. Las dos últimas recogidas lo fueron también por comentar hechos policiales. 'Noli me tangere'

(SOLI del 5-8-1934)

¡LA OFENSIVA!

Se han cerrado dos fábricas de hilados en Hospitalet.- Se amenaza con paralizar otras dos en Monistrol.- En Reus, se cierra otro centro de producción. La 'Lliga' contra la 'Esquerra', y cinco mil hombres sin trabajo...

(SOLI, 7-8-1934:p1).

Aquests titulars es van seguir utilitzant durant el 1935 i sobretot durant el 1936, quan la situació política era explosiva, i on es podrà comprovar que el perill imminent -llevat dels governants republicans, pel que sembla- d'un cop d'estat ja era conegut per tothom, fins i tot el dia abans de la celebració de les eleccions generals de 1936 (16 de febrer):

**En el año 714, los moros entraron en España,
por Andalucía; en 1934, entraron por Asturias**

(SOLI, 18-1-1936:p1)

UNA HORA DE GRAVE PELIGRO

La reacción clerical fascista se apresta a ocupar el Poder a través de un golpe de mano. El proletariado debe vivir atento, para traducir en hechos las decisiones de la organización

¡Contra el fascismo!

¡Contra la militarada!

Un solo frente de guerra del proletariado

para aplastar a sus enemigos históricos

(16-2-1936:p1)

Això pel que fa als titulars principals. Els titulars secundaris, els que servien per obrir una notícies, alternaven l'estil informatiu i el sensacionalista. Generalment, aquests titulars portaven un cos de lletra petit. Tot i que s'augmentava el cos quan calia informar sobre vagues o conflictes laborals importants. Els criteris per titular no eren massa estrictes, com demostren dos titulars (a quatre columnes) que tracten el mateix tema, la vaga dels treballadors que estaven realitzant obres en el Banc d'Espanya a Madrid, als quals se'ls va aplicar gasos asfixiants:

La huelga de los obreros del

Banco de Madrid

Como en la guerra.- Heridos e intoxicados.- Experimentos bárbaros.- El responsable: Edmundo Domínguez, socialista y secretario de la Federación Local de la Edificación. (25-7-1934:p6).

Com es pot comprovar el titular era purament informatiu. La càrrega d'opinió, sempre present a SOLI, es col·locava a l'avantítol.

La SOLI del dia següent (26-7-1934:p6), en canvi, va titular d'una manera totalment diferent, i gens informativa com es pot comprovar:

LO QUE PASA EN MADRID

NO PASA EN SENEGAL

En los pozos del Banco de España.- Lo que quieren los obreros.

Comisiones, reuniones, etc. Noticias de última hora

Estructura de les notícies

Pel que fa a les notícies, només eren informatives si provenien d'agència. La resta, solien ser portar una gran càrrega d'opinió. S'ha de tenir en compte que una de les particularitats de SOLI era que la majoria de notícies sobre conflictes i vagues les

enviaven les mateixes Juntas sindicals. Els textos de les quals no tenien res de periodístiques i a vegades fins i tot difamaven al 'patró' aportava cap mena de prova:

"Darío Duran se llama el contratista que nos ocupa. Hombre poseedor de un elevado caudal en billetes, que todos sabemos como amasó ¡por menos están muchos en el presidio! - {subratllat meu} y, que por ello se cree ha de disponer a su antojo de cuanto le rodea, incluso de los obreros". (SOLI, Manejos incomprensibles.- La fuerza pública interviene.- ¿No se saldrá con la suya!, 19-7-1934.p4).

‘Solidaridad Obrera’, un diari ben informat?

L'interès per la situació internacional va ser una de les característiques més rellevants de la SOLI dels anys 30. Un interès que es va basar sobretot en els esdeveniments més importants d'aquella època: l'ascens nazi al poder i la guerra italo-abisinia.

L'interès de SOLI pels fets d'Alemanya és una de les característiques principals de la SOLI dels anys 30. La causa d'aquest interès responia en part que la Associació Internacional de Treballadors (AIT), que havia estat creada gràcies a la contribució sobretot dels anarquistes alemanys i suecs, tenia la seu a Berlin. A més, un dels màxims ideòlegs anarquistes del moment era l'alemany Max Nettlau.

Per exemple, els primers dies d'agost de 1932, el diari advertien del perill que representava la victòria electoral dels nazis del 31 de juliol i intentaven buscar l'origen del fenomen nazi:

“La votación, de aplastante mayoría, obtenida por los hitlerianos, trece millones contra siete la socialdemocracia, encierran una lección muy aprovechable para las naciones que impusieron un dogal contruido por tratados a la vencida Alemania”. (SOLI, 2-8-1932. **Crónica Internacional**).

Aquell mateix dia, el diari dedicava un espai considerable a informar sobre la victòria electoral de Hitler, amb el següent titular:

Triunfan los hitlerianos por trece millones de votos.- Abusando de la ventajosa posición, siembran el terror-. Asesinatos y asaltos a los diarios-. Se temen acontecimientos de suma gravedad

El text donava un informe detallat sobre el nombre de vots que havia tret cada partit. La notícia, obtinguda de l'agència Atlante, era del dia 1, el que significava que SOLI podia competir, gràcies a les agències de notícies, amb els altres diaris. I tot i que no podien competir amb la informació dels diaris que com *La Vanguardia* disposaven de corresponsals fixes a l'estranger, si que intentaven solucionar-ho enviant corresponsals especials. Per exemple, a la SOLI del 28 de juliol, Eusebi Carbó -un dels anarquistes més veterans de la CNT, amic de Seguí i que durant la República va decantar-se per les tesis maximalistes contra la postura possibilista dels seus antics correligionaris- publicava un extensa crònica, on analitzava la situació alemanya, amb un titular ben explícit: “**La socialdemocracia traiciona una vez más al proletariado**”.

Aquest interès va continuar i fins i tot va arribar a obrir la primera plana del diari, arran de la famosa nit de "los cuchillos largos" (30 de juliol) en què Hitler va eliminar brutalment les SA, l'ala més extremista -i també la més 'socialista'- del seu propi partit. Fet que va despertar l'interès del diari anarco-sindicalista que va confeccionar un altre dels seus espectaculars titulars:

"¡Todo el que se resista a nosotros debe morir!",

ha dicho Goering, el asesino

(3-7-1934)

A més, va incloure dos articles a la mateixa portada: un que repasava la situació alemanya desde l'ascens de Hitler (SOLI, **La situación alemana. Paz de cementerio después de la matanza**) i un altre en què analitzava l'eliminació física de les S.A. i que reprodueixo a continuació:

"Los acontecimientos sangrientos de Alemania nos obligan a escribir la "actualidad" de hoy, y de estos acontecimientos podemos sacar una conclusión exanta y definitiva del peligro que representa la gobernación del Estado, cuando este se apoya en un partido y hace de este partido una milicia de defensa del mismo Estado.

Las milicias socialnacionalistas en Alemania son eso: milicias de partido, hitlerianos al servicio de Hitler. Fascistas a la orden del dictador. Estas instituciones armadas dan un resultado maravilloso. Son el nervio, la fuerza, la base misma del aparato gubernamental. Los puestos de mando de estas milicias están casi siempre confiados a los militantes más destacados del partido.

Pero hay siempre un peligro, una incógnita secreta. El peligro y la incógnita de la rivalidad y la envidia que puede convertirse en traición.

Y esto es lo que ha pasado en el seno de las milicias fascistas de Hitler. Rohm era el jefe supremo de los milicianos nazis. Y Rohm, envidioso, ha sido el juguete del general Scheleicher, que representaba en la oposición la vieja tradición de la nobleza prusiana, partidaria del imperialismo encarnado en el Kaiser y su familia.

La mayoría de los jefes milicianos, antiguos militantes del racismo, se han revelado contra el jefe del partido. Contra Hitler, orgulloso y poderoso. ¡ Cara les ha costado la rebelión! Jugaron y perdieron. Y en estos juegos se pierde la vida casi siempre. El vencedor no perdona. Barre, aniquila, destroza.

Goering, ministros del interior del Reich, brazo ejecutor de Hitler, ha cumplido su misión fríamente, precipitadamente.

Ha desencadenado el terror y ha lanzado al aire como una amenaza sangrienta la frase ritual de los vencedores: "¡ Todo el que se resista a nosotros debe morir!"

Von Scheleicher ha sido asesinado en su casa. Su mujer, que quiso defenderlo, cayó también acribillada por las balas nazis.

Berlín está sitiado y las rondas policiales del Estado, de acuerdo con los milicianos sumisos, irrumpen en las casas y eliminan sin compasión a los que poco antes eran sus amigos y colaboradores. Von Papen que renunció al poder para entregárselo a Hitler, ha sido también detenido. Antes fue un colaborador, ahora es un traidor.

Del "nazismo" al salvajismo hay una pulgada de recorrido. Hitler y Goering llegarán hasta él, para afianzar su predominio autoritario. Quizás den un salto más allá y practiquen la barbarie como método de lucha definitiva.

Todo puede esperarse de estos regímenes de tiranía, todo.

Y todo puede esperarse de un Estado, que para gobernar, reposa sobre elementos de un partido político, armados, uniformados, disciplinados y obcecados.

El nombre importa poco: "nazis" y fascio, hoy. Mañana, "escamots", "Falange Española", J.A.P.S. u otros adjetivos".

(SOLI, "Nazismo"- Salvajismo, 3-7-1934:p1)

SOLI, com els altres diaris, estava connectada a una agència de notícies. La majoira de periòdics barcelonins rebien els serveis de l'agència Fabra o de l'Havas. SOLI, tanmateix estava abonada a l'agència Cosmos, que segons Mª Antonia Paz, era una reconversió de l'agència Atlante -que era la que emprava SOLI des del 1931/1933- que havia fet suspensió de pagaments.

El curiós és que, segons l'autora, aquestes dues agències sobreviuen gràcies al suport dels mitjans oficials alemanys i emiten notícies favorables a l'Alemanya nazi. En el cas de SOLI eren diners maleguanyats ja que és prou evident que el diari era totalment anti-nazi.

L'altre fet que la SOLI va donar molta importància va ser a la guerra italo-abisínia, que va commocionar el món i va servir perquè els diaris omplissin poguessin augmentar les seves tirades.

En aquest cas el diari cenetista va cobrir la informació perfectament, ja que va aconseguir informar de l'esclat del conflicte igual que els diaris més venuts de Barcelona, *La Vanguardia* (250.000 exemplars) i *El Diluvio* (150.000)¹.

El dia 3 d'octubre de 1935, SOLI obria el diari amb un gran titular:

HA ESTALLADO LA GUERRA

Acompanyat de dos subtítols:

ITALIA MOVILIZA 10.000.000 DE HOMBRES

Se ha producido un sangriento combate resultando numerosos muertos y heridos

A més, la resta de la portada va estar dedicada exclusivament a l'inici del conflicte bèl·lic, incloent-hi fins i tot el discurs imperialista de Mussolini realitzat el dia 2 a Roma..

Encara que pugui semblar increïble, la portada de SOLI era més atractiva que la dels dos diaris més venuts de Barcelona, que posaven la notícia a les pàgines interiors i no la portada. D'aquesta manera la portada de SOLI es convertia en espectacular que *La Vanguardia* o *El Diluvio*.

D'altra banda, la CNT va tenir la fortuna que la guerra italo-abisínia coincidís amb la introducció de millores gràfiques al diari. El dia 8 d'octubre de 1935, SOLI començava una nova etapa, incloent per primera vegada fotografies de qualitat a la portada i a les pàgines interiors. (Veure annex)

Era una gran ocasió per intentar acostar els treballadors cap el diari. Unes millores que van col·locar la SOLI per sobre d'*El Diluvio*, el seu gran competidor, que desde l'inici de la República havia millorat molt poc el seu disseny. Per a SOLI, la guerra i l'oportunitat de confeccionar portades amb grans fotografies -juntament amb els seus titulars a tota columna- va significar la gran ocasió de poder robar al diari republicà aquells lectors obrers que simpatitzaven amb la CNT però que no compraven la SOLI perquè era massa pamfletaria o pel seu pobre contingut gràfic.

I va ser tan l'interès que es va mostrar per la guerra, que fins i tot es van alçar veus "puristes" criticant-ho:

"Infinidad de compañeros, desde Alaiz a Ontoñana, han expuesto en este mismo periódico la necesidad de no hablar tanto de la guerra en nuestra Prensa, porque es fomentar más que nada lo que queremos deprecia.

Otro tanto se ha dicho de la cuestión política.

¹ Anuario Schwartz-rot-Buch. a Checa Godoy (1989:239)

Sin embargo, diariamente trea SOLIDARIDAD OBRERA amplias informaciones sobre estos temas, compitiendo en sensacionalismo con los periódicos burgueses (...)

Se puede aducir, y tal vez sea verdad, que hay compañeros lectores y aun lectores no compañeros que lo quieren así y que nuestros periódicos tienen que salir a satisfacción de todos. Bien. Pero merece sacrificarse el gusto de unos compañeros y de unos lectores (aunque sean mayoría) cuando va en perjuicio de nuestras ideas”.

Tanmateix, la direcció del diari va fer cas omís d'aquestes opinions i va continuar omplint les seves pàgines sobre notícies i fotografies sobre el conflicte bèl·lic. S'ha de tenir en compte que la premsa estava sotmesa a la censura prèvia i que hi havia molts temes -la repressió contra Astúries, per exemple- que no es podien tocar. Així, l'esclat de la guerra va suposar per a SOLI l'excusa perfecte per atraure més lectors pel diari i amortitzar les reformes morfològiques. L'èxit va ser relatiu, ja que el diari va arribar a la guerra civil amb una difusió de 31.000 exemplars.

Podem dir, finalment, que SOLI -amb la seva modernització- volia cobrir una demanda de la classe treballadora, que volia diaris ben fets i no pamflets polítics. Per altra part, es pot afirmar que el diari anarco-sindicalista sempre va tenir molta cura d'informar els seus lectors sobre els esdeveniments internacionals.

FINANÇAMENT

ANUNCIS

Encara que pugui sorprendre a més d'un, SOLI insertava publicitat, i fins i tot -sobretot els diumenges- hi podien aparèixer anuncis que ocupessin una pàgina sencera. De fet, la introducció de la publicitat a SOLI és paral·lela a la seva sortida com a diari. J.M.Lera, autor d'una biografia sobre Pestaña, relata com i perquè es va produir aquest fenomen (1978:104-105):

"El diari 'Solidaridad Obrera', més conegut familiarment com "La Soli", era l'òrgan de la CNT, que, de setmanal, havia passat a ser diari {l'autor es referia a l'any 1916}. El seu sosteniment era molt difícil, doncs no comptava amb més ingressos que les aportacions dels sindicats i el producte de la venda. Ni aquells, escurant-se les butxaques, ni aquesta, amb un nivell llavors que rondava els tres mil exemplars per número, eren suficients per cobrir el dèficit comptable, repetit cada setmana.

Va ser aquesta penúria de mitjans el que va forçar la situació, obligant a l'equip redactor a recórrer a la publicitat com a remei extrem per a sanejar les finances. Naturalment, al veure barrejada amb la prosa dels articles de doctrina i dels comunicats dels diferents sindicats la dels anuncis comercials va provocar l'escàndol i la vergonya dels militants, per molts dels quals allò significava la profanació de la "seva estimada Soli", com si allò es tractés del poncellatge d'una verge. Van sorgir protestes i crítiques furibundes. Però una cosa són els sentiments i l'altra l'aritmètica. En aquelles circumstàncies no serveixen els escrúpols per evitar el mal, sinó els diners. ¿Què fer? La disjuntiva era clara i terminant: o tolerar l'anomalia fins que arribessin temps millors o clausurar el diari. I la organització, encara que ho lamentés, va acceptar el primer, afrontant tots els riscos que en aquesta ocasió pogués comportar-li el seu pragmatisme".

Aquesta disjuntiva també es va plantejar durant la República però com ni els ingressos per vendes i els donatius, ni les cotitzacions del segell confederal van ser mai suficients sempre es va haver d'incloure publicitat. I en això, es van comportar igual els faistes que els trentistes. Tanmateix, alguns anarquistes individualistes com Felipe Alaiz van criticar la inserció d'anuncis que no tinguessin una utilitat social. I per justificar-ho assegurava que "es cosa averiguada que los anuncios no alivian gran cosa el presupuesto de una publicación (...) Que haya dos o tres excepciones en España no hace más que confirmar la regla". I fins i tot algun redactor, Juan Osés Hidalgo "Bilbilis" -en un atac de puresa, tot i que posteriorment va tornar a reingressar al Partit Radical de Lerroux- es va atrevir a

dir, replicant a *El Socialista* que SOLI no volia ni necessitava la publicitat, el que era totalment fals¹.

De la necessitat que SOLI tenia dels anuncis, dona compte en el Ple regional de juny de 1931, l'administrador del diari, Pere Massoni, que assegurava que part del deficit del diari venia cobrint-se pels ingressos per anuncis: de 120 pessetes diàries. (1931:18). Uns ingressos que, segons dades de la pròpia administració, configuraven el 14% del total dels diners que entraven al diari. (CRT de Catalunya, 1932)

Per altra part, com és lògic, l'entrada de publicitat al diari anava paral·lela a l'augment de vendes del diari. Vegem-ne un exemple:

El total d'ingressos per anuncis de l'any 1931, de gener a juny va ser de 18.412 pessetes; i de juliol a desembre de 58.419 pessetes (CRT de Catalunya, 1932). Increment de la publicitat que es devia donar gràcies a l'augment de la difusió de maig-juny. Un increment que devia continuar gràcies a l'espectacular augment de juliol-agost. Tot i que devia descendre a partir del novembre de 1931, quan la difusió de SOLI va baixar gairebé respecte als mesos juliol-agost.

Però el perillós ni 'anti-anarquista' no era inserir anuncis sinó fer-ne un ús poc ètic. El perillós és que esdevenia un vici tan llamener que a vegades comprometia vertaderament l'honorabilitat del diari. Tornem al testimoni de Lera (1978:105):

"Rellicant per la pendent, l'equip redactor no es va conformar amb donar cabuda a les columnes del periòdic "sagrat" als anuncis vulgars del comerç, sinó que es va arribar en la seva audàcia a admetre els dels cabarets que fins llavors havien sigut sistemàticament rebutjats".

Aquests mètodes poc adients per un diari obrer de tendència anarquista es van tornar a repetir quan la SOLI estava en mans, durant la República, dels faistes. Aquesta vegada es van publicar dos anuncis que -segons *Sindicalismo*- provenien d'importants companyies barcelonines que pagaven a bon preu publicitat encoberta. I, com es pot veure a l'annex, els dos anuncis són molt sospitosos, especialment el que fa referència a Aigües de Barcelona. Una publicitat que segons *Sindicalismo*, 8-9-1933 (Pàg 4) es donava sobretot en els diaris burgesos.

Respecte a aquest assumpte, és interessant un article de Ramon Porquet ("No hay que extrañarse" 8-9-1933:p3-4) on es critica l'ús que es fa del diari:

¹ SOLI, 'El Socialista', representatne del enchufismo y de la Unión General de Traidores, nos lanza su baba infecta, 9-8-1932.

Por otra parte en 'Solidaridad Obrera' aparecen con bastante frecuencia reseñas de espectáculos, sueltos informativos y recuadros ensalzando la calidad y abundancia de las aguas de Barcelona, de la electricidad, o bien quejándose al alcalde del mal estado de las calles de la ciudad, que en los otros periódicos cobran muchas pesetas para publicarlos.

Uns anuncis que, segons *Sindicalismo* (**La huelga de 'Solidaridad Obrera'**, 8-9-1933:p4) havien estat rebutjats per l'anterior administrador, Pere Massoni. Però després de la dimissió d'aquest, els anuncis van ser publicats: el d'Aigües de Barcelona el dia 1 d'agost de 1933 i el dels autobusos el 3 d'agost de 1933. Tot i que després de les acusacions del setmanari trentista el dos anuncis no van aparèixer més a les pàgines de SOLI.

Altra vegada s'havia donat el mateix fenomen: la crisi de la financiació habitual de SOLI -vendes més cotitzacions- baixava degut a la crisi interna del sindicat i per tant la supervivència del diari implicava l'ús de mètodes poc "anarquistes". El curiós del cas és que l'administrador Pere Massoni va haver de dimitir perquè se l'havia acusat de boicotejar el diari. Hi van tenir quelcom a veure la inserció d'aquests anuncis? En realitat, però, les acusacions tampoc tenia massa importància. Com a la URSS d'Stalin, pels tribunals faistes l'important no era el que un feia sinó el que eres: i Massoni tenia la 'desgràcia' de ser trentista.

Per altra banda, sembla que a les autoritats monàrquiques no els feia gens de gràcia que sortissin anuncis al diari anarco-sindicalista. Pocs mesos després de renéixer SOLI, el diari va denunciar que la policia volia impedir que els comerciants s'hi anunciessin:

"Se nos ha dicho que hay agentes de policía que se entretienen en visitar a los anunciantes de nuestro diario para hacerles ver la conveniencia de que no lo hagan, y tenemos que salirles al paso.

Creemos que anunciar en SOLIDARIDAD OBRERA es perfectamente legal aún en el Código de Galo Ponte.

Se insinúa en estas visitas una amenaza inclusive contra los anunciantes y esto es intolerable. (...). Por ser esta la primera vez que sucede tal cosa no damos los nombres de ninguno de los agentes, pero de repetirse tal exceso los daremos a la publicidad.

Nos parece excesivo e intolerable el celo de la policía llevado a tal extremo por lo que llamamos la atención de quien corresponda." (SOLI, **¿Es ilegal anunciar en Solidaridad Obrera?**, 5-12-1930: p2):

Una mesura que les autoritats republicanes devia desaparèixer, ja que el diari no en va fer tornar a fer cap més menció.

Els anuncis que es publicaven a SOLI eren variats, però abundaven els de medicines, especialment per les almorranes, la blenorragia, la impotència sexual, els refredats, etc; els aparells per curar les hèrnies; els de roba, sabates i utensilis domèstics, com les màquines de cosir. En el transcurs dels anys, van anar apareixent anuncis d'èquips de ràdio, signe evident de la ràpida impantació del nou invent.

No obstant, en aquest apartat vull destacar el fet que SOLI era un diari on els publicitaris podien trobar-hi una perfecta diferenciació del segment de lectors als qui anava destinat el producte: la classe obrera. Tècnica que, segons Antonio de las Heras, en els anys 30 ja tenia una "acceptable precisió" (VV.AA, 1997:132). I Felipe Alaiz, al que ni li agradava veure anuncis comercials a la seva estimada SOLI, assegurava que "vivimos en el siglo de la publicidad".

Així, al llarg de sis anys de República, trobem anuncis que van dirigits expressament als obrers. Vegem-ne alguns exemples:

-**“Obreros y obreras!** Si sabéis escribir correctamente, sin faltas una carta, encontraréis siempre trabajo. Podréis solucionar vuestros propios asuntos, sin ayuda de nadie. Consiguieréis, fácilmente, peticiones y favores. Seréis siempre recibidos, hasta por las personas de más difícil acceso. Unas líneas redactadas son la mejor recomendación y abren muchas puertas. En cambio, todo el mundo se ríe de una carta llena de faltas. (SOLI, 1-1-1932:p6)

-**Obreros:** Haced la compra en la **CASA LAYRET** (SOLI, 2-3-1932:p7)

-**OBREROS!** Trajes de 15 pesetas. Pantalones desde 5 ptas. **ALMACENES MONUMENTAL** (SOLI, 29-7-1933:p2).

-**VIAS URINARIAS.** Blenorragia, Sífilis, Matriz, Piel, Impotencia.

Diatermia y Electricidad Médica.

Visitas: de 11 a 1 y de 5 a 7 - Especial para obreros, de 7 a 9. (SOLI, 15-2-1936:p7)

-**Obreros y obreras! ¡Atención!!**

Venéreo - Sífilis - Impotencia..

Pedid folletos e instrucciones gratuitos en la acreditada Farmacia Minerva.

Hospital, 70, Barcelona. (SOLI, 25-4-1935:p02)

I a vegades fins i tot es segmentava més els lectors:

-Recomendamos al proletariado de la CNT que hagan sus compras en vestir en la popular cas PAY-PAY. Los que presenten el carnet de la CNT tendrán un 5 por 100 de descuento. (SOLI, 17-11-1931:p6)

-Las mujeres de los trabajadores debieran saber que la regla suspendida reaparece usando las célebres Pildoras FORTAN. Bote: 4' 30 pesetas. Venta en farmacias. 9-2-1933.p2

DONATIUS

La sortida del diari, el 30 d'agost de 1930, va ser possible precisament a un donatiu dels sindicats de Manresa: 15.000 pessetes, els mateixos que un parell d'anys més tard seran acusat de "traïdors" i expulsats de la CNT.

A mesura que va anar avançant la República, es va anar incrementant la repressió de les autoritats contra SOLI. El que juntament a la baixa venda i a l'incompliment per part dels sindicats dels acords presos en els plens, va posar SOLI en una difícil situació econòmica, que no podia ser eixugada pels donatius, que eren molt baixos.

Com demostra la circular del Comité Regional de la CRT de Catalunya, publicat a SOLI (10-6-1932), sobre la situació del diari, que havia estat denunciat recollit els últims dos dies, el 8 i el 9 de juny. En aquesta circular el comitè assegurava que des del Ple de Sabadell (abril 1932) fins a la data, SOLIDARIDAD OBRERA havia sofert tretze recollides, que sumaven una pèrdua de més de quinze mil pesetas. D'altra banda, le entrades en conceptes de donatius no només havien arribat a les 1.229 pessetes.

Quantitat que contrastava amb els donatius que havien rebut els presos -especialment els deportats a l'Àfrica- com a conseqüència dels fets de gener de 1932: **115.445 pessetes** (SOLI, Pro Presos, 9-10-1932:p4). Una quantitat que hauria fet les delícies de l'administració de SOLI.

Com es pot comprovar, el concepte de SOLIDARITAT no estava en crisi, malgrat la lluita interna dins la CNT i la pèrdua d'afiliats. Ara bé, si es compara els donatius que rebia SOLI amb els que rebien els presos, és evident que els afiliats a la CNT no es mostraven gaire sensibles a la vida del diari. Una 'solidaritat', però, que en el fons era la prova més palpable que la CNT no havia sabut aprofitar l'oportunitat que significava la República per reforçar les seves bases i oblidar èpoques pasades.

Però la CNT tornava a estar en una situació semblant a la deu anys enrera, tot i que ara no hi s'aplicava la llei de fugues com a sistema ni havien d'enfrontar-se continuament amb els pistolers del Lliure o de la patronal.

I és que l'estratègia dominant a la CNT, com demostren les llistes de 'solidaritat' envers els presos, provocava que bona part dels recursos i energies del moviment confederal es destinessin a les víctimes de la repressió -diners en el fons perduts- i no a una obra constructiva, com era el cas de SOLI.

COTITZACIONS

A finals de 1931, la situació econòmica del diari era bastant dramàtica. Per això, els acords del Ple de Lleida va ser que entre tots els sindicats catalans s'enteguessin 2.000 pessetes a la setmana, el que s'aconseguiria pagant cada adherent a la CNT la quantitat de cinc cèntims (per subsanar el deute del diari) i un cèntim setmanal per subsanar el dèficit diari de SOLI. Però aquest acord no es van complir, com demostra la circular del Comitè Regional publicad a SOLI (10-6-1932). En aquesta es queixa que no es van complir el que s'havia acordat en el Ple regional de Lleida.

Tornant al ple de Lleida, en aquest es va fer especial menció que tots els sindicats havien de cotitzar el "estrictament" segell confederal (1 pesseta mensual, distribuïdes en 15 cèntims a la setmana), sense amagar el nombre real d'adherents (SOLI, *Las cotizaciones pro 'Solidaridad Obrera' urge llevarlas a cabo con regularidad*, 23-12-1931:p1). Segons Mariano Casasús, era bastant habitual (1997:entrevista) amagar el nombre real d'afiliats per tal de reforçar les caixes dels sindicats.

Del segell confederal, sortien els diners per pagar les despeses de SOLI, però també del Comitè Regional, del Nacional i del Pro Pressos. De cada pesseta mensual per segell confederal, 2 cèntims devien anar a parar a SOLI.

A part, els afiliats a la CNT havien de pagar la quota setmanal al sindicat, que solia ser (Casanova, 1996:68) durant la República de 0,25 pessetes pels homes i de 0,15 per les dones i els aprenents. Segons Peirats (1977:78) els confederats pagaven la quota setmanal, pero pagar el segell ja era una altra història.

L'administrador del diari, Pere Massoni, es va queixar en el Congrés Regional de 1933 que la situació no era gens bona, ja que molts sindicats no donaven les seves

cotitzacions per a SOLI. I el 1934, un altre administrador -Tomás Herreros- apuntava el mateix (SOLI, 2-8-1934:p6):

“La situación económica del periódico es conocida de todos los Sindicatos sin que a pesar de ello se le preste el apoyo necesario por cuya causa la Administración del mismo no puede cumplir los compromisos contraídos.

El pequeño déficit diario se va acumulando, y hoy alcanza una respetable cantidad de, que si no se procede a su anulación puede ocasionar la suspensión del periódico en día no muy lejano.

Si el periódico interesa a la organización, es ésta la obligada a sostenerlo; obligación que son muy pocos los sindicatos que hasta ahora la han cumplido”.

FESTIVALS DE BENEFICI

Per tal de recaudar fons per al diari, es realitzaven festivals de teatre o de música (**Grandioso Festival pro SOLIDARIDAD OBRERA**, 2-8-1934:p6). Els anuncis d'aquests festival sempre s'anunciaven de forma espectacular. Però, amb la modernització del diari d'octubre de 1935, es va poder millorar la forma d'anunciar-los. Per exemple, el novembre d'aquell mateix any es va celebrar un festival teatral a favor del diari: **“El señor feudal”**, calficiada com un drama social. L'anunci va sortir a la portada amb les fotografies dels quatre actors: Dimas T. Alonso, Antonio Biarnes, Emilia Climent i Ramon Gorge. (SOLI, 16-11-1935 / 17-11-1935).

SOLIDARIDAD OBRERA: DE LA IMPREMTA AL LECTOR

La SOLI arribava a les mans del lector de diverses formes: a través dels quioscos, llibreries, estancs, de la compra al carrer (a través dels venedors), de la subscripció i a través dels paqueters (voluntaris o professionals).

Les primeres quatre formes ja són prou conegudes. I aquí em centraré només amb la cinquena, que era un sistema que no només era utilitzar per SOLI sinó per tota la premsa anarquista.

El sistema de paqueters (o corresponsals) s'utilitzava per portar els diaris directament als seus compradors. Els paqueters, així, eren els encarregats d'anar a buscar els paquets de SOLI a correus i entregar-los al seu destinatari.

En un principi SOLI va utilitzar el sistema de paqueters voluntaristes, que eren militants o simpatitzants que s'oferien per fer la feia de manera altruista. No obstant, tenia algunes complicacions: i és que alguns d'aquests paqueters, que també solien repartir altra premsa anarquista, es quedaven els diners de les vendes¹.

L'administrador del diari, Pere Massoni, en el ple de Lleida de desembre de 1931, va criticar aquest sistema de paqueter voluntarista i va proposar contractar paqueters professionals, que podien ser militants de la CNT o no. Així, s'asseguraven que els tornarien els ingressos pels números venuts. Massoni es va queixar que els paquets no cobrats significaven una pèrdua considerable pel diari, ja que difícilment es podia cobrir amb els ingressos pels anuncis, que de gener a juny de 1931 van ser de 18.412 pessetes i de juliol a desembre de 58.419 pessetes.

Per tal de controlar als "compañeros" que venien la SOLI, Manel Mascarell, del Vidre de Mataró, va proposar que la sol·licitud de demanda per vendre el diari anés acompanyada del segell del sindicat corresponent. En canvi, Massoni va assegurar que la millor forma de control era "la garantía directa, el anticipo"

L'administrador, a més, va proposar al congrés regional que es prescindís dels paqueters voluntaris, llevat dels camarades dignes que "han cumplido y cumplen con su deber". Per a Massoni, la venda a través dels paqueters no professionals era massa insegura i va afirmar que era millor entendre's amb els professionals per regla general.

¹ Problema que també va patir la premsa trentista.

Per altra banda, Massoni va justificar la publicació de les llistes de "Paqueteros morosos" a la cortaportada de SOLI, mesura que es va anar repetint diverses vegades. Quan el paqueter havia tornat els diners, es publicava una nota on es deia que tal "camarada" ja no estava a la llista de paqueters morosos.

Una d'aquestes llistes, per exemple, es va publicar el 27-3-1932. La quantitat global que devien els "morosos" a l'administració del diari era d'unes 2.000 pessetes. Aquesta llistes, però, són interessants pels investigadors ja que s'indicava la procedència geogràfica del paqueter morós, amb lo qual es pot averiguar quines localitats rebien el diari. Per exemple, en la llista que abans hem citat, apareixen paqueters a El Ferrol, Mieres, Sevilla, Cádiz, fins i tot al protectorat de Marroc: de Tànger,

El sistema de venda a través de paqueters també es va veure afectat per l'assalt faista a la CNT. El setembre de 1933, *Sindicalismo* denunciava que l'administrador de SOLI, que ja no era Massoni sinó Tomás Herreros, havia suspès del seu càrrec el paqueter de SOLI a Manresa. Aquest, que es deia Teófilo Checa, portava tres anys venent el diari i amb el sou que guanyava de paqueter havia de mantenir a la seva família. A part de SOLI, també venia altra premsa "de ideas, con el complemento de libros y folletos, todos de carácter social (jamás vendió publicaciones burguesas)" (**Desde Manresa. 'Solidaridad Obrera' ni es portavoz de la CNT ni es para los trabajadores**, 29-9-1933:p3).

Segons el setmanari trentista el motiu pel qual li havien tret la feina, era per vendre també el periòdic dels sindicats d'Oposició: el mateix que informava sobre la notícia: *Sindicalismo*.

També denunciava que els números que venia servint Checa ja no arribaven els seus destinataris subscriptors: Federació Local de Manresa, Sindicat del ram fabril i textil, un cafè on es reunien els cenetistes, i a diversos "camarades". El motiu: pel fet que no simpatitzen amb la FAI.

Tot plegat, demostra que les vendes de SOLI havien de baixar per força si s'aplicava aquesta política de no enviar els diaris corresponents als militants que no simpatitzaven amb el corrent faista. De manera que la guerra civil que es vivia dins la CNT perjudicava la tirada del diari.

Pel que fa als subscriptors, un sistema que s'utilitzava perquè la gent es subscribís a SOLI era oferir determinats serveis a canvi:

-Emesara. Agencia de negocios en general. Demandas y defensas ante el Tribunal Industrial, Asuntos Jurídico-Administrativos, Traspaso de establecimiento y venta y compra de fincas. **Consulta gratis a los suscriptores de SOLIDARIDAD OBRERA** (SOLI, 2-3-1932:p7)

El control de la informació

L'estructura de SOLI era ben diferent de la d'un diari burgès, ja que lògicament no tenia el suport de cap partit polític, ni cap grup financer, ni cap empresari. Tampoc no hi havia una propietat concreta, ja que el diari de una organització amb milers d'afiliats. La SOLI era el diari de la CNT i, per tant, havia de ser elegida pels seus afiliats. Tot plegat, era un model peculiar que es configurava de la següent manera¹:

“El director era nomenat per un ple regional de sindicats i els redactors acostumava a designar-los el secretari de la Comitè Regional, conjuntament amb el director.

El director rebia periòdicament orientacions referents a les campanyes que havia de desenvolupar. Assistia a les reunions del Comitè i es supeditava a les directrius que el Comitè Regional marcava per a la propaganda i els articles de “fons”, que en tot moment devien reflexar el criteri majoritari de la CNT de Catalunya.

A la vegada, els redactors, d'acord amb l'ortodòxia confederal, tenien llibertat d'expressió, però atenien els assumptes que el director pogués encomenar-los, abans que les preferències personals i tot escrit passava per les mans del director abans d'enviar-lo als tallers.

Les reunions de la redacció les presidia el director i en casos de divergències o conflictes interns, ho feia el Secretari del Comitè Regional, acompanyat del de Premsa i Propaganda.

En matèria de premsa, l'Organització tenia cura d'evitar contradiccions amb els postulats que conformaven la CNT. I en el referent a les tàctiques, tots els components de les Redaccions estaven obligats moralment a observar les que els Plens determinaven seguir. Quedava el recurs de dimitir del càrrec en la Redacció quan les normes senyalades pel director no coincidien amb els criteris que els redactors mantenien en l'ordre personal.

Els treballs de col·laboració espontània, estava disposat que fossin avalats pel segell del respectiu sindicat, si bé havia col·laboradors tradicionals que si no tractaven temes sindicals estaven dispensats d'aquesta formalitat.

En última instància, sempre era el director qui acceptava o rebutjava els treballs, tan de redacció com de col·laboració.

¹ Informació facilitada per Mariano Casasús. I que es pot trobar a la Biblioteca Arús.
Ref.BPA C1/ 131/ 03

Hi havia mecanismes suficients, a través dels sindicats, per impugnar la tasca del director, que havia de respondre davant el secretariat del Comitè Regional i davant el ple que l'havia nomenat i podia revocar-lo immediatament”.

Així, l'estructura de control de SOLI era democràtica, però no a través d'un sistema directa sinó proporcional, ja que el director l'elegien els delegats enviats pels respectius sindicats de tota Catalunya, amb el mandat del respectiu sindicat. Aspecte a tenir en compte, ja que significa que els delegats procedents dels sindicats amb més afiliats -dels que una bona part no intervenien en els assumptes de l'organització- eren els que tenien més força a l'hora d'elegir el director. I aquests sindicats estaven majoritàriament a Barcelona. Uns sindicats on tenien molta presència els militants faistes. D'altra banda, cada delegat estava adscrits a determinada tendència i segurament tenien mecanismes per poder influir en les decisions de les respectives assemblees. Per resumir es podria dir que la tendència que agrupés més nombre de militants, i si era possible a Barcelona, controlava la CNT.

La tasca del director estava fiscalitzada pel Comitè Regional (C.R.). I, per tant, aquest -teòricament- mai no disposava de llibertat absoluta. El C.R. en principi era elegit pels sindicats de Barcelona, que eren els més nombrosos. Sistema que va canviar el 1932, quan va ser elegit proporcionalment entre tots els sindicats de Catalunya, tot i que Barcelona seguia comptant amb 7 delegats dels 21 que integraven el Comitè. (Balcells, 1974:237).

El sistema responia als principis de la CNT i evitava que qualsevol director infringís el aquests principis. No obstant, aquesta dinàmica va perjudicar l'actuació de la CNT més 'moderada' durant la República i va afavorir els faistes. Era evident que uns principis acordats el 1919 havien d'adaptar-se a la nova realitat. Així, l'estratègia trentista necessitava més llibertat de moviments, però es veia impedida per un acord que eren molt ambiguï ja que declaraven que la finalitat de la CNT era el comunisme llibertari però no establien com arribar-hi.

A més, la desventatge que es van trobar els trentistes amb aquest sistema va ser que continuament havien de donar comptes a una organització cada vegada més controlada pels faistes, els qui paradoxalment -quan encara no dominaven la CNT- podien actuar sense cap mena de traba per anar provocant actuacions violentes que anessin minant la credibilitat dels dirigents possibilistes. Com per exemple la declaració de la vaga general

de setembre de 1931, que finalment va poder ser tallada pel Comitè Regional, encara en mans trentistes.

L'estratègia faista era molt clara: radicalitzar les bases sindicals i llançar-se al control tan de les juntes dels sindicats com del Comitè Regional. El que van aconseguir en part el setembre de 1931 quan van aconseguir posar dos membres -Francisco Ascaso i José Canela- per representar a Barcelona en el C.R, fet que va motivar la dimissió de Peiró, ja que veia que amb aquella elecció seria impossible donar al diari una línia orgànica coherent. (Josep Peiró, 1978:55) i augmentaria encara més les pressions sobre la redacció. Peiró, malgrat l'oposició de la majoria trentista del Comitè Regional i de tota la redacció llevat del faista Cano Ruiz, va dimitir el 22 de setembre de 1931, amb la solidaritat de tota la redacció excepte de Cano Ruiz. La carta de dimissió, publicada a SOLI (22-9-1931) tenia paràgrafs prou explícits:

"Necesitamos y queremos recabar nuestra libertad de acción. Hemos tenido que silenciar muchas cosas que atacan a los principios y la moral de la CNT. Y no queremos estar más tiempo prisioneros de determinados convencionalismos que obligan a la complicidad con cosas que repugnan a nuestra conciencia de militantes".

Peiró era víctima de la pròpia estructura en què estava immersa la SOLI, que depenia d'una CNT cada vegada més controlada pels faistes.

Quan va ser nomenat el juny de 1931, no se li va imposar la fiscalització del Comitè Regional, tot i que ell s'havia mostrat disposat a acceptar-la. Per això, durant el juliol de 1931 va dirigir el diari amb tota llibertat i no va fer campanya antielectoral, el que segons els faistes vulnerava els acords del Congrés Nacional de Madrid.

Com a conseqüència, l'actitud de Peiró va ser molt combatuda pels faistes, entre ells Cano Ruiz aleshores l'únic redactor faista del la redacció:

"No encuentra en sus compañeros que están al frente del diario una orientación natural del momento, sino una adaptación al medio republicano. Detalla las anomalías, choques, perturbaciones y faltas de ideología, declarando que todo ello sobresale a la superficie del Diario forzosamente y establece este confusionismo con el pueblo que lee el periódico. Aboga por que la Asamblea trate de constituir una Redacción con un fuerte espíritu libertario aunque tengan que salir todos los redactores." (1931:95)

La majoria del ple va atorgar altre vegada la confiança amb Peiró, però sempre i quant tornés a seguir la normativa confederal i fos controlada pel Comitè Regional. Per tant, se li va retirar l'absoluta llibertat d'expressió que se li havia atorgat fins aleshores. El que

significava la primera derrota per l'equip de Peiró, que desde SOLI volia portar la CNT cap el legalisme que permetia la República, sempre amb l'objectiu de reforçar els sindicats i preparar-se per una futura revolució.

Amb la sortida de Peiró, Alaiz va entrar a la redacció. I tot i que era un anarquista visceralment anti-trentista la seva linia editorial no va atacar els trentistes, ja que el secretari del Comitè Regional (C.R.), Emili Mira, era de tendència 'moderada'.

Per tant, una vegada conquerida la SOLI, calia desplaçar a Mira del secretariat del C.R.. El que van aconseguir gràcies a la col·laboració de Frederica Montseny, que sense proves de cap tipus va acusar a Mira d'haver fet fracassar la revolta anarquista de l'Alt Llobregat el gener de 1932.

La SOLI de març-abril de 1932, amb Robusté com a director interí i Mira com a secretari del C.R., van permetre que el diari intentés portar la concòrdia a l'interior de la CNT, cada vegada més dividida a causa de la revolta de gener i de les deportacions que va ordenar Azaña. El que va ser aprofitat pels maximalistes per acusar als trentistes de ser còmplices de la policia.

En el ple regional del 23 d'abril de 1932, Mira va presentar la dimissió i la FAI va aconseguir el seu gran objectiu: controlar el C.R., amb Alejandro Gilabert com a secretari general. Ara, els sectors abadarats per la FAI controlaven absolutament tota l'organització confederal, llevat de SOLI, que estava dirigida interinament per Josep Robusté, un anarquista que no semblava massa disposat a acceptar la tutela faista de la CNT. Per això, el C.R. va proposar l'elecció d'un nou director: altra vegada el faista Felipe Alaiz.

Ja amb el total control de la SOLI, primer per part d'Alaiz i posteriorment de Liberto Callejas, el diari es va convertir en una perfecta plataforma de defensa dels postulats i de les tàctiques maximalistes. I amb l'aventatge d'uns directors que no protestaven per res, encara que fos immoral.

A més, es va limitar la llibertat d'expressió de les tendències trentistes. Però aquesta mesura va ser un dels grans errors faistes ja que, llevat de la Federació Local de Sabadell que després de l'abril del 32 es va negar a seguir finançant el diari, la resta de sindicats trentistes pagaven religiosament el segell confederal. No obstant, la llibertat perquè cada tendència pogués expressar-se a SOLI va desaparèixer.

La SOLI havia canviat completament. Durant l'etapa de Clara i Peiró es va donar llibertat d'expressió a totes les tendències llibertàries (però no a les comunistes), malgrat

que Cano Ruiz, l'únic el redactor faista de la redacció l'agost del 1931 ho havia negat. Acusació que va ser rebatida per Peiró i per la resta de la redacció i que els fets van demostrar que no era més que un atac demagògic dels maximalistes, ja que quan van dominar el diari el 1932 van ser ells els que no van donar aquesta llibertat d'expressió.

L'actuació del Comitè regional en mans faistes va permetre un absolut control sobre SOLI. El que es va fer evident en l'assumpte Alaiz. Durant el congrés d'abril de 1932 va prohibir a la redacció publicar l'informe on l'ex-director els atacava. I després, quan Alaiz va tornar a ser elegit com a director, el C.R. va tornar a intervenir, el que va provocar la seva dimissió. Alaiz resultava massa incòmode pels dirigents faistes, ja que era un impediment per la bona solució del conflicte trentista, sobretot de l'expulsat Federació Local de Sabadell, que era un dels sindicats amb més recursos econòmics de Catalunya i que el comitè regional volia reintegrar altra vegada a la CNT.

Segons Balcells (1974:252) "com primer signe de desarmament parcial i de concordància, Gilabert i el comitè regional van impedir al director de "Solidaridad Obrera", Felipe Alaiz, publicar una sèrie d'articles contra els 'trentistes'. Aquest fet va provocar la dimissió d'Alaiz el 6 de setembre de 1932 desde la presó. El va substituir al fornt del portaveu cenetista Liberto Calleja²"

El comitè va augmentar el control de la redacció durant la crisi de Sabadell (setembre-octubre de 1932), tot i que quan la nova redacció de Liberto Callejas es va consolidar li va donar més marge de moviments. De fet, ara no havia d'existir cap conflicte entre el C.R. i la redacció, ja que tots pertanyien a la mateixa tendència.

Així, el C.R. va acceptar la proposició que Callejas havia presentat al Congrés regional de 1933, el que demostrava que li tenia plena confiança:

"El director puede rechazar todos aquellos trabajos que crea nocivos o contraproducentes para la seriedad y firmeza del diario". (1933:156).

Posició que va ser acceptada per la majoria de sindicats. Aquesta relativa relaxació entre el C.R. i la redacció, es complementava amb l'absoluta llibertat d'expressió que existia dins SOLI. Tan Jacinto Toryho (CRT de Catalunya, 1937:139) com Fontaura (*Combat Syndicaliste*, **Las obras y los días**, 22-1-1970:p2) asseguren que Liberto Callejas deixava fer als redactors el que volien i que els redactors entraven i sortien a l'hora que volien. Llibertat d'expressió que, naturalment, no afectava el sector trentista o

² És Callejas, tot i que molts autors li treguin la s final.

qualsevol sector intern de la CNT que vulgués pacificar la guerra civil entre faistes i trentistes.

La llibertat de la redacció -mentre ataquessin els trentistes- es feia evident. Com per exemple en la celebració del desè aniversari de la mort de Salvador Seguí, el 'noi del Sucre'. Un articulista criticava per poder acusar als trentistes de 'polítics' mentre un altre elogiava el sindicalista assassinat per pistolers a sou de la patronal.

El primer article va aparèixer publicat el 5 de març de 1933, firmat per Jaume Aragó, que com Alaiz pertanyia al cercle dels Urales (**Y ante la coincidencia confederal de los trabajadores de España, en el próximo Congreso ordinario d ela Confederación Nacional del Trabajo**,p6). En aquest, l'autor carregava contra Seguí i contra els trentistes que havien estat amics i col·laboradors seus (Arín, Peiró, etc.). Els acusava - basant-se en un reportatge de Francesc Madrid³ com a única prova- de voler crear un partit polític:

"Así van gestándose algunas conciencias turbias, durante los años del 17 al 23, cuyo resultado final plasma el año 31, con los 'treintistas'....."

El segon article va aparèixer el dia 10, en la columna que feia com d'editorial - "**Actualidad**", p1- i assegurava tot el contrari:

"Seguí sería hoy extremista. Digan lo que quieran los fósiles petrificados del campo obrero. Seguí era anarquista. Odiaba la política, y si por su amplio temperamento tuvo amistades con Layret y con otros hombres de la izquierda, jamás pensó en llevar a la Confederación hacia los derroteros de la lucha política (...)

Cara pagó su intransigencia. La política mandó asesinarlo. Todos los políticos son responsables de la muerte de aquel hombre".

I és que a partir del congrés regional de 1933, i la conseqüent escisió dels trentistes, va augmentar el control dels faistes sobre els òrgans confederals i això va incidir plenament en le diari com relata un dels col·laboradors habituals de SOLI, Pere Segarra, que sempre firmava amb el pseudònim d'"Anteo":

"Mas, de unos meses a esta parte y coincidiendo con el recrudecimiento del dominio de la FAI en las directivas de la organización, se ha ido prescindiendo de una manera sitemática de mis trabajos, pero que sin que por ello se me notificara mi despido, ni se me hiciera indicación alguna sobre mi labor, a pesar del camarada y amigo Callejas explicaciones sobre tal proceder. Siempre

³ Publicat pel setmanari catalanista *La Campana de Gràcia* (30-11-1929)

obtuve la llamada por respuesta". (*Sindicalismo, A las organizaciones y militantes de campesinos de Cataluña*, 21-7-1933:p4).

No obstant, Segarra senyalava que se li havia seguit pagant la col·laboració, però que ell dimitia del seu càrrec perquè no podia consentir per més temps la "vileza" que es continués pagant una col·laboració que no s'utilitzava.

Un altre detall de la importància del Comitè Regional en el dona el mateix Segarra:

"En ocasión de ser nombrado Alaiz nuevamente director de nuestro diario, {finals de juny del 1932} y al pretender prescindir de mi colaboración como prescindió de la los compañeros Sender y Gil Bel, el entonces Comité regional, cuyo secretario era el camarada Gilabert, defendió mi derecho, puesto que fui nombrado en un pleno regular {octubre 1931} (*Sindicalismo, A las organizaciones y militantes de campesinos de Cataluña*, 21-7-1933:p4).

A partir de 1935, però, es van evidenciar signes de distensió. L'entrada de Marianet (M.R. Vázquez) com a secretari del Comitè Regional, en substitució de Francisco Ascaso, va ser clau. El diari va deixar d'atacar ferotgament els trentistes i va prendre un aire més constructiu. Fins i tot es van publicar articles on es criticava la situació interna de la CNT. En certa manera s'estava abonant el camp per un futur reintegrament dels sindicats d'Oposició a la CNT. Actitud que va ser molt més evident a partir del Congrés Nacional de Saragossa (maig 1936), quan es van reintegrar part dels Sindicats d'Oposició a la CNT, llevat dels sindicats de Manresa i de Sabadell.

La redacció era pràcticament la mateixa que un any abans criticava ferotgament els trentistes. Resulta evident que durant el 1935-1936 el Comitè regional va tornar a controlar amb més força la redacció de SOLI. Aquesta intervenció va ser positiva pel diari, ja que va deixar de ser un pamflet per convertir-se en un vertader diari informatiu de la classe treballadora.

En certa manera, es tornava al punt de partida. La CNT feia altra vegada una campanya electoral indirecta -sense criticar massa als partits d'esquerra- i tornava a plantejar postures constructivistes.

Amb la guerra civil, el control del Comitè Regional es va incrementar, com és lògic. No obstant, en augmentar aquest control -fruit de les circumstàncies de la guerra i de la intervenció de la CNT en el govern de la República- el monopoli "anarquista" del diari va desaparèixer. El novembre de 1936, Toryho -per iniciativa del Comitè Regional- va

substituir a Liberto Callejas i imposar disciplina a la redacció. Segons Mariano R. Vázquez, aleshores secretari del C.R, "Callejas era demasiado bondadoso (...) Al lado suyo cada cual puede hacer lo que lo que le dé la gana" (CRT de Catalunya, 1937:p139). El diari va seguir la línia que va imposar el Comité Regional de col·laboració amb el govern republicà i va optar per seguir un model més informatiu -i segons els seus detractors (atrinxerats en el Sindicat de Professions Liberals) menys "anarquista".

Toryho va donar al diari un aire més obert, en imposar les col·laboracions de Cánovas Cervantes, ex director de *La Tierra* i d'Eduardo Zamacois i l'entrada a la redacció d'un periodista professional provinent d'*ABC*⁴, Leandro Blanco. En certa manera, SOLI tornava al punt de partida: 1930, quan es va acceptar la col·laboració de Ramón J. Sender que provenia d'un diari "burgès" com *El Sol*, tot i que meys odia que el de Luca de Tena.

El diari va guanyar qualitat, però va perdre aquell sabor llibertari de les acaballes de la dictadura i de principis de la República. El model era el mateix: un diari informatiu al servei de la CNT que aconseguís captar el màxim nombre de treballadors. No obstant, hi havia una diferència cabdal, i és que els anarco-sindicalistes que van dirigir el diari durant el 1930-31 mai no van imposar disciplina, ja que creien vertaderament en la llibertat d'expressió i en l'autocontrol de cada persona.

En canvi, la direcció de Toryho -degut a la situació de guerra- va optar per seguir un model totalment contrari: limitar la llibertat dels redactors i augmentar el poder del director, tal com reflexen les seves pròpies paraules

"Yo soy el que escribe los artículos de fondo, y cuando necesito que algún redactor escriba un artículo de fondo le marco la tónica a seguir, porque soy el director del periódico y porque he convertido en realidad en el periódico la consigna de unidad de mando, unidad de acción y unidad de responsabilidad. Mi labor está en las colecciones del periódico, y a mi labor me atengo." (1937: 159)

Era evident que la CNT aplicava un possibilisme que sempre va estar present a les fileres llibertàries, tot i que arraconat durant l'etapa 1932-1935.

A més, Toryho adoptava un nou model de tipus professionalitzador, que arraconava tan el periodisme obrer de l'etapa de J.Peiró i S. Clara com el periodisme anarquista de Felipe Alaiz o Liberto Callejas, ambdós represents de l'antic periodista bohemí. Amb la

⁴ Procedència que va ser objecte de moltes crítiques. Però Toryho va defensar a Blanco assegurant que un periodista és un treballador i no ha de pensar com la direcció del diari.

guerra, SOLI es va convertir en el diari de la CNT, dirigit amb disciplina per un periodista que no procedia de la classe obrera i que es rebelava contra el model que volien imposar els grups anarquistes més 'extremistes':

"Porque para saber cumplir con el deber no hace falta ser un gran anarquista ni gran camarada, basta con saberlo demostrar" (CRT de Catalunya, 1937:154).

Què hagués passat si la guerra s'hagués guanyat? S'hagués convertit SOLI en un gran diari de masses. Hagués seguit imperant el criteri professionalitzador de Toryho o s'hagués tornat al criteri "obrerista" de 1930-31? Qui sap? Però del que no hi ha dubte és que, passés el que passés, els sector més individualistes, més "anarquistes" havien perdut ja la batalla. De fet, havien estat desplaçats des que la CNT -contra la postura de Garcia Oliver- va acceptar col·laborar amb la República.

Els sous dels redactors de 'Solidaridad Obrera'. Un diari ben pagat

Solidaridad Obrera, des que es va acordar en el ple regional de 1918, remunerava els seus redactors. Durant la República, aquesta pràctica -que era la lògica del diari d'un sindicat- va continuar. El sorprenent és que era un dels diaris barcelonins i, segurament, espanyols que millor pagava els seus redactors¹. I és que s'ha de tenir en compte que en aquella època els periodistes estaven bastant mal pagats.

Quan va sortir el 1930, els redactors van començar a cobrar 72 pessetes a la setmana: 12 pessetes per dia, per 6 dies laborables ja que abans es treballava tota la setmana llevat del diumenge. Segons Severino Campos, que va pertànyer al Comitè Regional de la CNT catalana durant l'any 1933, va assegurar (1997:entrevista personal) que els periodistes de SOLI cobraven més que els periodistes de *La Vanguardia*, que eren els que tenien fama d'estar més ben pagats. No obstant, segons Mariano Casasús, el bon sou estava compensat per les hores de feina que es passaven al diari: "Tenien una feina increïble" (1997:entrevista personal). Campos també assegura que a SOLI es treballava "fins que feia falta". En canvi, Vicenç Riera Llorca, periodista de *La Rambla*, assegura que "la feina de redactar rarament ocupava ningú una jornada de treball, de manera que tampoc no es pot dir que ningú hi fos explotat". (*La premsa catalana en esclatar la guerra, Annals del Periodisme Català*)²

L'any 1931, en el Congrés regional d'agost de 1931, es va aprovar que els redactors de SOLI cobressin 15 pessetes al dia (1931:101-104), que era el sou que la CNT reclamava per a tots els treballadors. El que significava que els redactors de SOLI cobraven més que els periodistes de molts diaris de Barcelona, com *La Publicitat*, o

¹ La situació a Madrid era molt diferent, ja que els Jurats Mixts de Premsa van redactar uns contractes de treball d'un sou mínim de 300 pessetes pels principiants i de 400 al complir un any de treball. (Guzmán, 1982:332-333). Tanmateix, no sé fins a quin punt es va complir ja que els empresaris solien ser molt refractaris als jurats mixts.

² L'horari de SOLI, segons Liberto Callejas (1933:151-153) era de les quatre de la tarda fins a les 12 de la nit. Per l'edició de tancament, que solia ser a les dues i mitja o les tres de la matinada, quedaven només un parell de redactors. Quant a l'horari dels altres diaris de matí com era el cas de la SOLI, J.M Lladó apunta que es treballaven moltes hores: desde les quatre de la tarda fins a les dues de la matinada (Figures, 1994:94). Aquests llargs horaris contrasten amb els que, segons Victor Alba, es feien a *Última Hora*, un diari de tarda: de les 3 a les 6 i el diari sortia a les set (Figures, 1994:163). Aquests horaris curts també són senyalats per Ventalló, que senyala que mentre va dirigir *L'Opinió* l'horari normal, sent un diari de matí, era de les 6 a 8 o de 6 a 9 de la tarda (Fabre, *Avenç*, n°18:14).

Segons J.M Desvois, especialista en l'estudi de la premsa espanyola, els horaris dels diaris de matí eren de les 18 h a les 21 h i de les 22,30 a les 2 o les 3 de la matinada, i els de la tarda de 10 a 13 i de 14 a 19. (1977:49).

L'Opinió, i fins i tot més que els secretaris de redacció {el caps de secció actuals} d'aquests diaris.

Victor Alba va escriure a les seves memòries (1990:92) que el sou normal d'un periodista era de 250 pessetes al mes (és a dir que estaria per sota de les 360 cobraven a *La Soli*) i el del director de diari 1.000 pessetes a mes, com el de un diputat. Tot i que segons J.M. Lladó, els directors només cobraven 500 pessetes mensuals (1994:95), el que es confirma per J.M. Ventalló, que havia estat director de *L'Opinió* (Avenç, nº18:14). En el cas de SOLI, el director cobrava igual que un redactors, llevat de Joan Peiró que com ja cobrava el sou de la cooperativa del Vidre de Mataró, mai no va voler cobrar de l'organització.

Per altra part, Emili Granier i Barrera, secretari de redacció del diari d'Acció Catalana, cobrava 300 pessetes: "un sou, en aquell moment, decent". (Figueres, 1994:74).

Josep M. Lladó, periodista de *La Publicitat*, assegura que va entrar cobrant 60 pessetes mensuals i que al cap d'un temps, quan ja havia adquirit la formació de periodista, li pagaven 200 pessetes³. Lladó senyala que la quantitat era molt baixa, ja que el seu pare pagava per un pis de lloguer 150 pessetes al mes. (Figueres, 1994:91). Lladó també senyala que la majoria de periodistes pertanyia a la tendència que finançava el diari.

Per complementar el baix sou que percebien dels diaris, els periodistes solien treballar a la Diputació, a la Generalitat o a l'Ajuntament, on els col·locava el propi partit que finançava el diari on treballaven (Fabre, *Avenç*, nº18:14). Vicenç Riera Llorca, redactor de *L'Opinió*, recroda que tenia dos sous: el de l'Ajuntament on cobrava 265 pessetes i el del diari. (1979:179). L'advocat i periodista Josep M. Xicota, per exemple cobrava de *La Publicitat* 250 pessetes mensuals, i el matí treballava a la Generalitat i a més tenia el despatx d'advocat. (Figueres, 1994:38).

Per tant, els periodistes depenien, tot i que no hi estiguessin afiliats, del partit polític que els pagava el sou del diari i a vegades també -tot i que indirectament el sou de l'Administració.- Per això, no estranya que desde SOLI s'acusés als periodistes 'burguesos' de ser lacais del capitalisme i de la política. Un dels més coneguts representants de l'anarquisme maximalista, Durruti, considerava que els periodistes eren

³B.Culla i A. Duarte senyalen, però, que aquest era els sou dels col·laboradors no dels redactors habituals del diari. (1990).

“gente sin escrúpulos que escriben al dictado de los intereses del patrón que les paga” (Paz, 1996:297).

No obstant, quan va esclatar la guerra interna a la CNT, els ‘moderats’ van aplicar l’opinió de Durruti als mateixos redactors de SOLI, que com ja s’ha dir cobraven més que periodistes ‘burgesos’.

“En ‘Solidaridad Obrera’ se puede mentir, se pueden adular los más bajos instintos, se puede adoptar un falso y falaz revolucionarismo para seguir cobrando (...). De modo que la indignidad, la bajeza, la ruindad, lo mismo pueden cobijarse en un rotativo de empresa que en un periódico obrero. Si el periodista burgués se agazapa, culebrea y gesticula para agradar a su amo con el fin de labrarse una posición, el periodista obrero garapetea, miente y se envilece para seguir cobrando.

Total, una diferencia de ambicions. El periodista obrero, menos preparado generalmente, tiene que conformarse con los huesos, mientras que el otro aspira a las tajadas. Dejando aparte las excepciones que siempre confirman la regla, el hecho simple es que, en ningún aspecto, ofrecen una moral superior el uno sobre el otro (...). *Sindicalismo, El talón de Aquiles del periodismo*, 22-9-1933:p4, Per ‘ARIEL’.

D’aquesta manera, la qüestió dels sous es va convertir en un tema molt recurrent pel trentisme, que constantment acusava als redactors de SOLI de vendre’s a canvi dels diners:

“Mientras tanto Felipe Alaiz tiembla por sus 18 duros semanales, que tantas bajezas y humillaciones le cuestan” *Sindicalismo. Mentiras piramidales y verdades como puños*, 25-8-1933:p3. (Per “Godoberto”).

D’altra banda, els redactors de SOLI també estaven preocupats pels càrrecs retribuïts que ocupaven, dels pocs que pagava la CNT als seus militants. La situació econòmica de SOLI -degut a la repressió i a la crisi interna de la pròpia organització- era greu i els redactors i col·laboradors van iniciar una polèmica pública on van presentar-se diversos punts de vista.

El que més tard seria director de la SOLI, Jacinto Toryho, va defensar que els periodistes de SOLI havien d’estar retribuïts, mentre que Frederica Montseny va defensar fer un diari a base del “carácter generoso e idealista de los órganos obreros y anarquistas de antaño” (SOLI, *El problema de los cargos retribuidos en la organizaciones obreras*, 25-8-1933:p6). Una actitud que contrastava amb la seva pràctica habitual, ja que no va rebutjar el sou del diari mentre va treballar-hi alguns

mesos del 1933, com tampoc no va rebutjar els diners que se li pagava per cada article (15 o 25 pessetes, que era el que solia pagar SOLI pels articles de col·laboradors més importants, i que era la mateixa quantitat que pagaven els diaris polítics als periodistes sense gaire nom⁴). Actitud que li va ser senyalada pel mateix E. Mateo Soriano, un anarquista molt proper a les tesis dels Urales⁵:

“Siendo tú redactora en la actualidad de nuestro diario regional, parece hasta increíble de que no estés por lo menos de acuerdo con Toryho”. (SOLI, **Mi cuarto o espadas. Los cargos retribuidos**, 30-8-1933:p6).

I el que també sembla increïble que Frederica Montseny, juntament al seu pare, ataquessin amb tanta duresa la gestió de Joan Peiró com a director de SOLI, quan el dirigent anarco-sindicalista era dels únics que practica aquell voluntarisme tan enyorat per la Montseny.

Finalment, es va imposar la postura de Toryho, que era la pròpia d'un periodista professional, que sabia que un diari modern no podia funcionar amb personal que hi anés en el seu temps lliure. Tot i que reconeixia els problemes econòmics del diari: “o los salarios disminuyen o el periódico fenece” (SOLI, **Los cargos retribuidos**, 22-8-1933:p6).

A part, SOLI també remunerava algunes col·laboracions, tot i que eren casos molt especials. Per exemple, van ser remunerats Manuel Castilla, del que es va prescindir l'estiu de 1931, Ramon J. Sender -que feia una columna diària (substituint per Gil Bel de l'octubre de 1931 al gener de 1932), l'escriptor Benigno Bejarano -que també escrivia per a *La Calle* (un setmanari republà d'esquerres) i Pere Segarra (“Anteo”). Tan Sender com Gil Bel feien també de corresponents a Madrid.

Algun d'aquests col·laboradors, com és el cas de Pere Segarra, que tractava sempre temes agrícoles, va ser nomenat col·laborador retribuït degut a la seva enfermetat pel ple regional de l'11 d'octubre de 1931. No obstant, el juliol de 1933 es va acabar la seva col·laboració a causa de l'enduriment de la lluita interna entre trentistes i faistes. Un any

⁴ Un periodista o un escriptor de renom no baixava de les 75 pessetes per article, cas de Zamacois (CRT de Catalunya, 1937:161). El cas de Sender es pot veure en el capítol de “Sender, anarquista”.

⁵ E. Mateo Soriano, segons Pere Foix, durant els anys vint va tenir com a ocupació bàsica difamar a Salvador Seguí (1976:89-91) i la nit del seu assassinat fins i tot va atrevir-se a expressar la seva alegria públicament, fins el punt que la policia va detenir-lo per tal d'encolomar l'atemptat als mateixos anarquistes. Foix assegura que possiblement es tractava d'un pertorbat mental. Després que Peiró deixés el diari, Mateo Soriano va col·laborar molt sovint a SOLI. Generalment, escrivint articles contra els trentistes i contra Seguí: SOLI *Segunda carta abierta a las juventudes de la CNT*, 29-1-1935:p1

abans, quan Alaiz havia tornat a dirigir el diari, es va prescindir de les col·laboracions de Sender i Gil Bel. (*Sindicalismo*, 21-7-1933:p4).

Per altra part, el diari cenetista també pagava les col·laboracions dels “camarades escritores” ja que considerava que aquests havien de viure de la seva ploma: és el cas abans ja senyalat de Frederica Montseny, que rebia 25-15 pessetes per article o el de Felipe Alaiz -que segons *Cultura Libertaria*, (Réplica obligada, 5/2/1932:p4.) cobrava 15 pessetes per cada article.

També es pagaven les col·laboracions dels dibuixants. En el cas de SHUM (Alfons Vila i Franquesa) li pagaven 15 pessetes per peça. Durant l'estiu de 1931, SHUM va cobrar el sou d'un redactor, però amb l'obligació d'entregar un dibuix cada dia. (SOLI, 8-12-1931:p2).

Vaga a SOLIDARIDAD OBRERA: el caçador caçat

Per altra part, en adquirir la impremta pròpia, l'organització va haver de contractar no només els treballadors dels tallers sinó també augmentar el personal d'administració. Tot plegat, es va crear una estructura que integrava 46 treballadors, sense comptar els 4-6 redactors de SOLI, nombre que depenia de l'economia del diari.

I, paradoxalment, la que havia de ser una empresa modelica -en el cas dels tallers els gestionava el consell d'administració format per sis treballadors- en plena lluita entre 'moderats' i 'extremistes', a dos treballadors pel simple fet de pertànyer a l'altre 'bandol'. El que va provocar una vaga de solidaritat, que si bé va ser un fracàs des del punt de vista numèric va crear molts maldecaps al Comitè Regional, que veien que amb aquell incident podien perdre la confiança dels afiliats.

Durant part de 1933 i de 1934, 13 treballadors de SOLI van fer vaga. El motiu era que dos treballadors de tallers havien estat expulsats per "trentistes". Així, l'autèntica guerra civil que vivia el moviment confederal aterrava de ple a l'estructura interna de SOLI. Fins ara, els maximalistes s'havien acontentat amb controlar la redacció, però ara també es va voler netejar de "traïdors" o "judes" com els va anomenar Ricardo Sanz, l'administració i els tallers del diari confederal.

Després de la dimissió de Pere Massoni ¹-a causa de les difamacions que es van llançar contra ell en el Congrés Regional de març de 1933- com a administrador de SOLI, es voler acabar la tasca començada: deixar SOLI sense ni un trentista. *Sindicalismo* ("Conflicto de Solidaridad Obrera", 18-8-1933:p2) assegurava que un membre del Comitè Regional de la CNT havia amenaçat d'acomiadar tots els trentistes del diari.

Però la cosa ja venia de mesos abans. Quan des d'*El Luchador* (*La C.N del T. y su unidad*, 14-10-1932:p10), l'òrgan de la família Urales s'ha indicat que calia foragitar de SOLI a qui no sigués anarquista:

¹ Pere Massoni havia estat un dels firmants del Manifest dels Trenta i era rajoler d'ofici. S'havia encarregat de l'administració de SOLI desde 1930 i va ser un dels artífexs de l'adquisició de la impremta. Segons Peirats tots els components de l'administració l'apreciaven molt. Com a conseqüència dels atacs que se li van llançar durant el Congrés regional de març de 1933, es va desmaiar i va caure desplomat al terra -com consta a les actes oficials-. Massoni, que era un cenetista de la vella escola que havia sobreviscut a un atemptat personal dels pistolers del Lliure -però amb fortes seqüeles que l'havien deixat coix- va morir poc després d'abandonar l'administració de SOLI, el 16-6-1933 (*Sindicalismo*, "Nuestros honores. Pedro Massoni":p1). Josep Peirats, que el va conèixer personalment, va fer una semblança sobre ell (1974: 67-84)

“Porque, y va de ejemplo también, si la Redacción de Soli fuese anarquista, la Administración perteneciera a los treinta y el personal de talleres fuese comunista, no habría periódico posible. O estaría mal redactado, o mal administrado, o mal compaginado, y algunos días, por desidia o por malicia se perderían los correos. Cada uno tiraría por su lado y todos contra la vida del periódico.

Para que ello no ocurriese o no ocurra, si la Confederación es antipolítica y comunista libertaria por sus Estatutos, todos los afiliados a la Confederación han de serlo y han de serlo también cuantos administren, redacten, compongan su órgano en la Prensa”.

Una manera ben elegant de proposar la “neteja” de SOLI, a més de distorsionar els Estatuts del Congrés de 1919, on si bé la CNT va declarar que la seva finalitat era el comunisme llibertari, va especificar que qualsevol treballador podia ser membre de la CNT, sense importar la seva ideologia o creences. I és que la família Urales tenia dues particularitats bàsiques: una, que sabien escriure molt bé i s’aprofitaven d’això per enlluernar als anarquistes, on hi havia pocs elements intel·lectuals; l’altre és que constantment intervenien en la vida de la CNT, com queda demostrat en l’article, sense ser obrers ni estar-hi afiliats. Tanmateix, com recorda Mariano Casasús (1997: entrevista personal) “tenien una gran influència en les medes llibertaris”. El seu òrgan *El Luchador*, d’una gran qualitat formal, tirava uns 30.000-50.000 exemplars setmanals (Tavera, nº 14, 1988:18)

Així, uns quants mesos després del Congrés un tipògraf i un linotipista van ser expulsats dels tallers del diari. No obstant, nou treballadors de l’administració s’hi van solidaritzar. A més, van donar suport a la vaga dos treballadors més dels tallers. En total: 13 treballadors en vaga, que van ser expulsats dels seus respectius sindicats.

El que no s’esperava el Comité Regional, que era el que realmente controlava el diari, era la mostra de solidaritat que van rebre els dos obrers expulsats. *Sindicalismo*, el setmanari trentista va aprofitar l’ocasió per intentar demostrar quina era l’actuació dels sectors que dirigien el diari que els treballadors pagaven amb el seus diners.

La primera notícia sobre l’acomiadament va aparèixer a *Sindicalismo* del 9 de juny de 1933 (**Peor que los burgueses**, p1). El setmanari assegurava que l’acomiadament de dos

treballadors -Lino² i Badori- dels tallers de '*Solidaridad Obrera*' , realitzat el dia 29 de maig de 1933, havia estat improcedent. I, per tant, carrega fort contra els faistes:

“El despido sin dar los días de plazo que determina la ley, y que conceden los burgueses más despóticos. ¡Es la ley del faismo!”

El periòdic cita també l'expulsió de Ricard Fornells d'una fàbrica degut a les pressions faistes i els llança el següent desafiament:

“¿Es ése el camino a seguir? Si es ése, bien. Lo seguiremos todos. Y así como sabemos que a la burguesía, despótica y violenta, sólo por la razón de la fuerza puede doblegársela, también a eso que es mil veces peor que la burguesía, sabemos que sólo por la fuerza entrará en razón.

Prosiga, pues, la acción persecutoria contra nosotros”.

En un altre número de *Sindicalismo* (**Del conflicto de 'Solidaridad Obrera**, 11-8-1933:p3), es presenten proves que les acusacions que desde SOLI es llançaven contra els vaguistes eren falses. Se'ls havia acusat d'haver fet sabotatge contra l'administració del diari, però el comitè de vaga de SOLI va presentar un document firmat per l'administrador, Tomás Herreros, on es demostrava la seva innocència:

“Certifico: Que al abandonar el trabajo todos los empleados de la Administración del diario, por solidaridad con los dos trabajadores del mismo, Lino y Badori, despedidos ambos por el Comité Regional, han dejado cada uno su respectiva sección en perfecto estado y normal funcionamiento.

Todos ellos, durante el tiempo que han dependido de mi, han cumplido con su cometido profesional y en lo moral observaron una conducta intachable. Barcelona, 11 de julio de 1933”.

Respecte al sabotatge, el comitè de vaga diu que aquest seria lícit en cas d'un diari d'empresa que els hagués expulsat de forma injustificada tal com ha fet el Comitè Regional, però en cap cas contra SOLI. També afirma que mentre no es solucioni el conflicte, SOLI no està autoritzada moralment per jutgar la conducta dels burgesos que acomiaden de forma injusta els seus treballadors.

La posició del diari cenetista era completament diferent, és clar. I van dedicar-hi una editorial sencera (**Ante las provocaciones que se nos hace objeto. NUESTRA PACIENCIA TIENE UN LIMITE**, 3-9-1933):

² Res a veure amb el Lino de Sabadell que va matar un treballador afiliat al Sindicat d'influència faista.

“(…) Se acosa a la Confederación Nacional del Trabajo de todas las maneras y por todos los procedimientos. Cuando no son los ‘escamots’ son los ‘treintistas’ y ‘los bloquistas’ unidos. (...) Los volantes que circulan por Barcelona y demás pueblos catalanes, que se pegan por las paredes, que se dan a mano de los transeúntes y que rezan: ‘Trabajadores, no olvidéis que SOLIDARIDAD OBRERA está hecha por esquirols’”, son otro ejemplo. El Comité Regional y los Sindicatos Mercantil y Artes Gráficas responden del personal³ que trabaja en SOLIDARIDAD OBRERA y son los indicados para salir al paso de esta campaña de traidora de descrédito {el subratllat és meu}, que no tiene éxito, porque nos conocemos todos y el proletariado conoce ya a unos y a otros.

Pero lo que no logran por medio de la insidia y de la calumnia pretenden conseguirlo valiéndose de otros procedimientos. Como en los tiempos de la lucha entre el Sindicato Unico y el llamado Sindicato Libre, que no era más que las bandas de los pistoleros a sueldo de la Patronal y a las órdenes de Martínez Anido, uno de los lados litigantes que se ve amparado por la impunidad que le conceden las autoridades, que se complacen en fomentar los ataques contra la CNT, otorgando carta blanca a sus enemigos

(…) Parar la mejilla izquierda, para que nos abofeteen después de habernos abofeteado la derecha no se ha hecho para nosotros. Además lo consideramos una cobardía impropia de hombres. Tampoco profesamos el culto de la resistencia pasiva, ni somos místicos dispuestos a recibir tormento estoicamente”.

La resta de l’editorial segueix la mateixa tònica i acaba amb un:

“¡Contra los divisionistas del proletariado; contra los traidores de los postulados revolucionarios del proletariado, de las finalidades de lucha económica y de transformación social de la CNT; contra el fascismo encubierto de los pseudorrepublicanos que aplican a la clase obrera española los procedimientos de las dictaduras de Europa y América, el frente único verdadero de todos trabajadores conscientes y de todos los hombres libres de España!

Es un momento de prueba el que vivimos, y para él necesitamos el empuje, la fuerza, la unidad colectiva; el aplomo, el entusiasmo y la conciencia individuales.

¡Por el nombre limpio y glorioso de la CNT y por el triunfo de nuestra causa!”

SOLI, com queda demostrat, no va negar que existís la vaga, ni que hi hagués personal que substituís als vaguistes -o sigui en idioma obrer “esquirols”-. Tampoc no va

³ *Sindicalismo (Conflicto de Solidaridad Obrera, 18-8-1933:p2)* assegurava que un d’aquests esquirols va ser detingut, implicat en l’atracament del “Oro del Rhin”. Aquest individu treballava a l’administració del diari des del 12 de juliol de 1933, dia que es va declarar la vaga.

donar cap argument convincent per demostrar que els dos treballadors havien estat expulsats. Simplement es va limitar a exposar una retòrica "revolucionària" i a acusar els trentistes de voler emular els del Sindicats Lliure i de tenir el suport de les autoritats.

Pel que fa a les acusacions contra les trentistes, aquests van contestar-les el dia 8-9-1933 assegurant que a qui afavoria la policia era als faistes (**Las informaciones policíacas coinciden con la ofensiva faistera**:p4):

"Se busca el choque, la agresión. Lo alienta "Soli" y lo realizan los grupos. Y si éste se produce, entonces sale el diario mintiendo miserablemente y queriendo presentar a las víctimas como victimarios. Ese jesuitismo tiende a exasperar los ánimos, a lo cual contribuye igualmente la prensa burguesa la policia con sus notas".

Respecte la vaga, *Sindicalismo* va publicar aquell mateix dia un article (**No hay que extrañarse**, 8-9-1933:p3-4), firmat per Ramon Porquet, que procedia del sindicat d'Arts Gràfiques i que, segons Eulàlia Vega el 1931 formava part de la tendència més extremista⁴ de la CNT (1980:140). Porquet assegura que SOLI, en l'aspecte organitzatiu, no es diferenciava dels diaris burgesos:

"En los talleres de 'Solidaridad Obrera' hay establecida una jornada de trabajo como en los demás talleres y con los mismos deberes y, por lo tanto donde se hacen cumplir estrictamente los deberes, hay que cumplir exactamente los "haber" [referència al dret a vaga]. (...) "En 'Solidaridad Obrera' se despide injustamente (opinión particularísima) a dignos compañeros, igual como hacen las empresas burguesas. Y como remate a todo lo expuesto: En 'Solidaridad Obrera' existe una huelga por ¡¡Solidaridad!! con los dos compañeros despedidos. Aquí tiene explicado Toryho⁵ por qué muchísimos trabajadores consideran a 'Solidaridad Obrera' como un periódico burgués cualquiera".

Unes setmanes més tard, la vaga va ser declarada il·legal (*Sindicalismo*, **La huelga de SOLI es declarada ilegal**, 22-9-1933:p3). Segons el periòdic, la Junta de Artes Gráficas va deixar "en suspenso en todos los derechos y deberes a los huelguistas de SOLI, por considerar que éstos por el sólo hecho de haberse declarado en huelga han cometido un acto de sabotaje".

⁴ No seria l'únic cas d'"extremista" que posteriorment es va passar als trentistes. El mateix Josep Robusté durant el 1931 va criticar a Peiró per no haver fet campanya antieleitoral per les eleccions de juliol d'aquell any. També n'hi van haver com Medina González que es van passar als comunistes.

⁵ Jacinto Toryho en aquells moments era redactor de SOLI

En aquella mateixa pàgina (22-9-1933:p3), es publicava el següent “despiece”:

***Solidaridad Obrera*, en manos hoy de comerciantes y despatchados,
está administrada por esquiroles (Despice).**

El conflicte va continuar durant tot l'any 1933. I pel que sembla va ser perdut ja que el diari dels Sindicats d'Oposició *Combate*⁶ en el primer número (11/5/1934) deia que el personal d'administració el formaven el mateixos que havien treballat a *Solidaridad Obrera* i que:

“Por solidaridad obrera y sindical precisamente abandonaron el trabajo el 11 de julio de 1933, al ser despedidos arbitrariamente por el Comité Regional de la CNT dos compañeros de talleres de ‘Soli’, actitud que secundaron, además, otros dos obreros, los camaradas Angel Bueso y José Massoni, hermano del malogrado y llorado Pedro Massoni”.⁷

La lluita interna entre les dues tendències havia portat als faistes a incomplir un dels punts bàsics de l'organització confederal, l'aplicació de la legalitat amb els treballadors, que era uns dels objectius de crear uns tallers propis, com recordava Massoni el 1932:

“Era deseo de la organización que el personal que confeccionase su diario lo hiciese en condiciones de trabajo completamente morales, en consonancia con las reivindicaciones del Sindicato de Artes Gráficas, cosa no muy fácil puesto que las empresas periodísticas, aprovechando la organización del personal gráfico, ni respetaban plantillas, ni salarios, ni nada” (SOLI, 18-8-1932:p4).

⁶ Que va ser un fracàs ja que, malgrat la seva qualitat, el 23-5-34 va aparèixer el darrer número. I és que intentat competir amb la mítica SOLI era molt difícil. Tot i la mala situació econòmica de SOLI tenia uns 20.000 compradors habituals, cosa que no podia aconseguir un diari nou. De fet, l'anterior òrgan dels trentistes, *Sindicalismo* va arribar només als 6.300 exemplars (1987:143)

Semblança de Joan Peiró periodista

Resulta trist que aquestes alçades s'hagi de reivindicar la figura periodística de Joan Peiró (1887-1942)¹, tot i que ell mai no es va considerar un periodista sinó un simple treballador del vidre. No obstant, juntament a Pestaña, va ser un dels màxims exponents del periodisme obrer, una modalitat pròpia d'aquella Catalunya impregnada d'anarco-sindicalisme que amb el temps ha anat diluint-se fins a desaparèixer. D'ell coneixem -gràcies a l'obra de Pere Gabriel ("Escrips 1917-1939") la seva faceta de teòric de l'anarco-sindicalisme-, però el paper de periodista era bastant desconegut. I és que poques vegades se l'ha considerat com un periodista, tot i que va començar a escriure el 1916 i no es va aturar fins que les bales franquistes li van treure la vida. De totes maneres, ja s'ha dir que ni el propi Peiró tampoc s'ho considerava ni tampoc aspirava a ser-ho. (Madrid, 1991:542-543, d'*Acción Social Obrera*, 16-2-1929).

Tota una declaració de principis d'un dels màxims representants del periodisme obrer, que es consideraven obrers abans que periodistes, tot el contrari que representants del periodisme àcrata que com Federico Urales, Frederica Montseny i Felipe Alaiz es consideraven periodistes. I, de fet, no podien considerar-se d'una altra manera ja que eren intel·lectuals i no obrers.

Peiró va fer de la ploma no un ofici -perquè no cobrava per escriure- sinó una necessitat: s'indignava davant de la injustícia i necessitava plasmar-ho en el paper. El que potser per altres anarquistes era la pistola, per a Peiró era la màquina d'escriure. Per això sempre es va oposar a l'assassinat, una actitud que a l'època no era massa compartida. Per això, no és gens estrany que davant els crims que es van cometre a la reraguarda republicana durant els primers mesos de la guerra, fes servir la tribuna de dos periòdics de Mataró, *Llibertat* i *Combat*, per criticar-los obertament².

¹ És una llàstima que només es pugui recordar la figura de Peiró a través dels seus escrits a la premsa i a través de les persones que el van conèixer. Lamentablement, una gran part de la documentació de Peiró es va quedar a Mataró quan va entrar l'exèrcit franquista i una altra se la van quedar els alemanys.

² Articles que més tard van ser publicats en el llibre *Perill a la Reraguarda*. Un llibre que va emocionar fins i tot al mateix Francesc Cambó: "He llegit el llibre d'En Peiró: una introducció magnífica, protestant inignat dels robatoris i assassinats de la FAI i la CNT (el seu partit) i de tots els altres grups de les esquerres, els quals els culpa de cometre tants crims o més que els seus correligionaris (...)"

I després d'emoionar-se el líder de la Lliga, fa una peculiar semblança de Peiró: "En Peiró és el clàssic anarquista català: autodidacte amb molt de sentit comú; talent natural; cultura revolucionària sense cap base de cultura general; esperit català que apareix enmig d'un d'internacionalista, a voltes innocent; sovint salvatge i bàrbar. Hom veu en Peiró, com l'anarquisme

Tot fa pensar que els articles de Peiró no passaven passaven gens desapercebut. Segons Jacinto Toryho -director de *Soli* desde 1936 a 1938-, el mateix Pio Baroja era un enamorat de la seva prosa:

“A Juan Peiró me gustaría conocerlo porque soy un admirador suyo. Es la única pluma de cuantas escriben en periodicos anarquistas, socialistas, sindicalistas, comunistas, que se hace

ha estat sempre a Catalunya escola s'assassins. L'home que, enmig del terror roig, s'escandalitza i protesta perquè se'n fa un gra massa, en les seves propagandes excita les violències i totes les males passions de la plebs.

El mateix home que censura les cremes d'esglésies i de convents, i recorda com a Rússia foren respectades, és el mateix que ha escrit articles que es publiquen en el mateix llibre d'un anticlericalisme groller i violent, la interpretació i aplicació dels quals, que la massa estulta a la qual van dirigits havia d'aplicar bell punt l'ocasió se li oferís, és cremant esglésies i occint sacerdots”.

Cambó es referia a l'article “La pistola amb la creu” -article profètic ja que predeïa dos mesos abans de l'aixecament militar la unió entre les forces clericals i l'extrema dreta- que Peiró va escriure a *Combat* (18-4-36), setmanari d'esquerres de Mataró, de to anticlerical i antifeixista. El curiós de la semblança de Cambó és que qui, sabent els assassinats que cometien els franquistes no fes res per aturar-los sinó que a més financiés els que els cometien, s'atreveixi a jutjar un home que es va jugar la pell -de fet va ser víctima d'un atemptat i va ser amenaçat per Dionísio Eroles (*Anthropos*, nº114. **Recordando al hombre bueno que fue mi padre:II**). cap de les patrulles de control de la CNT-FAI- per salvar a persones que no haguessin fet el mateix per ell.

Deixant de banda els judicis morals, el cert és que Cambó no mentia respecte a l'anticlericalisme del dirigent anarcosindicalista. Peiró, per exemple, escrivia arran de la detenció d'un capellà de Calella que havia robat 50.000 pessetes que “Si la covardia ambient de la col·lectivitat, del poble, no fos una xacra secular, un atavisme tan arrelat a la consciència, en veure un capellà, o una monja, hom veuria sempre un lladre” (*Combat*, **Lladres!, Lladres!** 16-5-36). I n'explicava el perquè: “El qui invoca la caritat per als pobres, negligint la justícia que aquests necessiten i reclamen, aquest és un lladre o un ajudant de lladres”. I per mostrar aquella “covardia”, Peiró posa un exemple prou grotesc: “A Mataró tenim anarquistes que encara es casen i bategen els fills per ‘cala missa’”.

Tanmateix, i seguint els seus ideals revolucionaris, Peiró va impedir que l'alcalde de Mataró ordenés cremar les imatges religioses i per apaivagar la multitud que volia penjar l'alcalde, els va dir que els revolucionaris havien de respectar les creences alienes i combatre-les per la discussió i la cultura, mai per la violència (Foix, 1976:235-236).

En un altre article de *Combat* (**Tot un poema sense títol**, 27-6-36) Peiró transcriu una entrevista, no sabem si fictícia o no, entre un capellà i un burgès. El primer, després d'alegrar-se dels enfrontaments entre obrers per motius sindicals diu que “Quan aquesta xurma acabi començarem nosaltres amb més contundència que mai, sens pietat per a ningú”. Aquesta era la percepció que les esquerres -de les moderades a les extremes- tenien de l'Església catalana, malgrat que historiadors catòlics com Albert Manent hagin reivindicat el caràcter “democràtic” d'aquesta i que no van tenir res a veure amb el cop d'estat franquista.

De fet, el nacional-catolicisme o l'extermini dels “no cristians” no era únic a Espanya. El periodista argentí Horacio Verbitsky en el “Simposio contra la Impunidad y en Defensa de los Derechos Humanos”, celebrat a Barcelona del 24-26 d'octubre de 1997, recordava que l’“esperit de creuada” de l'Església argentina -portat a terme de forma brutal durant l'última dictadura militar- naixia en aquell país quan la burgesia es va reconciliar amb l'Església per combatre el socialisme i l'anarquisme. I va incidir en una data clau: el 1934, any del Congrés Eucarístic al que va assistir el futur Papa Pius XII, “estaban consumados los esponsales de la cruz y de la espada”. D'altra banda, no s'ha d'oblidar l'auge de l'*Action Française* a França, peculiar moviment antisemita que unia el catolicisme contra el laïcisme i l'anti-marxisme, tot i que dirigit per un ateu i monàrquic com Charles Maurras.

I és que la finalitat del lema “Paz, Orden y Trabajo” defensat per les forces dretanes i que havia de ser portat a la pràctica per l'exèrcit no podia ser altre que l'extermini de l'adversari. En aquest sentit, Manuel Ballbé, expert jurista, recalca que “l'èxit de la solució que assegurés per llarg temps aquell idili ordre a través de tècniques marcial passava per la liquidació física dels presumptes perturbadors, com el 18 de juliol va venir a demostrar” (1983:396).

leer. Indudablemente, Peiró, que no es un escritor profesional, tiene ángel e incluso más talento que muchos escritores. Siendo catalán, maneja el castellano con extraordinaria fluidez, y además posee el raro don de hacer amenos los temas sobre los que escribe, los cuales por su propia condición suelen no serlo. A sus cualidades de escritor nato une Peiró el despliegue de una lógica maciza y diáfana, muy parecida a la de Pestaña, pero más cálida i sutil”, va relatar a Toryho l'escriptor basc³ (1975: 79-80).

Elogi digne de menció si tenim en compte que Peiró, d'ofici vidrer, als 20 anys encara era analfabet. La seva filla Guillermina recorda que “el pare un dia va agafar un butlletí que repartien en una vaga i com no el va poder entendre li va agafar una ràbia immensa. A partir d'aquell dia va decidir que sabia llegir i escriure. I a força de voluntat ho va aconseguir. De fet, jo sempre el recordo que estava escrivint”. Peiró va aprendre a llegir gràcies a un vell funcionari de correus, i a la burgesia catalana, que el tancava cada dos per tres a la presó. Com recorda el seu fill Josep:

“La presó Model de Barcelona es va convertir en la ‘universitat’ de la majoria de militants sindicalistes i anarquistes de Catalunya i l'única escola que va poder facilitar a Peiró la possibilitat d'adquirir el més important del seu bagatge cultural”. (1997: entrevista personal).

Josep Peirats, militant i historiador de la CNT, recorda que els editorials de Peiró estaven “Escrits amb un estil lleuger, enèrgic sense estridències. Peiró era un polemista formidable. Mai no recorria al truc demagògic i si a la dada documental, a la experiència i als acords (1977: 245)”.

Una experiència que venia, principalment, del seu treball al capdevant del Forn Vidre de Mataró -una fàbrica de fer bombetes que estava en bancarrota i que Peiró va ajudar a fer-ne una cooperativa exemplar. L'estada a la fàbrica li va obrir els ulls a moltes coses. Per exemple, a la disciplina, un concepte que mai no es va cansar de repetir en els seus articles. I a la moralitat de l'individu, que sempre va exigir de tothom, fos qui fos.

I és que dirigir la cooperativa era un bon treball de camp per analitzar la conducta humana. “Peiró va igualar els sous tots els obrers, però va adonar-se que hi havia qui treballava més i qui treballava menys. Va empenyar-se i va dir-los que s'havia acabat fer el ronso i que tothom que no arribés a una determinada producció no cobraria el sou complet” (Germinal Belis, 1997: entrevista personal). I és que Peiró podia arribar a ser

³ Es curiós, però l'entrevista que a Toryho fa esment va ser publicada per *Solidaridad Obrera* el 15 de febrer de 1933 i no es fa cap referència a Peiró. Eren moments d'enfrontament entre els dos sectors hegemònics de la CNT i la censura o l'autocensura eren força presents al diari confederal.

molt enèrgic, segons l'anarquista igualadí Joan Ferrer: "era un home bo, i amb amabilitat podies treure-li el que vulguessis. Però si s'adonava de que l'estaves timant, es convertia en una tramontana, dur com ell sol" (Porcel, 1991:589).

Una de les qualitats que totes les persones que el van conèixer destaquen és la conseqüència del seu pensament. Per això, Peiró -de petita estatura pero de forta complexió-, va traslladar a la direcció de *Soli* la seva particular forma de veure les coses. "Mai no va cobrar per dirigir el diari. El meu pare cobrava el sou de la Cooperativa del Vidre de Mataró i punt", explica Guillermina Peiró (1997: entrevista personal), així, va rebutjar les 360 pessetes⁴ mensuals -una quantitat no gens despreciable per l'època- que li corresponien per treballar al diari.

En canvi, altres que abusaven contínuament dels 'istes' i dels 'ismes' no van fer el mateix. Va ser el cas de Felipe Alaiz, que va substituir-lo a la direcció de *Soli*. L'escriptor aragonès, que vivia de les traduccions de llibres i de les col·laboracions en diferents periòdics⁵ - sí que va acceptar el sou que oferia *Soli*. Felipe Alaiz⁶ era un bohemí, tenia fama de "sablista" i, segons el seu paisano Francisco Carrasquer -que el va conèixer personalment- no es va prendre massa seriosament la tasca de director:

"Encerrarse en 'Soli', en su cuarto con cristaleras, para escribir a toda prisa el editorial que ya estaba esperando huraño y entre tacos el linotipista...para despedirse de todos, hecho el "artículo de fondo", dejando en manos de redactores, subalternos y demás personal todo el trabajo...y eso cuando se presentaba!"(1981:21).

⁴ El que es confirmat pel mateix Peiró en un article a *Acción* (Frente a las palabras, razones y hechos, 26-2-1931): "Siempre he tenido el sentimiento de deber para con la organización, pero siempre he tenido el sentimiento de servirla en la medida de mis fuerzas sin estar a sueldo de ella, sin ni siquiera percibir ese sueldo tan justificado como discutido que la organización paga a los redactores y administradores de 'Solidaridad Obrera'".

Segons Sebastià Clara, durant la primera meitat de 1931, com va explicar a Susanna Taver i a Enric Ucleay Da-Cal, el sou de redactor era de 75 pessetes setmanals. Però, com s'estreu del Ple regional d'agost de 1931 es va pujar les 90 setmanals (15 diàries).

⁵ Cobrava 15 pessetes per cada article, segons *Cultura Libertaria*, (Réplica obligada, 5/2/1932:p4.)

⁶ En el cas d'Alaiz, totes les fonts consultades, tant a través d'entrevistes com de documents, el mostren com una persona bohèmia, que sempre estava sense un duro -com es diu vulgarment. A més, era un individu que sempre tenia deutes amb tothom. D'altra banda, el seu anarquisme integral no li impedia pas demanar favor a les autoritats o demanar subvencions a organismes de solidaritat.

Mariano Casasús, que el va conèixer, en fa una semblança. "Era molt bohemí. Cada dissabte sopava al Centro Obrero Aragonés, que estava controlat per la CNT i on es feien moltes activitats: biblioteca, teatre, cinema social, etc. A més, hi havia uns menjadors per poder menjar a preus populars, però s'hi menjava molt bé. Després de la guerra, els falangistes ho van arrassar tot. Doncs bé, cada dissabte l'Alaiz hi sopava i mai no pagava les tres pessetes que valia. Després sortíem a la Rambla a passejar. I, de sobte, et demanava tres pessetes per comprar un llibre. Si les hi deixaves, ja les havies vistes prou".

El testimoni de Carrasquer, de ser cert, justificaria les crítiques que *desde Cultura Libertaria* li llançaven els trentistes, especialment Joan Peiró i Agustín Gibanel.

Un altre detractor del “reformisme” de Peiró i defensora dels ‘ismes’, com Frederica Montseny -que es guanyava la vida realitzant treballs literaris i periodístics en mitjans anarquistes i que rebia 15 o 25 pessetes per les col·laboracions que feia a l'òrgan regional de la CNT- tampoc no va rebutjar el sou quan va treballar a SOLI durant el 1933.

Per altra banda, en el camp socialista, actituds com les de Peiró tampoc eren freqüents. El director d'*El Socialista*, Julià Zugazaogitia, va entrar al diari l'abril de 1932 cobrant 1.000 pessetes mensuals i encara es va atrevir a demanar un augment, tan per ell com per la resta de redactors, segons Largo Caballero. (Santos Julià, VVAA, 1987:164). Finalment, Zugazaogitia, que també cobrava el sou de diputat del PSOE, va aconseguir l'augment.

S'ha de senyalar, però, que les diferències entre socialistes i anarco-sindicalistes responien a plantjements ideològics. Els primers trobaven lògica la diferència de sous, per això Zugazaogitia havia de cobrar més que un redactor. Contràriament, els segons predicaven un sou únic i en conseqüència els directors de *Soli* cobraven igual que els redactors -360 pessetes mensuals a l'agost de 1931, el mateix sou que la CNT recomanava que es pagués a tots els obrers⁷.

Zugazaogitia va ser un home amb una trajectòria paral·lela a la de Peiró: procedia d'una família obrera, va decantar-se per l'ala “moderada” del seu partit, va protestar per la repressió republicana dels primers mesos de guerra, segons Gabriel Jackson (Pérez Ledesma, VVAA, 1987:158) i van morir afusellat per Franco. Però la distància entre les dues ideologies que professaven es pot exemplaritzar a través de les distintes formes de dirigir un periòdic: Peiró va rebutjar el sou de director, Zugazaogitia va demanar que li augmentessin.

Però el periodisme obrer de Peiró també tenia uns límits: aquell voluntarisme de combina dues direccions, la de la cooperativa i la del diari, havia de ser dura per força, i més si encara havia d'aguantar els constants atacs i crítiques dels maximalistes. Per això, quan va augmentar la influència faista sobre la CNT i paral·lelament els atacs contra la

⁷ Tanmateix, la majoria d'obers cobrava per sota d'aquesta quantitat. Per exemple, els de la Casa Cros de Badalona cobraven 8 pessetes al dia mentre que els de Sevilla només 7; els obrers de Telefónica demanaven un jornal que oscil·lés entre les 10 i les 12 pessetes diàries i a la vegada que l'empresa rebaixés els sous majors a les 20.000 pessetes mensuals.

seva tasca periodística, la reacció de Peiró va ser dimitir per dedicar-se exclusivament a la cooperativa de Mataró. Tot i que va seguir col·laborant a la premsa, a la SOLI, a la premsa tentista i al diari madrileny *La Tierra*.

Durant la guerra, la seva actuació és força coneguda. Tot i que s'oblida -segons els seus fills Josep i Guillermina- que si Peiró va acceptar el càrrec de ministre va ser únicament per 'disciplina orgànica' perquè a ell "no li feia cap gràcia la política". Quan va deixar el càrrec del ministeri d'Indústria va tornar a la seva antiga feina com a director del Forn del Vidre de Mataró; i va renunciar al sou vitalici a què tenia dret per haver estat ministre, cosa que no van fer altres 'anarquistes'.

Quan va sortir del ministeri, com era habitual en un home que sempre havia combinat el treball de la fàbrica amb el de la premsa, va passar a dirigir el diari verperití *Catalunya*, fet en català i que va tenir poc èxit. Però aquesta no va ser l'única tasca periodística ja que durant tota la guerra Peiró va col·laborar a *Soli*.

Perduda la guerra, va fugir amb tota la seva nombrosa prole a França. Allí li van oferir la direcció d'una cooperativa al Canadà, però ho va rebutjar perquè no volia abandonar aquella terra mentre hi hagués un sol espanyol passant-ho malament (1997: entrevista Josep i Guillermina Peiró). La seva decisió havia de costar-li la vida, ja que va ser detingut pels gendarmes, entregat a la Gestapo i extradit al règim franquista.

El 24 de juliol de 1942, mort afusellat al camp de tir de Paterna (País Valencià). L'assassinen per haver estat ministre de la República i per no haver acceptat els alts càrrecs sindicals que li oferia el règim. Les seves últimes paraules van ser: "¡Soldados, esta es la justicia de Franco!".

Joan Peiró deixa 'Solidaridad Obrera'

A finals de juny de 1931, Peiró va tornar a agafar les rendes del diari i les va deixar l'11 d'octubre del mateix any en mans de Felipe Alaiz, que tenia la confiança dels sectors maximalistes de la CNT encapçalats per la FAI. Alaiz és definit pel seu biògraf, Francisco Carrasquer, com una mostra de "l'anarquisme més pur i menys pragmàtic". I és paradoxal que fos Alaiz qui prologués dos llibres de Peiró on remarcava el realisme de l'obrer mataroní: "Peiró és un activista i un home de realitats...home de realitats diem en quant aspira que els seus ideals tinguin efectiva realitat no determinada per aquell estúpid messianisme revolucionari".

És important recalcar que Alaiz no només tenia el suport d'homes com Garcia Oliver i Durruti sinó també de la família Urales. Així, Peiró es va convertir en el blanc de les crítiques tant de la FAI com de Federico Urales (pseudònim de Joan Montseny)¹ i de la seva filla Frederica Montseny². Uns atacs que van augmentar fins arribar a la difamació a mesura que els conflictes socials es tornaven més cruentos i la lluita pel control de la CNT entre les dues tendències, els anomenats trentistes i la FAI, s'anava fent més dura.

Un ambient que Joan Peiró ja denunciava el juliol del 1931:

"Los que redactamos SOLIDARIDAD OBRERA llegamos siempre al máximo de transigencia en aras de esta calma y de esta fraternidad entre la familia anarquista, a la cual pertenecemos. No todos dan esta muestra de transigencia, que nosotros quisiéramos ver en todas partes, y aun constatamos demasiado a menudo que se nos acusa con una ligereza propia de los mayores enemigos.

'El Luchador' nos acusa de haber propugnado una huelga general "si de las urnas no salía triunfante la izquierda catalana", y esto no es cierto. Ni de lo dicho por SOLIDARIDAD OBRERA puede deducirse semejante propugnación e incluso vamos a probar que parecido intento no estuvo ni en la más remota intención de los que redactamos esta hoja.

SOLIDARIDAD OBRERA coincide con 'El Luchador' en que, triunfaran las izquierdas o triunfaran las derechas en las elecciones del 28 de junio, la organización confederal no tenía por qué ir a una huelga general. SOLIDARIDAD OBRERA no ha dicho nada contrario a lo que

¹ Un resum de la biografia de Urales a *Memoria del 98* (EL PAIS) (nº5: 80)

² Frederica Montseny escrivia a *El Luchador* del 18-9-1931: "Un artículo editorial de *Solidaridad Obrera*, documento histórico que, algún día, si el que lo ha escrito no ha perdido todavía la virilidad y la vergüenza, le hará enrojecer".

piensen ella y 'El Luchador'. Lo que dijo SOLIDARIDAD OBRERA es que las fuerzas de la CNT se habían movilizado y estaban prestas a lanzarse a la lucha y a arrasarlo todo con el objeto de impedir que la reacción "se llevara esto", este minimum de garantías que nos parece haber conquistado con el advenimiento de la República. Esto y no más ha dicho SOLIDARIDAD OBRERA". (SOLI, *El Luchador y Solidaridad Obrera*, 14 de juliol de 1931).

Precisament, segons Peiró, eren el sectors més maximalistes els que defensaven aquesta postura:

"(...) el ala más extrema de la CNT se había movilizado y "estaba presta a lanzarse a la lucha y a arrasarlo todo antes de consentir que la reacción se llevara el minimum de libertades conquistado".

Peiró també protesta en el mateix editorial perquè es mirés amb lupa tota la tasca de la redacció:

"Y es que la injusticia es una flor que se cultiva mucho en nuestros medios. En otro lugar de este mismo número reproducimos un artículo de Federico Urales aparecido en el último número de 'El Luchador', artículo con el que estamos plenamente identificados. Por eso lo reproducimos. Y bien; si ese artículo no apareciera con la firma de su autor, es decir, si apareciera como de la Redacción, serían infinitas las protestas que sobre nosotros caerían. Se diría que estamos confabulados con las izquierdas catalanas, se dirían barbaridades como las que se dijeron en determinada asamblea, y es que a muchos anarquistas les es imposible comprender que de anarquismo y de la misión de los anarquistas no saben ni media palabra.

En cambio hay otros anarquistas que saben todas las palabras de la misión de los anarquistas y del significado del anarquismo y, sin que nadie sepá por qué, se empeñan en fomentar la guerra civil {el subratllat és meu} entre la familia anarquista".

La redacció i direcció de *Soli* estaven constantment a la corda fluixa. I això es va fer molt evident en el ple regional de 1931 d'agost, en que la tasca de Peiró va ser molt criticada. Josep Robusté, que més tard es passaria al trentisme i posteriorment fundaria el Partit Sindicalista, li va recriminar no haver realitzat campanya antielectoral.

El primer objectiu dels faistes era la conquesta de la SOLI i per tant Peiró els suposava un obstacle. Per això, durant l'estiu del 31 va ser molt atacat. Però el dirigent cenetista no tenia pèls a la llengua. El 28 de juliol de 1931, firmava un article amb el clarificador títol de "**¡Terminemos ya!**". Els Urales i els sectors maximalistes de la CNT feien culpable a Peiró d'estar venut a Macià i d'haver-se oposat a la vaga general per protestar pels fets de Sevilla

Peiró va al·legar que ell es devia als acords de la CNT -el 22 de juliol la portada del diari va publicar un anunci on es recomenava als obrers que seguissin les ordres del Comitè Regional: no anar a la vaga general- i acabava l'article amb la següent advertència:

“El que acuse que lo haga con pruebas, no con suposiciones que no son más que canalladas”.

El propi Peiró recordava anys més tard al setmanari *Sindicalismo* de Barcelona, arran dels fets de Sabadell, les incidències al capdevant de *Soli*:

“La aparición de ‘Tierra y Libertad’ en 1930, se significa por una fuerte ofensiva contra lo que ella llama ‘sindicalistas’ y ‘reformistas’. ‘Tierra y Libertad’, jaleada por la ‘Revista Blanca’ y luego por ‘El Luchador’, no se contenta con llamarnos despectivamente ‘sindicalistas’ y ‘reformistas’. Nos llena de injurias e impútanos la comisión de hechos y de canalladas, de incosecuencia ideológica y táctica, unos, de la más baja condición, las otras. Inútilmente, clamamos pidiendo explicaciones y pruebas de lo que nos es imputado. Nuestra voz se pierde en el desierto.

(...) Respirando este ambiente que nos asfixiaba y al saber de una infamia que unos locos e insolentes elaboraban a la sombra, salimos con el manifiesto que se hizo famoso con el nombre de los “Treinta”. Teníamos necesidad de decir a los trabajadores cuál era nuestro pensamiento y cuál nuestra conducta, de dar un grito en defensa propia, ya que nosotros no éramos capaces de utilizar el diario de todos los trabajadores -en nuestras manos todavía- para defendernos de los ataques a nuestras personas, y teníamos a la sazón una necesidad más intensa aún: la de dar el grito de alerta a la juventud generosa, a la cual se trataba de sacrificar en el más vesánico y criminal de los experimentos revolucionarios” (*La triste realidad que nadie supo evitar*, 23-6-1933).

Arran dels fets de Sevilla, el mateix Garcia Oliver va arribar a acusar a Peiró de “traïdor”. I aquest va replicar indignat:

“Hay una distancia enorme entre estar equivocado y ser un traidor. A este calificativo no hay derecho ni justificación, no hay que demostrar tanta crueldad. Hace treinta años que lucho y sin duda nuevas equivocaciones me esperan al igual que todos los que luchan y prestan sus constantes actividades a la organización. Hay que preparar la revolución no por medio de pistolas, sino estructurando la nueva Sociedad dentro de las entrañas de la Sociedad presente. La unidad, quien lo duda, es completamente necesaria”.

Les paraules del dirigent anarcosindicalista eren molt clares: estava en contra de la revolució immediata que volien portar a terme Garcia Oliver, Ascaso i Durruti. I

especificava clarament que la CNT acceptava la República com a règim transitori cap un altre de millor.

La tensió entre les dues tendències van fer que Peiró presentés la dimissió el 21 de setembre de 1931 (SOLI, *Una resolución irrevocable*, 22-9-1932). No només a causa de les crítiques sinó també per la difícil situació en què es trobava al front de SOLI.

L'episodi de l'explosió d'una bomba a Passeig de Gràcia el 22 de juliol de 1932 durant la vaga de la Telefònica, mostra clarament la delicada posició que Peiró havia de jugar al capdevant del diari. El dia següent de l'explosió, l'editorial (*¡Bombas, No!*, 23-7-1931) Peiró responia a les acusacions del periòdic socialista *La Tribuna*:

“Una bomba en el paseo de Gracia. No sabemos ni nos interesa saber la procedencia de ni el objeto de esta bomba. Pero podemos afirmar que el hecho no guarda ninguna relación directa con la CNT ni con ninguno de sus organismos sindicales.

Aunque el hecho se ha producido rodeándolo de una nota simpatiquísima, la de evitar desgracias personales, no por ésto vamos a guardar un silencio que pudiera parecer culpable. Insistimos en que el hecho no guarda ninguna relación con la CNT ni con los sindicatos”.

Per a Peiró, l'explosió de la bomba responia als interessos del ministre de governació, Miguel Maura, de crear una llei de repressió contra la CNT.

El reportatge del costat de l'editorial (*¿Va preparándose a la opinión publica para realizar una represión contra los sindicatos de la CNT?*) va insinuar -d'acord amb el testimoni de diverses fonts- que l'autoria responia a les forces de seguretat ja que els que havien realitzat el sabotatge portaven màusers -armes utilitzades per la Guàrdia Civil- i s'estranyaven que l'acció s'hagués pogut realitzar a “tanta poca distancia de la Plaza de Cataluña, en donde suele haber siempre guardia de seguridad y Guardia Civil”. No obstant, Abad de Santillán en les seves memòries reconeix que la bomba va ser col·locada per anarquistes.³

³ “Una noche se me invitó a presenciar la materialización de un acuerdo vinculado con la empresa Telefónica, que no tenía visos de solución. Se sucedían las semanas y no se preveía un final, alguna salida aceptable. Entonces se acordó proceder a una fuerte llamada de atención. En el paseo de Gracia había un centro vital para las conexiones telefónicas con el resto de España. Un oficial del Estado mayor, con el que había relaciones, señaló la importancia de ese nexo de comunicaciones. Se decidió paralizar los servicios con una bomba en aquel punto estratégico. Y pude presenciar la maestría con que fue detenido el tráfico rodado y de peatones por las calles adyacentes al lugar, con la advertencia de que se alejasen de allí, pues iba a estallar una bomba. Los encargados de la prevención de cualquier accidente iban armados con pistolas, pero no hizo falta echar mano a ellas. Se habló con cortesía y amabilidad a los transeúntes y éstos obedecieron las indicaciones de mantenerse a resguardo de la explosión. Nadie sufrió daño alguno, pero sí lo sufrieron, y por varios meses, las instalaciones de la Compañía Telefónica. (1977:161).

Mentia Peiró i la resta de la redacció? Segurament no. Simplement el que passava és que els dirigents de la CNT anaven per un cantó i els grups d'acció -integrats sobretot per elements maximalistes⁴- per una altra. Del que no hi ha dubte és que l'esclat de la bomba no feia més que afavorir les intencions repressives de Maura i de Largo Caballero. I donava ocasió perquè la premsa ataqués a la CNT, com va passar el dijous 23 amb un article de *La Publicitat* que va merèixer la rèplica de SOLI (A un comentario irónico, 25-7-1931: p8):

“M.B {Manuel Brunet, redactor en cap del diari d'Acció Catalana que més tard se'n va anar a 'La Veu de Catalunya', òrgan de la Lliga}, el comentarista de 'La Publicitat', se mete con nuestra editorial de jueves (...) M.B es de "La Lligueta", un burgués cortado a lo "senyor Esteve", huele a cera, y por tanto no puede ver con buenos ojos que la CNT se defienda oportunamente de los ataques de sus enemigos (...)

Nuestro editorialista conoce un rato largo cómo las gastan los correligionarios de M.B., los señores burgueses catalanes, y quiso salir al paso, sin pérdida de tiempo, de las acusaciones sistemáticas, y quiso recordar, además, que, unas veces los gobernantes y otras la burguesía catalana se sirvieron del terrorismo para la ejecución de sus planes liberticidas”.

És evident que els dirigents sindicalistes ja no podien dominar la situació i que els maximalistes començaven a imposar -gràcies a la intransigència patronal i a la repressió governamental- les seves tàctiques, deixant als líders cenetistes en una posició força compromesa.

D'altra banda, també és evident que Peiró no podia desconèixer que els grups d'acció anarquistes -grups autònoms dels sindicats- estaven en possessió d'artefactes explosius. Però el que tampoc podia fer era acusar-los públicament -el que hagués significat llançar a la policia contra ells- si no estava plenament convençut de la seva autoria. I tot i que n'hagués tingut l'absoluta certesa tampoc ho hauria pogut fer: primer, perquè no era el seu estil, i segon perquè hagués estat acusat de “traïdor” pels maximalistes, cada vegada més influents dins la CNT.

La gota que va acabar amb la paciència de Peiró va ser la inclusió al Comitè Regional de dos faistes -Francisco Ascaso i José Canela- per representar a Barcelona. Peiró va dimitir del seu càrrec de director de SOLI, per què veia que amb aquella elecció era

⁴ De totes maneres no està tan clar que només els anarquistes fessin ús d'aquests mètodes ja que a Sabadell, feu trentista, durant la vaga de la Telefònica, també va practicar el sabotatge. I, con demostraran els esdeveniments posteriors, la Federació Local de Sabadell també disposava de gent que no li costava massa fer ús de la violència.

impossible donar al diari una línia orgànica coherent (Josep Peiró, 1978:55); i augmentarien encara més les pressions faistes sobre la redacció.

Així, malgrat l'oposició de la majoria trentista del Comitè Regional i de la redacció, Peiró va dimitir el 22 de setembre de 1931, amb la solidaritat de tota la redacció excepte de Cano Ruiz

Desde *Sindicalismo*, un ex-col·laborador de la SOLI, "Ariel", analitzava el desplaçament dels trentistes dels òrgans directors de la CNT, ("Como se conquistó la CNT", 24-3-1933:p2), criticava la dimissió de Peiró i assegurava que aquell desplaçament havia fet perdre a la CNT "el número de adherentes y de crédito":

"Desgraciadamente este descenso muestra que esta lucha ha quedado reducida a una escaramuza de fracciones, a una pugna de grupo contra grupo, con la desintegración de las masas, con el apartamiento de los trabajadores (...)

(...) Por nuestra parte creemos que la posición de los 'treinta' ha pecado de algo confusa, de blandura, creemos que es peor el pecado de falta de acometividad frente al grupo asaltante que no la claudicación y abandono de sus postulados. Lo cierto es que cuando se está al frente de un Comité o en la dirección de un periódico, cuando se tienen en la mano los resortes del movimiento obrero no deben abandonarse las posiciones sin lucha, ante la crítica del primer advenedizo, sino que deben ser los organismos sindicales, la colectividad organizada la que imponga los hombres y las directrices a seguir".

Visió que coincideix amb la de Sebastià Clara: "Una debilitat d'aquell gran lluitador que era Peiró era que prenia decisions irreversibles quan se sentia atacat (...) Vàrem dimitir els del diari, els Presidents dels Sindicats de la Metal·lúrgia i el Transport...Els hi vàrem fer allò què es diu 'el pont de plata' (...) I la FAI va arribar a dominar la CNT. (*L'Avenç*, nº 6,1977).

Davant les acusacions que Peiró va rebre, la millor prova del seu tarannà revolucionari són els editorials i articles de fons que va escriure a *Soli* durant el juny-octubre de 1931, dels quals n'he reproduït alguns fragments a l'annex, distribuïts per diferents temes.

Textos on es descriu un home enèrgic que no dubta en dir les coses pel seu nom. I que no s'espanta davant de res:

"Arremetia contra les 'polacades' dels governants, els últims de la monarquia, com després arremetria contra els de la república, contra els Moles i els Anguera de Sojo" (Peirats, 1977:245).

Una valentia, que fins i tot va haver de reconèixer la mateixa família Urales:

“¿Hay motivos para que los redactores de “Solidaridad Obrera” presenten su dimisión? No.
¿Hay motivos para que los Sindicatos quieran destituirles? Tampoco.

Es verdad que los redactores de “Solidaridad Obrera” no han sabido mantenerse en el fiel de la balanza en estas divergencias que se notan en la Confederación; es verdad que en “Solidaridad Obrera” se han publicado artículos tendenciosos contra uno de los sectores de la Confederación; es verdad que en “Solidaridad Obrera” se han publicado artículos de colaboración que hubieran estado mejor en un periódico burgués; es verdad que no se alambica mucho sobre la conducta moral y política de algunos de sus colaboradores; es verdad, también, que el periódico no está presentado periodísticamente; pero el diario sindicalista es valiente; sus redactores exponen la libertad a cada momento; el periódico está bastante bien orientado, salvo los lunares que antes hemos apuntado, lunares que se producen quizá por no tener tiempo o por no administrarlo bien, para leer los originales que se dan a la imprenta, y, además, está claramente escrito.” (*El Luchador. Por la vida de la C. N. Del T.* 2-10-1931: p2).

Com demostrarà el recull, Peiró sempre va respondre als atacs contra la CNT, vinguessin d'on vinguessin, de les autoritats o dels mateixos grups anarquistes. No obstant, amb el temps alguns dels que l'atacaren se n'han penedit. Diego Abad de Santillán, un dels principals líders de la FAI durant els anys 30, a les seves memòries va reconèixer que havia estat injust amb Peiró. “Uno de los auténticos valores del nuestro movimiento” segons el líder faista (1977:175):

“A distancia y al recordar la intransigencia que nos dominava en aquel breve periodo del paso por España durante el 1931, tal vez haya sido culpable en parte de situaciones como el alejamiento de Juan Peiró de la dirección de *Solidaridad Obrera*, a raíz de las intemperancias de aquellos momentos de excitación”.

Felipe Alaiz¹, a 'Solidaridad Obrera'

El primer canvi és subtil però molt significatiu: El 16 d'octubre de 1931, SOLI passa de "Diario Sindicalista de la Mañana" a "Diario de la Mañana", fins que el novembre desaparegui aquest rètol i tot. S'ha de tenir en compte que el rètol de "Diario sindicalista" havia aparegut el 1916, quan la SOLI havia deixat de ser setmanari -abans s'anomenava "Periódico sindicalista"-.

El canvi va provocar suspicàcies en els sectors més sindicalistes. No obstant, en la Conferència Regional de 1931 -que va ratificar la confiança en la redacció- Josep Robusté, delegat pel diari juntament al director Felipe Alaiz, afirmava que el rètol havia estat imposat pel general Despujol -governador civil de Barcelona- quan el diari havia reaparegut l'estiu de 1930 i que s'havia tret "al cesar aquellas disposiciones" (SOLI, 9-12-1931:p1). El que, evidentment, era fals ja que el rètol no es va treure fins que Felipe Alaiz va començar a dirigir el diari.

La nova redacció va ser molt ben rebuda pels sectors més maximalistes, com demostra la resenya d'*El Luchador* (**SOLIDARIDAD OBRERA**, 20-11-1931), que va felicitar la nova redacció de SOLI, capitenajada per Felipe Alaiz:

¹ Sobre Alaiz es pot trobar la biografia de Carrasquer, 1981: la semblança de Peirats, 1977: la semblança de 'Fontaura' a Ruta (Caracas nº 35, 1978) i el capítol que va dedicar-li Tavera, 1992.

Per altra banda, tenim la correspondència entre Ramon J. Sender i Joaquín Maurín (Caudet, 1995), on es mostra l'opinió que els dos aragonesos tenien sobre el seu paisano Felipe Alaiz:

-Carta de Maurín a Sender (1 d'abril de 1953):

"Conocí a Felipe en 1916, en Lérida. Coincidíamos en gran parte, y fuimos excelentes amigos. Entonces Felipe parecía una promesa literaria. Escribía muy bien. Trazaba estampas de gran color. Su estilo era muy sabroso. Después no sé por qué -quizá su intervención en las luchas sociales- quedó literariamente un poco a la zaga; perdió posiciones, y no volvió a adquirir nunca la frescura que tenía en los años 1916-20. Ahora, en París, más allá de los sesenta años, debe recordar con gran añoranza su juventud malograda" (Caudet, 1995: 91-92).

-Carta de Sender a Maurín, probablement el maig de 1959 {es deconexa la data exacta}:

"¿Sabes que ha muerto Alaiz? Me escriben de París diciéndome que hace un par de semanas se murió en un hospital (crisis de asma) solo, viejo y abandonado. Pobre Alaiz. Merecía algo mejor en su vida (mejor de lo que tuvo). En sus treinta era un hombre brillante y escritor de grandes esperanzas. Bueno, allá nos espere muchos años". (Caudet, 1995:387).

Resposta de Maurín, (27 de maig de 1959):

"La noticia de la muerte de Felipe Alaiz me dio un golpe, pues se agolparon en mi mente los recuerdos de cuando los dos éramos mozos. Nos conocimos en 1915. Entonces Felipe era una esperanza. Después se fue abandonando, y no dio de sí lo que todos sus amigos esperábamos, y él potencialmente estaba en condiciones de dar. ¿Porqué? La razón principal, a mi modo de ver, porque se dio a sí mismo por vencido sin estarlo todavía. Lástima, Felipe no deja nada. Sólo un buen recuerdo entre los que fuimos sus buenos amigos". (1995:388)

“Felicitamos al querido colega sindicalista (...) por la amenidad y interés que ha alcanzado y por las mejoras literarias que en él se han introducido. Se ve allí la mano de un experto periodista.

(...) En la antigua redacción de la ‘Soli’ había también elementos de valía, como escritores, pero no como periodistas, y en un diario ha de haber, para ser interesante, escritores y periodistas, más periodistas que escritores y además un director que sepa aprovechar las características de cada redactor”.

El diari de la família Urales adulava, d’aquesta manera, a la nova redacció d’Alaiz, que es movia en el seu cercle i que col·laborava periòdicament en *El Luchador* i en *La Revista Blanca*. Una adulació, però, que no corresponia a l’increment de les vendes que van baixar de les 32.000-34.000 de Peiró (que havia baixat dels 48.000-50.000 de primncEn el fons, es venia a dir, que el canvi de redacció -motivat només pels enfrontaments interns- havia estat degut a criteris de tipus professionals. Res més lluny de la realitat. És cert que Peiró no era periodista, ni volia ser-ho, però tenia més capacitat per dirigir SOLI que no Felipe Alaiz, que malgrat ser un gran escriptor, era massa individualista per capitanejar un diari que representava a milers de treballadors.

En el fons, la victòria faista era també la victòria d’*El Luchador*, que havia aconseguit posar a la direcció de SOLI un dels intel·lectuals més propers al seu cercle. De fet, el nou canvi de direcció va servir perquè Frederica Montseny comencés a publicar a la SOLI de l’etapa republicana, ja que fins aquell moment havia tingut el camí tancat. El motiu era la tensió existent entre els Urales i el sector trentista. Segons Mariano Casasús -que va dirigir la *Soli* clandestina del 1943-46- “els Urales el 1924 havien estafat al Comitè Regional de Catalunya, que presidia en Foix. Aquest va anar a reclamar els diners que havien recollit pel Comitè Pro-Presos de la CNT i els Urales es van negar a donar-los-li. Fins i tot la Federica bofetejar-lo perquè li reclamava els diners”. Un altre incident va succeir a les acaballes del 1929, quan per culpa d’una nota de la *Revista Blanca*, la policia va detenir tot el Comitè Nacional de la CNT. (Foix, 1976:227)

Paradoxalment, els Urales, a l’igual que Alaiz, no eren obrers sinó intel·lectuals -tenien un pròsper negoci editorial amb la “Novela Ideal” i amb la *Revista Blanca*. Marià Casasús, assegura, per exemple, que “la Federica mai no va cotitzar a la CNT”. Tot i que Federico Urales tenia l’ofici de boter, ben aviat el va deixar per dedicar-se a la ploma. Com tots els intel·lectuals, la família Urales estava allunyada del món del treball i això va

provocar que s'aferressin a plantejament dogmàtics immersos en l'anarquisme utòpic del segle XIX (Elorza, 1973).

Ricardo Sanz, que havia estat membre de "Solidarios"² -grup anarquista format per Durruti, Ascaso i Garcia Oliver a finals de 1922 que va destacar-se per atemptar contra persones relacionades amb la repressió anticenetista, i pels espectaculars atraments que va realitzar-, descriu d'aquesta manera als Urales:

"La *Revista Blanca*, o sigui, la família Urales, mai no va voler entregar diners al Comitè Pro-Presos. Sempre va tenir la pretensió de ser ella la que fes l'entrega dels diners als presos directament. És lògic que així fos, si es té en compte que la Família Urales no pertanyia a la CNT. A més a més, actuaven perfectament dins de la llei dictatorial, per això mai no van ser molestats en els seus negocis d'editors de llibres i de follet, així com de la *Revista Blanca*. Mai cap membre de la Família Urales va ser perseguit per la Dictadura {de Primo de Rivera (1923-1929)}. Quant a la honradesa de la distribució als presos dels diners recaudats per la Família Urales, no podem dir res, ja que aquests mai no van admetre el control de ningú. El que si podem assegurar que hi hagué presos que es va negar a rebre diners enviats per ells". (1966:92)

Però la victòria va ser sobretot per als militants maximalistes -que no de la FAI³ - Francisco Ascaso, Durruti i Garcia Oliver, que segons l'historiador Julián Casanova havien decidit qui seria el nou director (1996:65). De fet, va ser el mateix Francisco Ascaso el que va notificar a Alaiz la seva victòria i el que li va demanar que acceptés el càrrec (Paz, 1996:305).

Però l'elecció d'Alaiz com a director obliga a replentejar-se algunes qüestions: Si en el ple regional de juny de 1931, Alaiz només va aconseguir 3 vots com és que tres mesos més tard en va obtenir 168 (Tavera, 1992:55). Tot i l'increment d'afiliats que va experimentar la CNT des del mes de juny a l'octubre no s'explica aquest increment tan brutal. Una possible resposta la dona el professor Casanova en el seu últim llibre (1996:63):

"El mite forjat en torn a l'activa participació de tots els seus membres en les decisions adoptades s'enderroca quant es posen en contrast amb els principis rectoris de la Confederació i

² Aquest grup durant la República es va nomenar "Nosotros".

³ Segons Juan Gómez Casas (Historia de la FAI, Madrid 1977: p117) aquesta organització abans de la guerra mai no va passar dels 600 militants. Citat per Alba. *Studia Historica*. 1983:108.

de la forma habitual del seu funcionament. El que obliga a trencar també la identificació entre treballadors afiliados i dirigents, entre la classe obrera i el moviment anarquista. La divisió entre el compromís actiu i simple adhesió a la causa del sindicalisme revolucionari es manifestava també de forma molt clara en els sindicats rurals, dirigits sovint per mestres activistes que procedien del món urbà. Separació, en definitiva, 'entre els qui jugaven a les cartes als bars i s'afiliaven al sindicat com una necessitat social i els qui anaven al centre a estudiar i participar en la planificació de l'acció social'".

Afirmació que coincideix amb la del militant cenetista Josep Mª Alobra Sanabres, quan relata la situació que es vivia abans del 18 de juliol de 1936:

"El Marianet {M.R Vázquez}, que era secretari de la CNT (...) deia que els feixistes s'anaven a a 'tirar' al carrer un dia o altre i que la llàstima és que nosaltres no estàvem capacitats...que la gent no està formada, que van a un sindicat a buscar treball, buscant un jornal o buscant defensa; i el dret al treball s'ha de respectar. Però tot això no vol dir que perquè siguin de la CNT, tinguin una idea llibertària, una idea anarquista. Som quatre sacrificats els que donem la cara, els que anem davant i ens exposem". (V.V.A.A, 1983:248)

Altres fonts, però, indiquen que a la CNT tenia una gran massa de militants, però que aquests es van veure afectats per la crisi interna dels anys 30. Tal com relata Josep Peiró -un dels fills del dirigent cenetista:

"Però en una CNT, organització heterodoxa, d'obriers socialment sensibilitzats, sorpresos i decepcionats per les lluites intestines-, les minories audaces provistes d'un arsenal maximalista i demagògic van arribar a predominar (...)". (1978:59)

El fet és que la configuració de la CNT va permetre que la minoria maximalista conquerís fàcilment l'organització i imposés els seus plantejaments. Segons el professor nord-americà Jerome Mintz, el tipus d'organització flexible que tenia la CNT, amb els seus comitès locals, regional, nacional, els seus comitès pro-presos i els seus comitès de defensa, va permetre a la FAI i fins i tot a un sol grup de militants que no pertanyien a l'organització anarquista -Garcia Oliver, Ascaso i Durruti- penetrar en els sindicats i apoderar-se de sindicats sencers. (Jerome R. Mintz: *The anarchists of Casas Viejas*, Chicago, 1982:140, citat de Alba, *Studia Historica*, 1983:113).

En el cas de SOLI aquesta singularitat és veu clarament, ja que tot i el gran nombre de vots que va rebre Felipe Alaiz l'octubre de 1931, el diari va baixar el nombre de vendes: 26.000 el desembre de 1931. En canvi, durant l'etapa de Peiró s'havia arribat inclús als 50.000 tot i que -coincidint amb l'enduriment de les lluites internes (setembre 1931)- havia baixat fins als 34.000 de mitjana.

En el ple regional de desembre de 1931, Josep Robusté, aleshores mà dreta de Felipe Alaiz a la redacció de SOLI, va negar que aquesta descens sigués per culpa de la nova orientació del diari i va buscar les causes en la depressió existent en les medis confederals:

“Si hay sindicatos que de 20.000 adherentes han bajado a 8.000; si en el Pleno pasado estaban representados 320.000 y en este no llegan a 200.000 ¿Cómo extrañarse de que todo repercuta en el diario que es el termómetro de la redacción”. (SOLI, 9-12-1931:p1)

Sigués la causa real o no, la baixada de vendes demostra que l'elecció d'Alaiz no responia al desig de la majoria d'afiliats (de fet, una de les conseqüències de l'acció faista va ser el descens d'afiliats, Vega, 1980:192) sinó dels militants que dominaven les Juntres sindicals de Barcelona, on hi havia més afiliats tot i que segons els trentistes la majoria no cotitzaven el segell confederal, que finançava el diari.

I és que sovint l'opinió dels delegats podia ser purament personal: per exemple, en el Congrés regional de 1931, Garcia Oliver, un dels delegats del Textil, va acusar a Peiró de traïdor. El sindicat que representaven tenia 30.000 afiliats. És que tots pensaven que Peiró era un traïdor? És evident que no. Per tant, és lògic que el control de la junta del sindicat sigués primordial per a qualsevol minoria dirigent.

I per aconseguir aquest control, els faistes l'octubre-novembre de 1932 -amb uns mètodes no massa clars (calúmnies i difamacions, segons els trentistes) van expulsar de les juntes dels principals sindicats a les cúpules dirigents⁴. I ho van a través de les assemblees generals fàcilment manipulables⁵.

⁴ Per les expulsions a Catalunya veure Eulàlia Vega (1980:163-169) per les del País Valencià també Vega (1987: 158-167)

⁵ En aquestes assemblees només hi tenien vot els sindicats presents, que havien de votar sobre un text elaborat per la Junta de Secció. Per tant, no votava la globalitat dels afiliats sinó només aquells que s'havien assebatat de la convocatòria de l'assemblea, a través del repartiment d'octavetes o de les pàgines de la mateixa SOLI.

Procediment no massa clar, com demostra el fet que en l'assemblea que havia de determinar l'expulsió de Pestaña del sindicat de la metal·lúrgia no s'hi va presentar ni el mateix interessat perquè no s'havia assebatat de la convocatòria, com reconeix la mateixa SOLI en la rèplica a un escrit del setmanari trentista *Cultura Libertaria*(Un manifiesto de la Metalurgia. No somos de la FAI -dice- pero defendemos el apoliticismo de la Confederación. Las expulsiones de la CNT, 21-12-1932:p6). I on també reconeix que no estaven presents tots els components de la Junta de Secció que van elaborar la ponència on s'havia de votar l'expulsió de Pestaña. Una SOLI que permetia que es publicués el manifest

L'historiador Julián Casanova (1996:85) resumeix d'aquesta manera l'actuació del sector maximalista (que va agafar la FAI com a bandera):

“L'actuació negativa del sector militant que es va apoderar de l'organització i va llançar fora, amb insults, calúmnies i coaccions, al grup de dirigents que la controlaven a principi de la República, va tenir com a conseqüència ‘l'apartament de les fileres cenetistes de nombrosos treballadors’”.

Davant el fracàs de nombrosos conflictes, molts treballadors, especialment de Catalunya, ‘abandonaren els Sindicats Únics de la CNT perquè desconfiaven de la seva eficàcia: La imatge sindical d'eficiència de aconseguida pel Noi del Sucre, entre d'altres, en la resolució de conflictes com el de la Canadenca, s'havia esmicolat’⁶.

I és que, malgrat la seva influència en alguns sindicats de Barcelona, l'estratègia faista va fracassar a Catalunya. I les xifres ho demostren: en el congrés nacional de 1931 es van computar un total de 548.310 afiliats, dels quals uns 300.000 pertanyien a la regional catalana. En canvi, en el següent congrés nacional, el de maig de 1936, el total era de 543.000, dels que Catalunya tenia només 142.789.⁷

A part del descens de nombre de la difusió, l'entrada d'Alaiz a SOLI també va tenir altres conseqüències. I és que va desaparèixer del diari tota col·laboració trentista. Segons va escriure Robusté el 1932 (SOLI, 15-6-1932:p1), van ser els mateixos ‘moderats’ els qui es van negar a col·laborar-hi, així com durant l'etapa de Peiró s'hi havien negat els faistes. Tanmateix, els dimissionaris de SOLI, que havien fundat el

dels expulsadors i que en canvi impedia que Pestaña es pogués defensar. En conseqüència, els trentistes havien de recórrer a la premsa propia -*Cultura Libertaria* que tenia menys ressò que SOLI i que només era un setmanari- i desde la “premsa burgesa”.

A causa de l'expulsió de la CNT, Pestaña -segurament amargat per haver estat expulsat de l'organització que ell tan havia impulsat- va declarar que no era anarquista sinó purament sindicalista, que la revolució no s'havia de fer a les barricades sinó en els centres de producció, no per destruir als rics sinó per elevar el règim de benestar dels pobres. El que va ser criticat per la SOLI (*¡Por fin! Pestaña declara que no es anarquista. Y dice que ni el comunismo libertario ni el Anarquismo son soluciones para el futuro*, 21-12-1932:p6). Pestaña es separava, en aquest sentit, de Peiró, que sempre es va declarar anarquista.

⁶ Citat de “L'afiliació sindical a la CRT de Catalunya: entre l'eufòria revolucionària i l'ensulsiada confederal”, de Tavera i Vega. *A Revolució o socialisme*. Vol II. Barcelona, 1989. P354.

⁷ Als que s'haurien d'afegir els 43.363 afiliats de Catalunya dels Sindicats de l'Oposició (trentistes), incloent els sindicats de Sabadell (uns 20.000 afiliats poc després de començar la guerra, segons Balcells, 1974:205) que es van negar a reingressar a la CNT i en canvi es van incorporar a la UGT. Dades extretes de Elorza (1973. Cuadro 1-2).

setmanari *Cultura Libertaria*, seguien apoiant el diari confederal, com demostrava la proclama que publicaven en el seu primer número (6/11/1931): “Leed y propagad ‘Solidaridad Obrera’. El único diario que defiende a la clase trabajadora”. En una clara prova de la seva voluntat conciliadora.

De totes maneres, s’ha de senyalar que les relacions entre Alaiz i els trentistes no eren massa bones, des que Alaiz havia difamat -sense proves- a l’administrador de SOLI, Pere Massoni. Per aquest motiu, quan l’escriptor aragonès va ser nomenat redactor de SOLI en el ple regional de juny de 1931, Peiró i la resta de la redacció s’hi van oposar de forma terminant si no retirava les difamacions contra Massoni. No va retirar-les i va ser nomenat un altra faista, A.Cano Ruiz.

Finalment, quan Alaiz va ser director, va haver de rectificar les difamacions contra l’administrador del diari (*Cultura Libertaria*, **Fuera de Valija**, 25-3-1932:p3). La seva entrada en el diari, però, va ser bastant suau, ja que es volia causar bona impressió a la militància. No obstant, el mes de novembre el nou director tirava el primer dard contra l’antiga redacció i de pas expressava la seva particular opinió sobre la República:

“La política clerical y la anticlerical arrecian en sus ataques y agresiones contra SOLIDARIDAD OBRERA. Por el hecho de que hasta hace poco tenía entrada franca y tribuna preferente en SOLIDARIDAD OBRERA el veneno republicano, laico o no, pero burgués siempre, autoritario y dominador (...)

Hay quien supone que la República la proclamó el pueblo en la Puerta del Sol y en la plaza del Ayuntamiento de Barcelona.

Otros suponen que el cambio de régimen se produjo por las conspiraciones rocambolescas de la Barceloneta.

No falta quien adjudica a Romanones el papel de comadrón del nuevo régimen y hasta hay quien supone que Borbón se fue por su propia voluntad.

Si un hecho tan patente se desfigura hasta el punto que no coincide ninguna intrpretación, ¿qué podemos pensar de los comentaristas?

La República fue obra de Sanjurjo y el carácter que tiene no rectifica el origen. El sistema actual, completamente carcelario y policíaco, parece creer superarse a sí mismo, y se supera por cada día que pasa sosteniendo la arbitrariedad gubernativa, las detenciones y los martirios. No cabe lanzar lamentaciones ineficaces; pero valdría la pena de que los que se aprovechan de la República no creyeran que al comer y bailar ellos están todos los problemas resueltos.” (SOLI, **Con la debida claridad**, 5-11-1931:p1)

L'article il·lustra a la perfecció la posició d'Alaiz vers la República, que en aquells moments coincidia amb la dels maximalistes, que també havien donat suport a l'arribada de la República, tot i que ara -per raons tàctiques- no ho volien reconèixer.

La direcció d'Alaiz venia a clarificar la posició de l'ex-director Joan Peiró, que pels faistes s'havia mostrat ambigü respecte al paper que la CNT havia de jugar amb la República. Per a Peiró i la resta de la redacció, la CNT era "hostil a la República" però que no anava contra ella de forma "sistemàtica" ja que no volia fer el joc als monàrquics; i a més asseguraven que la central sindical era la força que més havia treballat i sofert per per ellaborar "el espíritu revolucionario que ha arrollado a un régimen que cometió monstruosas infamias contra la CNT y contra sus militantes". (SOLI, *Contra la ambigüedad y la doble cara*, 1-8-1931:p8).

En el discurs de Peiró trobem les claus de la posició trentista: no es pot atacar de forma immediata a la República perquè podria beneficiar als "reaccionaris" i perquè la CNT va lluitar molt per derrocar la monarquia; en canvi, el que calia era preparar-se per la futura revolució social.

L'estratègia d'Alaiz era tot la contrària: calia derrocar la República perquè aquesta l'havia portat Sanjurjo, no el poble i menys la CNT. I no anava del tot desencertat, ja que sense el suport del director general de la Guàrdia Civil (Ballbé, 1983:315-316) hagués estat impossible l'arribada de la República de forma pacífica. No obstant, Alaiz manipulava una realitat palpable: el poble, tot i que no va portar de forma violenta el nou règim, sí que ho va fer de forma democràtica. I amb la participació activa -a través de complots i vagues generals- i passiva -a través dels vots- dels cenetistes, faistes inclosos.

Alaiz, hàbilment, negava aquest fet tan evident i erigia a Sanjurjo com el creador de la República per així justificar la línia revolucionària maximalista, la que pensava que no calia donar temps a la República per estabilitzar-se i que si perdien temps preparant una futura revolució, aquesta no arribaria mai.

D'acord amb aquesta posició, els cenetistes que com Peiró havien trepitjat la presó per intentar derrocar la monarquia -amb unió de republicans- havien fracassat, perquè s'havien deixat enganyar pels polítics. La seva actuació havia estat inútil, perquè a Espanya no havia canviat res i la Guàrdia Civil continuava emprant els mateixos mètodes de sempre.

En aquest sentit, desde les columnes de SOLI s'havia d'inutilitzar l'estratègia trentista -que quan parlava de revolució es referia més a la transformació social i jurídica de la

societat que no a la revolta de barricada o a la conquesta del poder (tot i que tenien clar que el capitalisme no es podria destruir de forma pacifica) i convèncer als treballadors que no calia preparar-se per una revolució a llarg plaç sinó que aquesta havia de venir el més aviat possible.

Josep Robusté, l'oportunitat perduda

Una de les etapes menys estudiades de SOLI és la de Josep Robusté al front del diari. Robusté, va néixer a Valls el 1900 i va morir a Barcelona el 1981. Fill d'una família carlina, als 16 anys se'n va anar a Barcelona i s'incorporà aviat a la lluita sindical. Romangué desterrat a Osca el 1920 i després féu el servei militar a Melilla (1921), d'on fugí per exiliar-se a França. Allí, implicat en un atracament social, fou empresonat i condemnat a treballs forçats a les Guaianes, on romangué sis anys. Tornà a Barcelona el 1931 i inicialment es mantingué força relacionat amb la FAI. Intentà evitar l'escissió trentista, i en deixar col·laborar els caps d'aquesta tendència en el periòdic fou molt combatut per la FAI. Finalment, s'uní als iniciadors del Sindicats d'oposició i el 1934 participà en la fundació del Partit Sindicalista. Durant la guerra civil for comisari de la 33 divisió (Medrano) i el 1938 fou subcomissari general de l'exercit de terra. Exiliat tornà a Barcelona el 1966.¹

Leopoldo Martínez Puig, lerrouxista que ingressà a la CNT per la personalitat de Salvador Seguí, va fer -en un pamflet editat per la SOLI falangista, "Los traidores a la CNT"- la següent semblança sobre Robusté, al que devia conèixer quan va ingressar al Partit Sindicalista de Pestaña:

"Era alto, fuerte y sereno. Dominaba las situaciones con valentía. Había sido deportado a la Guayana por el gobierno francés por ser anarquista y, en realidad, era un buen sindicalista, no falto de inteligencia" (p5).

Robusté va ser director interí de la SOLI des del març de 1932 al juliol del mateix any. El periple d'aquest anarquista de Valls durant la República va ser força divers. De pirmer, com ja s'ha dir en la introducció, va tenir contactes amb la FAI, com ho demostra el fet que va ser, en el ple regional d'agost de 1931, un dels delegats que més va atacar la gestió de Peiró al front de SOLI per no haver portat a terme una campanya antielectoral. Posteriorment, va entrar a la redacció de la SOLI capitanejada per Felipe Alaiz i va ser delegat del diari al Congrés Regional de desembre de 1931, el que demostra que tenia tota la confiança dels grups faistes i del mateix Alaiz.

¹ Dades extretes de l'Enciclopèdia Catalana.

Per això, quan Alaiz va ser detingut, i després de reapareixer el diari després de l'obertura de la clausura dels tallers, Robusté va passar a ser el director interí de SOLI, perquè Alaiz s'havia negat a continuar en el seu lloc. Tanmateix, Robusté no va complir amb les expectatives d'alguns sectors faistes, sobretot de la família Urales que havien vist amb el fracàs de la insurrecció de l'Alt Llobregat l'ocasió propícia per donar la definitiva puntada de peu al sector trentista.

El primer editorial (SOLI "Al reaparecer" 2-3-1932: p1), després de quaranta dies sense poder publicar-se el diari, que va escriure Robusté era tot una declaració de principis:

"No se nos ocultan las dificultades de los momentos actuales. Serían pocas y aumentarían nuestros bríos a medida que crecieran ellas, si solo existieran las creadas por nuestros enemigos. Pero nos tememos -y quisiéramos equivocarnos- que las más difíciles de superar serán a menudo las que nos opongan nuestros propios hermanos, más difíciles, porque el vencerlas tal vez suponga nuestra conciencia violentada o el dolor de una amistad zaherida.

Acabamos de vivir unos meses de intensa lucha social que forzosamente deberán discutirse y liquidarse en un comicio regional. Que cada cual, elevando su reflexión a la altura de las circunstancias y arrojando por la borda todo el lastre de personalismos que pudiera enturbiar la limpidez de sus juicios en perjuicio de la misma causa que defiende, procure aportar en su día conclusiones concretas y luminosas. Pero mientras, nosotros rogamos a los compañeros, A TODOS LOS COMPAÑEROS que teniendo en cuenta lo provisional de nuestra situación, no obstaculizen nuestra labor, ya de por sí difícil, con oposiciones infecundas. Órgano SOLIDARIDAD OBRERA de la Confederación, ni por un solo momento olvidará, mientras nosotros estemos, la unidad moral de la misma, sin dejar jamás de defender sus postulados revolucionarios."

Les intencions de Robusté eren prou clares. I per demostrar-ho, van tornar a les planes del diari plomes conegudes: Peiró, Pestña, Fornells, Sender, etc. Fins i tot el dibuixant 'Grapa', íntimament lligat a la Federació Local de Sabadell, va tornar. El propi Robusté assegurava que si aquests no havien col·laborat abans a SOLI era perquè no havien volgut. Sigues veritat o no, el que és indubtable és que amb Robusté semblava obrir-se una nova etapa: els trentistes semblaven oblidar l'humiliació de l'estiu del 31 quan es van veure desbordats per les tàctiques faistes i els van deixar la SOLI en "safata de plata". D'altra banda, el diari es convertia en un autèntic diàleg entre les diverses tendències. Ramón J. Sender, per exemple, va fer tota una sèrie d'articles de fons,

“Problemas Interiores”,² on feia una síntesi entre la combativitat faista -que ningú podia negar- i la capacitat i disciplina trentista. Peiró, per altra banda, criticava sense pèls a la llengua la lluita interna que vivia l'organització, a la que feia culpable de la repressió que vivia. Peiró es mostrava partidari d'una acció unitària, nacional (i no local com havia passat durant tota l'etapa republicana) i disciplinària que demostrés al govern qui era la CNT³: “nos pegan cuando podíamos pegar nosotros”, escrivia Peiró a la SOLI del 17 de març de 1932. **“Momento revolucionario”**.

D'altra banda, Angel Pestaña va publicar una sèrie d'articles on analitzava l'estructura de la CNT i on, d'acord amb el seu esperit sempre crític, criticava la seva falta d'eficàcia administrativa⁴.

I també articles, com el F. Wilkens, de clara concòrdia (SOLI, **La crisis confederal**, 8-3-1932) on s'apuntava que el fracàs de la insurrecció d'Alt Llobregat -en contra del que havia dit Garcia Oliver acusant a Pestaña de “traïdor”, fet pel qual el sindicalista havia dimitit del seu càrrec de secretari del Comitè Nacional - havia estat provocada per la deficient estructuració del propi Comitè i no per culpa dels individus.

Tot plegat, no feia sinó demostrar que SOLI pretenia no excloure cap tendència anarco-sindicalista⁵.

D'altra banda, la postura de Robusté de no permetre els atacs calumniosos contra cap “camarada”, posició que ja havia mostrat en el passat ple regional de 1931, no devia agradar massa als sectors partidaris del trencament confederal, encapçalats per la família Urales i el seu influent *El Luchador*.

Robusté va firmar la seva sentència quan, el dia després de la primera sessió del ple regional de Sabadell, va atacar durament a Frederica Montseny -que havia acusat sense

² Que es poden veure en el capítol dedicat exclusivament a l'escriptor aragonès.

³ SOLI, **La huelga general y la revolución social**, 7-4-1932:p1). Alguns d'aquests articles també es poden trobar en el capítol dedicat a Sender. I és que Peiró i Sender eren bons amics i van iniciar desde les planes de SOLI un diàleg ideològic per millorar l'efectivitat de la CNT, en aquells moments reprimida pel govern republicà sense que el sindicat pogués respondre-hi de manera massa contundent.

⁴ SOLI, **Sobre lo mismo**, 16-3--1932:p6 / SOLI, **Burocracia**, 24-4-1932:p6.

⁵ Els comunistes ja feia temps que estaven exclosos de les pàgines de SOLI. En part, per les seves crítiques contra la postura “reformista” de Peiró i contra l'anarquisme de la FAI. Robusté es va mostrar partidari al Congrés Regional de Sabadell (abril de 1934) d'expulsar els sindicats controlat per Bloc Obrer i Camperol (BOC). (SOLI, **Impresión**, 26-4-1932). Actitud de la que més tard es penedirà, ja que veurà que la pròpia intransigència contra els comunistes es va girar contra els propis anarquistes que no combregaven amb les postures de certs sectors de la CNT.

proves des d'*El Luchador* a E.Mira, secretari del Comitè Regional, i l'havia qualificat de traïdor per la seva actuació durant els fets d'Alt Llobregat-. (SOLI, **Impresión**, 6-4-1932:p1):

"La cuestión de Fígols acordóse no discutirla. Era, en efecto, algo delicado hacerlo en presencia de la Policía. Pero no lo es menos la dignidad de un compañero. El peligro de ciertas aclaraciones debería entreverse antes de lanzar las acusaciones que las hacen imprescindibles, y por propio decoro, los militantes de la Confederación no deberíamos consentir que sobre la actuación de quien llamamos compañero, flotaran dudas y recelos. El camarada Mira tiene derecho -faltaríamos a nuestro deber y nos remordería la conciencia si no lo dijéramos-, a que se pruebe lo que contra él se ha escrito. De ser cierto, que se le trate como se merece. Pero dese también su merecido a quienes lo acusaron, si probar no pueden lo que con tanto aplomo afirmaron".

Paraules que sens dubte li costarien cares a Robusté, ja que va ser desplaçat de la direcció de SOLI a favor de Felipe Alaiz, que encara estava empresonat pels seus atacs contra la Guàrdia Civil.

El Congrés Regional de Sabadell va marcar l'inici de la decadència de la CNT. Per una part, com ja explico en el capítol dedicat a l'escisió trentista, va significar la primera protesta seriosa de la poderosa Federació Local de Sabadell, i per altra el primer avís contra Robusté i la seva redacció.

En el Congrés, es va llegir un informe d'Alaiz en el que insultava la redacció de SOLI, acusant-los de la seva permanència a la presó. El curiós del cas és que la redacció no va poder publicar l'informe -juntament amb la seva natural defensa- perquè el Comitè Regional ho va impedir, com demostra la portada mutilada (inclosa a l'annex) de la SOLI del 27 d'abril de 1932.

A més, d'insultar a la redacció, Alaiz també acusava a Peiró, Pestaña i Arín de deixar que l'acusessin a ell dels processos incoats contra aquests. Els tres dirigents trentistes van contestar afirmant que ells responien dels processos que els corresponien.

Pel que sembla, a Alaiz no li havia provat massa bé la presó, com demostra una carta que va dirigir al propi Josep Robusté (Tavera, 1992: 75):

"Todo tu furor de títulos abracadabrantes contra tricornos y demás se volatilizó de repente cuando ingresé yo en la cárcel. Sabes que la iniciativa para los procesos -simples casos policiacos, gubernativos- obedece a títulos alarmistas a siete columnas, títulos que eran tu especialidad, sin que yo pudiera evitarlo porque redactabas -detestablemente por cierto- en mi ausencia y contra mi voluntad expresa, adelantándote a una suplantación cuyos antecedentes

desconoce el Comité Regional y los Sindicatos de Cataluña, pero que conocerán por completo en el momento oportuno”.

L'impacte de l'informe de l'exdirector de SOLI va ser tan gran, que molts delegats que portaven el mandat de votar per a Alaiz altra vegada com a director, es van negar a fer-ho, com es pot comprovar a les planes que SOLI va dedicar al congrés. (29-4-1932 / 30-4-1932).

La situació, que va comprometre la seriositat del sector faista que havia imposat a Alaiz com a director de SOLI en lloc de Peiró, va acabar en una espècie de trègua: el ple va ratificar la confiança en Robusté i el seu equip, però no va sancionar l'actitud d'Alaiz.

La qüestió de SOLI cada vegada estava més polititzada, com acusava Robusté en el ple de Sabadell -“Como siempre, no se da la razón al que la tiene, sino según con qué “ista” se le califica” (SOLI, 30-4-1932:p4).-. Però el que acabar d'exasperar els ànims dels trentistes va ser la nova elecció de Felipe Alaiz com a director de SOLI, tot i que encara estava empresonat per delictes contra l'autoritat militar. Elecció que, tot i fer-se per escrutini sindical, no va convèncer al sector trentista. I va motivar fins i tot la protesta dels sindicats de Sabadell, que van publicar un manifest el 20 de juliol de 1932:

“Com sigui que en lloc de rectificar els errors passats encara en fan de més grossos, com el cas del nomenament del director de SOLIDARIDAD OBRERA que després dels insults a la redacció fets per Alaiz, en la seva carta llegida en el Ple, ara, en una votació més botxomosa encara que la del Secretari del C. R., se'l torna a fer director del periòdic obrer. Això és insòlit.” (CRT de Catalunya, 1933:86)

I també la protesta de la resta de sindicats trentistes, pels qui deixar SOLI en mans del qui havia insultat la redacció -la composició de la qual no era trentista ja que era la mateixa de desembre de 1931, llevat de la incorporació de l'escriptor Benigno Bejarano- era una autèntica provocació.

Desde *Cultura Libertaria* (15-8-1932). Agustín Gibanel assegura que la votació en què va sortir elegit Felipe Alaiz “es nula, no tiene ningún valor. Nula por cuanto las cifras de votantes que figuran no responden a la realidad; de ningún valor, porque los resultados no son la libre expresión de la voluntad de los trabajadores, a quienes no se les ha consultado debidamente”.

D'altra banda, l'entrada d'Alaiz a la direcció també va afectar la financiació del propi diari. Joan Peiró, desde *Cultura Libertaria* (15-7-1932:p1) assegurava que el Sindicat

del Vidre de Mataró no donaria més diners a *Solidaridad Obrera* mentre Alaiz estigués a la direcció del diari, llevat del que pertocava pel segell confederal. I és que aquest sindicat -tot i tenir només 100 afiliats, segons dades del Congrés d' abril de 1932 publicades a SOLI 26-4-1932.p1- era un dels que més col·laborava amb donatius per a *Solidaridad Obrera*. Malgrat tot, el sindicat encara seguiria acatant la disciplina orgànica, que Peiró sempre reclamava.

Una elecció que havia estat motivada per l'actitud de la Federació Local de Sabadell, que havia radicalitzat encara més els faistes, que van decidir -malgrat el pèsima impressió que l'informe d'Alaiz havia causat al ple- tornar-lo a posar al capdevant del diari. I aquest, com explica Eulàlia Vega (1980:164), va col·laborar a "fer l'atmosfera irrespirable en els medis llibertaris".

De fet, el primer editorial d'Alaiz era un autèntic atac contra els trentistes:

"La Confederación es varia y una, como lo fue siempre, y nadie puede abandonarla para volver grupas a galope tendido y pedir cuentas a quien no la abandonó. La mal llamada lucha de tendencias no es más que antagonismo y pugna entre quien es lo que era y quien no era nada ni nada es, aunque todo lo quiera ser. Nosotros no hemos inventado ninguna tendencia: seguimos la de la Confederación Nacional del Trabajo." (SOLI, 12-7-1932)

Però, segons Vega, Alaiz no estava sol, sinó que tenia l'inestimable ajuda de Frederica Montseny i Frederic Urales:

"Com que 'El Luchador' havia estat suspès, la família Urales va col·laborar a l'òrgan de la CRT de Catalunya refermant i potenciat l'escissió confederal. Els trentistes havien deixat de ser la tendència moderada de l'anarco-sindicalisme; eren presentats com els enemics de la CNT".

La influència que van jugar a SOLI els Urales mentre Alaiz estava de director es pot comprovar amb la sèrie d'articles que s'han reproduït a l'annex⁶ i que són els tres articles d'una polèmica entre el patriarca Urales i Joan Peiró. Al meu parer, és una de les polèmiques més interessants que s'han donat en l'anarquisme català. Urales, intel·lectual i individualista contra Peiró, obrer i sindicalista. Una polèmica que un dels dos contendents va guanyar per un K.O absolut, com podrà comprovar el lector. Uns articles que, en fi, van costar el lloc de director a Felipe Alaiz, que va presentar la dimissió, ja que estava en contra que Peiró publicqués articles de propaganda "republicana". que és

⁶ Els articles són: *Misión del sindicalismo revolucionario* (SOLI, 1-9-1932) i *Lecciones inaceptadas* (Cultura Libertaria, 23-9-1932) de Peiró i *Orientando a J.Peiró* (SOLI,4-9-1932) de Federico Urales.

millor llegir-los que parlar-ne. Tot i que, com Peiró expressa en un dels articles reproduïts, va ser més aviat el Comitè Regional el que va buscar la seva dimissió. No obstant, el 1933 Alaiz tornarà al diari confederal de Catalunya, això sí, com a redactor només.

A partir d'aquell 12 de juliol de 1932, SOLI va anar convertint-se en una plataforma des d'on atacar els trentistes. I en comptes de ser un diari conciliador -tal com havia volgut Robusté- va contribuir encara més a atiar el foc de la discòrdia confederal. Així, Sender, Peiró i Pestaña van deixar d'escriure-hi. I el dibuixant 'Grapa' va deixar de publicar-hi els seus 'ninots', anticlericals, irreverents i de gran qualitat plàstica.

Robusté va deixar SOLI amb una gran decepció, com mostra l'últim editorial que va escriure:

"Respondiendo a lo que siempre ha constituido la base de nuestra actuación, durante la misma hemos procurado, en todo momento, acortar las distancias, atacar las diferencias atribuidas a una distinta apreciación del momento revolucionario que vivimos, en realidad avivadas y exasperadas por el apasionamiento y el sectarismo en que desde un tiempo a esta parte se debate la organización (....) Por lo que hace referencia al diario, verificado el referéndum acordado por el Pleno de Sabadell y habiéndose manifestado la voluntad de la organización, cedemos el paso a quienes aquella ha escogido para que orienten el órgano confederal, deseándoles mucho acierto en el desempeño de su misión, y que el éxito más rotundo corone su obra." (SOLI "Final de etapa" 10-7-1932:p 1)

Com a comiat, Alaiz li va dedicar -amb to emmetzinat- les primeres línies de l'editorial que inaugurava la seva nova etapa com a director:

"Los Sindicatos de Cataluña acaban de manifestarse en cifras. Para los antiguos pitagóricos eran las cifras unos valores elocuentes, mucho más elocuentes que cualquier discurso. Y he aquí que sin apelaciones retóricas resuena una gran voz. Tan potente es, que hace enmudecer al lenguaraz y restablece la situación, quedando cada cual en su sitio: en el ostracismo unos, por la pluma mellada por trofeo; en la cárcel yo, con la pluma intacta y en un ambiente de reparación moral.

Ha sido un triunfo fácil, precisa reconocerlo: la calidad del antagonista era muy poco convincente, y bastó dejarle hacer para derrumbarse." (SOLI, "El deber no es lo que se espera que hagan los demás"12-7-1932: p1)

Després d'abandonar SOLI, Robusté va passar a col·laborar a *Sindicalismo*, el setmanari trentista, on va participar de forma activa en esventar els "draps bruts" dels faistes i en donar ple suport a l'estratègia trentista d'oposició a la CNT controlada pels sectors més maximalistes. I on va explicar, al seu parer, el vertader motiu d'haver perdut la direcció de la SOLI:

"Sabía, al hacerme cargo de la dirección del diario, que no podría transigir con los desvaríos de cierta gente y predecía lo que ocurriría con la editorial del 3 de marzo de 1932, al reaparcer Solidaridad Obrera después de cinco semanas de suspensión. Poco o mucha tengo mi personalidad, que quise ahogar prestándome a ser juguete de nadie, no ignorando que dicha posición debía fatalmente determinar mi salida del diario. No quise, dicho sea de con mas claridad, ser hombre de paja con tal de de vivir a sueldo de la organización".

(*Sindicalismo. Con irreverencia y con retraso*, 21-4-1933:p2)

Posteriorment Robusté va participar en la fundació del Partit Sindicalista d'Angel Pestaña, amb qui el va unir una gran amistat. Robusté va estar al seu costat fins a la mort, l'11 de desembre de 1937, quan el dirigent sindicalista va expirar al seus braços i als de Marín Civera, fundador de la revista valenciana *Orto*. (Foix, 1976:199)

Ramon J. Sender, anarquista heterodox

De tots els escriptors i periodistes que durant la República passaren pel diari anarcosindicalista, sens dubte el més destacat va ser Ramón J. Sender (1901-1982). I no només per la seva rellevància com a escriptor¹ sinó també perquè no s'ajustava als dos tipus de col·laboradors habituals de *Solidaridad Obrera*: el militant obrer i l'intel·lectual anarquista (generalment d'origen petit burgès com el mateix Sender). Dels primers -personatges com Peiró o Pestaña- el separava precisament el seu origen social i la seva condició d'intel·lectual. Dels segons -personatges com Felipe Alaiz o Federica Montseny- el separava el seu pragmatisme i el seu criticisme. És en aquest sentit -el de les idees- que Sender estava més a prop dels militants obrers que no dels intel·lectuals anarquistes. I és que l'escriptor aragonès mai no va caure en l'utopisme dels intel·lectuals anarquistes que escrivien per al diari confederal. I això a la llarga el va obligar a deixar *Solidaridad Obrera*.

En realitat, podem dir que l'escriptor aragonès, nascut en un petit poble d'Osca -Chalamera de Cinca-, mai no va ser un dogmàtic i sempre va intentar aportar aquell esperit crític que, segons ell, havia de tenir un intel·lectual al favor del poble². Això el va fer abandonar la CNT controlada pels faistes -dels qui desaprojava la falta de eficàcia- i posteriorment el PCE controlat pels estalinistes. El mateix Sender ho explicava en una carta (Peñuelas, 1971: 31, n14):

Estaba fatigado de la esterilidad del M.L. (Movimiento Libertario). Luego vi que la esterilidad era peor con los comunistas y que no había en ellos ni siquiera sentido de lo humano elemental ni de lo humano universal, que suelen ser una misma cosa. Al menos los ácratas tienen esto último.

Tanmateix, s'ha de dir que l'escriptor -i això es fa palès al llarg del seu pas per *Solidaridad Obrera* (1930-1932)- tenia les idees poc clares: primer, va començar coincidint amb els trentistes, després amb postures més maximalistes i per últim va

¹ El 1936 va rebre el Premio Nacional de Literatura, el 1967 el Premi de la Crítica, el 1969 el Premi Planeta i el 1970 va ser nominat pel Nobel.

² En aquest respecte és molt interessant el document del Komintern que aporta Antonio Elorza (1995:83.84)) on es mostren les reticències dels estalinistes vers els intel·lectuals com Sender.

acabar essent un 'company de viatge' dels comunistes, dels qui més tard renegarà amb vertader furor. La guerra civil i tot el dolor que aquesta li va comportar -tant el seu germà com la seva dona van ser afusellats pels franquistes- van fer de Sender un home nou. L'escriptor va conservar el pragmatisme de l'època republicana però despullat de qualsevol rictus revolucionari³, fins al punt que en la seva vellesa es qualificava d'"anarquista cristià".

Però, perquè Sender tenia un pragmatisme que mancava en els intel·lectuals que, com ell, col·laboraven a la *Soli* dels anys 30? Intentarem donar algunes pistes, tot comparant Sender amb els dos intel·lectuals de més prestigi que passaren pel diari cenetista: Felipe Alaiz i Federica Montseny. Del primer, aragonès com ell, el separaven dues generacions: Sender representava el nou tipus d'intel·lectual, Alaiz el vell.⁴ De la segona⁵, tot i tenir edats similars, el separava un fet cabdal: l'anarquisme de Sender era producte de l'Espanya que li havia tocat viure -"la verdad es que en el tiempo en que yo nací una persona decente sólo podía ser anarquista" va escriure a *Monte Odina*-, el de F.Montseny d'un ambient intel·lectual àcrata⁶: "crescudada en els ambients de la *intel·ligentzia* anarquista catalana" que va escriure Agustí Pons (Avenç, nº17: 8).

D'altra banda, la trajectòria literària de Sender tampoc tenia res a veure amb els seus correligionaris anarquistes. Abans de col·laborar a *Solidaridad Obrera*, havia escrit la

³ Sender, que el 1952 es declarava simpatitzant de la CNT i dels socialistes, es definia com "demòcrata-social" (Caudet, 1995: 78). Els anys 70, però, encara es sentia apolític si tenim en compte la seva actitud respecte a les eleccions nord-americanes: "Llavors van comentar a quin candidat de la presidència dels EUA van donar el seu suport durant les eleccions de 1972. Sender li deia el 2 de desembre que ni es va molestar en anar a votar perquè la candidatura de McGovern {de l'ala més esquerrana del Partit Demòcrata} li va semblar una causa perduda {i tenia raó, ja que en aquelles eleccions el Partit Demòcrata que amb els Kennedy havia pogut arribar al poder, va obtenir un dels més sonors fracassos de la seva història}. Maurín li deia, el 5 de gener de 1973, que no era ni remotament mcgovernista. Havia votat al candidat de la Socialist Labor Party, fundat feia gairebé un segle per Daniel de León. Però s'havia alegrat que guanyés Nixon. Les raons són obvies", escriu Caudet (1995, nº180:68) fent referència al profund anticomunisme de Maurín, compartit per Sender, tot i que aquest mai no va donar suport a l'ultradretisme nord-americà. Maurín, en canvi, fins i tot va arribar a justificar la intervenció dels EUA a la guerra del Vietnam.

⁴ Susanna Tavera (1992:68) considera que Alaiz és el típic intel·lectual que segueix les pautes del bohemí periodisme de la Barcelona modernista.

⁵ Per conèixer millor la trajectòria de Federica Montseny, es pot consultar a Susanna Tavera (1992: 85-89) i a Pere Gabriel (1979).

⁶ La seva mare Soledad Gustavo (en realitat Teresa Mafé) i el seu pare Federico Urales (Joan Montseny) eren reconeguts publicistes anarquistes. Precisament, va ser en aquest ambient on la periodista es va empapar de l'anarquisme utòpic del seu pare.

seva primera novel·la *Imán*, que va ser pràcticament un best-seller a Alemanya (Carrasquer, 1975:219). El mateix Sender relata (Peñuelas, 1970:197), que l'edició germànica li va permetre viure durant tres anys, fins que va arribar Hitler i va prohibir el llibre⁷. Fins i tot l'èxit del llibre el va portar a deixar el diari *El Sol* per dedicar més temps a la literatura.⁸

Així el jove Sender, malgrat no gaudir del prestigi d'un Unamuno -es detestaven mutuament- o d'un Valle-Inclán -admiració corresposta: l'autor gallec havia assegurat que *Imán* era la millor novel·la de la seva època (Sender Barayón, 1990:71)-, començava a despuntar com a literat. Això li va permetre relacionar-se amb els cercles d'intel·lectuals de la capital que es reunien a l'Ateneu de Madrid, que era -segons l'escriptor- tot un exemple d'idees avançades i de tolerància (C. de Watts, 1976: 160-166).

Al seu paisano Alaiz, en canvi, les coses no li anaven tan bé: el seu llibre *Quinet* -escrit a la presó i publicat el 1924- va ser un fracàs com testimonia Carrasquer (1981: 21-29), fins i tot entre els mateixos anarquistes (1981: 70-71). Això va fer, segons Garcia Oliver, que es tornés esquerp (1978: 608-609). Sender, tanmateix, sembla contradir la visió de l'anarquista reusenc i assegura que Alaiz li tenia horror a l'èxit (Carrasquer, 1975:223). No obstant, malgrat el fracàs de la seva primera novel·la, el seu prestigi com a periodista anarquista va quedar intacte.

Federica Montseny, d'altra banda, només va escriure literatura destinada als obrers: tres novel·les llargues i relats curts per a les *Novelas Ideales* (Siguan, 1981) que patrocinava el seu pare. Per tant, el món dels dos intel·lectuals era bàsicament anarquista.

⁷ La versió de Sender es contradiu amb la que va donar més tard a la periodista Lola Aguado on es diu que "passava dificultats econòmiques" (C. de Watts, 1976: 173).

⁸ L'incipient èxit de Sender com a novel·lista -que anirà augmentant a mesura que la República va avançant- demostra diverses coses: Primer, la configuració de la societat de masses europea permetrà a l'intel·lectual viure pràcticament de la seva feina literària -als EUA, aquesta societat més incipient ja havia fet triomfar a Jack London, per exemple-. I segon, la projecció de la llengua castellana fora de les nostres fronteres.

Tot el contrari del que succeïa a Catalunya, on -malgrat l'entrada a la societat de masses- els literats havien de col·laborar forçosament en els diaris ja que no podien viure ja que "el llibre és poc rendable, i el periòdic ajuda a salvar el seu magre benefici" (Fuster, 1985: 284). Un problema que responia al fet d'escriure en una llengua amb un públic potencial molt baix. La sortida natural per aquests escriptors en un país normal, segons Gómez Mompert i Marín Otto (VVAA, 1997: 202), era convertir-se en "funcionaris culturals de l'estat a l'aparell escolar o a la pròpia administració". Pel que sembla, avui dia Catalunya ja és un "país normal".

I encara que Alaiz es relacionés amb escriptors dels anomenats "burgesos", com per exemple Puig i Ferrater, no estava implicat, com Sender, en els cercles intel·lectuals de prestigi.

Pel que fa al periodisme, Sender també era un cas aïllat dins l'univers de *Sol*, ja que estava vinculat a la premsa "burguesa". L'escriptor provenia d'un dels millors diaris espanyols, *El Sol*, on havia treballat com a redactor i on havia festejat amb la filla del director, Nicolás María de Urgoiti. "Hi feia reportatges, crítica literària i editorials" recordava Sender en una entrevista (Peñulelas, 1970: 105). Més tard, quan va entrar en la redacció de *Solidaridad Obrera*, no va deixar de col·laborar amb la premsa d'empresa. El diari escollit va ser *La Libertad* que, segons el mateix Sender (*Solidaridad Obrera*, Postal Política: 3/4/1931), guanyava subscriptors i lectors a *EL Sol*, que havia estat venut a un grup monàrquic. F.Montseny i Alaiz, en canvi, només col·laboraven a la premsa anarquista.⁹ Sender, per tant, era un periodista professional que havia conegut a moltes personalitats, fins i tot al mateix Alfons XIII¹⁰, cosa que li donava una ampla visió dels problemes polítics -que mancava en Alaiz i Montseny- i una idea molt clara el que havia de ser un diari:

Hoy la opinión requiere periódicos que la orienten y que la dirijan , no que la sigan recelosos, esperando a ver qué partido tomar para ponerse a su lado (*Solidaridad Obrera* , Postal Política: 30/10/1930).

A més, la pràctica periodística havia donat a Sender una dinàmica que es trobava a faltar en els articles d'Alaiz i F.Montseny, sovint massa retòrics. Així ho expressa el seu biògraf Marcelino C.Peñuelas: "els sis anys d'intens treball a la redacció d'*El Sol*, escrivint tota classe d'articles i corregint manuscrits aliens, li van donar agilitat mental i sentit de l'eficàcia i l'exactitud. Allí probablement va adquirir maduresa i soltesa, domini de l'ofici, i una marcada tendència cap a la senzillesa i claredat expressiva"(1971: 54).

⁹ Tanmateix, Alaiz havia col·laborat en èpoques passades a la premsa "burguesa": el 1916 a *El Sol* i durant els anys vint a *El Día Gráfico*. No era l'únic periodista anarquista que havia traspassat les fronteres de la premsa àcrata ja que Federico Urales havia col·laborat al *Diario Universal*, *El Heraldo de Madrid* y *El Liberal* (Gabriel, 1979:7).

¹⁰ Hi ha un anècdota molt divertida al respecte: el monarca va confondre en una ocasió al periodista per un terrorista italià molt perillós, ja que eren molt semblants físicament. Segons Sender, al veure'l el rei va pensar que li havia arribat l'hora. (Sender, 1982: 228-229)

Per últim, la pròpia sensibilitat de l'autor no tenia res a veure amb la dels intel·lectuals anarquistes petit burgesos, sobretot amb el simplisme anarquista de la família Urales que asseguraven que l'home era bo i que l'únic que el pervertia era l'Estat. Sender, en canvi, tenia una percepció més negativa de l'home, una visió més marxista. A *Imán*, el seu primer llibre, ja intentava mostrar quina era, al seu parer, la vertadera essència humana, com explica el seu biògraf Peñuelas: "Circula per tota la novel·la una ànsia de comprensió dels impulsos egoistes de l'home (...) Sender, s'ha de repetir, creu en la possibilitat de millorament econòmic de la societat, en la possible eliminació de la misèria i de les extremes diferències de classe. Però no es fa il·lusions quant al millorament essencial de l'home, o sigui en la possibilitat d'un món feliç" (1971:133-134).

Sender, per tant, a través de tots aquests trets diferencials, es va convertir en el col·laborador més *sui generis* del diari cenetista. Alguns autors, com Susanna Tavera (1992: 62), han intentat mostrar les contradiccions de l'escriptor: "en un clar rebuig a determinades categories del periodisme professional (no a totes, ja que cobrava pels seus articles) s'atansa a la premsa obrera anarco-sindicalista".

L'objecte d'aquest capítol no es analitzar les contradiccions de Sender -que també patien els intel·lectuals anarquistes que, com Alaiz o F. Montseny, vivien d'escriure-, però seria injust que el lector es fes una idea equivocada del personatge: ell mateix va assegurar a la periodista Lola Aguado que el diari anarco-sindicalista li pagava 250 pessetes mensuals (C.de Watts, 1976: 173) per fer de redactor-corresponsal a Madrid; de manera que cada article de l'autor -que triomfava amb *Imán* i rebia els elogis de Valle-Inclán- li sortia a la *Sol* per 10,5 pessetes. Una quantitat irrisòria comparada amb la que Sender demanava als diaris d'empresa: 75 pessetes per cada article (Peñuelas, 1970:197), i que és el que li pagava *La Libertad*. No és massa difícil adivinar que la seva tasca no responia a cap tipus d'interès mercantilista. A més, Sender no era un simple col·laborador esporàdic sinó que hi tenia un càrrec de redactor-col·laborador. No s'ha d'oblidar que *Solidaridad Obrera* era un diari amb una plantilla remunerada, i que inclús pagava les col·laboracions dels que es considerava que havien de viure de la ploma¹¹.

¹¹ Per exemple, en la Memòria del CRT de Catalunya de 1931, s'especifica que es va pagar en concepte de col·laboracions anuals 3.130 pessetes.

Però, deixem de banda judicis historiogràfics, i dirigim-nos al que realment importa: és a dir, la percepció que a l'època es tenia de l'autor. I aquesta no podia ser més positiva, ja que la direcció del diari estava satisfeta amb la tasca de Sender i era conscient del seu valor com a escriptor, com ho demostra la semblança -excessivament retòrica- que li van dedicar, i que acabava amb unes paraules ben profètiques (*Solidaridad Obrera* 4/12/1931, portada):

“Y este muchacho -con veintinueve años- de gran talento, ha sido siete años redactor de esa Prensa burguesa, sin alma, sin inquietudes, sin ideales propios que, por lo general se vende al que mejor paga y, sobretodo, al que manda. Este muchacho digno ha sabido mantenerse puro y abandonarla por una cuestión de orden moral.

Nosotros nos sentimos satisfechos de ser representados en Madrid por este joven y ya renombrado escritor, que tan brillante papel está llamado representar en las letras hispanas”.

Queda clar, per tant, que Sender no va entrar al diari de la CNT per motius professionals sinó purament sentimentals i polítics: es sentia lligat a l'anarquisme i volia derrocar la monarquia d'Alfons XIII. I *Solidaridad Obrera* li va oferir una excel·lent tribuna -la primera plana del diari- per carregar contra el règim. El cert és que l'escriptor va implicar-se de ple a totes dues activitats: per un cantó, va entrar a la redacció el mateix dia que reapareixia el diari després de sis anys de suspensió, el 30 d'agost de 1930; d'un altre, conspirava contra la Monarquia amb el grup anarquista “Espartaco”, on també hi havia Cipriano Mera ¹².

Les activitats “revolucionàries” de Ramon J. Sender, però, no es van aturar amb la proclamació de la República. L'autor va donar una oportunitat al nou règim però se'n va desenganyar ràpidament quan va comprovar l'actitud repressora i anti-obrerista dels ministres republicans. “Pepe¹³ estava profundament involucrat en les activitats clandestines de la CNT que, per a ell, responien als desitjos del poble. La seva tasca consistia en enviar per telèfon instruccions en clau a altres ciutats”, escriu el seu fill Ramon (1990: 77). Amb la vaga de la Telefónica, les relacions entre la central anarco-sindicalista i el govern va empitjorar. Tanmateix el conflicte va servir perquè Sender

¹² Militant cenetista que durant la guerra civil va manar una divisió de l'exèrcit popular.

¹³ La família ha anomenat a Ramón José Sender sempre Pepe, com al seu pare i al seu avi (Peñuelas, 1971: 20 n3).

intensifiqués les seves relacions amb la seva futura dona, Amparo Barayón¹⁴. Aquesta treballava a la companyia nord-americana¹⁵ i també com a mecanògrafa en les oficines de la CNT de Madrid. La lluita entre la central sindical i el govern va ser tan gran que fins i tot la mateixa Amparo, que mai no havia estat activista política, va implicar-s'hi:

“Quan els Guàrdies d'Assalt van ferir a dos companys seus es va enfurismar tant que es va oferir voluntària als capitosts sindicalistes per a una tasca perillosa. Necessaven algú que possés una bomba a la planta de commutadors de l'equip telefònic”. El curiós del cas és que Amparo, després que l'artefacte fes explosió, va dir als seus companys, entre els que estava Ramon J. Sender, que s'anava a confessar: “A confessar-te? Els homes estaven atònits, amb la boca oberta / Si, per la bomba. Però no penso dir-li al capellà ni on ni quan. Si m'absol, perfecte, si no, pitjor per a ell. La meua consciència està neta / Pepe es reia però Graco estava enfurismat. Tanmateix el homes ja no li van tornar a tirar a la cara ser una petita burgesa. La bomba va ocasionar danys considerables però no va ferir a ningú. La relació entre Pepe i Amparo va continuar sobre la ferma base de la seva col·laboració” (Sender Barayón, 1990: 77-78).

Les paraules del mateix Sender resumeixen perfectament la seva trajectòria durant els últims mesos de la Monarquia i els primers de la República (1982:203): “Yo era entonces en Madrid redactor de “La Soli”. Y agente de la CNT. Más de una huelga general de hizo en Cataluña por haber transmitido yo de madrugada por un teléfono neutro (sin dueño registrado) el acuerdo de los huelguistas madrileños que necesitaban ayuda”.¹⁶

Després de presentar les diferències que separaven Sender d'altres periodistes que treballaven per a *Solidaridad Obrera* em dedicaré a continuació a situar la trajectòria de l'escriptor dins el diari. L'objecte d'aquest anàlisi no és altre que demostrar que l'arribada i la marxa de Sender de *la Soli* no és més que el reflexe de l'auge i la crisi del diari confederal, o el que és el mateix: l'auge i la crisi de la CNT. Tanmateix en aquest

¹⁴ La dona de Sender va ser assassinada pels franquistes durant la guerra civil.

¹⁵ Telefónica no va ser nacionalitzada fins el 1945. L'Estat espanyol va pagar la quantitat de 637.282.000 pessetes. Una dècada aban, el 29 d'agost de 1924, li havia costat a la multinacional nord-americana ITT només 100 milions.

¹⁶ El mateix li deia Sender a Maurín en una carta dl 13 de juny de 1959: “Fui ‘redactor {de *Solidaridad Obrera*} en Madrid’. Y muchas de las huelgas generales de tipo político contra la monarquía se hicieron porque yo transmití desde un teléfono privado con clave la decisión del pleno regional del Centro”. (Caudet, 1995:391).

anàlisi no estudiaré les “Postales Políticas” que Sender enviava desde Madrid, que ja han estat analitzades per altres autors¹⁷.

Ramón J. Sender va arribar a *Solidaridad Obrera* el 31 d'agost de 1930, quan el diari estava en mans dels sectors sindicalistes de la CNT. A través de l'anàlisi de Dueñas Lorente de les “Postales Políticas”, es pot veure clarament que l'actitud de Sender en els últims mesos de la dictadura de Berenguer va ser possibilista: és a dir que coincidia amb la visió de Peiró i Pestaña, que aleshores era la dominant. Una actitud que no va canviar amb l'arribada de la República, com demostren altra vegada els articles analitzats (Dueñas Lorente, 1994: 204): “Durant els primers mesos del nou règim, adoptava una posició condescendent, reformista¹⁸, davant la República burgesa, de manera semblant a Joan Peiró a la línia de *Solidaridad Obrera*”. No obstant, Dueñas Lorente puntualitza que Sender “mai no va arribar a una identificació plena amb els postulats de Pestaña i Peiró” (1994: 204).

L'autor s'equivoca en aquesta afirmació, ja que l'estiu de 1931, arran de la publicació el 31 d'agost de 1931 del “Manifest dels Trenta” al diari *L'Opinió*, Sender va publicar un article -sense firmar- on li donava suport (**Alrededor de un manifiesto**, *Solidaridad Obrera*, 8/8/1931):

“Todos los periódicos de Madrid han publicado el documento que un grupo de compañeros suscribió en Barcelona, fijando posiciones concretas como militantes de la CNT. Casi todos los periódicos lo han comentado desde su punto de vista, viendo en esa posición más de lo que hay en realidad y adaptándolo a su dialéctica burguesa. Ahí estaba el riesgo de sacar a los ámbitos de la libre y pública opinión una querrela intestina, un pleito familiar. Pero, en fin, tampoco el riesgo es de tal naturaleza que pudiera coartar la libertad, la limpieza y la altura de esa actitud, necesaria en instantes en que el caos y la desorientación del medio burgués amenazaba invadir nuestro campo.

El documento ha sido muy bien acogido en los medios obreros de Madrid. Es, puede ser, por lo menos, el primer paso de un camino bien trazado, con tramos seguros y meta fija. La primera

¹⁷ Entre totes les obres que s'han fet sobre el pas de Sender per *Solidaridad Obrera* cal destacar les obres de P. Collard, J.D. Dueñas Lorente, M. Nonoyama i J.R. Ruiz Gallego-Largo

¹⁸ És una mica paradoxal que la majoria d'estudiosos califiquin a Peiró de “reformista”, com si les acusacions de la FAI haguessin sentat càtedra.

manifestación de capacidad constructiva, de colectivo sentido de responsabilidad, de visión amplia y clara que da la organización en estos últimos y turbios tiempos. La impresión de los más atentos al movimiento social español es que la CNT debe y puede empezar una campaña de saturación de ideología sindical y libertaria en todo el país -por lo demás, admirablemente dispuesto a acogerla- y de interior reestructuración (...)

Hay que dar a la CNT un minimum de sociabilidad, hacerla en una mínima parte compatible con las fuerzas adversarias mientras no pueda aniquilarlas definitivamente. Otra cosa es querer mantener un absurdo del que en primer lugar han de ser víctimas la organización y los militantes. La revolución por la revolución, dados los pocos elementos de combate con que se cuenta y la insuficiente difusión de la ideología revolucionaria carecería hoy de método y de lógica. Sería llevar al sacrificio conscientemente a muchos millares de compañeros para dar el éxito, en el mejor caso, a un partido político burgués un poco más avanzado que los que hoy tienen el Poder. O para precipitar una Dictadura clericalfascista, que se incubía. Los sectores derechistas, los conservadores clericales, al condenar el sensacional manifiesto y pretender sembrar la discordia en la CNT obran con la tradicional habilidad advirtiéndolo, alarmados, el nuevo sesgo conscientemente revolucionario que se quiere dar al anarco-sindicalismo”.

L'article, que degut a la falta de firma, ha passat desapercebut als estudiosos de l'escriptor aragonès, va rebre l'endemà mateix una aclaració de la redacció de *Solidaridad Obrera*, en aquells moments dirigida per Joan Peiró:

“El artículo “Alrededor de un manifiesto”, aparecido en sin firma en el número de ayer, debemos hacer constar que es un trabajo de nuestro amigo y compañero Ramón Sender, que debía publicarse como “Postal Política” en uno de los números recogidos por la Policía en los días de la pasada huelga general.

Nos interesa hacer constar esta aclaración, para reivindicar para nuestro amigo la paternidad de dicho trabajo, y, al mismo tiempo, para evitar torcidas interpretaciones, al considerarlo como un trabajo de Redacción”.

L'article de Sender és d'un gran interès per dos motius: primer, perquè és la carta d'acusació que tindran els faistes per fer-lo sortir del diari quan aquest passí a les seves mans; segon, perquè apunta clarament la mala rebuda que es va fer del manifest per part de les forces dretanes. Paradoxalment, els sectors més maximalistes de la CNT i els de l'anarquisme “pur” -on destacaven la família Urales i Felipe Alaiz- també van rebre de forma molt negativa el manifest, que Ricardo Sanz va batejar com el dels “trenta judes”, per ser 30 militants cenetistes els que van firmar el document. Sender, amb una clara

visió política, va adivinar que una CNT forta sindicalment havia de fer més temor que no una CNT encaminada cap a un cicle revolucionari sense possibilitats d'èxit. El temps, desgraciadament, li va donar la raó. Quan els sectors maximalistes de la CNT decidiren abandonar les insurreccions (i a més, abogar per una aliança amb la UGT), les forces dretanes ja s'havien fet el suficientment fortes com per esclafar la República.

Quant a la postura de Sender dins la CNT, Dueñas Lorente l'apunta com una de les causes probables que el van empenyer a deixar *Solidaridad Obrera* quan aquesta va passar a mans de la FAI. Tanmateix, l'autor també preveu que l'autèntica causa podria haver estat el viatge que Sender va fer a París i a Berlin durant el setembre de 1931. El viatge, però, no va durar massa ja que un dels redactors de *La Soli*, Juan Osés Hidalgo ("Bilbilis"), recordava a la *Solidaridad Obrera* del 26/2/1933 haver assistit l'octubre de 1931 a una conferència de Sender a Madrid.

De totes maneres, el cert és que l'escriptor va publicar l'última "Postal Política" el 24 de setembre, dos dies després de la dimissió de Peiró, tot i que el diari va seguir dirigit pel sindicalista mataroní fins el 13 d'octubre, quan va tenir lloc el ple regional. Simple casualitat? Del que no hi ha cap mena de dubte és de l'avversió de Felipe Alaiz -el nou director de *Soli*- cap a Sender¹⁹. La professora Susanna Tavera, que va tenir accés a la correspondència entre Federica Montseny i Felipe Alaiz (1992: 63, n22)²⁰, afirma que Alaiz despreciava a Sender per republicà i proper als trentistes. Si tenim en compte l'article que abans s'ha reproduït, l'acusació de "trentista" és certa; ara bé, la de "republicà" només és fruit de la imaginació d'Alaiz: ja s'ha explicat que Sender va tenir una posició possibilista enfront la República -com també la van tenir la família Urales- durant els primers mesos, però paulatinament va anar derivant cap una ferma oposició cap el nou règim.

¹⁹ No corresposta, ja que Sender a les seves memòries califica a Alaiz d'"amic" (1982: 201). En aquest apartat, és d'un gran interès la correspondència entre Ramon J. Sender i Joaquín Maurín, ambdós d'Osca i antics companys de Felipe Alaiz. Sender en diverses cartes s'interessa per l'estat d'Alaiz (1995: 87-89), tot i que mai deixa entreveure que hi hagi hagut cap mena de conflicte entre ells. No obstant, arran de la mort d'Alaiz, Sender dóna una pista que confirma la hipòtesi de l'enfrontament: *Si, es una lástima la muerte de Alaiz. Yo esperaba aún encontrarlo un día y volver a ser amigos. Sé que a pesar de sus pequeños resquemores de compatriota (de la ribera del Cinca) me estimaba y decía por ejemplo con orgullo a gente que luego me lo ha contado que 'yo había sido en los años 1930-31 redactor de Solidaridad {Obrera} de Barcelona.* (1995:391).

²⁰ Correspondència dipositada, segons l'autora, en l'AHN Sección Guerra Civil. Salamanca. Político Social. Legajo B.831

L'historiador de la CNT, José Peirats, també dona proves de l'aversiò d'Alaiz cap al seu paisano aragonès: "Sender no va trobar acollida entre nosaltres. Va col·laborar amb *Solidaridad Obrera*; durant més d'un any va ser el seu redactor-corresponsal a Madrid; i just en el moment en què la redacció dels moderats va ser escombrada per l'onada dels extremistes, liderada per Felipe Alaiz, el primer que aquest va fer va ser trencar els seus articles" (Anthropos, 102:28).

Quan Alaiz va ser empresonat per l'actitud de *Solidaridad Obrera* contra la repressió de la Guàrdia Civil al poble d'Arnedo, i la direcció -tot i que de forma interina- va passar a mans de Josep Robusté, Sender va tornar al seu antic càrrec de redactor-corresponsal a Madrid. I va romandre-hi fins que Alaiz va tornar a dirigir el diari, tot i estar a la presó. El 12 de juliol, el mateix dia que Alaiz tornava a escriure els editorials del diari, va ser publicada l'última "Postal Política": Sender mai més no tornaria a escriure per a *Solidaridad Obrera*. A partir d'aquell moment, el nom de Sender només apareixeria arran de les crítiques literàries del seu llibre *Siete Domingos Rojos*.

Una altra casualitat? En aquest cas, tornem a tenir prova de l'animadversió que despertava Sender en alguns sectors anarquistes. I és que l'escriptor en la seva segona etapa a *Solidaridad Obrera* va decidir intervenir plenament en la lluita tàctica que sacsejava la nau confederal. Sender va escriure quatre articles llarguissims amb l'avant-títol de "Problemas Interiores". Va ser especialment mal rebut "El vicio federalista", en què deia les coses sense embuts (*Solidaridad Obrera*, 29/3/1932):

"El abuso del federalismo es uno de los peores males de la Confederación Nacional del Trabajo. Si fuéramos a ver dónde está la causa de la incongruencia de actividades, de la falta de unidad en la acción, de las huelgas generales por razones nimias, de los movimientos esporádicos que produciéndose y muriendo en una región o en una provincia debilitan a la organización de toda España, nos encontraríamos con el vicio federalista.

(...) Contra el concepto burgués de la unidad de acción ejercida con precisión matemática, reuniendo en una mano los resortes todos de la represión, coordinando en un solo frente y en una sola consigna el Estado burgués, ofrecemos nosotros frentes diversos en fuerza, en acción incongruente, consignas distintas y, naturalmente, con tal indecisión e inseguridad, que el fracaso lo prevé el militante menos experto.

(...) El federalismo, dentro del concepto de libertad que poseemos, es una fórmula para el día de reconstruir la sociedad, ya consolidada como un hecho de fuerza. Nada tiene que hacer en

tiempos de lucha contra el capitalismo, a no ser que se reduzca a una acción defensiva, sin iniciativa ni capacidad de ataque. (...)

Un cuerpo inmenso en el que cada miembro se moviera por su cuenta, sería incapaz de avanzar, de defenderse. Informe y monstruoso, sólo podría atestiguar que existía por su mera presencia, no por sus actos. Para que sean éstos los que lo definan, será necesario crear la red nerviosa que distribuya los impulsos y las reacciones. El cerebro existe, porque hay una base ideológica firme. Coordinándola con la acción, será posible afianzar las experiencias para afianzarla, o si es necesario, para modificarla por exigencias de táctica. Así no hubiera sido posible que una República burguesa, que recogió en la calle el Poder porque nosotros no lo quisimos, pudiera tenernos a raya y amenazar a la central sindical e incluso -reconozcámoslo- hacemos retroceder (...)

(...) La CNT necesita vivir en la ofensiva permanente. Una ofensiva, desde luego, sin abusar de las huelgas generales, sin matar moscas a cañonazos. (...) Si la revolución ha de ser guerra civil -yo no lo veo de otra manera-, hace falta disciplina de ataque. El federalismo sólo nos ofrece una doctrina de defensa, de resistencia. Demasiado débil, como hemos visto tantas veces”.

Federica Montseny, des d'*El Luchador* (20/5/1932), va atacar a Sender arran del ple regional de Sabadell del 24 d'abril:

“Alaiz es un hombre de carácter, un hombre obstinado, y aragonés por más señas. No pretendo que sea perfecto; lo que sí afirmo es que con Alaiz al frente de “Solidaridad Obrera”, en el órgano confederal no habría desviaciones (subratllat meu), trampas ni trampolines. Los artículos de Sender sobre el “vicio federalista”, que Robusté justificó diciendo que, por exceso de trabajo, no había podido leerlo, con Alaiz al frente de “Soli” no se hubieran publicado”.

Així, “Problemas Interiores” van ser sumprimits de les planes del diari. Jesús Ruiz Gallego Largo, que va analitzar l'etapa de Sender a *Solidaridad Obrera*, ho va calificar d'aquesta forma: “Com era d'esperar per l'evolució que pren la CNT, en el Ple d'abril de 1932 se li censuren aquests articles a Sender, com explica molt suaument en una nota que publica davant les peticions d'alguns lectors que continuï publicant-los” (1985,Nº 6).

Tanmateix, l'escriptor va continuar publicant les “Postales Políticas” fins que el juliol de 1932 Robusté va deixar la direcció del diari confederal ens mans d'Alaiz. L'escriptor anarquista Pere Segarra ('Anteo'), assegurava que Sender havia estat 'despatxat' per Alaiz.

“En ocasión de ser nombrado Alaiz nuevamente director de nuestro diario, {finals de juny del 1932} y al pretender prescindir de mi colaboración como prescindió de la los compañeros Sender y Gil Bel, el entonces Comité regional, cuyo secretario era el camarada Gilabert, defendió mi derecho, puesto que fui nombrado en un pleno regular {octubre 1931} (*Sindicalismo, A las organizaciones y militantes de campesinos de Cataluña*, 21-7-1933:p4).

S’ha d’apuntar, no obstant, que en aquells moments Sender ja s’havia apartat del sector trentista. La seva línia ideològica, com ha subratllat Dueñas Lorente, s’emmarcava en la “tercera via” -que pretenia ser de síntesi entre les dues corrents cenetistes- protagonitzada per Valeriano Orobón Fernández²¹. Aquesta, però, va ser molt minoritària i no va poder evitar l’enfrontament obert entre la FAI i els trentistes.

El cert és que els articles de Sender després de la reaparició de *Solidaridad Obrera* el 2 de març de 1932 tenien una clara voluntat de síntesi: és a dir, d’evitar la guerra civil dins la CNT. Aquell mateix dia, la seva “Postal Política” deia el següent:

“La CNT puede ser destruida por la lucha de tendencias. La CNT ha de realizar una labor constructiva de la revolución. Hay una responsabilidad histórica de la CNT. (...) no creo yo que sea una federación de grupos la responsable. Más bien son por un lado el sentido exagerado y desproporcionado de federalismo y por otro la saturación revolucionaria del momento, los responsables. Pero el daño, en definitiva, lo sufre, la central sindical”.

Sender exculpava a la FAI de la responsabilitat de la crisi interna anarco-sindicalista. I això l’allunyava dels trentistes, que acusaven als grups anarquistes de ser els responsables de l’aixecament fracassat de Figols el gener de 1932. Però hi ha un aspecte de la postura senderiana que mai no s’ha analitzat: la seva proximitat al pensament de Joan Peiró. Sender, tot i que ja no combregava amb la postura trentista seguia admirant al teòric anarco-sindicalista i donant suport a les federacions d’insdústria, que Peiró va aconseguir que fossin aprovades en el Congrés Nacional de Madrid de 1931. Una actitud que tenia molt a veure amb la simpatia que sentia envers Peiró, com recordava a les seves memòries (1982:199-204):

²¹ Militant de gran vàlua teòrica que va morir el 1936 per culpa d’una enfermetat que va contraure a la presó. La seva tesi principal, no denfesa per la majoria de la CNT fins el 1936, era de realitzar un pacte revolucionari entre la CNT i la UGT.

“En el caso de Juan Peiró -hombre fuerte elemental y sin máscara- cualquier proyección social o política derivaba fácilmente hacia lo excepcional y lo ejemplar. Sin palabras ni gestos decorativos. (...) Ni como director de “La Soli” ni como orador en los mítines de las palzas de toros o los teatros, hizo nunca Peiró uso de frases sonoras. La verdad siempre es sencilla y directa y se expresa pronto. Y es siempre eficaz (...) Yo lo conocí en Madrid cuando llegó para organizar un congreso nacional de la CNT en la capital de la joven república {es refereix al Congrés celebrat el juny de 1931}. (...) Lo que yo vi en Peiró antes que nada fue la dimensión mejor de su falta de persona (de máscara)²². (...) La vulgaridad sublime de Peiró -esa sublimidad se verá después- fue una luz orientadora. Yo tendría entonces veintiocho años y Peiró diez más: treinta y ocho. (...) Peiró era físicamente un hombre de media edad, afeitado, con la curva del vientre un poco acusada -sin ser gordo-, fácil a la broma y a la amigabilidad y a la confianza, aunque con un sentido de la responsabilidad siempre presente. Debía hacer amigos en todas partes y ocasiones”.

Queda clara la bona impressió que Peiró va causar a Sender. No obstant, el més important ve a continuació: “mis relaciones con él fueron de una intimidad espontánea y sin máscara y sobre la base de las coincidencias de opinión”. Coincidències que van sorgir, com s’ha deixat patent, a l’estiu de 1931 i que, malgrat algunes desavinences, també es poden trobar en els articles que van publicar a *Solidaridad Obrera* durant el març i abril de 1932.

Peiró compartia amb l’escriptor aragonès el desig d’una reconciliació entre les diverses faccions de la CNT: “Por mi parte, sin abdicar de ninguna de mis convicciones particulares, olvidando los agravios de que pudiera haber sido objeto, quiero borrar circunstancialmente todas las diferencias y tender fraternalmente mi mano a los que quieran estrecharla”, escrivia el mataroní a *Solidaridad Obrera* el 3/3/1932.

I també la necessitat de disciplina i d’unitat. El 17 de març, Peiró abogava per una vaga general a nivell nacional i apuntava:

“Es indispensable la disciplina, que no quiere decir más que acatamiento de los acuerdos y resoluciones de la organización, y es imprescindible articular las actividades en sentido nacional, único camino que puede libramos a la CNT y a sus militantes de los zarpazos de los tiranos de gorro frigio. (...) Unificación en todo, en el pensamiento y en la acción”.

²² Com recorda Dueñas Lorente, Sender relacionava l’absència de máscara amb l’actitud vital dels anarquistes (1994:176, n454).

Cinc dies més tard, (*Solidaridad Obrera* 22/3/1932) escrivia Sender:

“De esa ‘teoría de acción’, de esa doctrina intermedia cuyo fondo realista no hay por qué desfigurar saldría una palabra y un concepto proscritos de la ideología de los militantes anteriores a la dictadura de Primo de Rivera: disciplina”.

El 28 de març Peiró tornava a insistir-hi:

“Perdóneme el camarada y amigo Sender que aborde el problema intestino de la CNT aprovechándome de los titulares de su artículo del 22 de los corrientes. Se trata del mismo tema y es él, el camarada Sender, el que me sugiere este trabajo. En efecto, hay que insistir en que la medula del problema no consiste en una crisis de doctrina. El problema está en una crisis de bondad, en la falta de esa cualidad moral que impele al individuo a saber comprender. (...) Yo digo que crear una ‘teoría de acción y coordinación, por poco que se quiera, es cosa fácil. Si hay exuberancia de ideología también hay riqueza de iniciativa y fecundidad en la concepción.”.

Sender replicava el 8 d’abril:

“Si aceptamos la necesidad de actuar ‘en ofensiva permanente’ y creamos los órganos adecuados -el compañero y amigo Peiró reconoce que no hay en ello grandes dificultades-, habrá que advertir que la ofensiva no es sólo lucha armada en las calles, la sublevación, aunque éste sea el episodio final y decisivo. En ella tienen un papel principal la unificación de la propaganda y la lucha legal contra el Estado en aquellos aspectos donde ésta es posible”.

Ramón J. Sender volia una revolució el més immediata possible i per això confiava amb l’ímpetu dels grups d’acció, però a l’hora comprenia que aquesta només seria possible si la FAI es disciplinava. Peiró, per contra, creia que la FAI no devia guiar a la CNT a cap mena de revolució sinó que havia de ser la mateixa confederació la que l’havia de portar a terme: per tant, la FAI devia disciplinar-se als dictats de la CNT, no a l’inrevés. Tanmateix, ambdós coincidien amb aspectes importants: necessitat d’aturar les lluites internes, necessitat de disciplina i d’una teoria d’acció i coordinació, i rebuig del model insurreccionalista propugnat per Durruti i García Oliver.

Cal senyalar que, malgrat les seves divergències, el to de les seves polèmiques sempre va ser cordial. I és que Sender mai no va entrar en el joc brut de certs personatges i sempre va respectar a Peiró i va valorar les seves idees:

“Relacionaba yo sin darme cuenta la transparencia de las ideas de Peiró con sus tareas de artesano en Manresa”²³. Y aunque no se lo dije nunca, lo admiraba y lo envidiaba. Peiró tenía una mente de cristal y dando como daba por obvios la mayor parte de los problemas y sus soluciones o su falta de ellas desdeñaba plantearlos en público. (...) Nos creía tan listos y perceptivos y expresivos como él y en eso era lo único que se equivocaba”.

No obstant, ni la postura de Sender ni de la Peiró van ser escoltades: *Solidaridad Obrera* es va tancar en banda a tot criticisme i va apostar només per la postura oficial, que és la que marcava el comitè regional controlat per la FAI. El 12 de juliol de 1932, Felipe Alaiz tornava al diari. Aquell dia va ser l'última vegada que Sender feia la seva columna habitual, aquella “Postal Política” que intentava analitzar amb cert ull crític la realitat espanyola i la pròpia de la CNT. Va ser una sortida freda, sense cap nota de comiat. Paradoxalment, un dels millors escriptors de llengua castellana era foragitat d'un diari que estava mancat de plomes de prestigi.

La sortida de Sender del diari va anar acompanyada d'un desengany cada vegada més gran de l'acció anarco-sindicalista que va acabar amb el seu apropament al Partit Comunista el 1933²⁴. Entremig, Sender ja començava a donar mostres de cansament: “Hablar de comunismo libertario en este momento...me parece tan utópico como el cielo y los jardines de Mahoma”, deia en una carta del 16 d'octubre de 1932 dirigida a Eusebi Carbó (Casanova, 1997:96)²⁵. I d'un possibilisme que no tenia res a veure amb les seves antigues posicions: “con leyes sociales en las que nunca hubiera creído nadie hace unos años, con posibilidades de carácter socializante..., con jurados mixtos que sistemáticamente dan la razón al obrero” (1997:96).

L'acostament definitiu cap els comunistes es donarà el gener de 1933. De fons, un escenari de sang i foc: els grups d'acció de la CNT -aglutinats sota les sigles de la FAI- organitzen una insurrecció que fracassa i provoca la tragèdia de Casas Viejas. El drama, segons les investigacions de Jerome B. Mintz (1994), va ser una mena de mort anunciada, un joc triangular que va acabar en tragèdia: uns camperols que volen justícia, unes instruccions governatives excessivament dures i unes forces de seguretat

²³ NA: Sender es va confondre. No és Manresa sinó Mataró.

²⁴ El seu pas cap el comunisme es pot trobar en el capítol a càrrec d'Antonio Elorza de *El Lugar de Sender* i en el llibre ja mencionat de Dueñas Lorente.

²⁵ Carta estreta de l'AHNS, carpeta 886 de Barcelona.

sanguinàries. Un quadre esperpèntic, perquè el que va succeir en aquell petit poble de la província de Cadis s'hagués pogut evitar només d'aplicar unes gotes de sentit comú: tan per part de les autoritats com de la Guàrdia d'Assalt.

Però l'assassinat es va cometre i la notícia de la tragèdia va donar la volta per tot Espanya. Sender, quan es va asseblar de la matança, i per pròpia iniciativa, va dirigir-se a Casas Viejas per tal d'investigar el que allí realment havia succeït, juntament amb Eduardo de Guzmán, redactor en cap del diari madrileny *La Tierra*. Els seus articles, però, no van a parar a *Solidaridad Obrera*, ni tampoc a *CNT* -fundat el 14 de novembre de 1932 a Madrid-.

Les seves cròniques, més tard recollides en el llibre "*Casas Viejas*", van ser publicades entre el 19 i el 29 de gener per *La Libertad* i algunes d'elles reproduïdes pel diari comunista *Mundo Obrero*, on va deixar constància del seu canvi d'ideologia: "...quisiera hacer contar que no soy anarquista, contra lo que cree 'Mundo Obrero'. El anarquismo es una posición sentimental -aristocrático también- y que nada tiene que ver con la lucha revolucionaria contra el capitalismo".

Un mes abans ja havia criticat l'anarquisme -dient que portava cap el "sonambulisme"- a *La Libertad* (1/12/1932), però també havia desqualificat els comunistes i socialistes espanyols (Dueñas Lorente, 1994: 262). No obstant, a partir de 1933 l'apropament de Sender als comunistes cada vegada es farà més evident, degut especialment a la influència positiva que li despertava la URSS.

No es pot afirmar que el trencament de Sender de la CNT sigués la conseqüència del seu allunyament de *Solidaridad Obrera*, però segurament devia influir-hi. Del que no hi ha dubte és que el més perjudicat va ser el diari anarco-sindicalista, que va veure com desapareixia una de les seves millors plomes. L'afer de Casas Viejas ho demostra clarament: mentre Sender realitzava un treball periodístic d'investigació de primera magnitud²⁶ on ja es deixava entreveure que s'havia practicat la "lleï de fugues" -que va afectar 12 camperols que ni tant sols havien participat en la revolta-, *Solidaridad Obrera*

²⁶ No exempt d'errors. Sender va mitificar a "Seisdedos" i el va presentar com el dirigent de la revolta anarquista. Cosa que era falsa, segons demostra Mintz. "Seisdedos" no va dirigir ni tant sols participar-hi. Van ser els esdeveniments que van provocar que alguns dels que sí participaren anessin a parar a la seva cabanya i que aqueta fos assaltada per la Guàrdia Civil i la Guàrdia d'Assalt.

seguia publicant que els 20 morts havien caigut defensat-se heroicament de les forces de seguretat.

La perspicàcia de Sender va provocar-li problemes, no només al poble de Casas Viejas, on va guayar-se l'enemistat de les autoritats i dels cacics locals sinó també a Madrid. Segons el seu fill, Ramón Sender Barayón (1990: 80-81), el govern va cursar una ordre de detenció contra l'escriptor i aquest va haver d'amagar-se al pis de la seva futura dona, Amparo, fins que les Corts van decidir investigar l'assumpte i les coses es van tranquil·litzar. I, segons la mateixa font, el propi Azaña va reconèixer que els articles de Sender havien contribuït considerablement a la caiguda del seu govern²⁷.

El cert és que els articles de Sender van arribar a l'opinió pública i fins i tot al mateix congrés, on van servir com a argument per a contrastar la versió oficial donada pel govern (Dueñas Lorente, 194: 273-274).

Podia *Solidaridad Obrera* prescindir de Sender? Podia prescindir de Peiró o de Pestaña? És evident que no. Però el cert és que ho va fer. I si els dos dirigents trentistes van ser víctimes de la lluita per aconseguir el control de la organització confederal, Ramón J. Sender ho va ser de la ortodòxia -pretensament anarquista- dels sectors extremistes de la CNT que no podien acceptar les seves crítiques ni les seves propostes heterodoxes.

Però a la vegada, Sender també va ser víctima d'un propi caos ideològic que el va portar a escriure autèntiques barrabassades: "Lealmente hablando, yo no puedo imaginar qué es lo que un obrero auténtico podría decir contra Stalin" (El lugar de Sender, 1995: 79). Anys més tard, renegaria del comunisme, però del que no hi cap mena de dubte és que es va deixar embadalir per la URSS com molts altres intel·lectuals de tot el món. D'aquesta manera, es separava completament dels periodistes obrers trentistes que, com Peiró o Pestaña, tenien molt clar el fracàs del model soviètic.

Sender, el periodista més atípic de *Solidaridad Obrera*, abandonava l'anarco-sindicalisme i es feia "compañero de viaje" dels comunistes. En el fons, no era més que el reflexe del fracàs d'una CNT que havia entrat dins la República amb una gran força i que

²⁷ El 19 de juny de 1957 Sender escrivia a Maurín: *Hay muchas razones para el odio secreto de algunos republicanos del corte de V.K. (Victoria Kent). Me consideran a mi el culpable de "su frustración política" por el escándalo de Casas Viejas. ¿Te acuerdas? Aquellas revelaciones costaron el gobierno de Azaña y desde entonces la cosa fue de mal en peor. No me lo perdonan.* (Caudet, 1995: 50).

de mica en mica l'havia anat perdent per culpa de les baralles internes. Per contra, els comunistes -tot i que minoritaris encara- anaven guanyant adeptes, molts dels quals venien del món anarco-sindicalista. L'eficàcia comunista -amb el miratge soviètic de tarja de presentació- era un excel·lent esquer. I Sender, desil·lusionat per la ineficàcia anarquista, hi va caure de quatre potes.²⁸

En el fons, el cas de Sender és similar al de Josep Moix, el líder de la Federació Local de Sabadell. Ambdós, cansats de la ineficàcia de la CNT controlada per la FAI van passar-se l'“enemic” després de tornar d'un viatge a la URSS. La diferència és que Sender aviat va adonar-se d'on s'havia ficat mentre que Moix va morir darrere el teló de ferro, a la Praga post-68.

²⁸ Al respecte, Sender escrivia a Maurin el 6 d'abril de 1953: *Hay alguna gente en esos países del sur que sigue creyendo de un modo vago que yo estoy con los 'chinos' {comunistes}. En realidad no he estado nunca -aunque a veces me han confundido como a otros en los años 1930-37-*.

Tractament de la crisi trentista per part de SOLI. El cas de Sabadell

La Federació Local de Sabadell, adherida a la CNT, era una de les més poderoses de Catalunya. Principalment perquè era de les úniques que cotitzaven regularment el segell confederal. Aquesta federació durant la República es va situar sota l'òrbita trentista, i es va declarar partidària de l'anarco-sindicalisme clàssic de temps de Seguí, del que no acceptava la tutela de cap partit ni de cap grup aliè, com podien ser els maximalistes agrupats sota la bandera de la FAI.

Segons Balcells (1974:218), la federació -com ja havien fet trentistes i faistes abans de la República- va mostrar una certa aproximació tàctica als grups republicans, com ho demostraren les seves campanyes contra Cambó i Lerroux; i a més va demostrar que sabia aconseguir millores per la classe treballadora. Fins el 1934, es van mantenir fidels als postulats anarco-sindicalistes, tot i practicar una acció directa pragmàtica: només acceptaven la injerència dels jurats mixts quan no podien guanyar el conflicte (Balcells, 1974:216). Aquell any el seu setmanari *Vertical* va començar a publicar reportatges favorables a la URSS, que va visitar més tard Josep Moix, el principal dirigent sindical de Sabadell. No obstant, la Federació es va mantenir allunyada de la política, fins que a la guerra civil Moix va participar en la fundació del PSUC i els sindicats sabadallencs van ingressar a la UGT¹.

Durant la República, la Federació Local de Sabadell va veure amb desagrut que SOLI passés a mans dels faistes. Per això, el desembre de 1931, en el congrés de Lleida que va proposar als confederats de pagar un 'extra' per solucionar el deficit del diari, ja va donar el primer avis i va assegurar que no donaria cap pesseta "mientras no se pongan al corriente los otros sindicatos". (SOLI, 9-12-1931.p3).

Aquesta posició es va radicalitzar després del Congrés d'abril de 1932 (on l'administrador Massoni va assegurar que els sindicats catalans no havien pagat les quantitats acordades al congrés de Lleida), celebrat a la mateixa ciutat, quan davant l'elecció d'un secretari faista, Alejandro Gilabert, van negar-se a donar el segell confederal: és a dir, que no pagarien la cuota que finançava el diari, i els diferents comitès: Regional, Nacional i Pro-Presos.

¹ El destí de Josep Moix va ser semblant al d'un altre excenetista, Rafael Vidiella. Ambdós van acabar els seus dies exiliats en darrere el "teló de ferro". Moix va morir el 23 d'agost de 1973 a Praga.

Els anarco-sindicalistes de Sabadell van al·legar que les votacions s'havien fet sense comprovar el nombre real de cotitzants de cada sindicat i van abandonar les sessions per protestar de l'incompliment dels acords presos a l'últim congrés regional. Segons aquests, "el nombre d'afiliats de cada sindicat -xifra sempre molt difícilment averiguable a la CNT- s'establiria d'acord amb el nombre de segells pagats pels sindicats als comitès regional i nacional abans de cada ple, o sigui, pel nombre d'afiliats al corrent del pagament de les quotes" (Balcells, 1974:235).

El 13 de maig de 1932, la Federació de Sabadell va decidir retenir la quota del segell confederal mentre els altres sindicats catalans -es referien especialment als de Barcelona²-no paguessin la seva quota i el Comitè Regional no presentés comptes fidedignes amb regularitat dels seus ingressos i despeses. "El que", segons Balcells, "equivolia a acusar de malversació i falta de control democràtic als dirigents faistes de la CNT".

No és l'objecte d'aquest treball analitzar la lluita interna que va sacsejar la CNT durant els anys 30, però sí remarcar el paper cabdal que SOLI va jugar en l'agudització d'aquest conflicte. I el cas de Sabadell és força demostratiu.

El setembre, després dels atacs del setmanari *Tierra y Libertad* (**Actividades sindicales y revolucionarias**, 15-7-1932) contra la Federació Local de Sabadell calificant-los de "elementos malsanos", uns faistes de la ciutat van publicar a les planes de SOLI un article on també se'ls atacava:

"Estos falsos sindicalistas, que quieren desorientar al movimiento, son enemigos encubiertos de la organización confederal y desde hace ya mucho tiempo actúan activamente para sujetar a la C.N.T. y llevarla al reformismo más denigrante. Al convencerse de que no podrían conseguirlo han determinado destruirla. Así hemos contemplado cómo hace cerca de un año están practicando el boicot contra "Solidaridad Obrera" y hace cuatro meses que se niegan a tomar el sello confederal, pasando por los pueblos de la comarca diciendo que ellos se desentienden de la Confederación y aconsejan a los demás que hagan lo propio."

(" Los políticos de Sabadell" 9-9-1932).

El 23 de setembre de 1932, *Cultura Libertaria* publicava el manifest de la Federació Local de Sabadell, on deixaven molt clar que no volien la tutela de la FAI:

² Un article de l'ex-faista i director de SOLI Josep Robusté, publicat a *Cultura Libertaria* i reeditat a *Vertical* (18-11-1932), òrgan dels sindicats sabadellencs assegura que dels 128.900 cenetistes de Barcelona només en cotitzaven 20.000.

“La Confederación está libre de la tutela de republicanos, de los socialistas, de los comunistas y de otros muchos partidos existentes, pero ¿Puede decirse lo propio con la organización en partido de los anarquistas?”.

I argumentaven que calia augmentar l'ordre i el control de l'actuació administrativa del Comitè Regional per a “deshacer las infinitas nebulosidades” de la gestió de les quotes dels treballadors.

L'endemà, SOLI publicava un manifest on notificava l'expulsió de la Federació de Sabadell, instant els seus afiliats a ingressar en el Sindicat d'Oficis Diversos, organitzat pels faistes i que va mai va passar dels 700 afiliats (contra el 14.000 dels trentistes).

El 6 d'octubre va aparèixer a SOLI un article de Manuel Molina, conegut pel “València”. L'article es va publicar amb el títol de **“Manejos extraños. Comentando el manifiesto y asamblea de los políticos de Sabadell”** i criticava l'actuació de la Federació Local de Sabadell advertint els seus afiliats que:

“Toda persona sincera, seria y digna de la localidad, reconoce que la moralidad de los anarquistas está por encima de la de los dirigentes sindicales de Sabadell, moralidad anarquista manchada por la bilis y las bajas pasiones de unos cuantos desaprensivos”.

I també contenia acusacions personals, especialment contra Josep Moix, el dirigent principal de la Federació Local de Sabadell, al que va acusar de ser un lladre:

“Que tuvo el atrevimiento de gastarse los fondos obreros en hacer un viaje de recreo por América, y que se ha gastado últimamente diez pesetas en asistir a un banquete político”

Segons Andreu Castells, “Molina amb aire de pinxo i amb la SOLI a la butxaca es va presentar a la Penya Arrahona, on hi havia Josep Moix. Molina, davant la talla física superior de Moix, va témer per la seva integritat -Moix el tenia agafar pel coll- i va disparar-li a boca de canó, dos trets del 6,36. A tocar també hi havia l'impressor Josep Cinca, amb la pistola preparada, però no va gosar prémer el gallet. A la cantonada del carrer Sant Pere hi havia anarquistes a sou de la patronal, segons García Negrillo, que dispararen contra la Penya Arrahona, ell es va tirar a terra, davant de la ferreteria Puigmartí. Joan Oliver Sallarès, dels trenta o quaranta privilegiats que aleshores anaven en cotxe tingué l'oportunitat que el seu pugués barrar el pas a l'agressor, que va ser detingut.

Josep Moix estigué de sort, només tenia un tret a la cuixa i fou hospitalitzat als Eucaliptus. Els moixistes van fer-se amb Molina i el van tancar 'sota l'escala de

l'Ajuntament', amb el propòsit de matar-lo allà mateix, però l'actuació d'algun personatge que va mantenir-se a l'ombra ho va impedir. Josep Moix va refer-se aviat de la ferida i Molina va justificar-se en un article publicat a la 'Soli' a darrers de mes. Josep Moix, en el procés contra Molina, va declarar que no el coneixia". (Castells, 1975-1983:19.61)

La noticia de l'incident no va sortir a la SOLI del dia 7 ni a del dia 8. Però el dia 9, davant la forta campanya del diari catalanista *L'Opinió*, van haver de respondre:

"Hablar de insidias y recordar enseguida a "*L'Opinió*", es una cosa rápida. Ya el órgano de la "Esquerra" trató de amparadores de atracos a los redactores de **SOLIDARIDAD OBRERA**. Ahora, por la pluma de Grau, con el cual dialogaremos muy pronto, llama pistoleros a los camaradas de la Confederación, aprovechando un lamentable incidente, el ocurrido en Sabadell entre el compañero Molina y el disidente Moix.

Nos vemos precisados a aclarar esto. En primer lugar sabemos bien, y nos consta por testigos presenciales del hecho, que Molina se vió precisado a obrar en legítima defensa, ante las diversas amenazas de que constantemente era objeto y al ser agredido por Moix.

Nosotros, enemigos de toda clase de violencias estériles, repudiamos estos actos entre obreros, máxime en estos momentos en que la burguesía, verdadero enemigo de todos, campa por sus respetos y se regocija ante estas luchas fraticidas.

Ni aquí ni en Sabadell hay pistoleros del Sindicato. Podrá haber divergencias en cuestión de tácticas y de procedimientos que llegan a exacerbar los nervios de algunos, que mejor empleados estarían para los enemigos seculares del proletariado.

No hable, pues, de pistoleros "*L'Opinió*" (SOLI, *La verdad en su punto*, 9-10-1936:p6).

El 19-10-1932, SOLI publicava la versió del que havia disparat contra Moix ("**Ni pistoleros ni atracadores. La verdad en su puesto**", p4), però sense donar l'oportunitat també al sindicalista ferit.

"Enemigo de toda insidia y en defensa de mi dignidad, puesta en juego por dos asalariados del periodismo, quiero hacer público la verdad de lo ocurrido el día 6 de este mes, a las 7.30 de la tarde, en el Paseo de la República, de Sabadell, para que se sirvan tomar nota los plumíferos Grau, de "*L'Opinió*", y el corresponsal en ésta de "*El Diluvio*".

El día 6 de este mes aparació en **SOLIDARIDAD OBRERA**, con la firma del suscrito, un artículo, en el que se formulaba una acusación contra el disidente Moix. El que suscribe, sabiendo ya la forma en que proceden desde hace un tiempo los reformistas de ésta en contra de

todos aquellos que los atacan y acusan por su mala labor dentro del Sindicato, y en antecedentes de que Moix con algún otro me buscaba, me previne para hacer frente a cualquier agresión y no ser lesionado, como lo han sido varios camaradas por grupos de ocho y doce individuos.

Así prevenido, el día ya dicho por el suscrito, junto con tres camaradas más, marchamos del Ateneo en dirección a nuestras casas. Al llegar a la Rambla, frente a la "Casa Singer", el disidente Moix me salió al encuentro, y sin darme tiempo a nada me cogió de un brazo, propinándome un fuerte puñetazo que me hizo caer a tierra; pude levantarme y luchar con él, y entonces me cogió nuevamente de la muñeca y propinándome un nuevo fuerte golpe me derribó. Y fue entonces, y desde el suelo, y ante la alternativa de recibir nuevos golpes, sin esperar a más aché mano a la pistola y disparé contra él, oyendo el profundo ¡ay! Que mi agresor lanzó al ser herido. Me levanté y fui de prisa, seguido por un número de personas que gritaban desaforadamente para que me cogiesen, cosa que no hicieron, ya que al llegar a la calle de Las Planas entregué mi pistola a un ciudadano que en su coche marchaba en la misma dirección y le dije que me llevara a la Jefatura de Policía.

He aquí con todo detalle la verdad de lo ocurrido, señores periodistas.

No aplico la violencia sino cuando a ello se me obliga y en defensa de mi propia dignidad, y si a esto llamáis ser pistolero, en buena hora sea el adjetivo para conmigo y para todos los militantes de la C.N.T., a quienes generalizáis el calificativo.

La dignidad y la propia defensa son los atributos de que hacemos gala los anarquistas y de la que os podemos regalar para que en lo sucesivo seáis más dignos, más "hombres" (...)

Manuel Molina

Cárcel de Sabadell 14-9-32

El propi setmanari de la Federació Local, *Vertical* (Del atentado al compañero Moix, 28-10-1932:p1), va reconèixer que Moix havia pegat a Molina, però assegurava que ho havia fet a causa de les difamacions que aquest li havia llançat. Asseguraven que era d'"home" defensar-se amb una pistola contra algú desarmat, i dubtaven que la intenció de Molina fos només de ferir a Moix.

La tensió entre el sindicat afecta a la CNT i l'expulsat va anar augmentant fins arribar el 24 d'octubre en què un membre de la Federació Local de Sabadell (FLS) va matar un obrer i va ferir greument a un altra. Castells explica com va succeir:

"Els faistes no volgueren respectar l'acord de repartir la feina entre els obrers si no n'hi havia a les empreses. La FLS que després de l'atemptat contra Josep Moix s'havia preparat per

respondre cop per cop, va trametre Lino, que feia com de guàrdia personal dels líders sindicalistes, vers la fàbrica Manufactures Carol, S.A. coneguda com a Cal Jepó, on un equip de miners treballava quasi a tocar la Riereta. Lino els va comminar a abandonar la feina. Discutiren. De sobte Lino va bufetejar Francesc Fournier Casas, de 35 anys, natural d'Alcolea de Cinca, aquest va repel·lir l'agressió amb un cop de càntir. Aleshores Lino va treure's la pistola i el va matar. Per fugir va tornar a disparar, ferint greument Josep Esparza Olmedo, de 45 anys, natural de Santomera." (1975-1983:19.61)

Segons Castells, Lino era un dels homes d'acció de la Federació Local que havia participat en actes de sabotatge durant la vaga de Telefònica de 1931 i que durant la guerra civil destacaria per ser dels incontrolats que assassinaven elements dretans a la reraguarda republicana. Així, sembla que no només hi havia elements violents a les fileres faistes.

El dia següent, la SOLI sí publicava la notícia i aquesta vegada sí que parlava de pistolers:

El pistolero político

En Sabadell, es asesinado un militante de la C.N.T. y otro resulta gravemente herido.

El asesinato ha sido premeditado y pregonado. El compañero muerto es Francisco Fournier.

El gravemente herido, José Esparza

(26-10-1932:p1-p3)

El 27, SOLI dedicava l'editorial a l'afer de Sabadell (**Momentos difíciles. Se intenta volver al pistolero, p1**) i rebutjava un carta d'Angel Pestaña perquè "coincide, al apreciar los hechos con toda la prensa burguesa, y en tal punto no podemos estar de acuerdo. Hemos demostrado que se trata de un asesinato premeditado" (**Una carta de Angel Pestaña, p1**). En la portada d'aquella mateixa edició, es publicava més informació sobre l'incident mortal.

El dia 30, va tornar a incidir en les declaracions de Pestaña (**Después de lo de Sabadell. La voz de Angel Pestaña**) on s'ataca durament a *L'Opinió* i el seu director, Joaquim Ventalló. I va publicar-se un escrit del trentista Ricard Fornells (**Sinceramente. Por nuestra dignidad, p6**), en què demava pau a tots dos sectors, sense ficar-se en si havia estat un atemptat premeditat o un homicidi provocat per la tensió sindical que es vivia a Sabadell.

Segons Eulàlia Vega, autora de dos llibres sobre el trentisme, l'incident va afavorir l'estratègia de la FAI per expulsar els elements 'moderats' de la CNT:

"La FAI tenia amb l'última col·lisió una acusació concreta per fer al sector trentista: la de pistolers. Sense fer cap esment a l'atemptat de què fou víctima J. Moix, enlairà els últims fets de Sabadell manifestant-se en contra dels mètodes que empraven els trentistes i demanant la seva expulsió de l'interior de la CNT." (1980:166-167).

La crisi entre la Federació Local de Sabadell i el Comitè Regional, tanmateix, no va perjudicar la seva trajectòria sindical, ja que els sindicats trentistes de Sabadell van ser els únics de Catalunya que van veure augmentar la seva afiliació, tot i els 700 treballadors que se'n van anar al Sindicat d'Oficis afecte al Comitè Regional controlat pels faistes. Van passar de 10.675 (juny 1931) a 14.012 (març 1934) afiliats mentre que tots els altres sindicats, arran de la crisi interna, disminuïen els seus efectius³. El que demostra que els treballadors, revolucionaris o no, el que volien era un sindicat que defensés els seus interessos. Per això va fracassar la tàctica del Comitè Regional contra la Federació Local de Sabadell, perquè aquesta es va mantenir ferma davant la creixent resistència patronal i va aconseguir millores pels treballadors.

Per il·lustrar millor l'afer de Sabadell, he cregut convenient reproduir sencer l'article que Joan Peiró ("El imperio de la pistola. Los únicos responsables de los hechos", publicat a *Cultura Libertaria* el 3-11-32) va dedicar-li, i que es pot trobar a l'annex. La personalitat de Peiró i la valentia periodística de l'article bé es mereix l'íntegra publicació.

³ Veure el llibre de Vega, 1980

La SOLI en mans del sector maximalista.

Guerra contra els trentistes i distensió.

La crisi provocada per l'expulsió de la Federació Local de Sabadell va mostrar que la reconciliació entre trentistes i faistes era impossible. Després de Sabadell, Pestaña va ser expulsat del Sindicat Metal·lúrgic i Juan López del de la Construcció, mentre altres militants trentistes rebien el mateix tracte.

No obstant, aquestes van ser el principi de la reorganització trentista i de l'ofensiva contra els òrgans confederals, plenament controlats per la FAI. La SOLI hi va jugar un paper primordial ja que la recent creada Federació Sindicalista Llibertària, que agrupava bon nombre de sindicats trentistes, va assegurar que per evitar la generalització de l'escisió de Sabadell calia que dimitís el Comitè Regional i el director de SOLI, aleshores Liberto Callejas. (*Sindicalismo*, 14-2-1933)

La dimissió del director de SOLI -i del Comitè Regional que controlava directament la redacció del diari- era, pels trentistes, la lògica resposta l'actitud tendenciosa que va portar a terme durant els incidents de Sabadell.

El Comitè Regional va intentar evitar l'escissió i va convocar el Congrés de 5 de març de 1933, però aquest encara va empitjorar més les coses, ja que per acceptar la reintegració dels sindicats de Sabadell es va demanar, a instàncies de Frederica Montseny, que cada sindicat hauria de ratificar o modificar les juntes respectives, el que va ser considerat inacceptable per la Federació Local de Sabadell.

SOLI, a instàncies del Comitè Regional, havia portat a terme una gran campanya per aconseguir la reintegració dels sindicats de Sabadell. Les planes de SOLI es van omplir de proclames a la concòrdia i a la tolerància¹, que va ser valorada de forma negativa pels trentistes:

"No basta para que la concordia exista -escribía Josep Robusté desde Reus- declararse partidario de la misma con titulares a toda página. Ella no es posible sin un estado de ánimo adecuado que valore esas declaraciones y muy particularmente si no hay punto de común convergencia en las opiniones de quienes la necesidad de dicha concordia proclaman. Por eso suenan a hueco las palabras de 'Solidaridad Obrera' cuando da por obtenida una unión que no

¹ Per exemple. *Impresión del pleno. Hay que ser libertarios*. 12-3-1933.

existe por cuanto el dictamen de la ponencia que entendió en la cuestión de los Sindicatos de Sabadell, (...), se convierte en un mandato carente de toda fuerza moral (...).

Después del último Pleno, todo amañó y cálculo, si algo ha cambiado en el ambiente confederal, ha sido en el sentido de agravarse la situación interna de la organización (...)² (Después del pleno EL CAMINO A SEGUIR, 24-3-1933:p2).

La Federació Local de Sabadell es va separar definitivament de la CNT, i els altres sindicats trentistes -a partir de maig de 1933- amb el ple suport de Manresa van seguir-los (Vega, 1980: 209), malgrat les reticències de Peiró, que semblava ser l'únic en voler mantenir la unitat confederal. La separació dels trentistes de la CNT va suposar la configuració dels Sindicats d'Oposició, que no significava una separació total sinó una reorganització per tal de poder conquerir altra vegada -quan els dirigents actuals s'haguessin desprestigiats- l'organització confederal.

Va ser l'inici d'una vertadera guerra oberta entre els dos sindicats. Una lluita que va passar de la tribuna periodística al carrer i d'aquesta altra vegada a la tribuna. SOLI va jugar el mateix paper de 1932 durant la crisi de Sabadell. I desde les seves columnes es va insultar els trentistes, i se'ls va calificar de pistolers. Acusació que desde *Sindicalismo*, l'òrgan periodístic dels Sindicats d'Oposició catalans, va ser negada constantment.

Els trentistes van acusar a la FAI de ser la responsable de la violència. (*Sindicalismo*, **Los grupos de la FAI sustituyen a las milicias fascistas**, 4-4-1933:p1):

"Nuestro mítin del domingo se suspende por la acción perturbadora de la FAI. La Federación Sindicalista Libertaria, serenamente, evitó el domingo un día de luto a Barcelona; pero, desde hoy en adelante, declara que impondrá su derecho a pensar y a actuar contra el fascismo blanco y contra el fascismo rojinegro, los dos igualmente despreciables".

El míting de la Bohèmia, que va ser interromput pels faistes, va provocar un enfrontament entre els serveis de seguretat de l'acte, a càrrec de les Juventudes Sindicalistas Libertarias i els faistes. El que va ser aprofitat per la premsa de la CNT i de la FAI per acusar de "violents" als trentistes.

Un dels afectats va ser el sindicalista Joaquín Cortés, que es queixava desde *Sindicalismo*, (**Una infamia más**, 30-6-1933:p3) de les informacions que sobre ells es

² Pere Massoni, l'administrador de SOLI, havia informat al ple que de 149.000 afiliats només cotitzaven la meitat. (1933:164-166)

donen a *Tierra y Libertad y Solidaridad Obrera*. Cortés, delegat del Sindicat Únic del Textil en el Comité Nacional va ser expulsat del seu càrrec acusat d'haver maltractat un nen³. Acusació que juntament a les que els faistes havien llançat contra altres sindicalistes, entre ells Pestaña o Fornells, segons Alejandro Schapiro⁴, representant de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) i gens sospitós de concommitàncies amb els trentistes, eren "calúmnies injutificables".

Cortés assegura, contra el que deia SOLI, que ell no havia pegat a ningú en el míting de la Bohèmia ja que "la defensa del acto estaba a cargo de las juventudes sindicalistas". A més també nega que fos empresonat i que fos alliberat a instàncies de Sebastià Clara⁵, Cortés assegurava que havia fet arribar una nota de rectificació a SOLI, però que no havia estat publicada. Una rectificació que era d'inserció obligatòria, ja que venia recollida en la Llei d'Impremta de 1883⁶.

³"Acta de la Asamblea general del Sindicato de Industria de los obreros del Arte Fabril y Textil de Barcelona", 3 de marzo de 1933 (AHNS, carpeta 501 de Barcelona): a Casanova, 1997:95 n33.

⁴ S'ha de dir, però, que Schapiro -tot i conèixer la situació de la CNT i d'Espanya, no podia conèixer exactament tots els fets que havien provocat la lluita interna a l'organisme confederal. D'altra banda, Schapiro va acabar l'informe el 15 d'abril de 1933, però no sembla haver conegut massa bé l'ambient que es vivia a l'organització. Precisament, va ser a partir d'aquestes dates quan l'enfrontament entre els dos sectors -arran de l'escissió dels trentistes- va resultar més dura. Schapiro, potser influït per la lectura excessivament optimista de SOLI, va creure que el Congrés Regional de març de 1933 havia solucionat el conflicte quan encara el va agravar més.

⁵ Ex director i redactor de SOLI. Arran de la crisi interna del 1931, va abandonar la CNT i va passar a donar suport a ERC. Va arribar a ser cap d'estadística del departament de Treball. Durant la guerra va tornar a apropar-se a la CNT.

⁶ Art. 14. Todo periódico estará obligado a insertar las aclaraciones o rectificaciones que le sean dirigidas por cualquier Autoridad, Corporación o particular que se creyesen ofendidos por alguna publicación hecha en el mismo, o a quienes se hubieran atribuido hechos falsos o desfigurados.

El escrito de aclaración se insertará en el primer número que se publique cuando proceda de una Autoridad, y en uno de los tres números siguientes a su entrega si procede de un particular o una Corporación, en plana y columna iguales y con el mismo tipo de letra a los en que se publicó el artículo o suelto que lo motive, pagando el exceso el comunicante al precio ordinario que tenga establecido el periódico.

El comunicado deberá en todo caso circunscribirse al objeto de la aclaración o rectificación.

Art. 16. Si el comunicado no se insertase en el plazo que fija en el artículo 14, podrá la Autoridad o particular interesado demandar juicio verbal, con arreglo a las disposiciones de la Ley de Enjuiciamiento civil, al representante del periódico.

El juicio versará exclusivamente sobre la obligación de insertar el comunicado. Si la sentencia fuese condenatoria, se impondrán siempre las costas al demandado, y se mandará insertar por cabeza del escrito en uno de los tres primeros números que se publiquen después de la notificación: en este caso, y si el comunicado procediese de la Autoridad, se impondrá además al representante del periódico una multa de 300 pesetas.

Naturalment, la SOLI maximalista no complia aquesta llei. Però tampoc els trentistes van reclamar als jutjats els drets que la llei els conferia, ja que hagués estat una "actitud poc anarquista". De fet, es limitaven a protestar a través del seu òrgan de premsa, *Sindicalismo*. El mateix feien, d'altra banda, els faistes quan es veien atacats pels periòdics trentistes, ja que hagués estat intolerable que un "anarquista pur" s'hagués adreçat als jutjats per fer complir la Llei d'Imprenta. La solució era contestar a través de SOLI, de *Tierra y Libertad*, o de CNT. Tot plegat, va baixar la qualitat d'aquests periòdics. Alejandro Schapiro ho va senyalar en el seu famós "Informe" de 1933, referint-se a la situació de SOLI i CNT:

"Aquests dos òrgans haguessin pogut tenir una profunda influència sobre l'opinió pública en general i sobre la classe obrera en particular. Desgraciadament, el malestar intern que desgarrava a la CNT, les lluites intestines, les friccions personals, van repercutir necessàriament sobre el to i la qualitat dels dos diaris. Es donava massa espai pels atacs personals, per la cosa menuda i massa poc pels problemes seriosos" (1978: 491).

Quelcom semblant, es podria dir sobre *Sindicalismo*, sobre el qual Schapiro va escriure:

"La crítica predomina en tot moment, més aspre i més personal a Barcelona on *Sindicalismo* es troba dirigit per un grup de camarades expulsats dels seus sindicats per calúmnies injustificables, més objectiva i menys personal a València" (1978:90).

Durant el 1933, l'actitud ferma dels trentistes davant el que ells anomenaven agressions faistes, no va parar de provocar les respostes de SOLI, que es limitava a defensar-se de les acusacions que continuament li llançava el setmanari trentista. SOLI també atacava l'acció sindical dels sindicats d'Oposició, que van arribar a tenir 42.000 afiliats a Catalunya (Vega, 1980:224).

Un dels moments més àlgids en la lluita entre la CNT i els sindicats d'Oposició va tenir lloc durant la vaga que es va iniciar dins la mateixa SOLI, a conseqüència de l'acomiadament de dos treballadors dels tallers, per motius ideològics. Conflicte del que ja he parlat en capítol dedicat a l'estructura interna del diari de Confederació Regional del Treball de Catalunya.

L'historiador anarquista Josep Peirats va relatar com va afectar aquesta mena de guerra civil a SOLI:

“Desde que estalló la crisis de 1931 hasta el congreso de 1936 “Solidaridad Obrera” cerró herméticamente sus páginas a todo cuanto no fueran loas al comunismo libertario y panegíricos a la acción violenta revolucionaria. Si se exceptúan los trabajos del Dr. Isaac Puente, Eusebio C. Carbó, Higinio Noja Ruiz y algún otro, quienes de acuerdo con su época escribieron análisis enjundiosos sobre la materia, todo lo demás fue fuera palabrería. Supongo que en la otra parte de la barricada ocurriría lo mismo. Y entre ambos, tiros y bombas de mano.”(Bicicleta, nº 25, 1980:49)

No obstant, la posició trentista sempre va ser més tolerant que no la faista. Fins i tot van donar el dret de rèplica a Valeriano Orobón Fernández⁷, que era molt crític amb els trentistes. Tanmateix, Orobón -que hagués estat un bon director de SOLI degut a la seva preparació intel·lectual- era respectat pels trentistes, ja que el consideraven un adversari lleial, que feia les seves crítiques des d'un pla ideològic, sense caure en la calúmnia i la difamació.

D'altra banda, des dels òrgans trentistes també es deixaven defensar postures no compartides per tots els sectors que formaven part dels sindicats d'Oposició. Per exemple, el 23 de juny de 1933 es va publicar un article de Pestaña, (*Sindicalismo “Mentalidades diferentes”*), on assegurava que les dues tendències de la CNT tenien el mateix origen i que l'únic que les separava era la forma d'interpretar el camí a través del qual s'havien de realitzar les idees. Pestaña reconeixia que una de les dues tendències podia estar equivocada i que s'havia d'abandonar l'insult i la calúmnia. En canvi, desde SOLI l'atac contra els trentistes era continu.

La posició de Pestaña, però, segurament no l'haguessin subscrit els sindicats de Sabadell o els de Manresa, que es mostraven totalment antifaistes. De fet, l'acció de la FAI va provocar l'efecte contrari al que volia produir: va contribuir a accelerar el 'reformisme' que tan volien combatre. Perquè, per exemple, en el cas de Sabadell es va passar d'un antifaisme visceral a la negació de l'anarquisme com instrument per canviar la societat. El mateix pas que havia fet Pestaña el desembre de 1932.

⁷ Cultura Libertaria (22-7-1932:p4). Resposta de Orobón Fernández a Pestaña (Pàg 4).

En el cas de Sabadell, aquests havien de suportar la contínua manipulació de la premsa cenetista, tal com reflexava *Sindicalismo* el 8-9-1933 (**Como sirve a la verdad de Solidaridad Obrera**, p4). El setmanari comparava dos textos, un de la SOLI i l'altre de *L'Opinió*. El primer, del 30 d'agost de 1933 (**"Una reunión"**) assegurava que en el conflicte entre la Federació Local i la patronal d'acceptar la intervenció dels Jurats Mixts. En canvi, el segon (31-8-1933) deia tot el contrari:

"La assamblea ha acordat continuar el conflicte en l'actitud adoptada, o sigui; treballar una hora menys i establir noves negociacions amb la classe patronal, sense la intervenció del les autoritats ni dels representants d'aquestes".

D'altra banda, desde SOLI s'acusava els trentistes de pistolers (31 d'agost de 1933, **El pistoleroismo en auge**, p3). I aquests replicaven que els pistolers eren els fasistes, que atacaven els obrers afiliats als sindicats d'Oposició. (*Sindicalismo*, **Las informaciones policíacas coinciden con la ofensiva faiera**, 8-9-1933:p4).

Una lluita que va anar disminuint a mesura que l'estratègia faista fracassava -la insurrecció fallida de desembre de 1933. Un fracàs que va evidenciar que les postures faistes eren contrapoduents per a la CNT i que sortissin veus com la de Valeriano Orobón Fernández que proposessin noves estratègies: en concret, la creació d'una Aliança Obrera amb la UGT. Naturalment, aquesta proposta -mesos més tard aplicada amb relatiu èxit per la CNT asturiana- va ser calificada de "reformista" pels sectors més "puristes".

No obstant, aquesta corrent reformadora va incidir sobre la SOLI, que el 1934 s'atrevia a publicar -en plena portada!- un article on es criticava obertament la ceguera mental d'alguns anarquistes:

"(...) se comenta el porqué del abandono de muchos compañeros que ayer eran activos defensores del Sindicato y hoy pasean su indiferencia por las calles.

Cuando un camarada (...) defiende una iniciativa (...), no faltan entre nosotros quines de una manera poco respetuosa, hablan de disparatando frases de un repertorio gastado (pero que está de moda), tal como eres bombero, reformista y hasta muchas veces fascista. (...) Los defensores de la Acracia combatieron siempre y con valentía las ideas enemigas, pero con nobleza y respeto para aquellos que equivocadamente las defendían (...) Es preciso que reconozcamos que

todos somos útiles para la revolución". (SOLI, *Nuestro deber de confederados*, 18-9-1934:p1).⁸

Posteriorment, amb l'actuació heroïca de la CNT asturiana -partidària dels trentistes però contrària a separar-se de l'organització confederal- en els fets d'octubre de 1934, lluitant al costat de la UGT i del PCE, va permetre inclús una certa distensió entre trentistes i faistes, que va arribar fins i tot a Sabadell, una de les localitats on les lluites internes havien estat més violentes:

"Es hora de olvidar viejas rencillas entre hombres que sustentan ideas emancipadoras y darse un abrazo fraternal para lanzarse a las conquistas y mejoras perdidas, desde cierto tiempo a esta parte" (SOLI, *Sabadell*, 16-11-35:p6)

⁸ Segurament l'article responia al rebombori que havia creat la proposta de Valeriano Orobón Fernández -publicada a *La Tierra* el febrer de 1934- de crear una Aliança Obrera amb la UGT, que va ser qualificada de "reformista" pels sectors més "puristes" de la CNT-FAI.

La repressió ordinària contra SOLIDARIDAD OBRERA

Denúncies i segrestos¹

Els problemes de *Solidaridad Obrera* amb les autoritats van ser freqüents des de la seva fundació el 1907. Primer durant la Monarquia, en què les denúncies contra el diari eren habituals quan no estaven suspeses les garanties constitucionals i desapareixia la prèvia censura. Després, quan Primo de Rivera va arribar al poder el 1923, que va significar la suspensió indefinida de les garanties constitucionals i la instauració permanent de la censura prèvia.

La CNT, a diferència dels socialistes, va decidir no col·laborar amb el nou règim i va ser declarada il·legal i, per tant, perseguida. De totes maneres, l'organització no va entrar a la clandestinitat fins el maig de 1924, quan va ser assassinat el botxí de Barcelona i multitud de cenetistes, i entre ells els que feien el diari, van ser detinguts. *Solidaridad Obrera* va ser suspesa indefinidament el 7 de maig de 1924.

La posició de rebuig de la *Soli* i d'altres poques publicacions contrasta amb la bona rebuda que la resta de la premsa va fer a la dictadura:

"El pronunciament va ser rebut amb eufòria. *La Vanguardia*, *La Veu*, *ABC*, *El Debate* i tota la premsa catòlica, fins *El Sol*, van apoiar l'esperada dictadura; inclús les publicacions socialistes i ugetistes; només *El Liberal* i *El Heraldo de Madrid*, amb les publicacions de la CNT i dels comunistes, es van oposar obertament a la situació". (Timoteo Álvarez, 1989:85 citant a G.Redondo, 1979,II:11-30 i Queipo de Llano, 1988, cap.1º).

L'agost de 1930, ja amb Primo de Rivera fora de joc, les autoritats permeten la sortida de la *Soli*. Aquesta, però, reapareix amb la ferma voluntat d'enfrontar-se amb el règim monàrquic. Per aquest motiu, va continuar tenint problemes amb les autoritats, que van seguir fent ús de la prèvia censura per silenciar la premsa massa crítica. Una censura que no va desaparèixer fins el 18 de setembre de 1930, fruit del restabliment de les garanties constitucionals². Però per poc temps. La convulsiva situació social i política va provocar

¹ Els segrestos també podien rebre el nom de recollides. Així, al llarg del text s'usaran indistintament els dos termes.

² Antonio del Valle (1981:102-103). I per il·lustrar-ho l'editorial de SOLI del 3-9-1930 ("**Horcas caudianas**":p1), on es demostra que la censura continuava existint, com explica el to indignat de Peiró:.

que les garanties constitucionals fossin suspeses diverses vegades i que la vida de *Solidaridad Obrera* tornés a penjar d'un fil. El diari va ser suspès el 2-11-1930, a conseqüència de la vaga general del mes de novembre, i no va sortir fins el 5-12-1930. Per tornar a ser suspès pocs dies més tard, el 12 de desembre de 1930 (fins el 8 de gener de 1931), arran de l'aixecament de Jaca³.

Referent a les dues etapes citades, la dictadura de Primo de Rivera i la 'dictablanda' de Berenguer, és il·lustrativa l'entrevista -realitzada pel col·laborador i més tard redactor de *Solidaridad Obrera* Benigno Bejarano- que Angel Pestaña va concedir a la revista d'esquerres *La Calle* (15-5-31 Pàg 38):

"Puede señalarse dos periodos de persecución a cual más incomprensibles: el que inició la Dictadura obligando a suspender la publicación de 'Solidaridad Obrera' y el de la post-dictadura, o sea el de los últimos tiempos del Gobierno del General Berenguer".

Segons Pestaña, no obstant, la persecució més injusta contra el diari s'havia donat durant la "dictablanda" de Berenguer:

"La más injusta, suponiendo que alguna lo hubiera sido en justicia, es la interrupción judicial de un mes que le fué impuesta últimamente a causa del Código de Galo Ponte⁴".

Finalment, el 22 de març de 1931 es van tornar a restablir les garanties constitucionals. Fins aleshores, com es pot comprovar en la col·lecció de *Solidaridad Obrera* de principis de 1931, havia funcionat de forma continuada la censura prèvia. Com venia sent habitual en el règim monàrquic, la tornada de les garanties constitucionals va significar la reaparició del sistema de denúncies i recollides dels periòdics. La circular del Ministeri Fiscal de la Monarquia del 15 de setembre de 1930 mostra clarament la recuperació de l'antic sistema, arraconat per la dictadura de Primo de Rivera. En aquesta, el Fiscal

La censura nos acogota de un modo extraordinario, brutal. Por lo que ella representa como instrumento negativo de la expresión del pensamiento, es ya en principio algo repulsivo que choqua violentamente contra la conciencia y la sensibilidad de los hombres libres; pero cuando, como ahora, se ejerce la censura del pensamiento de forma sistemática, con refinamiento, con afán de destruir todas las afirmaciones que se aproximan a la verdad de las cosas y a la justicia que anhela con exaltado fervor el pueblo, este sistema de mutilación del pensamiento ajeno, es intolerable, hace saltar de rabia, es algo de peores efectos que la mordedura de un reptil venenoso.

¿Por qué no decir ahora, que se tremola la bandera en que se inscriben a diario los lemas: "Normalidad constitucional" y "Pacificación de los espíritus". la censura de las galeras se ejerce con mayor saña, si cabe, que en los "mejores" tiempos de la Dictadura irresponsabilista?

³ Les garanties constitucionals restablertes el 18 de setembre de 1930 van ser suspeses el 12 de desembre del mateix any.

⁴ Galo Ponte era ministre de Gràcia i Justícia quan es va crear el codi penal de 1928.

General, Santiago del Valle, donava instruccions als fiscals en cap de les audiències provincials “acerca de la actuación del Ministerio Fiscal al ser levantada la previa censura, para la persecución de los delitos cometidos por medio de la imprenta”. La circular instava al “cumplimiento de sus deberes”, ja que “anunciado por el Gobierno de S.M. [Su Majestad] el propósito de restablecer la libre expresión del pensamiento, estima oportuno recordar a todos ellos que el régimen de previa censura hizo casi innecesario su cumplimiento”. (**Memoria del Fiscal General del Gobierno de S.M.**; 1930:45).

Una segona circular, del 9 de febrer de 1931 [les garanties van reaparèixer del 8 de febrer al 17 de febrer amb motiu de la celebració de les eleccions generals, que finalment es van suspendre], firmada per Manuel Moreno y Fernández de Rodas, explica com es portava a terme el sistema de repressió de denúncies i recollides:

“Debe V.S. [referint-se al fiscal en cap de les audiències provincials], ponerse inmediatamente de acuerdo con la autoridad gubernativa, a fin de que llegue a su poder lo más rápidamente posible uno de los ejemplares que deben presentarse al Gobierno Civil en el acto de publicación de los periódicos, hojas sueltas o carteles, y en el caso de que en ellos se perpetrara un delito, ejercitar de modo inmediato la acción penal correspondiente, pidiendo la recogida de los ejemplares de la publicación y demás diligencias consiguientes”. (**Memoria del Fiscal General del Gobierno de S.M.**; 1930:7).

Així, l'aparició de la llibertat de premsa el 13 de setembre de 1930 va provocar que els fiscals denunciessin constantment les publicacions antimonàrquiques. “Como estaba previsto, la lluvia de denuncias contra la Prensa es incesante”, publicava l'editorial de *Solidaridad Obrera* el 8 d'octubre de 1930, període de vigència de les garanties constitucionals i de llibertat de premsa. Transcorregut el període de prèvia censura de finals de 1930 i principis de 1931, la convocatòria de les eleccions municipals per al 12 d'abril -amb el restabliment de les garanties- va suposar altra vegada un allau de denúncies contra les publicacions antimonàrquiques. El que demostra, segons alguns autors, el fracàs absolut del model informatiu del règim que havia nascut amb la Restauració:

“Un rosari de denúncies i recollides de periòdics a partir del 22 de març mostraven que ni a les seves acaballes la Monarquia era capaç de complir amb els principis liberals que inspiraven el seu text constitucional”. (Del Valle, 1981:108)

Amb l'arribada de la República, que *Solidaridad Obrera* va rebre amb escepticisme, la situació repressiva que patia la premsa prorepublicana o antimonàrquica, com era el cas del diari cenetista, va desaparèixer. Però aquesta situació durarà poc ja que ben aviat *Soli*, a mesura que les relacions entre la CNT i el govern provisional vagin empitjorant, tornarà a ser denunciada i recollida.

El 14 d'abril de 1931, però, res feia pressagiar la posterior repressió, ja que el govern provisional publicava dos decrets que semblaven potenciar la llibertat d'expressió. El primer era tot una declaració de principis democràtics: "no sólo en el acatamiento de la libertad personal y cuanto ha constituido en nuestro régimen constitucional el estatuto de los derechos ciudadanos, sino que aspira a ensancharlos, adoptando garantías de amparo para aquellos derechos...". I en el segon es concedia l'amnistia per a delictes polítics, socials i d'impresament (Alcubilla, 1931:262 / Cendán Pazos, 1974:161), el que significava la sortida de la presó de moltes persones vinculades a la CNT.

Per altra banda, el govern provisional va derogar el Codi Penal de 1928 -anomenat 'codi de Galoponte' perquè aquest era el ministre de Justícia que es va promulgar-, creat durant la dictadura de Primo de Rivera i que Alfons XIII havia mantingut vigent durant el període 1930-1931. La República va tornar a posar en vigor el Codi Penal de 1870 -realitzat durant la Monarquia democràtica de 1868-73, nascuda de la Revolució de 1868 i que va significar l'exili de la dinastia borbònica-, menys rigorós que el de 1928 a l'hora de sancionar els delictes de premsa. I també va derogar la famosa Llei de Jurisdiccions de 1906, encara que va permetre que durant dos anys els delictes de premsa continuessin sent jutjats per tribunals militars.

Solidaridad Obrera va rebre amb alegria -i també amb certa ingenuïtat- l'arribada de les noves llibertats:

"Porque los libertarios españoles veníamos clamando en todos los tonos nuestro sentir y pensar, se nos agobió con leyes de Imprenta, de Jurisdicciones y Código Galoponte. Era la monarquía, parapateada en la reacción, que nos mataba a procesos.

Vencida esa vetustez ultraconservadora, las leyes de represión al pensamiento -leyes de Talión intelectual a sabiendas-, han sido demolidas por el impulso justiciero de los ciudadanos revolucionarios (...).

La "Revolución" ha conquistado la libertad de Imprenta. (...) Ahora entramos en la Democracia periodística, literaria, intelectual, etc. Al ciudadano fiscal de la República, los

periodistas le podremos -vamos- llamar de tú". (*Solidaridad Obrera*, **La libertad de Imprenta**, 23-4-1931).

Si per un cantó semblava que el govern concediria una àmplia llibertat d'expressió a la premsa obrera també semblava que no toleraria les provocacions de la premsa monàrquica i dels grups que li donaven suport. El dia 10 de maig de 1931, es va disparar des de l'edifici d'ABC de Madrid contra una manifestació popular, el que va provocar una onada de violència anticlerical i antimonàrquica (incendi de diversos edificis religiosos i assalt al diari, que va ser impedit a trets per les forces d'ordre públic). Com a conseqüència, ABC va ser suspès (fins el 3 de juny) juntament amb altres diaris dretans i el seu director Juan Ignacio Luca de Tena va ser detingut i processat. Tot plegat semblava respondre al que demanaven amplis sectors populars i la majoria dels diaris més esquerrans⁵: mà dura amb la dreta monàrquica, que era identificada amb les classes socials que desde feia segles venien "oprimint el poble espanyol".

Per part de la CNT es creia que el nou règim mantindria una àmplia llibertat de premsa, que era considerada cabdal per a l'organització confederal. Fins el punt de ser inclosa en la ponència "Frente⁶ a las Cortes Constituyentes", el text sorgit del primer congrés nacional (juny de 1931) que el sindicat celebrava després de vuit anys de falta de llibertats, i en què es definia la posició de la CNT cap el nou govern:

"Se dice que la prensa es el vehículo de las ideas. Es verdad. La prensa es la base fundamental del progreso. Progreso y revolución son sinónimos. De ahí la intangibilidad de la libertad de prensa. Hasta ahora, en España, la prensa ha sufrido los mayores escamios. Vituperada por

⁵ Per al redactor en cap de *La Tierra*, Eduardo de Guzmán, no n'hi havia prou amb suspendre temporalment a ABC. Per a Guzmán, la República -criteri compartit per Joan Peiró i per militars esquerrans com Antonio Jiménez y Jiménez-, patia un excès de legalisme envers la dreta:

"Si Nietzsche sostiene que la 'moral es la Circe que embruja a los filósofos', la Circe que embruja a los republicanos de 1931 se llama juridicidad. No prohíben ningún partido, ni suprimen periódico alguno y rechazan airados la más remota tentación de recurrir a detenciones y deportaciones en masa de sus adversarios ideológicos. A día siguiente de la proclamación de la República aparecen todos los diarios monárquicos, conservadores y reaccionarios - 'ABC', 'El Debate', 'El Siglo Futuro', 'La Epoca', 'Informaciones', 'La Nación' y 'El Imparcial', entre otros- sin tener que pasar antes de su publicación censura oficial u oficiosa de ninguna clase. Cuarenta y ocho horas más tarde, ABC dedica íntegra su portada a reproducir, impreso en gruesos caracteres, el documento suscrito por Alfonso XIII antes de abandonar España. Y no más tarde del 17 de abril se niega toda autoridad y legitimidad a los gobernantes republicanos

(...) Consecuencia directa de esta generosa complacencia son los ataques virulentos contra el régimen recién nacido, tanto en las columnas de los periódicos como en las tribunas de los círculos monárquicos y en los pulpitos de las iglesias". (1982:318-319)

⁶ Es va modificar el "ante" proposat pels sectors possibilistes pel "frente" del sectors més maximalistes.

todos y por todos escamecida, merece de todos nosotros una reivindicación inmediata, y para ello, el pueblo y con él la C.N.T., tiene que saber exigir en este bosquejo de reivindicaciones inmediatas que pase lo que pase, y por anormal que la situación del país sea, será intangible la libertad de prensa.”

No obstant, aviat es demostraria -a partir del mes de juny⁷, i sobretot després de la declaració el 6 de juliol de la vaga de la Telefónica- que les mesures emprades contra la premsa de dreta també serien aplicades, fins i tot amb més contundència en ocasions, contra la premsa obrera no governamental, com era el cas de *Solidaridad Obrera*. Diari, no cal oblidar-ho, que havia lluitat contra la Monarquia -a diferència dels de signe dretà-, inclús amb més impetu que molts òrgans periodístics que ara mostraven el seu suport incondicional al govern republicà. Els que escriuen a *Soli* eren conscients d'això i no es cansaven de repetir que la CNT, tot i ser contrària a qualsevol forma d'organització política, defensaria la República contra qualsevol atac de la “reacció”⁸.

Però de res van servir els comunicats de bones intencions de la publicació anarcosindicalista. A partir de juny-juliol del 1931, *Solidaridad Obrera* rebrà cada vegada rep més denúncies⁹, arribant fins i tot a ser suspesa tres dies, a conseqüència de la vaga general de Barcelona del 3 de setembre. D'altra banda, el diari es queixava de tenir problemes a Andalusia, a Portugalete (Euskadi), a Saragossa, al protectorat espanyol del Marroc i a algunes poblacions petites de la península, on les autoritats segrestaven el diari i prohibien la seva venda¹⁰.

⁷ SOLI. **Supresión de la palabra**. 14-1-1932:p8:

“Hace ocho meses que venimos clamando en desierto contra los atropellos policiales extralegales de que es objeto el periodismo de ideales”.

⁸Una postura que, malgrat l'enfrontament amb els governs republicans, no abandonaria. Després del fet d'Arnedo, amb els amenaces del cap de la Guàrdia Civil -Sanjurjo- la CNT adopta una decisió ferma: *“Declara públicamente que en el mismo momento en que se declarase nuevamente una dictadura en nuestro país DECLARARÍA LA HUELGA GENERAL REVOLUCIONARIA con todas las consecuencias que de ella puedan derivarse.* (SOLI. **Fijando una posición**, 14-1-1932:p1).

I el mateix va fer quan es va rebelar Sanjurjo l'agost de 1932 o quan es va produir el cop d'estat del general Franco.

⁹Per exemple, el dia 29 de setembre de 1931:p7, SOLI indicava que havia estat denunciada per “un artículo injurioso, según el fiscal, para las autoridades”.

¹⁰ SOLI. **¿Por es secuestrada ‘Solidaridad Obrera’ / La represión y el grito**, 6-11-1931:p1; SOLI. **Siguen los atropellos**, 5-8-1932:p2. i SOLI. **La asamblea del Sindicato Mercantil fué demostración de seriedad y buen criterio**, 5-1-1932:p2.

L'estiu del 1931 va significar el distanciament gairebé definitiu entre la CNT i el govern republicà, el que va provocar una clara reacció de les noves autoritats. El Fiscal General, José Franchy, signava l'agost de 1931 dues circulars adreçades als seus subordinats on s'apel·lava directament a agilitar les accions repressives:

"Mas no faltan, desgraciadamente, elementos que, con manifiesta extralimitación de la libertad a todos reconocida, para la propaganda de ideas, pretenden imponerse con ímpetu ciego de un extremismo fanático, cometiendo reprobables y delictivos excesos de palabra y de acción, perturbando la paz pública (...); siendo, por tanto, evidente el deber del Ministerio Fiscal de proceder con mayor diligencia y eficacia en tales casos". (Circular d'11-8-1931, "**Memoria elevada al Gobierno de la República**", 1932:69-71).

"Estando reiteradamente ordenado por esta Fiscalía que por las Audiencias respectivas se examine escrupulosa y diariamente la Prensa local (...) y de que tal servicio se lleve a cabo con el mayor celo y diligencia, con el fin de evitar la impunidad en la comisión de dichas transgresiones legales" (Circular de 28-8-1931, "**Memoria elevada al Gobierno de la República**", 1932:69-72).

Circulars que s'emmarquen en el context d'una forta pugna mediàtica entre la CNT i els partits republicans i socialistes. Durant l'agost de 1931, la premsa afi al govern va acusar la CNT de voler destruir la República. La resposta dels sectors possibilistes -que desitjaven un pacte de no agressió amb el nou règim a canvi de no sofrir cap mena de persecució- i que encara controlaven l'organització i el seu òrgan d'expressió, *Solidaridad Obrera*, va ser ambigua:

"El hecho de combatir a un Gobierno al que creemos equivocado en sus procedimientos no quiere decir que seamos enemigos de la República, como lo fuimos de la Monarquía. Seguramente que todos los guardianes del régimen se esconderían si se produjera un movimiento monárquico. Pero los que estaríamos en la calle, frente a este movimiento, seríamos nosotros -quizá solos- 'los enemigos de la República'". (*Solidaridad Obrera*, 25-8-1931:p1).

Ambigüitat que s'ha d'entendre fruit de la delicada situació que es vivia entre els dirigents de la CNT durant els primers mesos del nou règim, sotmesos a la creixent pressió dels sectors maximalistes, al pes de la tradició apolítica de l'organització confederal i al clar anticenetisme d'alguns sectors del govern central. Desde la seva creació, la CNT sempre havia estat una força de xoc l'Estat, posició que li havia permès lluitar contra el règim monàrquic. Però en el moment que aquest va desaparèixer, les

contradiccions de l'apoliticisme cenetista es van fer més evidents. Què havia de fer amb el nou règim: Acceptar-lo? Donar-li suport? Destruir-lo? Els diferents sectors que confluen en el sindicat no es van posar d'acord i l'anticenetisme d'alguns ministres del govern republicà-socialista (Maura, Largo Caballero, Azaña, etc...) va acabar per distanciar les posicions. Així, es pot dir que l'aparició de la República va provocar la més greu crisi interna de la CNT en tota la seva història.

Durant tot el 1931, el nombre de denúncies contra *Soli* es va mantenir, a la vegada que continuava el distanciament entre el govern republicà i la CNT, cada vegada més dominada pels maximalistes, que des de l'octubre ja controlaven la direcció del diari. A causa del nombre de denúncies, la redacció de *Solidaridad Obrera* va haver de prendre algunes precaucions respecte a la publicació de cartes de persones desconegudes:

"Bilbao. -Berlangua.- Cárcel .- Imposible publicar cartas de quien es para nosotros desconocido. Ya tenemos procesos por cuestiones parecidas y repetidos incidentes desagradables por no haber respondido los interesados. Saludos cordiales. (SOLI, Redacción, 5-1-32.p3)

Malgrat les denúncies, *Soli* seguia sortint cada dia. El diari era denunciat i la policia segrestava les edicions en els punts de venda però encara aconseguia arribar a les mans dels lectors. Repressió que era aprofitada per acusar a la República de reprimir igual que la Monarquia, el que no feia més que donar la raó als sectors més maximalistes:

"'Mundo Obrero', multado y suspendido [se li va aplicar la Llei de Defensa de la República: 15 dies de suspensió i 1.000 pessetes de multa]; 'La Tierra' y 'Solidaridad Obrera', denunciados y recogidos diariamente, demuestran hasta la evidencia que estamos en el mismo sitio que hace un año [subratllat meu]. Quizá lo estemos en todos los conceptos, incluso para hacer con la tiranía de hoy lo que se hizo con el despotismo de entonces. (9-1-1932.p1)

Però, arran dels fets d'Arnedo de gener de 1932, -i coincidint amb la radicalització de la postura de la CNT com a conseqüència de l'actuació sagnant de la Guàrdia Civil-, el mètode habitual de suspensions va canviar de forma radical i van començar els segrestaments de les edicions de la SOLI abans que aquesta pogués ser distribuïda (*Solidaridad Obrera*, *El eclipse de ayer*, 10-1-1932:p8), un fet del tot inusual:

"SOLIDARIDAD OBRERA no pudo salir ayer a la calle porque lo impidió la Policía a primera hora. Lo impidió sin aportar siquiera el menor justificante documental, sin que la intervención de la autoridad se revistiera, por lo menos, de sus propios ropajes legalistas".

Naturalment, les autoritats no ho veien de la mateixa manera, com relatava el mateix diari:

(...) Al mediodía de ayer nuestros compañeros Alaiz i Massoni visitaron al gobernador, y éste les manifestó que lo hecho contra el diario era legal¹¹.

Segurament les autoritats, espantades per la resposta de la premsa anarcosindicalista i comunista davant els fets de Castellblanco i sobretot d'Arnedo, van voler donar una lliçó de fermesa, com ho demostra el segrestament de l'edició de *Solidaridad Obrera*, que pel fet de produir-se dins un període de garanties constitucionals representava una mesura d'una gran duresa. El que no resulta massa lògic és que s'emprés la legislació ordinària per impedir la sortida del diari. Si es volia suspendre a *Solidaridad Obrera* ja es tenia un bon instrument per fer-ho: la Llei de Defensa de la República, que permetia suspendre una publicació governativament. Perquè no es va fer?, cal preguntar-se. Una de les possibles respostes és que en aquells moments potser no existien vertaders motius per a una suspensió. De totes maneres, i malgrat l'ús de la legislació ordinària, a partir del 9 de gener de 1932 va començar un dels pitjors períodes per al diari anarcosindicalista, que va veure com regularment la policia impedia la sortida dels seus exemplars al carrer.

A aquesta forma de repressió s'hi ha d'afegir la que es va portar a terme contra els membres de la redacció: primer, el 9 de gener de 1932, va ser detingut i empresonat el director de *Solidaridad Obrera*, Felipe Alaiz¹², i posteriorment el redactor Tomàs Cano Ruiz, deportat a l'Àfrica després del fet de l'Alt Llobregat.

L'enduriment del sistema de repressió contra la premsa tenia tota una cobertura legal. El 7 de gener de 1932, el nou Fiscal General, Gabriel Martínez de Aragón, enviava la següent circular als seus subordinats:

¹¹SOLI. *Detención de nuestro director*, 10-1-1931:p5. Alaiz era el director i Massoni l'administrador de *Solidaridad Obrera*. El fet que Alaiz, un anarquista pur, anés a visitar al governador civil, demostra que els faistes també havien d'anar a veure a les autoritats, el mateix que havia tingut de fer Peiró quan Anguera de Sojo va començar a amenaçar que suspendria SOLI durant el setembre de 1931. El que demostra és que faistes i trentistes havien d'actuar sovint de la mateixa manera i que l'acció directa no es veia enlloc. Un signe més de la debilitat de la CNT degut a les seves disputes internes i l'actitud dura de les autoritats barcelonines.

¹²Segons SOLI, els únics diaris que van demanar que se l'alliberés van ser *La Noche* i *El Diluvio*, el qual malgrat la seva defensa del règim republicà no havia perdut la seva valentia.

"(...) atiendan con el mayor esmero los términos, frecuentemente exagerados y violentos, en que se producen los elementos extremistas de izquierdas y derechas que, en reuniones y periódicos, exteriorizan sus fanáticos empeños, con formas de expresión comprendidas en textos concretos de la ley penal, sancionadora de tan intolerables abusos.

(...) urge evitar que, a título de obtener la satisfacción de aspiraciones más partidistas que nacionales, se hagan de Institutos, creados sólo para el bien común, críticas acerbas o alabanzas tendenciosas (...) Sirvanse, pues V.I., como consecuencia de lo expuesto, intensificar sus intervenciones ante los Tribunales huyendo de pasividades perniciosas; pero rindiendo siempre acatamiento a las Leyes". (*Memoria elevada al Gobierno de la República*, 1932, pàg 57-58).

La duresa de la circular no va passar per alt a la redacció de *Solidaridad Obrera*, que la va qualificar de "fascista" -*Circular fascista del fiscal de la República*, 9-1-1932:p1-; de la mateixa manera que dies més tard carregava contra una ordre de la Guàrdia Civil que instava a perseguir la premsa anarcosindicalista i comunista:

"En la última orden general de la Guardia civil, el director de este Instituto inserta la siguiente exhortación a sus subordinados: *'denunciad ante las autoridades correspondientes, porque ello no es sólo un derecho sino una ineludible obligación, cuantos ataques se nos dirijan, y muy especialmente aquellos con que la Prensa sectaria intenta socavar nuestro prestigio'*.

"Está prohibido terminantemente a toda institución armada dirigir peticiones o denuncias, colectivamente, a los Poderes Públicos (...) ¿Qué actitud ha adoptado el Gobierno frente a esa infracción de la ley fundamental cometida por quienes tienen el deber de defenderla?

El Gobierno de la República que trajo el pueblo no ha adoptado ninguna disposición contra los infractores; pero ha suspendido, recogido y denunciado los órganos de opinión que ejercitan legalmente un derecho reconocido a todos los españoles en el artículo 34 de ese código fundamental". (*¿Por quién estamos gobernados en España?*, 16-1-1932:p1).

Tot sembla indicar que es va unir la major duresa dels fiscals amb l'increment del nombre de denúncies presentades per part de la Guàrdia Civil. El que representava una doble repressió contra la premsa obrera, ja que la premsa 'extremista' de dretes no atacava la Benemérita sinó tot el contrari. La repressió de l'Institut armat es veu reflexada en el consell de guerra al director de *Soli*, Felipe Alaiz, que va ser condemnat a 4 anys de presó, acusat d'injúries a la Guàrdia Civil. I la de les institucions republicanes en les notes que escrivia el Fiscal General Martínez de Aragón durant el 1932:

“Y como lo que más supone, cuando algo criminoso se escribe y publica contra las instituciones republicanas, es que el impreso que lo contenga se recoja, evitando así su dañadora difusión, y esa recogida sólo podrá hacerse en virtud de mandamiento de Juez competente, (...) demanda el montaje de una organización de urgencia [subratllat meu]” (Memoria elevada al Gobierno de la República, 1932, capítol V).

Un sistema repressiu que no era contrari a la nova Constitució, com aclareix el mateix Gabriel Martínez de Aragón quan explica com s’havien de tractar el delictes de premsa:

“Jalones que señalan lo que en este trascendental problema se ha de hacer, son la tres afirmaciones contenidas en el art.34 de la ley constitucional de la República; porque reconocido en toda persona el derecho a emitir libremente sus ideas y opiniones, valiéndose de cualquier medio de difusión, sin sujetarse a la previa censura, ha de ser el sistema represivo el que a la Prensa se aplique”(Memoria elevada al Gobierno de la República, 1932, Capítol V).

Alaiz senyalava desde la presó (*Solidaridad Obrera*, **La conspiración contra ‘Solidaridad Obrera’**, 17-1-32:p1) que un dels culpables de l’ofensiva contra el diari era “la justicia monárquica enchufada en la República”, fent al·lusió als jutges i fiscals que havien perseguit la premsa durant el passat règim i que no havien estat substituïts per la República¹³. L’acusació del director de *Soli* podia ser certa, però s’ha de tenir en compte que si bé el nou règim no va canviar els funcionaris, aquests no feien sinó obeir les ordres que rebien dels seus superiors jeràrquics -d’idees republicanes-. Unes ordres, com s’ha pogut comprovar, clarament repressives.

No obstant, sembla ser que alguns fiscals s’extralimitaren en les seves funcions, com demostra una circular de 1933 de la Fiscalia General de la República, que ja no estava a càrrec de Martínez de Aragón sinó d’Antonio Marsá Bragado:

“Habiendo llegado a esta Fiscalia General varias quejas formuladas por diversos sectores de la Prensa nacional, acerca de la rigurosidad con que por algunos Fiscales interpretan las instrucciones generales, referentes a los casos en que procede formular querellas contra los autores o responsables de artículos o editoriales en que se viertan conceptos delictivos, me veo precisado a encarecer a V.I. que, cuando dichos artículos se limiten a una critica razonada más o menos severa acerca de la actuación del Gobierno o de alguno de sus Ministros, o de propagandas electorales en los que no se viertan conceptos francamente delictivos, deberá V.I

¹³Com demostra Tuñón de Lara. la República no va canviar els funcionaris monàrquics. només va substituir els alts càrrecs. (1983: 119-145).

abstenerse de denunciar a sus autores y disponer la recogida de los periódicos en que se publiquen, ni la destrucción de sus moldes, en evitación de los prejuicios que ello lleva consigo". (Memoria elevada al Gobierno de la República, 1933.p55).

La repressió de la República contra *Solidaridad Obrera* va distanciar encara més la CNT del nou règim. El dimecres 13 de gener, *Soli* es posicionava clarament contra l'actuació de les autoritats, que havien impedit la sortida del diari durant dos dies, el 9 i el 12:

"Las balas que en Castillblanco provocaban una sangrienta reacción del pueblo: las que en Jeresa, Cañada de Calatrava, Puertollano y Epila segaban la vida a numerosos obreros, y las que en Arnedo se ensañaban contra una multitud indefensa y confiada , no respetando ni al pequeñuelo que dormía en el regazo de su madre, ni al niño que confiaba a sus piernas la salvación de su existencia, también a nosotros nos han herido. Después de los dolorosos rasguños que para la vida del periódico y para la tranquilidad de los que la redactan, representan las ininterrumpidas denuncias de que venimos siendo objeto, el sábado se produjo el desgarré, la incisión brutal, la denuncia y la consiguiente recogida, antes de haber sido el número puesto a la venta, antes de saber lo que decía, y seguramente sin decir lo que debía, cuando todo el trabajo estaba ejecutado, cuando todo el gasto estaba hecho.

(...) Ni un solo ejemplar se puso en venta ayer de nuestro diario, y los procedimientos para impedirlo no se detuvieron ni ante el cacheo de los compañeros que salían de los talleres.

Solidaridad Obrera denunciava que la forma de segrestar el diari incomplia la Llei d'Imprenta -postura que va mantenir durant els posteriors segrestos-, i que a més representava una clara discriminació, ja que aquelles mesures només s'aplicaven a Barcelona¹⁴:

"Por decir lo que con tanta razón y en parecidos términos claman a los cuatro vientos la Prensa de Madrid y de provincias, se nos somete a un trato especial, trato que no puede justificarse por la situación de Barcelona, mucho más tranquila que las ciudades en las cuales se da una mayor libertad a la expresión del pensamiento". (Las autoridades y 'Solidaridad Obrera').

¹⁴Una denúncia que continuarà amb el temps. I és que, per exemple, les mesures que s'utilitzaven amb la SOLI no s'empraven contra la *La Tierra*, de Madrid, un diari que -desde posicions d'esquerra- també era molt crítica amb el govern republicà-socialista.

I advertia que aquells atacs podien provocar la reacció de la CNT:

“SOLIDARIDAD OBRERA no es el periódico de ninguna empresa, es el órgano de la Confederación Regional del Trabajo de Cataluña, y redundan en perjuicio de los trabajadores de esta región y de España entera todos los ataques y atropellos que aquella sufra. Y es también, dicho organismo, quien responde de los mismos. Si la conducta de las autoridades para con nosotros no cambia, si se nos acorrala, si se nos sumprime directa o indirectamente, equivale a lanzar a la organización a la clandestinidad, a provocar una reacción de los obreros catalanes que pudiera ser causa de lo que precisamente dicen las autoridades quieren evitar con sus medidas represivas”.

Però l'actitud de les autoritats no va canviar: van continuar apostant la policia a la porta dels tallers de *Solidaridad Obrera* per impedir que en sortís cap exemplar. Segons diversos articles de la publicació cenetista (**La prohibición de ayer**, 17-1-1932:p1/ **A los lectores de 'Solidaridad Obrera'**, 19-1-1932:p1) a partir de la primera interrupció del dia 9 de gener, se n'hi van afegir quatre més fins el dia 19 del mateix mes. Finalment, el 21 de gener, els tallers van ser clausurats ¹⁵.

L'actuació del govern contra *Solidaridad Obrera* sembla confirmar la tesi de la investigadora Eulàlia Vega: l'estratègia dels trentistes -el sector possibilista- necessitava que hi hagués una gran llibertat, que no hi hagués repressió contra la CNT. El contrari només afavoria l'estratègia faista -el sector maximalista-. I en el cas de la repressió contra *Solidaridad Obrera* semblava que s'empenyés a la CNT cap un fet consumat, que no va tardar a arribar: la insurrecció de Figols. Per tant, no es pot dir que la rebel·lió anarquista de gener de 1932 provoqués la persecució de l'òrgan confederal. En tot cas, la insurrecció seria una resposta a la repressió governamental. Un toc d'atenció que, evidentment Azaña no va saber o voler sentir.

Mesos abans, mentre es discutia la nova constitució republicana, res semblava pressagiar les mesures de control sobre la premsa arribessin a ser tan dures. La voluntat liberal del govern provisional es va materialitzar -un cop realitzades les primeres

¹⁵ En l'última edició de *Solidaridad Obrera* que va poder sortir al carrer s'apuntava que el diari no havia pogut aparèixer durant nou dies (**Una crónica de 'La Tierra' sobre lo sucedido con nuestro diario**, p4). El que, segons el corresponsal de Madrid, Gil Bel, resultava clarament discriminatori:

“Y mientras nuestros mítines se suspenden, y SOLIDARIDAD OBRERA no puede salir a la calle, los cavernícolas, los trogloditas conspiran a sus anchas”. (SOLI. Postal de Madrid, 21-1-1932.p1).

eleccions generals (28 de juny i 5 de juliol, primera i segona volta)- en la nova Constitució¹⁶. Aquesta recollia en el seu article 34, aprovat el 30 de setembre de 1931¹⁷, la més àmplia llibertat d'expressió de tota la història constitucional espanyola fins aquell moment:

“Toda persona tiene derecho a emitir libremente sus ideas y opiniones, valiéndose de cualquier modo de difusión, sin sujetarse a la previa censura.

En ningún caso podrá recogerse la edición de libros y periódicos, sino en virtud de mandamiento de juez competente [subratllat meu]. No podrá decretarse la suspensión de ningún periódico, sino por sentencia firme”.

L'objectiu dels redactors de l'article era impedir que fossin les autoritats governatives¹⁸ les qui decidissin el segrest o la suspensió d'un diari, el que succeïa en temps de la Monarquia quan estaven vigents les garanties constitucionals i no es podia aplicar la prèvia censura (Del Valle, 1981:113). Però malgrat la declaració de bones intencions, en la discussió de l'article 34 ja van sorgir veus que advertien de l'excés de poder que es donava als jutges, tenint en compte que la Constitució no contradeïa la legislació repressiva heretada de la monarquia: la Llei d'Enjudiciament Criminal i la Llei d'Impremta, ambdues creades durant el segle XIX.

Va ser el diputat independent Luis de Cornide qui va presentar una esmena per tal d'evitar possibles arbitriats en les denúncies que rebien les publicacions (que tenien com a objectiu investigar si existia delictes; el que volia dir que potser l'article denunciat no era delictuós). Sistema que havia estat ideat per l'anterior règim per a controlar la premsa en els períodes de normalitat constitucional, en què estava vigent la llibertat de

¹⁶ Aprobada el 9 de desembre de 1931, amb 368 vots a favor sobre un total de 466.

¹⁷ Per més informació, Gómez-Reino y Carlota (1981/1982: 160-163).

¹⁸ Per evitar aquesta possibilitat, la reforma del codi penal de 1870 -realitzada el 27 d'octubre de 1932 i vigent a partir del 1 de desembre de 1932- va incloure un punt on es prohibia a les autoritats recollir o suspendre periòdics. Deia l'article 209:

“La autoridad gubernativa que, no hallándose en suspenso las garantías constitucionales, estableciese la censura previa de imprenta, recogiese ediciones de libros o periódicos o suspendiese la publicación de éstos, incurriría en la pena de inhabilitación absoluta”. (El text també es pot veure reproduït a *Solidaridad Obrera*, 8-12-1932:1 i a Cerdán Pazos, 1974:166).

Solidaridad Obrera va utilitzar aquesta reforma per denunciar la persecució de què era objecte. Però de forma errònia ja que el nou codi deixava clar que no podien recollir els periòdics les autoritats governatives, però no deia res sobre els jutges, que eren els que ordenaven la recollida d'exemplars.

premsa -durant els períodes en què es suspénien les garanties constitucionals s'instaurava la censura prèvia-. L'esmena de Cornide deia el següent:

“Me refiero a la primera parte del párrafo segundo de este artículo [el 34 de la Constitución republicana], relativa a la recogida de periódicos por mandamiento judicial, porque precisamente por aplicar esa teoría en la legalidad vigente, sucede que de hecho existe la previa censura, y si no los señores pueden preguntárselo a la Prensa”. (Diario de Sesiones, 30-9-1931:1329)

L'esmena, però, va ser rebutjada per 112 vots en contra i 62 a favor. No obstant, la postura de Cornide ja predeïa que permetre les recollides dels periòdics per mitjà d'un “mandamiento judicial competente” era com una mena de censura prèvia, tot i que judicial. Cornide al·legava que el jutge tenia massa poder a l'hora de decretar el segrest o suspensió d'un diari i proposava limitar-lo amb l'exigència d'un “auto fundado” que evitaria que es recollissin periòdics de forma arbitrària. L'antiga constitució monàrquica de 1876 regulava en el seu article 13 la llibertat d'expressió, però no especificava cap motiu de suspensió o segrest, que estaven vehiculats a través de diferents lleis repressives i en la pràctica a l'arbitrarietat de les autoritats governatives. Per a Cornide, però, la modificació que incloïa la nova carta magna no suposava cap garantia per a la llibertat de premsa.

L'article 816 (del Títol V) de la Llei d'Enjudiciament Criminal de 1882 regulava de forma clara el segrest de l'edició d'una publicació:

“Inmediatamente que se dé principio a un sumario por delito cometido por medio de la imprenta, el grabado u otro medio mecánico de publicación, se procederá a secuestrar los ejemplares del impreso o de la estampa donde quiera que se hallaren. También se secuestrará el molde de ésta.

Se procederá asimismo inmediatamente a averiguar quién haya sido el autor real del escrito o estampa con cuya publicación se hubiese cometido el delito”¹⁹. [Els subratllats són meus].

¹⁹ “La Real Orden 7-9-1906 (G.9). dispone que cuando se empieza un sumario por delito de imprenta, las órdenes que se dicten por los Jueces de Instrucción para el secuestro del periódico, deberán expresar de una manera categórica y clara el artículo o noticia o estampa motivo del proceso, y que la incautación de ejemplares habrá de limitarse exclusivamente a la de aquellos que contengan el particular estimado punible, pudiendo circular libremente los que se presenten en la oficina de Correos o se pongan a la venta, una vez suprimida la parte denunciada.

La Llei d'Enjudiciament Criminal permetia denunciar una edició pels fiscals, recollir els exemplars, requisar els motllos tipogràfics que havien servit per imprimir l'article o articles "delictuosos"²⁰ i averiguar l'identitat de l'autor de l'article. Segons Cornide, aquesta llei permetia que qualsevol jutge -d'acord amb l'article 816 de la llei- pogués decretar el segrest "immediato" d'una publicació en el moment que estigués legalment impressa. Cornide assegurava que "un agente" [no especificava de quin agent es tractava, segurament es devia referir a un fiscal] podia revisar ràpidament l'edició i, si trobava quelcom delictuós, el jutge podia decretar el segrest immediat. Amb la seva esmena, s'impediria el segrest immediat d'un periòdic i s'aconseguiria que aquests tinguessin temps de sortir al carrer²¹.

El rebuig a l'esmena de Cornide va ser argumentat amb motius legalistes, però els fets van donar la raó al diputat. Com demostra el cas de *Solidaridad Obrera*, el govern va fer ús del mètode de segrest immediat dels exemplars, que era precisament el que volia impedir l'esmena de Cornide. A l'hora d'entendre el fracàs de l'esmena, però, s'ha de tenir en compte la majoria republicana-socialista de les Corts, l'entusiasme republicà del moment, i sobretot el fet que la majoria de diaris "burgesos" no tenien problemes per sortir al carrer. Així ho apuntava la mateixa *Soli*:

"Toda la prensa al poner en máquina el periódico, reserva tres ejemplares y sin tropiezos de ningún género hace su tirada, el cierre, la distribución a paqueteros y ambulantes, suscripción, etc. Luego, pausadamente, hacia las cinco de la mañana, cuando ya en todas partes se halla a la venta el periódico, se llevan al Gobierno civil tres ejemplares. Allí quedan a disposición del fiscal que los lee a la mañana siguiente y, si encuentra algo en ellos que le desagrade, procede a denunciar y a ordenar su recogida. Todo ello se ajusta a la ley de Imprenta que han olvidado

²⁰Un article de SOLI (*La represión contra los seres inorgánicos*, 22-3-1932:p1), assegura però que aquesta requisa ja no tenia sentit ja que ara els veritables culpables ja no eren els motllos sinó la matriu de cartó i és que les lleis repressives anaven per darrera de l'avanç tecnològic:

"Los artículos del Código penal y de la ley de Policía de Imprenta que mandan recoger los moldes que sirvieron para imprimir el escrito delictuoso, fueron escritos en una época en que el caballo de vapor apenas si empezaba a piafar; el arte de Gutenberg también había progresado precariamente. Posteriormente, unos hombres ingeniosos han invendido un procedimiento de estampación, donde el molde metálico viene a tener un papel secundario, puesto que el verdadero original consiste en una modesta e ilustre plancha de cartón, de la cual se saca este molde que ustedes se llevan al Juzgado. De modo que, en realidad, tras causarnos un perjuicio inútilment, puede decirse que el verdadero delincuente, que es la modesta matriz de cartón, se queda en casa".

²¹Segons Pérez Serrano (Gómez -Reino, 191-82:163 n8) amb l'aprovació de l'esmena de Cornide i amb algun retoc més s'hagués impedit pràcticament el segrest d'un diari.

los señores Moles [es refereix a l'aleshores governador civil de Barcelona Joan Moles], y demás auxiliares en la represión de **SOLIDARIDAD OBRERA**.

Con nuestro diario se obra de muy distinto modo. Apenas puestas las planchas en máquina se tiran tres ejemplares y un ciclista corre a Gobierno Civil. Allí se hace cargo de un ejemplar un guardia ciclista o motorista y mientras nuestro compañero se le obliga a permanecer en la calle aguardando durante hora y media y dos, y más a veces, el ejemplar es llevado al domicilio del fiscal, o a donde éste diga, para ser leído escrupolosamente. Entretanto, los talleres de **SOLIDARIDAD OBRERA** las máquinas están paradas y los paqueteros se impacientan esperando el tiraje. Algunas veces, cansados de esperar, marchan unos pocos. Si en la creencia de que el diario no corre peligro nos aventuramos a comenzar la tirada, no podemos por ello disponer los correos, ni dar un solo ejemplar a la venta, ni repartir la suscripción. (...) Hasta que llega el compañero que fué al Gobierno civil y muestra a los guardianes de nuestros talleres el ejemplar sellado, ni una hoja de papel puede ponerse en circulación. A veces -demasiadas- el teléfono nos dice que hemos sido "denunciados". Entre tanto, toda la Prensa burguesa se vende desde una hora antes por las calles y ha terminado tirada, correos, etc." (*Otra vez denunciados*, 1-12-1932:p1)

Durant el període 1932-34, *Solidaridad Obrera* va acusar constantment les autoritats de discriminar-la respecte els altres diaris, fins i tot de publicacions clarament antirepublicanes com el *Correo Catalán*, de tendència carlista:

"Pero no solamente no se exige a los demás diarios el ejemplar sellado antes de salir a la calle, sino que incluso venden todas sus ediciones sin haber presentado los números reglamentarios en el Gobierno Civil, como así sucedió el otro día con el 'Correo Catalán'". (*SOLI, El Gendarme, ante la puerta*, 20-3-1932:p1).

Irregularitat que, pel que sembla, no era l'únic periòdic que practicava ja que *Solidaridad Obrera* un any abans (2-8-1931:p7) havia publicat una notícia on es deia que Anguera de Sojo, aleshores governador civil de Barcelona, es queixava que alguns diaris i setmanaris no enviaven l'exemplar obligatori -que obligava la llei de impremta- al Govern Civil.

La CNT va denunciar de forma continuada durant el període 1932-34 l'aplicació incorrecta la Llei d'Impremta sobre les seves publicacions. Una llei, creada el 23 de juliol de 1883 durant el regnat d'Alfons XII, que tenia una redacció força ambigua:

"Art 4. Se entiende publicado un impreso cuando se hayan extraído más de seis ejemplares del mismo del establecimiento en que se haya hecho la tirada

Art 11. El Director de todo periódico deberá presentar en el acto de su publicación [subratllats meus], y autorizados con su firma, tres ejemplares de cada número y edición al Gobierno de la provincia (...) uno de los ejemplares citados será sellado y devuelto a la persona que los presente (...). (Gómez-Reino y Carnota, 1977:377).

Solidaridad Obrera (**Ya van oyéndose nuestras quejas**, 18-8-1932:8) sostenia que els tres exemplars es veia obligada a presentar-los abans de la publicació del diari, i fins que aquests no eren revisats pel fiscal no se li permetia començar la tirada. El que suposava, tot i que el fiscal no denunciés cap article, un perjudici econòmic de 2.500 pessetes mensuals²²:

“El hecho de tener que esperar el ejemplar firmado por el fiscal impide empezar la tirada antes de las cuatro de la mañana, es decir hora y media después de salir los demás diarios, lo que obliga a ausentarse a muchos vendedores y lo que motiva pérdida de correos la mayor parte de los días”. (SOLI, 18-8-1932:p4).

Pèrdues a les s'hi han d'afegir les que provocaven els segrestos de les edicions de *Solidaridad Obrera*. Segons dades de l'administrador (SOLI, 18-8-1932:p1) cada segrest suposava una pèrdua de 1.160 pessetes.

Segons el diari, de complir-se correctament la Llei d'Impremta, tots aquells prejudicis haurien desaparegut. *Solidaridad Obrera* assegurava que la revisió dels tres exemplars s'havia de realitzar una vegada publicat el diari, el que segons la llei succeïa quan ja havia sortit el setè exemplar dels tallers on s'imprimia. Però recordem que si el diputat Cornide va presentar la seva esmena era perquè tenia motius per a creure que el jutge podia decretar “el secuestro inmediato” una vegada havien sortit els set exemplars dels tallers (**Diario de Sesiones Constituyentes**, 30-9-1931:1330).

No obstant, no sembla lògic pensar que la Llei d'Impremta de 1883 pretengués convertir-se en un sucedani de la censura prèvia. De fet, la intenció dels qui la redactaren va ser, almenys en teoria²³, la de preservar la llibertat de premsa en els períodes de

²² Un obrer solia cobrar durant el anys 30 unes 10 pessetes diàries.

²³ L'investigador José Antonio del Valle (1981:77) creu que “Des d'un punt de vista jurídic la Llei respon vertaderament a principis liberals, però succeix que, inscrita en un ordenament jurídic que permet al Govern declarar l'estat d'excepció a la seva voluntat, no compleix la seva funció de vetllar pels drets dels ciutadans”.

garanties constitucionals. Per tant, el seu objectiu no era impedir la sortida dels diaris sinó assegurar que aquests poguessin arribar als seus punts de venda, i en cas de denúncia poder ser segrestats per la policia. Punt de vista defensat per l'eminent jurista Marcelo Martínez-Alcubilla Boronat (1933: 597nl), al determinar que l'art. 11 de la Llei d'Impremta de 1883 "exige la presentación de los tres ejemplares de los periódicos en *el acto de su publicación* [sic], o sea que ambos actos son *simultáneos*, es decir que al mismo tiempo que se hace la presentación, el periódico llegará a sus lectores y, en consecuencia, la posible represión debe ser posterior a la publicidad periodística, *eliminándose la previa censura*".

Precisament per eliminar aquesta 'prèvia censura', els juristes van voler diferenciar la llei de la seva predecessora, la Llei de 7 de gener de 1879, que obligava a presentar els exemplars dues hores abans de la seva distribució (Cendás Pazos, 1974:148) i que establia tribunals i fiscalies especials de premsa i impremta. Per tant, segons la interpretació d'Alcubilla, la CNT tenia raó al manifestar que la repressió republicana contra la *Soli* era "il·legal".

Frederic Urales, un dels periodistes més experimentats de l'anarquisme espanyol, també va denunciar la mala aplicació de la Llei d'Impremta de 1883 sobre la premsa d'"esquerres"²⁴ de Barcelona. Urales explicava amb claredat el sistema de repressió, que era calcat al que imposava la Llei d'Impremta de 1879:

"A los periódicos de izquierda en Barcelona se nos obliga a presentar tres ejemplares al Gobierno civil dos horas antes [subratllat meu], de que las ediciones salgan de imprenta. Y a los dueños de las imprentas la Policía les ha amenazado con cerrarles el establecimiento si nos entregan las ediciones sin recibir, sellado por el Gobierno civil, uno de los tres ejemplares enviados antes. De manera que el procedimiento es peor que la previa censura, porque con la previa censura saba uno a qué atenerse". (*Solidaridad Obrera*, "SOLIDARIDAD OBRERA, Basilio Álvarez y "El Progreso", 1.9-1932).

Criteri plenament compartit per la redacció de *Solidaridad Obrera*, que declarava preferir l'autèntica censura prèvia que s'emprava durant els períodes en què estaven suspeses les garanties constitucionals. El que no fa sinó evidenciar la duresa de les mesures emprades per les autoritats republicanes contra la publicació anarcosindicalista:

²⁴ Es referia a la premsa de tendència llibertària.

“Es vergonzoso tener que confesarlo, pero preferiríamos el régimen de la infamante previa censura mil veces que el a que actualmente se nos somete, y estamos seguros que compartirían nuestro criterio los que a.ora quizás se extrañen de nuestras palabras, si sufrieran las persecuciones como las que nosotros soportamos”. (20-3-1932, *El Gendarme, ante la puerta*.p1).

Tal com recorda l'historiador franquista Cendán Pazos, quan es va publicar la Llei d'Impremta de 1883 es van derogar els tribunals especials que imposava la llei de 1879, però les responsabilitats van tornar a sotmetre's als tribunals ordinaris “con arreglo a la Ley de Enjuiciamiento Criminal y al Código Penal”. Sembla, d'acord amb la interpretació del jurista Alcubilla i les denúncies de la premsa llibertària, que l'actuació de les autoritats republicanes confonia la Llei d'Impremta de 1883 amb la de 1879, el que no s'havia succeït ni en temps de la Monarquia.

D'acord amb l'aplicació corrent de la llei liberal de 1883, i sempre d'acord amb les interpretacions d'Alcubilla, els tres exemplars es presentaven quan el diari ja havia sortit de la impremta, el que donava temps -abans no arribés a mans del fiscal- de distribuir-lo per tots els punts de venda. Criteri que també era defensat per *Solidaridad Obrera*:

“Si al examinarlo el fiscal a la mañana siguiente encuentra algún escrito que pueda ser objeto de querella, formula la denuncia correspondiente, y PUEDE O NO, según la importancia del delito, mandar recoger la edición. Esto según la interpretación rigurosa de las leyes”. (*Sistema de denuncia y recogida de nuestro periódico*, 25-3-1932,;p2).

Però les autoritats no ho interpretaven de la mateixa manera. Les paraules del Fiscal General de la República, Martínez de Aragón, tornen a resultar força aclaridores. El màxim representant del Ministeri Fiscal deixa molt clar que era necessari que el jutge “esté constantemente apercebido para acordar el secuestro del libro o periódico que en justicia lo merezca a juicio del Ministerio Fiscal encargado por su oficio de llevar la acusación”. L'altra mesura que proposava el Fiscal General afectava directament el text de la Llei d'Impremta:

“empezando por exigir de los periódicos la entrega de sus ejemplares en la Fiscalía tan pronto como su tirada se inicie [subratllats meus], disponga de Fiscales que, rápida y a la vez conconcienzudamente, los estudien, formulen la querella que proceda y la presenten sin perder momento en el juzgado que se corresponda, para que éste acuerde, a virtud de la solicitud del

Ministerio público, la incautación del periódico insertador del artículo denunciado". (Memoria elevada al Gobierno de la República, 1932, capítol V).

Ambdues mesures eren necessàries, segons Martínez de Aragón, per a crear una "organización de urgencia" per reprimir els delictes de premsa. Recordem altra vegada que el text de la Llei d'Impremta de 1883 deia que "se entiende publicado un impreso cuando se hayan extraído más de seis ejemplares del mismo del establecimiento en que se haya hecho la tirada" i que "el Director de todo periódico deberá presentar en el acto de su publicación [subratllats meus], y autorizados con su firma, tres ejemplares de cada número y edición al Gobierno de la provincia (...) uno de los ejemplares citados será sellado y devuelto a la persona que los presente". Frases que semblen contradir-se amb el que ordenava als seus subordinats el Fiscal General, que donava cobertura legal als segrestos continuats de les edicions de *Solidaridad Obrera*.²⁵

Per tal de portar a terme la repressió contra el diari, les autoritats van haver d'apostar la policia davant dels seus tallers. El mètode, que va despertar dures crítiques per part de la redacció, va començar a aplicar-se el mes de gener de 1932, com ja s'ha explicat anteriorment. Durant el mes de març del mateix any, quan va tornar a reaparèixer el diari després dels dos mesos de clausura dels seus tallers -finals de gener fins el febrer-, no es va tornar a posar en pràctica de forma immediata. Un article del dia 16 demostra que a mitjans de març encara s'aplicava el mètode tradicional de repressió, que permetia -tot i dificultar-ne la venda- la distribució dels exemplars:

"La edición de Madrid fue recogida integra, y en Barcelona también 'ocupó' la Policía gran número de ejemplares". ("¿Empieza otra vez la ofensiva?", 16-3-1932)

Però la matinada del dia 19, les autoritats van tornar a endurir els seus mètodes (*El gendarme, ante la puerta*, 20-3-1932:p1) i no van permetre que sortís al carrer cap número de *Solidaridad Obrera* si no havia arribat l'exemplar segellat del Govern civil. Una mesura que, com insistia constantment *Soli*, no s'aplicava amb cap diari de

²⁵ La legalitat del sistema també es depren de les declaracions del nou governador civil de Barcelona, Joan Moles -que feia justament cinc dies que havia pres possessió del càrrec en substitució d'Anguera de Sojo-, sobre el primer segrest de *Solidaridad Obrera* durant el 1932. Declaracions que ja he citat anteriorment i que torno a reproduir:

"(...) Al mediodía de ayer nuestros compañeros Alaiz i Massoni visitaron al gobernador, y éste les manifestó que lo hecho contra el diario era legal". (*SOLI, El eclipse de ayer*, 9-1-1932:p8).

Barcelona i que es va anar repetint regularment durant el 1932²⁶, 1933 i 1934. Per a *Solidaridad Obrera*, en aquells moments dirigida per un anarquista partidari de l'entesa amb els trentistes, Josep Robusté, allò només podien rebre un nom:

“Es el fascismo republicano con previa censura, el acatamiento absoluto a los dicatdos del Gobierno, el aplastamiento, la asfixia de toda voz que discrepa del rebuzno oficial, el aniquilamiento de toda oposoción”. (Para vergüenza de todos, 31-3-1932:p1)

El mètode emprat per les autoritats de col·locar una parella de guàrdies per vigilar els tallers on estava instal·lada la seva rotativa, pretenia evitar que *Solidaridad Obrera* enviés els tres exemplars al govern civil després d'haver distribuït l'edició completa, el que feien -segons la publicació anarcosindicalista- tots els altres diaris de Barcelona.

Tot sembla indicar que durant la República es va incomplir la Llei d'Impremta -que en el fons era la llei sobre premsa més liberal fins aleshores, tot i ser també repressiva-, el que es demostra per la duresa de les ordres dels fiscals generals. Una conjuntura que va perjudicar seriosament la vida del diari anarcosindicalista. Però no hi ha motius per creure que aquell sistema de repressió fos anticonstitucional, encara que resultava evident que podia vulnerar la pròpia legislació de l'Estat. Vulneració que, segons *Solidaridad Obrera*, en ocasions era flagrant:

“Ayer fué denunciada nuestra edición por insertar la reseña del mitin celebrado en el Palacio de la Metalurgia. Pero, más justamente que denunciada, podemos decir que SOLIDARIDAD OBRERA fué suspendida. Vamos a razonarlo.

Para denunciar un periódico es necesario que se haya publicado; y para que se considere publicado es necesario, según dispone la ley de Imprenta de 1883, QUE SE HAYAN EXTRAIDO SEIS EJEMPLARES de la imprenta en donde se imprime.

Ayer, como tantas otras veces, nuestras planchas fueron destruídas Y NO SE IMPRIMIO NI UN SOLO EJEMPLAR, excepto los tres que, también según la ley, deben remitirse al Gobierno Civil” (*Solidaridad Obrera* “Libertad de imprenta”, 19-8-1932.).²⁷

²⁶ *Veuire Soli: Humillación tras humillación*, 25-9-1932: p1 / *Una nueva suspensión*, 29-9-1932: p1.

²⁷ Que el diari no s'inventava les denúncies i posteriors recollides es pot comprovar observant els números de les edicions. Per exemple, la SOLI del 30 de març de 1932 no va poder sortir al carrer (nº 390), per tant, la SOLI del dia 31 portava el mateix número d'edició: 390. Altres exemples els podem trobar el mateix any en la SOLI de 24 i 25 de maig de 1932 (nº429 ambdós) o en la del 31 de maig i 1 de juny (ambdós amb el nº432).

La interrupció també es va produir el 31 d'agost del mateix any. El número del dia 30 és el 500 i el del dia 1 de setembre el 501. Per la seva part, *El Diluvio* del 2de setembre de 1932 (pàg 1), confirmava les acusacions de *Solidaridad Obrera*, tot assegurant que “*Solidaridad Obrera* no se publicó ayer, pues,

Malgrat les acusacions de *Solidaridad Obrera* i les interpretacions del jurista Alcubilla, no resulta massa arriscat apuntar que les autoritats haguessin pogut permetre que sortissin dels tallers de *Solidaridad Obrera* els set exemplars, o fins i tot l'edició completa, i retenir-los fins que el Govern Civil no hagués segellat els tres exemplars obligatoris. El que tornava a situar a *Solidaridad Obrera* en la mateixa situació d'indefensió, ja que es donava temps al fiscal de querellar-se contra determinat article i a la policia -amb l'ordre del jutge corresponent- d'incautar-se tranquil·lament de l'edició sencera del diari abans que aquest pogués sortir al carrer.

Deixant de banda els aspectes purament interpretatius del sistema repressiu del govern republicà-socialista, ha de quedar clar, però, que aquest va permetre segrestar les publicacions abans que aquestes poguessin arribar als punts de venda o distribució. Fet que representava una interpretació força rigorosa de la legislació sobre la premsa durant els períodes de garanties constitucionals, que ni tan sols s'havia produït durant la Monarquia. Severitat que augmentava si, tal com denunciava *Solidaridad Obrera*, només s'aplicava a unes quantes publicacions i no a totes.

Desde sempre la *Soli* havia estat víctima de les moltes interpretacions que es podien fer de les lleis, i sembla que la República no en va ser una excepció. Resulta curiós que llavors s'acusés als anarcosindicalistes i anarquistes d'incomplir-les, tot i que sovint semblava que les lleis només s'havien fet per perjudicar-los. Cosa que lògicament no feia més que reforçar l'anarquisme o l'antiestatisme de molts obrers, que veien confirmar d'aquesta manera la ineficàcia de les lleis, que les autoritats podien interpretar al seu caprici. Com diu Francisco Madrid, especialista en premsa anarquista:

"Teòricament la premsa obrera i també la premsa anarquista, estaven subjectes a la mateixa normativa que regia per les altres publicacions. Tanmateix, donat que les lleis, malgrat els esforços desenvolupats pels juristes, poden tenir diferents interpretacions, a la pràctica la contundència exercida no era la mateixa i depenia de la fi que amb l'aplicació de la llei es volgués aconseguir" (1991:82)

como de costumbre fue denunciada y arbitrariamente secuestrada antes de que la edición se lanzase a la calle".

També es poden trobar exemples en anys posteriors, com va succeir amb la denúncia del divendres 27 de juliol de 1934: l'edició del dijous tenia el número 878 i la del dissabte la 879; resulta evident que aquell divendres *Solidaridad Obrera* no va poder sortir al carrer.

Malgrat la discriminació que sofria la premsa llibertària, les seves contínues protestes contra els segrestos, van portar al govern a prendre dos tipus de mesures. La primera va beneficiar una mica al diari anarcosindicalista. D'acord amb la versió de *Solidaridad Obrera*, es va crear un torn nocturn de fiscals per controlar les edicions. Durant el mes de maig de 1932 aquesta tasca l'havia estat realitzant un membre de les forces de seguretat, que era el que decidia segellar o no els tres exemplars presentants. En cas de no ser segellat, el fiscal el repasava el matí, que era quan formulava la denúncia que anava a parar a mans del jutge que havia d'ordenar la recollida dels exemplars. Així, fins a les 11 o 12 del matí, (*Solidaridad Obrera* “**Sistema de denuncia y recogida de nuestro periódico**”, 25-3-1932:p2), no podia sortir cap número al carrer. La mesura no va impedir que continuessin els segrestos, però almenys si no hi havia cap denúncia el diari podia distribuir-se durant la matinada i no esperar fins el migdia.

La segona mesura que va prendre el govern d'Azaña va ser endurir la legislació sobre la premsa. La Llei d'Ordre Públic (LOP) -aprovada amb els vots republicans i socialistes el 28 de juliol de 1933- va suposar un enduriment de la Llei d'Impremta. Així, l'article 28, 3ª permetia que durant l'estat de prevenció l'autoritat governativa pogués ordenar:

“Que de todos los impresos, con excepción de los libros, que sirvan de defender ideas u opiniones políticas o sociales, sean presentados a sellar, dos horas antes de ser publicados [subratllat meu], los ejemplares que marca la Ley de Policía de Imprenta; tiempo que se reducirá a una hora para los periódicos diarios” (Alcubilla, 1933: 597 / Cendán Pazos, 1974:162).

Qualsevol malentès anterior sobre la Llei d'Impremta de 1883 quedava clarificat: durant l'estat de prevenció, que es podia declarar sense suspendre les garanties constitucionals, els diaris havien de presentar els tres exemplars una hora abans de ser publicats al Govern Civil, el que demostra que l'eficàcia de la mesura -aplicada sense estar declarat cap estat d'excepció a *Solidaridad Obrera* durant tot el 1932 i 1933- era massa llaminera per les autoritats com per abandonar-la. Una mesura que tornava a l'esperit de la Llei d'Impremta de 1879 que preveïa el dipòsit previ d'exemplars dues hores abans de la seva distribució.

Tanmateix, aquesta norma no va afectar excessivament el desenvolupament de *Solidaridad Obrera*, que des de gener de 1932 ja venia patint aquell peculiar sistema de

llibertat de premsa. Qui si es va veure afectat per aquesta nova llei van ser els socialistes, que quan va deixar el poder -i sobretot després de perdre les eleccions de novembre de 1933- van veure com els seus òrgans eren denunciats i recollits.

Abans ja he afirmat que la situació de *Solidaridad Obrera* durant els anys de normalitat constitucional de la República, i malgrat les prevencions liberals de la nova Constitució, va ser fins i tot pitjor als de la Monarquia. Afirmació que es desprèn no només de la lectura de *Solidaridad Obrera* i de les ordres dels fiscals generals sinó també de les declaracions de nombrosos testimonis de l'època. Segons el periodista i dirigent obrerista Angel Pestaña, durant el regnat d'Alfons XIII les denúncies, que sempre comportaven recollides, no sempre aconseguien el seu objectiu:

"Antes hubo también persecuciones sistemáticas, pero se limitaban a las denuncias y procesos y alguna recogida de ejemplares, cuando los encontraban". (*La Calle*, 15-5-31: p38).

El que coincideix amb el testimoni d'un personatge que no tenia res a veure amb el dirigent cenetista, el militar golpista Emilio Mola. Al recordar en les seves memòries el seu pas per la Direcció General de Seguretat durant el 1930, afirma que l'òrgan del Partit Comunista Espanyol *Mundo Obrero* -aleshores setmanari-, a banda d'enviar les edicions a províncies dies abans de l'aparició oficial, tampoc no respectava la Llei d'Impremta:

"Los ejemplares que reglamentariamente debían remitirse al Gobierno civil llegaban a este Centro cuando ya el número hacía varias horas que se hallaba en la calle. Burlando de tal manera la ley, se evitaba el secuestro de las ediciones denunciadas" (1940:418).

Altra vegada l'ambigüitat de la llei provoca el dubte: Vulneraven aquest diaris la Llei d'Impremta o és que les autoritats, en aquest cas el general Mola, la interpretaven de forma massa restrictiva? Una possible resposta la dona l'investigador Antonio del Valle (1981:112-113), al assegurar que el procediment de denúncies de la Monarquia era ineficaç: "A Espanya no era possible recollir un periòdic denunciat abans de la seva sortida"²⁸. I n'apunta dues causes: la incapacitat de les autoritats i la picaresca de les publicacions.

²⁸ Fins el punt que el número del setmanari satíric *Cu-Cut* que va originar els successos que provocarien la promulgació de la Llei de Jurisdiccions, estava denunciat i si va arribar a mans de la guarnició de Barcelona -que assaltaria la seva redacció- era perquè la seva recollida havia fallat (Del Valle, 1981:114 citant a Gómez Aparicio, 1974, II:222).

El govern Berenguer va intentar superar aquesta ineficàcia, però sense massa èxit. Del Valle (1981:103)²⁹ indica que el 18 de setembre de 1930, quan va desaparèixer la prèvia censura instaurada per Primo de Rivera, es va enviar una circular als governadors civils on es deixava molt clar que s'exigiria "un mayor rigor" en l'entrega dels tres exemplars que indicava la Llei d'Impremta de 1883. Paral·lelament es van portar a terme nombroses denúncies i recollides (1981:104). Malgrat tot, el govern Berenguer no va arribar mai a l'eficàcia que assoliria posteriorment el règim republicà: és a dir, a segrestar l'edició sencera d'una publicació. El periodista Eduardo de Guzmán, que aleshores treballava pel republicà *La Tierra* (1982:310), confirma que malgrat les recollides, els diaris podien sortir al carrer:

"En el breve interregno de libertad entre la convocatoria de elecciones por Berenguer y el restablecimiento de la censura por el gobierno que preside el almirante Aznar y que será el último de la Monarquía, *La Tierra* es denunciada a diario, recogido por la policía e instruidos procesos contra casi todos sus redactores. Pero como contrapartida, la gente se disputan sus ejemplares, por los que a veces pagan precios increíbles y cada tarde se forman enormes manifestaciones en la calle de la Montera, en la Gran Vía y en la Puerta del Sol arrebatando materialmente de manos de los vendedores antes que los guardias puedan incautarse de ellos"

Dos articles publicats a *Solidaridad Obrera* mostren també la poca efectivitat del sistema de recollides del govern Berenguer. El primer, "**Solidaridad Obrera, denunciada. Registro policíaco**", 3-10-1930:8, relata com la policia havia entrat als tallers on es feia *Solidaridad Obrera*, incautant-se dels exemplars no distribuïts: només 53. En el segon article, els redactors de la *Soli* fins i tot es reien de les denúncies dels fiscals:

"El número correspondiente al 30 de agosto de nuestro fraternal colega 'Acción'³⁰, fué denunciado por el fiscal, y en la tarde del miércoles, día 3, la policía efectuó un registro en su redacción, con objeto de incautarse de los ejemplares que pudiera haber de la fecha indicada. La policía se tuvo que conformar con redactar el correspondiente atestado, pues todos los números de 'Acción' estaban ya vendidos.

²⁹ Que es pot trobar a A.H.N., sèrie A de Governació, leg. 14, exp. núm. 2.

³⁰ Resulta força estrany que el setmanari 'Acción' no estigués sotmès a la prèvia censura en un període de suspensió de les garanties consitucionals. Una possible explicació és que la publicació siguiés anònima.

Se agotó el número, según nos comunicaron sus redactores. Las denuncias del fiscal tienen ese valor: hacen vender más el periódico denunciado. Es un reclamo gratuito que hacen las autoridades. Felicitamos a los amigos de 'Acción'. ("Una denuncia y un registro en la Redacción de 'Acción'", 5-9-1930).

Tanmateix, no tothom creia que el sistema beneficés a les publicacions. El publicista anarquista Frederic Urales, que tenia una gran experiència en el món de la premsa, assegurava a les seves memòries tot el contrari:

"Aunque generalmente se crea o se diga que las denuncias contra un periódico aumentan sus lectores, no es verdad. Lo que aumentan son sus deudas. Muchos lectores se asustan y dejan de comprar el periódico. Otros al no recibirlo en su día, se aburren y dejan también de comprarlo". (Citat per Francisco Madrid, 1991:131, n91)

Per últim, cal senyalar una altra mostra de l'enduriment del sistema de control sobre la premsa per part de la República: el Codi Penal de 1932, malgrat humanitzar -amb la desaparició de la pena de mort- l'anterior de 1870, va incrementar el rigor en la presentació dels exemplars dels diaris als diferents governs civils. Així, mentre el Codi monàrquic no castigava als directors de periòdics que no haguessin presentat en l'acte de la seva publicació els tres exemplars a l'autoritat governativa, el Codi republicà els castigava amb la pena de "arresto mayor". (Alcubilla, 1870:537 / 1933:179)

El peculiar mètode de denúncies i recollides de la República també va afectar a la premsa comunista. Segons Rafael Cruz (VV.AA, 1987:358), l'òrgan del PCE *Mundo Obrero* va ser víctima de denúncies i segrestos que el deixaven "sense exemplars per la distribució".

Pel que fa a la premsa dretana, és poc probable que s'enviés la policia a vigilar els tallers d'*ABC* o de *La Veu de Catalunya*, l'òrgan de la Lliga, tal com expressava la *Soli*, que mantenia que era l'únic diari que estava afectat per aquesta peculiar censura:

"'La Veu' [La Veu de Catalunya] días atrás, se quejaba del régimen de esclavitud a que se somete a la prensa. 'ABC' se queja en igual sentido. Al hacerlo, parecen no saber que existe SOLIDARIDAD OBRERA y que nuestro diario ha salido siempre en defensa de todos los atropellos. La libertad de Prensa de los periódicos derechistas no es la misma que la nuestra. Si cualquiera de esos diarios se viese con un cuerpo de guardia en la puerta, sus gritos de indignación harían vacilar los tronos de Moles e Ibañez". (SOLI, 4-12-1932)

De fet, els estudis sobre la llibertat de premsa durant la República no senyalen que fossin aplicats a *ABC* o *El Debate* els mateixos mètodes que a *Solidaridad Obrera*. Aquestes investigacions senyalen les suspensions que van rebre els dos diaris més representatius de la dreta espanyola, a causa de l'aplicació de la Llei de Defensa de la República. Però no indiquen que les dues publicacions fossin obligades a presentar els seus exemplars al Govern Civil abans del que indicava la Llei d'Impremta, ni que els segrestessin l'edició abans de sortir al carrer. Les suspensions de diaris dretans no van passar desapercebudes a *Solidaridad Obrera*. Però aquesta mantenia que era molt pitjor la repressió que s'exercia contra ella:

“Nuestro caso es distinto al de todos los diarios suspendidos [com a conseqüència de las sublevació del general Sanjurjo]. Estos saben que llegará un día en que se les autorice la publicación y que podrán desenvolverse normalmente. *Solidaridad Obrera* tiene suspendida sobre su vida diaria la constante incertidumbre y la amenaza de la suspensión inopinada, injustificada y brutal. Sabe que cada suspensión será disfrazada con el nombre de denuncia y que le costará procesos absolutamente ilegales.

Pero la Prensa, los diputados que protestan por los excesos gubernamentales, no quieren considerar nuestro caso excepcional. Toda su democracia se detiene ante nuestra calidad de anarquistas” (*Solidaridad Obrera*. **El imperio de la arbitrariedad**, 2-9-32:p1)

Com a conclusió, podem dir que si la Monarquia durant els períodes de normalitat constitucional va emprar el sistema de denúncies com “un bon sucedani” de la prèvia censura o bé per perjudicar les publicacions hostils (Del Valle, 1981:114-115), la República va fer el mateix. I en el cas de la premsa anarcosindicalista es va incrementar inclús el rigor en què s'aplicava la Llei d'Impremta.

La gran majoria de periodistes i diaris republicans afectes al nou règim, però, es van despreocupar totalment de la situació anormal de *Solidaridad Obrera*. El que queda reflexat en l'entrevista (*L'Avenç*, nº18) que Jaume Fabre va fer a tres importants periodistes dels anys 30 que treballaven a Barcelona: Ventalló, Avel·li Artís i Artís Gener. Al ser preguntats sobre la repressió del bienni progressista contra la premsa ni un d'ells recordava la censura indirecta que patia *Soli*, un diari de Barcelona prou conegut a l'època. Fins i tot Joaquim Ventalló justificava la pressumpta absència de sistemes repressius d'aquells tres anys manifestant que “en la democràcia ens ho havien de deixar

dir tot". No obstant, tots recordaven la censura prèvia del període 1934-36, que segons ells es diferenciava de la de Primo de Rivera que era civil i no militar.

La despreocupació o la desmemòria d'aquests tres periodistes no és casual. Testimonis de l'època asseguren que durant els primers anys de la República es va donar entre la premsa afecte al nou règim un acriticisme bastant gran. Així ho denunciava Antonio Dubois des d'*EL Diluvio*, en un article publicat curiosament durant la vaga general de Barcelona de 1931:

"(...) La Prensa Republicana ha suspendido su función fiscal, y ante actos del Gobierno, que en su época "no constituyente" hubieran merecido enérgica contradicción, permanece silenciosa, cuando no alabadora. Y el Parlamento, hasta ahora, muestra peligrosamente su unanimidad ministerial".

"(...) Con la táctica que viene desarrollándose y que tiene su justificación en la frase de 'defender y consolidar la República', se corre el riesgo de volver a incidir en el gran delito de la Monarquía. Se está expuesto ahora, de persistir en tal táctica, a identificar la Patria con la República³¹ y no hay que olvidar que monarquía y república son formas políticas, si bien aquélla es incompatible con el bien y el honor de España, pero formas al fin, y que lo esencial y eterno es la nación (...)". (*La defensa de las instituciones*, 6-9-1931:p6).

I el mateix escrivia Joan Peiró dies més tard, en resposta a l'assassinat de quatre treballadors per part de la policia. Tot i que el seu to era més dur, tan afilat com només ell sabia emprar quan la situació ho requeria:

"No preguntemos por qué calla la Prensa. Lo hemos dicho ya. Los que ayer se sumaban a la protesta por los crímenes de la Monarquía y de sus mandatarios, ahora callan ante los crímenes de los esbirros de la República. Esa Prensa está hoy en el mismo nivel moral y espiritual que la Prensa de la calaña de 'El Debate', 'ABC', 'La Nación', 'El Correo Catalán'...." (*El silencio en torno a un asesinato*, 13-9-1931:p1)

Per últim, tenim altra vegada el testimoni del general Mola, que en les seves memòries relatava el cinisme de la majoria de diaris d'esquerrers que si abans protestaven contra la repressió monàrquica, durant la República van donar suport incondicional a la del nou

³¹ Sender explicava a *Casas Viejas*, llibre de lectura obligatòria, que els Guàrdies d'Assalt havien entrar al poble cridant "¡Viva la República, viva España!" i els mateixos militars es van sublevar amb la mateix proclama. No s'ha d'oblidar que el general colpista Queipo de Llano s'havia rebel·lat contra la Monarquia i havia esdevingut un dels militars mimats per la República.

règim. Mola, bon coneixedor de com funcionava el control de la premsa, explica de la següent manera aquest canvi de papers (1940:418):

“Estas medidas [es refereix a la repressió contra la premsa], y otras análogas, siempre tomadas dentro de lo que la ley de Imprenta disponia, daban motivo a enérgicos ataques contra el Gobierno por parte de los periodicos revolucionarios³², precisamente los mismos que meses después, ya instaurada la República aplaudieron medidas de suspensión y otras de carácter gubernativo tomadas contra colegas considerados como no afectos al nuevo régimen”.

Motius de les denúncies

El lector segurament es preguntarà perquè era denunciada *Solidaridad Obrera*. El més freqüent era per la publicació d'articles considerat 'injuriosos' o 'calumniadors'. Les injúries i calúmnies podien anar dirigides contra el cap de l'Estat, contra les Corts i els seus membres, les autoritats, els agents de l'autoritat o classes de l'Estat (cas de la Guàrdia Civil).

Tanmateix no he pogut comprovar, degut a la desaparició dels arxius del Govern Civil -cremats durant els fets de juliol de 1936- la totalitat de les denúncies que es tramitaren contra la *Soli*, però si que he pogut accedir a les sentències de l'Audiència Provincial de Barcelona. L'anàlisi d'aquestes mostra clarament els motius pels quals era denunciat el diari anarcosindicalista.

Com ja he apuntat abans, sovint els articles eren objecte de les querelles dels fiscals per contenir 'injúries' contra l'Autoritat, tot i que no sempre contenien paraules o frases que poguessin ser considerades insultants o injurioses. El cas de Joan Peiró, director i col·laborador habitual de *Solidaridad Obrera*, il·lustra perfectament l'arbitrarietat del sistema de denúncies.

L'editorial que Peiró va publicar el 4 d'octubre de 1930 (**¿Qué espera el gobernador?:p1**), publicat durant la 'dictablanda' del general Berenguer, contenia segons els fiscals una 'injúria' a l'autoritat. Peiró havia titllat de "delincuente" al

³² El mot "revolucionaris" s'ha de matitzar. Donat el caràcter de Mola, un dels militars més acutis en la insurrecció del 17 de juliol de 1936, i l'any que va escriure les seves memòries -1940-, és evident que l'ús del mot tenia una clara voluntat de justificació del cop d'estat, de la guerra i de la brutal repressió franquista. Així, Mola pretén classificar els periòdics republicans de 1931 com a "revolucionaris", quant la veritat és que eren liberal o social-demòcrates, o com deien els obrers més esquerrans: "burguesos". No obstant, s'ha d'aclarir que la classificació de Mola no és del tot errònia ja que els periòdics i els polítics republicans, abans de les eleccions del 12 d'abril de 1931, van abusar molt del mot "revolució". Fins i tot el mateix Azàña, tan moderat i amant de l'ordre, el feia servir. Naturalment, tot eren jocs malabars per enlluernar a les masses, com es va demostrar més tard.

governador civil de Barcelona, Ignasi de Despujols, per haver incomplert el codi penal. Els tribunals van considerar que el dirigent sindicalista havia comès un delictes d'injúries i el van condemnar a sis mesos de presó. (Audiencia Provincial, sentència del 14 d'abril de 1931).

Un altre editorial de Peiró, del 19 de setembre de 1931 (**¡Mentira y mentira todo!**:p1), en aquest cas publicat durant la República, també el va portar als tribunals. Peiró va tornar a carregar contra el governador civil de Barcelona, aleshores Oriol Anguera de Sojo. En aquest cas, però, no va llançar-li cap terme considerat injuriós o insultant, tot i que l'acusava de ser responsable de l'assassinat de quatre obrers durant la vaga general de setembre. (Audiencia Provincial, sentència 11 d'octubre del 1932).

A part de les sentències de l'Audència Provincial, la lectura de la mateixa *Soli* ens mostra els diferents motius pels que era denunciada. Un dels principals era per 'injurias contra la Autoridad'. És el cas, per exemple, de l'edició del 15 de març de 1932 (**“¿Empieza otra vez la ofensiva?”** 16-3-1932:p1), que va ser denunciada per injúries contra Miguel Maura, ex ministre de Governació, tot i que com remarcava el diari aquest ja no era un representant de l'autoritat. O de l'edició del dia següent. Segons el diari, el motiu de la denúncia van ser les injúries a Anguera de Sojo, ex Governador Civil de Barcelona i Cap de l'Audiència de Barcelona (**“Solidaridad Obrera” ha vuelto a ser recogida y denunciada por un bastón de mando**, 17-3-1932:p6) .

El repàs de les edicions del diari també senyala que *Solidaridad Obrera* rebia les querelles dels fiscals per criticar les forces de seguretat, és a dir 'injurias contra los agentes de la autoridad':

“(...) La edición de ayer fue secuestrada. El fiscal tuvo a bien denunciar TRES ARTICULOS de nuestra primer plana (...) se referian, el uno, a los malos tratos que recibían los detenidos de Jefatura de Policía; el otro, a la actuación del gobernador Moles, y el tercero a la conducta del jefe de la Policía” (SOLI, **DICTADURA POLICIA. SOLIDARIDAD OBRERA**, otra vez secuestrada, 24-5-1932:p1).

Un article de *Solidaridad Obrera* explicava amb claredat el motiu de les denúncies que rebia el diari, la majoria relacionades amb els atacs del diari contra l'actuació de les forces de seguretat:

“Cuando, por ejemplo, teníamos que hablar de la actuación de los guardias de Asalto, la suspensión era segura, como también si debíamos referirnos a las gestas de la Policía. Poco

importaba que los periódicos ilustrados publicaran fotografías representando a los referidos guardias blandiendo una porra con la mano derecha mientras con la izquierda sujetaban las encogidas espaldas de un paisano que reconcentraba sus nervios para hacer la píldora menos dolorosa, y tampoco tenía importancia que en Zaragoza se suspendiera de empleo y sueldo a diez o doce policías por haber maltratado a unos detenidos: era la realidad, pero estaba prohibido a **SOLIDARIDAD OBRERA** el proclamarla si la misma era poco brillante para los agentes de la autoridad.

Se nos ha denunciado por decir embustero a un gobernador de provincia, por tratar de semiborrachos a unos esquirols, por escribir que un obrero muerto lo había sido por las balas de la Guardia Civil. Y lo más chocante del caso es que muchos de los artículos que han sido denunciados en nuestras columnas han pasado como una carta en el correo al publicarlos "La Tierra", de Madrid, o algunos de los semanarios de nuestro campo. En el fondo, más que de la difusión de ciertos hechos y de la propaganda de nuestras ideas, se trataba de obstaculizar nuestra vida, de hacémosla imposible desde el punto de vista económico." (**La situación intolerable creada a SOLIDARIDAD OBRERA** 25-5-1932:pl)

Les protestes de *Solidaridad Obrera* contra els maltractes policials van ser constants. I gairebé sempre, segons el diari, comportaven un denúncia i la posterior recollida. En l'edició el 20 de juny de 1933 (**Porqué fuimos suspendidos el domingo (...)**:pl), s'assegurava que el diumenge 18, *Soli* havia estat segrestada per denunciar que a la "Jefatura Superior de Policía se había vuelto a las andadas, pegando a los detenidos y machacando los cráneos de los trabajadores con las culatas de las pistolas".

El traspàs dels Serveis d'Ordre Públic a la Generalitat, que van produir-se definitivament el 26 d'agost de 1933³³, amb el líder d'Estat Català, Miquel Badia, com a responsable, no van disminuir les relacions de *Solidaridad Obrera* amb les forces de seguretat. Sinó tot el contrari. I encara van empitjorar més quan a principis de gener es van suprimir els governs civils i tota l'autoritat d'aquests va passar a mans de la Generalitat, primer al conseller de Governació Joan Selves i posteriorment -el 10 de juny de 1934- a Josep Dencàs, l'altre líder d'Estat Català, en aquells moments la facció més nacionalista d'ERC. El fet que Estat Català i la CNT controlada pels faistes estiguessin

³³ L'historiador Ucelay Da Cal, tanmateix, assegura (1982:183) que el traspàs va començar el gener de 1933 i que "de juliol del 1933 endavant Badia es va llançar a una ofensiva contra els anarquistes, fent ràtzies en una reunió secreta a l'estació del Nord durant la vaga dels transports, agafant organitzadors anarquistes i donant-los 'el passeig': una pallissa i deixats vius, però en mal estat, en una cuneta dels afores de la ciutat" (1982:184).

pràcticament en una guerra oberta va provocar que desde *Solidaridad Obrera* s'incrementessin els atacs contra la policia. El que provocava les denúncies dels fiscals. Per exemple, l'edició del 27 de juliol de 1934 va ser denunciada i recollida (*Soli*, 28-7-1934) perquè contenia protestes contra els maltractes produïts a la Direcció de la Policia, que estava en mans de Miquel Badia. Acusació que es tornaria a repetir al llarg del 1934, com mostra el titular amb que obria el diari l'edició del 5 d'agost:

Otra vez la mordaza. El poder policiaco es algo intangible, inviolable. Ayer y antedeayer fué denunciada y recogida SOLIDARIDAD OBRERA. Las dos últimas recogidas lo fueron también por comentar hechos policiales. 'Noli me tangere'.

Al llarg de tot el període 1932-1934, *Solidaridad Obrera* no es va cansar d'assegurar que molts dels articles que els fiscals denunciaven eren copiats d'altres diaris, els quals no eren denunciats. Per exemple, els manifestos de la CNT publicats a *La Tierra* no eren denunciats mentre que si apareixien a *Solidaridad Obrera* si que eren objecte de denúncia. Per tant, la solució que va trobar la redacció va ser reproduir els manifestos que ja havien sortit publicats al diari madrileny, el que impedia que el diari confederal pogués ser denunciat i recollit.

Els criteris que els fiscals i tribunals republicans empraren per valorar el delictes d'impremta, segons el jurista Alcubilla, es basaven en la jurisprudència de l'època monàrquica:

“Con respecto a las injurias periodísticas so pretexto de enjuiciar actos profesionales o públicos, es doctrina reiteradísima que si bien es lícita la crítica más o menos acerba de dichos actos, así como el llamar la atención de las autoridades sobre cualquier hecho que pudiera ser digno de corrección, no lo es el que al verificarlo se trapasa los límites racionales exigidos por el mutuo respeto que debe presidir a las relaciones sociales, vertiendo innecesariamente conceptos altamente ofensivos a determinadas personas”. (*Diccionario de la Administración española*. Alcubilla, Codi Penal de 1933: 233)

Criteri que, a causa de la seva ambigüïtat, podia ser fàcilment dirigit contra tots els articles que critiquessin amb duresa el règim republicà i els seus governants. Al llarg d'aquest capítol ja s'han reproduït les circulars dels fiscals generals on s'instava als seus subordinats a denunciar no només aquells articles que continguessin insults, injúries o calúmnies sinó també els que continguessin “críticas acerbadas” o “delictivos excesos de

palabra", el que no fa sinó reflexar l'arbitrarietat del sistema de denúncies hereditat de la Monarquia.

Respecte als tema dels insults a les autoritats, aquests eren habituals en certa premsa. J. Antonio del Valle (1981:114) senyala que aquesta pràctica va calar fort durant la Monarquia i que no s'actuava amb massa contundència contra ella. Per exemple, el gener de 1917, l'aleshores president del Govern, Romanones, va demanar al Fiscal Suprem que no denunciés els periòdics que l'insultessin, encara que fos de forma violenta, doncs seria necessària una nova amnistia pels delictes d'impremta, i encara molt recent l'anterior. "No és, doncs, estrany que", afageix del Valle, "de no ser en casos d'extrema gravetat - vaga general revolucionària de 1917, agonia del règim 1930/1931³⁴-, el poder públic fes la vista grossa respecte als atacs realitzats a les persones i institucions del règim".

Una vista grossa que el govern republicà-socialista no va fer, almenys pel que fa a *Solidaridad Obrera*, com demostren algunes denúncies, simplement realitzades per criticar amb duresa les autoritats durant situacions polítiques que no eren d'extrema gravetat.

Per altra banda, cal senyalar el caràcter combatiu que tenien els diaris obrers, el que en certa manera els empenyia a dir les coses pel seu nom i sense massa eufemismes. Fenòmen que queda plenament il·lustrat en l'editorial de *Solidaridad Obrera* del 27 de setembre de 1931, obra de l'inefable Peiró:

"Sí, señor, es *Solidaridad Obrera* quien dice que nunca como ahora bajo el doble manto del Sr. Anguera de Sojo, se habían cometido y amparado tantas canalladas juntas en Barcelona.

Nadie puede exigirnos que nos comportemos con menos violencia de lenguaje. Nuestra violencia responde a otra violencia, a una violencia tan absurda como cobarde, porque es una violencia que se ejerce porque sí y porque se ampara en la fuerza de los corchetes y de los esbirros. Y como es así, *Solidaridad Obrera* está dispuesta a decirlo a gritos, pase lo que pase".

Precisament va ser l'únic periodista professional que va dirigir *Solidaridad Obrera* durant la Segona República, l'anarquista bohemí Felipe Alaiz, el que va intentar corregir

³⁴ Durant aquest període els fiscals van tenir molta feina, i pel que sembla no en deixaven passar ni una: *El órgano de los comunistas*, 'Mundo Obrero' [aleshores setmanari], inició entonces una campaña rabiosa de propaganda que, por los conceptos vertidos en sus artículos, caía siempre dentro de la última circular del fiscal de S.M.

aquesta violència en el llenguatge, almenys això és el que va escriure desde les columnes del diari. Però malgrat la declaració d'intencions les denúncies no van disminuir, i fins i tot -tal com ja ha quedat prou clar al llarg d'aquest capítol- va augmentar la repressió contra la publicació anarcosindicalista.

Com a conclusió podem dir que el sistema ordinari de repressió contra *Solidaridad Obrera* propulsat des de Madrid pel govern republicà-socialista va arribar a un rigor ni tan sols aconseguit durant la Monarquia. En part perquè el règim d'Alfons XIII es recolzava amb massa freqüència en les mesures especials que es van anar creant contra la premsa durant la llarga nit de la Restauració: Llei d'Ordre Públic de 1870, Llei de Jurisdiccions de 1906, etc. Normes que, en el fons, deixaven sense cap mena de valor la Llei d'Impremta de 1883, la més liberal fins aquells moments. Sembla lògic pensar que durant els primers temps de la Segona República s'intentà evitar caure en el parany autoritari de la Monarquia, sobretot pel que fa a la repressió contra la premsa obrera. Però el nou règim, que tenia enfront una de les dretes més inmovilistes d'Europa, també es va trobar amb una de les classes obreres més combatives del vell continent. Una classe amb unes grans ànsies de canvi social i que esperaven -aspecte cabdal per entendre el posterior desencís- que el nou règim els solucionés tots els seus problemes.

L'àmplia llibertat de què gaudien les organitzacions obreres més avançades va espantar el govern republicà-socialista, i per paliar-ho va voler combinar la democràcia amb l'autoritarisme. Aquesta recepta la va intentar portar a terme sense massa èxit Manuel Azaña, espanyolista radical, brillant polític de saló poc acostumat a trepitjar el carrer i que despreciava profundament la CNT.

Pel que fa al món de la premsa, aquest capítol ja ha deixat prou clar el paper determinant que va jugar el ministeri fiscal a l'hora d'augmentar el control sobre la premsa llibertària i comunista. El nou govern, però, va voler respectar la Constitució, o almenys no suspendre amb tanta freqüència -com feia el règim monàrquic- les garanties constitucionals. Per aquest motiu va endurir la repressió ordinària, fins el punt de deixar sense valor la Llei d'Impremta de 1883. El camí elegit va ser diferent, però el resultat va ser el mateix: impedir que les publicacions que atacaven el govern, com era el cas de *Solidaridad Obrera*, poguessin sortir tranquil·lament al carrer. Tanmateix, es va fer d'una manera ben 'democràtica': no només sense vulnerar la Constitució republicana sinó fins i tot sense haver de suspendre la seva vigència. No obstant, a mesura que augmentava l'enfrontament entre les organitzacions obreres i el govern, el camí seguit

per les institucions republicanes es va anar semblant al que havia iniciat el règim monàrquic, com es veurà en el següent capítol.

La repressió especial contra SOLIDARIDAD OBRERA

Les suspensions

Com ja s'ha explicat a l'anterior capítol, la Monarquia sempre va combinar dos tipus de repressió contra *Solidaridad Obrera*: l'ordinària i l'especial. La República va seguir el mateix camí, tot i que a diferència del règim monàrquic va intentar mantenir les garanties de la Constitució, que era paper mullat pel règim d'Alfons XIII. Així, durant el bienni progressista es van aprovar dues mesures especials contra la premsa: la Llei de Defensa de la República, aprovada amb urgència el 20 d'octubre de 1931 i que tenia la particularitat que es podia aplicar sense suspendre la Constitució, i la Llei d'Ordre Públic, una de les últimes normes dictades per la majoria republicana-socialista i que va ser aprovada el 15 d'agost de 1933.

Aquesta última va ser molt ben rebuda per la dreta, que posteriorment en va fer ús contra les publicacions obreres, incloses les socialistes. Les dues lleis s'aplicaven en supòsits de gravetat i permetien suspendre l'edició d'un periòdic, tot i que la Llei d'Ordre Públic també podia aplicar-se en plena vigència de les garanties constitucionals, com es veurà més tard. No obstant, s'ha de tornar a deixar clar que no eren les suspensions les que resultaven més perjudicials per a *Solidaridad Obrera*: una suspensió significava el tancament del diari, però també l'estalvi de tinta, paper i sous. Per contra, la recollida d'una edició sencera significava la pèrdua de tot un dia de treball.

Solidaridad Obrera va ser víctima dels dos sistemes de repressió, l'ordinari i l'especial, el que no feia més que evidenciar l'enfrontament cada vegada més dur entre la CNT -dominada completament a partir de mitjans del 1932 pels sectors maximalistes- i el règim republicà-socialista. Una pugna que va culminar amb la pèrdua del poder per part de les esquerres a les eleccions de 1933.

L'article 34 de la Constitució de 1931 va garantir per primera vegada a Espanya que no es suspendria un periòdic si no era per sentència ferma. Aquest avanç respecte a les anteriors constitucions, però, aviat va ser vulnerat per la Llei de Defensa de la República (LDR), presentada per Azaña el 20 d'octubre de 1931 amb caràcter d'urgència. Durant l'estiu de 1931, Largo Caballero i Maura havien demanat una llei contra la CNT, maniobra que va fracassar gràcies a l'oposició de Macià. La LDR, finalment, es va

materialitzar el mes d'octubre, i aquesta vegada sense l'oposició d'ERC, que necessitava el suport d'Azaña i els socialistes per poder tirar endavant l'Estatut d'Autonomia.

Tanmateix, hi ha divergències d'opinió sobre la vertadera causa que va motivar la creació de la LDR. Segons l'historiador franquista Gómez Aparicio (1981:262), la llei va néixer per evitar les reaccions negatives dels grups d'opinió catòlics contra l'aprovació, realitzada el 14 d'octubre, de l'article de la Constitució relatiu a la qüestió religiosa, el 26. Article polèmic que fins i tot va provocar la dimissió de Miguel Maura com a ministre de Governació i d'Alcalá Zamora com a president del govern de la República, tot i aquest que mesos més tard -el desembre del 31- va acceptar-ne la presidència.

No obstant, l'historiadora Rosa Mª Abad (1986:300-301) contradiu la teoria de Gómez Aparicio i argumenta que el principal factor de l'aprovació de la llei va ser degut al perill d'una revolució anarquista. Tanmateix, les dues teories no resulten incompatibles ja que la intenció d'Azaña era defensar la República de qualsevol atac, vingués d'on vingués.

Fos quin fos el vertader motiu, el resultat va ser una llei repressiva, tal com deixava sobrentès en la primera frase al assegurar que s'havia creat per reforçar la llei d'ordre públic. Una llei que no només es dirigia contra la premsa sinó contra qualsevol organització que s'aixequés contra la República, o que simplement realitzés actes públics o sindicals que poguessin ser considerats "il·legals". Pel que fa a la premsa, la llei l'afectava en els següents sis punts:

"Art. primero-. Son actos de agresión a la República, y quedan sometidos a la presente Ley:

I. La incitación a resistir o a desobedecer las leyes o las disposiciones legítimas de la Autoridad.

II. La incitación a la indisciplina o al antagonismo entre los Institutos armados o entre éstos y los organismos civiles.

III. La difusión de noticias que puedan quebrantar el crédito o perturbar la paz o el orden público.

IV: La comisión de actos de violencia contra personas, cosas o propiedades por motivos religiosos, políticos o sociales, o la incitación a cometerlos.

V.Toda acción o expresión que redunde en menosprecio de las Instituciones y organismos del Estado.

VI.La apología del régimen monárquico o de las personas en que se pretenda vincular su representación, y el uso de emblemas, insignias o distintivos alusivos a uno u otras.

Les penes que podien rebre els "autors materials" o "els inductors" d'aquests delictes eren força dures:

"Artículo segundo.- Podrán ser confinados o extrañados, por un período no superior al de vigencia de esta Ley, o multados hasta la cuantía máxima de 10.000 pesetas, ocupándose o suspendiéndose, según los casos, los medios que hayan utilizado para su realización".

Les mesures que imposava la LDR eren clarament repressives: suspensió d'un periòdic i la deportació a les Illes Balears o les Canàries (pena de 'confinamiento') o fins tot fora del territori espanyol (pena de 'extrañamiento') dels autors o inductors del delictes. En cap cas es diu que la llei permeti denunciar i recollir periòdics, tot i que la majoria d'autors asseguren que l'aprovació de la Llei va incrementar el nombre de denúncies i recollides. Però no cal confondre el segrest amb la suspensió: tots dos estaven permesos per la Constitució, però el primer només permetia incautar-se d'una sola edició, en canvi, la segona podia impedir la sortida d'un diari durant més d'un dia, inclús durant mesos.

El jurista Manuel Ballbé ha qualificat la LDR d'autoritària³⁵ ja que associa actes que són simples exercicis de llibertats polítiques³⁶ a accions de clara violència, castigades ja pel codi penal. (1983: 328). Per altra banda, l'especialista en legislació sobre premsa, Gómez-Reino (191-82:175), l'ha definit com d'una "greu limitació de de determinats drets garantits a la Constitució".

El més greu de la llei, segons Ballbé, era que no donava "cap possibilitat de protecció judicial". Únicament estava permès interposar un recurs administratiu, que ni tan sols estava previst en el projecte de llei i que va ser aconseguit gràcies a la insistència del diputat i prestigiós jurista Angel Ossorio y Gallardo.

La Llei, així, vulnerava la mateixa Constitució i deixava la llibertat d'expressió en una posició força ambigua, ja que la suspensió de les publicacions depenia de la voluntat del ministre de Governació, i no d'una "sentència ferma" com recollia l'article 34.

³⁵ El propi Azaña el 14 d'octubre de 1931, havia dit que la República té dret a ser respectada i "si no fuese repetada, el Gobierno la hará temer" (Ballbé, 1983:324).

³⁶ Per exemple penalitzava les vagues que no responguessin a motius laborals. I les que eren per motius de treball s'havien d'anunciar amb vuit dies d'antelació i havien d'estar sotmeses als Jurats Mixts. Aquestes mesures anaven clarament dirigides contra les tàctiques d'acció directa de la CNT, que jugaven amb la sorpresa de les vagues i que no acceptaven la intervenció d'organismes estatals en els conflictes obrers-patrons, i menys si li era imposat per força.

Pel que fa a la premsa, la Llei va afectar tant a diaris de dreta³⁷ -monàrquics com *ABC* o defensor del catolicisme com *El Debate*- com d'extrema esquerra. Com ja he remarcat anteriorment, malgrat la duresa de la llei, a *Soli* li afectaven més els continus segrestos de les seves edicions que no les suspensions, que comportaven menys pèrdues econòmiques. El que si afectava la suspensió, i *Solidaridad Obrera* en va sofrir unes quantes, era la vida de la CNT, que es veia privada del seu principal òrgan d'expressió. I, naturalment, afectava tots als obrers cenetistes que, en cas de conflicte, es quedaven sense el seu màxim defensor³⁸.

Abans ja s'ha esmentat que diversos investigadors divergeixen sobre l'origen de la LDR. Però si analitzem les publicacions de la CNT de l'època, resultava evident que la percepció que es tenia des d'aquestes era que la llei s'havia creat exclusivament contra ella. Per exemple, els editorials de Peiró del mes de juliol advertien als treballadors afiliats a la CNT de l'amenaça imminent d'una llei repressiva, degut a l'insistència de Maura i Largo Caballero. Advertències que Peiró va continuar llançant durant tot l'estiu. El 25 d'agost de 1931, un comunicat de *Solidaridad Obrera* assegurava que el govern volia suspendre el diari cenetista i el republicà "extremista" *La Tierra*. És llavors quan el diari va llançar aquella frase que tan bé expressava la difícil posició de la CNT -sacsejada ja per lluites intestines- cap el nou règim: "El hecho de combatir a un Gobierno al que creemos equivocado en sus procedimientos no quiere decir que seamos enemigos de la República, como lo fuimos de la Monarquía".

Del que no hi ha dubte és que el diari de la CNT era incòmode per a les noves autoritats. I especialment per al Governador Civil de Barcelona, Oriol Anguera de Sojo, que era objecte constant de les crítiques del diari degut a les seves sovint inflexibles posicions, sobretot pel que feia al manteniment de presos governatius a la presó Model. Un Anguera de Sojo que, gràcies a la vaga general de Barcelona de setembre de 1931, va tenir l'excusa perfecta per aconseguir silenciar el diari anarcosindicalista, tot i que per poc temps.

³⁷ Sobretot quan es va produir el cop d'estat de Sanjurjo. El govern va decretar la suspensió de 127 periòdics (77 diaris i 55 no diaris) (Gómez Aparicio:1981298). Entre els diaris suspesos hi havia el *Correo Catalán* de Barcelona, que no va poder sortir durant 22 dies.

³⁸ Tot i que, segons els òrgans trentistes, SOLI no defensava els veritables interessos dels treballadors sinó els dels faistes que dirigien l'organització.

La inclusió de la nota declarant la vaga general a Barcelona (*Soli*, 3-9-1931) va provocar que Anguera de Sojo s'incautés de l'edició -sense estar denunciat pel fiscal- i suspengués governativament el diari durant dos dies consecutius -el 4 i 5 de setembre.³⁹ Suspensió que, segons el diputat Jiménez y Jiménez, va provocar que els obrers no s'assebentessin que la vaga general havia acabat i que aquella s'allargués dos dies més, període en què van ser assassinats per les forces de seguretat un grup d'obriers davant la seu de la Policia. Episodi que va augmentar encara més el grau d'enfrontament de la CNT amb les institucions republicanes i particularment amb Anguera de Sojo.

L'origen de la vaga s'ha de buscar en els incidents de la presó Model, que segons Sebastià Clara van originar-se com a protesta pels maltractaments de presos governatius⁴⁰, la majoria anarquistes o cenetistes. Alguns presos, però, van assegurar que el motí havia estat provocat per agents provocadors pagats des del Govern Civil amb objecte de canviar el director de la Model, Nicolás Navas, que volia evitar els maltractaments i no tenia massa bones relacions amb Anguera de Sojo. El trentista Clara (aleshores redactor en cap de *Solidaridad Obrera*) va assegurar que el motí havia estat utilitzat pels faistes per poder portar a terme una vaga general. El que si és cert és que, arran dels fets de la Model, el director Nicolás Navas va ser substituït per un de més intransigent: el conegut Alfonso Rojas, que havia estat director de la presó durant la dictadura de Primo de Rivera i al qual es titllava de "monàrquic".

Solidaridad Obrera va tornar a aparèixer el diumenge 6 de setembre. L'editorial d'aquell dia (**Con serenidad, por la Confederación**:p1) mostrava un Peiró desesperat. La vaga havia posat al director de *Soli* entre l'espasa i la paret. Per un cantó, la pressió dels maximalistes vinculats a la CNT i de l'altra les amenaces de les autoritats:

"Los que escribimos esta hoja nos hallamos hoy entre dos fuegos: por una parte, la amenaza de suspensión de **SOLIDARIDAD OBRERA**, que no deja de significar una enorme responsabilidad; por otra, la suposición incalificable de que hacemos el juego al enemigo común

³⁹ *El Diluvio* (**La recogida de 'Solidaridad Obrera'**, 5-9-1931:p5) feia referència a l'acció de les autoritats barcelonines:

"En la madrugada de ayer se personaron algunos agentes de vigilancia en los talleres donde se edita '*Solidaridad Obrera*', órgano de la CNT, obligando a suspender la tirada e incautándose de unos 12.000 ejemplares que ya estaban impresos y de los moldes tipográficos".

⁴⁰ *L'Avenç*, nº 6, 1977

por el solo hecho de no supeditar nuestras ideas y pensamiento a las ideas que juzgamos descabelladas, de los demás”.

La postura del governador civil de Barcelona va significar en la pràctica la declaració de l'Estat d'Alarma a Barcelona. I la llibertat d'expressió, que encara no havia estat aprovada constitucionalment però que estava reconeguda desde la proclamació de la República, va ser suspesa, tal com indicava l'article sisè de la Llei d'Ordre Públic de 1870, que permetia suspendre una publicació -sense necessitat d'acudir als tribunals- quan no es trobaven vigents les garanties constitucionals (Alcubilla, 1870:561 / Del Valle, 1981:76).

Malgrat les advertències i l'oposició de la CNT a l'aprovació de la LDR, aquesta no va ser aplicada contra *Solidaridad Obrera* fins el 1933, arran de la insurrecció de gener del mateix any. Durant aquest mes, del 18 al 25, *Solidaridad Obrera* va ser suspesa set dies de forma consecutiva i, segons afirmava en l'edició del 31-1-1933, va rebre 20.000 pessetes de multes.

En ocasions s'ha senyalat que la Llei de Defensa de la República va ser aplicada a *Solidaridad Obrera* per primera vegada arran de l'aixecament de l'Alt Llobregat, el gener de 1932. Alguns investigadors han vinculat la suspensió, que va durar del 22 de gener a l'1 de març, a l'aplicació de la Llei de Defensa de la República ⁴¹, el que es contradiu amb l'opinió del propi diari. *Solidaridad Obrera* va manifestar que la suspensió no s'havia produït per l'aplicació de la LDR sinó per una ordre del Governador Civil de Barcelona, Joan Moles⁴², que va obligar a tancar els tallers per haver imprès material clandestí.

⁴¹ Per exemple, Abad Amorós (1986:306) o Gómez Reino (1981-82:177).

⁴² Joan Moles, considerat proper a ERC, era considerat un home fidel al règim republicà. Però la seva actitud com a ministre de Governació després de la victòria del Front Popular, que va comportar l'assassinat de 20 persones a Yuste (Albacete), és prou demostratiu del seu concepte d'ordre públic: Uns camperols havien tallat uns arbres, fet que va ser denunciat per la Jefatura Hidrológica Nacional, i Moles va enviar-hi a la Guàrdia Civil "por el peligro que suponía la tala de pinos" (Ballbé, 1983:391). El que va passar després és fàcil d'imaginar: es va detenir als "infractors" i el poble s'hi va oposar. Segons la versió oficial, el motiu del disparar contra la població va ser perquè "los amotinados" van matar primer a un Guàrdia Civil.

Sigui o no certa la versió oficial, el que resulta evident -i va succeir el mateix a la tragèdia d'Arnedo el gener de 1932- era la "desproporció entre la mesura policial i els fets previs que van donar lloc a la intervenció" (Ballbé, 1983:391).

La Llei de Defensa de la República va ser emprada amb comptagotes contra la publicació anarcosindicalista, segurament perquè el govern la va emprar només en casos excepcionals. Molt més utilitzada va ser la nova llei d'Ordre Públic de 1933, que va derogar la Llei de Defensa de la República, que havia estat creada precisament per reforçar l'antiga llei d'Ordre Públic de 1870.

La Llei d'Ordre Públic (LOP) va ser una de les últimes lleis que van ser dictades per la majoria republicana-socialista. La nova llei, que suplia la de 1870, va ser molt ben acollida per les forces dretanes i va ser aprovada amb els vots favorables del PSOE el 15 d'agost de 1933. El caràcter autoritari de la llei no va espantar als socialistes, que no van saber escoltar les profètiques advertències pel diputat Eduardo Ortega i Gasset:

“Creo que esta Ley debiera ser considerada, reflexionada y meditada. Por lo contrario, vamos a ella de una manera improvisada, de una manera temeraria, ofreciendo un instrumento de tortura en el porvenir a los elementos de la reacción que un día puedan triunfar”. (Ballbé, 1983:359).

O inclús les de Gil Robles, el líder la CEDA:

“Porque torres más altas han caído y los que hoy están arriba mañana pueden estar abajo” . (Ballbé, 1983:361)⁴³.

Ballbé assegura que la LOP completava les bases d'un Estat autoritari amb la paradoxa que els autors de la mateixa -principalment els socialistes- van ser les seves primeres víctimes (1983:360). Però la premsa anarcosindicalista i anarquista també es va veure afectada per nova llei d'ordre públic.

La LOP es diferenciava de l'anterior llei d'ordre públic, creada durant la Monarquia democràtica nascuda de la Revolució de 1868. La llei de 1870 havia estat realitzada més per combatre els freqüents pronunciaments de l'època que no les alteracions de l'ordre produïda en temps de normalitat: vagues, manifestacions, etc. Així, no és massa estrany que la República volgués modificar una llei que no era massa adequada per reprimir les alteracions de l'ordre públic que es produïen en una democràcia. Al respecte, resulta prou explícit les novetats que enuncïava el preàmbul del projecte de la LOP:

“Entre ellas merece especial atención el Título I, que viene a suplir un olvido de la ley de 1870. Esta, sin definir lo que debe entenderse por orden público, sólo hace referencia a los casos de

⁴³ Les intervencions recollides per Ballbé es poden trobar a D.S.C. 1933:13.653, 13.663, 13.996 i 14.349.

grave perturbación que no es posible atajar rápidamente. En cambio, la experiencia ha demostrado que no pocas veces ocurren perturbaciones momentáneas, no por ello menos graves, que hasta el presente sólo discrecionalmente han podido ser corregidas, para las cuales es preciso establecer un ordenamiento jurídico adecuado”.

Amb aquesta intenció, la LOP va introduir novetats respecte la llei de 1870. La primera establia que l'Estat Previsió pogués decretar-se sense suspendre la Constitució. La mesura, que mostrava la voluntat democràtica de l'executiu, va anar acompanyada però d'altres no tan democràtiques. La LOP permetia que en períodes de plena normalitat -és a dir, sense estar vigent cap dels tres estat d'excepció- els actes realitzats sota l'ampara de l'article 34 de la Constitució, que regulava la llibertat d'expressió, poguessin afectar l'ordre públic. A més, permetia sancionar qualsevol article periodístic si era considerat contrari a l'ordre públic, tot i que no constituís un delictes. La LOP establia per aquests actes una gradualitat de multes: 5.000 pessetes en períodes de plena normalitat, 10.000 pessetes durant l'Estat de Previsió i 20.000 pessetes amb la declaració de l'Estat d'Excepció. En cas de reincidència, la quantitat podia augmentar-se en un 50% sobre la última multa imposada.

A la pràctica, la LOP va significar un enduriment de la legislació ordinària, ja que el codi penal només permetia castigar els articles periodístics que continguessin un delictes, però no els articles que poguessin alterar l'ordre públic. Però també de l'especial, ja que va significar un enduriment de la Llei de Defensa de la República, que malgrat la seva ambigüitat s'havia aplicat en casos d'extrema gravetat: insurreccions, revoltes, cops d'estat, etc. Però la LOP es podia aplicar en casos de plena normalitat, amb la simple excusa que es pogués alterar l'ordre públic.

Pel que fa a *Solidaridad Obrera*, resulta prou clar que la llei va resultar-li molt més perjudicial que la Llei de Defensa de la República. La portada del 30 de juny de 1934 ho demostra perfectament:

Democracia republicana

Estados de prevención y de alarma permanentes. En siete meses, SOLIDARIDAD OBRERA aparece solamente diecinueve días

Els set mesos que es referia el diari anaven des de la primera setmana de desembre del 1933, quan es va portar a terme un altre intent insurreccional per part de grups anarquistes fins el 29 de juny de 1934. Durant aquest període el diari va sofrir dues suspensions. La primera es va produir el 8-12-1933, arran de la insurrecció anarquista, i va durar fins el 10-4-1934. La llarga durada de la suspensió va obligar a treure el 13 de febrer de 1934 un altre diari, *Solidaridad*, que es feia a la mateixa redacció i als mateixos tallers de *Solidaridad Obrera*. El 10-4-1934, el mític diari de la CNT va tornar a sortir després de 127 dies de suspensió.

El 6 de maig de 1934 es va produir la segona suspensió. Els fets que van originar-se com a conseqüència de l'arribada dels fills dels vaguistes de Saragossa a la redacció de *Soli*, van provocar la suspensió del diari, que no va tornar a reaparèixer fins el 29 de juny. Quan '*Solidaridad Obrera*' va tornar a sortir al carrer no portava ni una paraula sobre els incidents, segurament per evitar les sancions de la Llei d'Ordre Públic. Les dues suspensions eren fruit de l'aplicació de la LOP, que donava a les autoritats governatives plenes facultats per sancionar les alteracions de l'ordre públic.

La primera suspensió es va produir a instància del Govern Central i la segona de la Generalitat, que a principis de 1934 ja tenia plenes competències en Ordre Públic. El traspàs d'aquestes comptències va fer desaparèixer els governadors civils de Catalunya, que van ser substituïts per la Conselleria de Governació. El fet que aquesta caigués sota la influència política d'Estat Català, amb Miquel Badia com a Secretari General de la Comissaria General d'Ordre Públic, és un dels motius que explica la suspensió del 6 de maig de 1934. Cal recordar que Badia tenia una actitud molt bel·ligerant amb la CNT, en aquells moments dominada pels sectors més maximalistes. Badia, a l'igual que Dencàs -conseller de Governació el 10 de juny-, tenia idees feixistes i considerava que la CNT de 1934 estava integrada per immigrants i que, per tant, no podia tenir veu ni vot a Catalunya. Aquesta actitud estava justificada davant l'opinió pública per l'onada d'atracaments que assolava Barcelona -que eren atribuïts tant a bandes de malfactors com a activistes anarquistes- i a la violència que comportaven determinades vagues: atemptats, sabotatges, col·locació de bombes, etc.

Solidaridad Obrera era conscient de la importància de la Llei d'Ordre Públic i la feia responsable de la seva irregular situació. Per altra banda, mostrava la seva sorpresa perquè la premsa es queixés de la duresa de la llei.

“Nosotros ya hace tiempo que conocemos esta triste verdad, y la conocemos por experiencia dolorosa. Para la prensa burguesa liberal o de derecha, que ha conocido siempre los favores de la autoridad, el restablecimiento de la censura significó una sorpresa y una humillación. Pero es que esta clase de prensa no conoce la solidaridad profesional, no siente el dolor de la tiranía más que cuando se ejerce contra ella. Vive en un mundo reducido y sin horizontes, entregada por completo a sus negocios y a la defensa de los raquíticos intereses de los partidos a que sirve, no de los intereses generales del pueblo y de la libertad. Por eso ahora caen en la cuenta que la ley de Orden Público contiene disposiciones que conculcan derechos tan fundamentales como la libertad de prensa”. (SOLI, 30-6-34:p6)

I és que la LOP -a part de mantenir les suspensions i multes contra els periòdics- va significar, com indica a l'article de *Solidaridad Obrera*, una clara vulneració de la llibertat de premsa.

La llei contemplava tres estats d'anormalitat. El primer era l'Estat de Prevenció que podia ser declarat pel Consell de Ministres sense la prèvia suspensió de les garanties constitucionals (i un límit de dos mesos). Malgrat significar una millora respecte l'anterior codi penal, que permetia suspendre les garanties i imposar la prèvia censura, també suposava una limitació de la llibertat d'expressió. Durant l'Estat de Prevenció, tal com indicava l'article 28, 3ª, l'autoritat governativa podia ordenar:

“Que de todos los impresos, con excepción de los libros, que sirvan de defender ideas u opiniones políticas o sociales, sean presentados a sellar, dos horas antes de ser publicados, los ejemplares que marca la Ley de Policía de Imprenta; tiempo que se reducirá a una hora para los periódicos diarios” (Alcubilla, 1933: 597 / Cendán Pazos, 1974:162).

Alguns juristes, com el mateix Alcubilla, apuntaren ja a l'època que això significava la censura directa i una vulneració de la Constitució:

“Con el nuevo texto la presentación precede a la publicación en una hora, y es claro que esa hora no puede tener más objeto que el conocimiento por la autoridad del contenido del periódico. Si esto respondiera a una *simple curiosidad* [sic], la medida carecería de sentido, el sentido exige que se atribuya a esa medida el propósito o el medio de impedir la circulación, y en esto caso *se instaura la censura previa*.

Y aquí la infracción constitucional grave y doble: 1º Porque la Constitución, categóricamente y rotundamente, rechaza en su art. 34 la previa censura. 2º Porque si ha de evitarse la circulación de un periódico *una hora* antes de salir y ya compuesto, la autoridad tendrá que

recoger la edición, contra la dispuesto en el mismo artículo que reserva a la autoridad judicial exclusivamente esa facultad" (1933: 597,n1).

L'afirmació del jurista podia ser correcte en el terreny pràctic, però no en el teòric ja que en cap ocasió la LOP diu que el segrest el pugui realitzar una autoritat. Si Alcubilla hagués conegut la problemàtica de *Solidaridad Obrera* hauria comprovat que el segrest el podia realitzar perfectament un jutge, tal com indicava la Constitució. D'altra banda, cal recordar que el Codi Penal reformat de 1932 assegurava de forma clara que mentre regissin les garanties constitucionals cap autoritat governativa no podia recollir una publicació.

El que sí clarificava la LOP era alguns dels malentesos que provocava la Llei d'Impremta. Amb l'Estat de Previsió, que es podia declarar sense suspendre les garanties constitucionals, les autoritats podien disposar d'un bon sucedani de la censura prèvia. Al obligar a presentar els exemplars una hora abans de la seva publicació, es deixava sense valor la Llei d'Impremta i es podia estendre a tota la premsa el que ja es venia aplicant a *Solidaridad Obrera*. Fet que no fa sinó evidenciar encara més el tracte de duresa que havia rebut el diari durant el 1932-33: Les disposicions que fins aquell moment havia patit la publicació anarcosindicalista es realitzaven en períodes de plena normalitat, en canvi la instauració de l'Estat de Previsió només es podia produir quan "la alteración del orden público, sin llegar a justificar la suspensión de las garantías constitucionales, exija que sean adoptadas medidas no aplicables en régimen normal". (Alcubilla, 1933:596)

El segon estat d'anormalitat era el d'Alarma, podia ser declarat pel Consell de Ministres "cuando así lo exija la seguridad del Estado, en casos de notoria e inminente gravedad". Pel que fa a la premsa aquest estat, com recull Gómez-Reino (1981-82:179) suposava la "suspensió, parcial o total" de l'article 34 de la Constitució en tot o en una part del territori nacional. En aquests casos qualsevol imprès podia ser sotmès a censura prèvia, el que significava la tornada del mètode que tant havien criticat els republicans durant la Monarquia: la censura directa⁴⁴. L'Estat d'Alarma també permetia la suspensió de qualsevol publicació que alterés l'ordre públic i multes de fins a 20.000 pessetes.

⁴⁴ De fet, amb la promulgació de la Constitució del 1931 la prèvia censura desapareixia, ja que en l'art.42, en el qual es regulava la suspensió dels drets i garanties de diversos articles -entre ells el que

Per últim, hi havia l'Estat de Guerra, que es podia declarar quan l'autoritat civil no pogués dominar "en breve término la agitación y restablecer el orden". Sota l'Estat de Guerra, serien les autoritats militars les que assumiran les facultats que fins aleshores corresponien a l'autoritat civil.

Però el significatiu de la llei no era tant la repressió que exercia contra *Solidaridad Obrera* o altres publicacions àcrates, acostumades a l'enfrontament amb l'Estat, sinó la que van sofrir les publicacions del PSOE-UGT, els representants de les quals havien votat a favor de la LOP. Un exemple ben concret d'aquesta repressió és el Decret de 29 de maig de 1934. En virtut de la Llei d'Ordre Públic, es va instaurar la prèvia censura per a totes les publicacions que "de manera directa o indirecta preparen, fomenten, exciten o auxilien huelgas o paros en los trabajos agrícolas" (Alcubilla, 1934:161-162). Mesura que afectava directament a la UGT, que era el sindicat majoritari en el camp espanyol.

Les publicacions socialistes, a més de patir la duresa de la Llei d'Ordre Públic de 1933 -que s'aplicava governativament- van haver de sofrir les denúncies dels fiscals. Així, els socialistes, des que va pujar la dreta al poder, van veure com els seus òrgans d'expressió eren denunciats i recollits. Fenòmen que *Soli* recollia amb sarcasme:

"'El Socialista' se queja amargamente de las recogidas sistemáticas de que viene siendo objeto por parte de las autoridades. 'Bien saben lo que hacen y por qué nos persiguen', dice el diario mencionado. 'Las recogidas apuntan a nuestra caja. La Policía, inmediatamente que la denuncia se produce tiene la orden de irrumpir en nuestros talleres y hacerse cargo de la edición'".

No crea el colega que nos alegramos. El atropello a la libre emisión del pensamiento es siempre repudiable y cobarde (...)

Nos hacemos cargo de la situación de 'El Socialista'. Nadie mejor que nosotros para comprenderla. Desde el advenimiento de la República, la Prensa confederal viene siendo víctima de un ataque sañudo, brutal, a base suspensiones y recogidas constantes (...)

Recuerde esto 'El Socialista', ahora que está en desgracia. Recuerde que en algunas ocasiones, bajo el Gobierno Azaña-Prieto-Largo Caballero, apenas pudimos comunicarnos con nuestros lectores una vez a la semana (...)

Entonces 'El Socialista' era órgano ministerial, y no protestaba de estos atropellos groseros a la libertad de pensamiento. Pero los tiempos cambian y hoy, los socialistas, pueden comprobar la

regulava la premsa (el 34)-, assegurava que durant la suspensió regiria la Llei d'Ordre Públic, de 1870, que permetia la suspensió de publicacions però no la prèvia censura. La Monarquia, per tant, no s'havia

verdad del viejo adagio que dice: 'El que a hierro mata a hierro muere'(...). (*¡Más memoria, señores!*, 25-7-1934,p1).

Però la importància de la Llei d'Ordre Públic no només s'ha de buscar en la duresa de les seves disposicions sinó sobretot en la regularitat de l'aplicació dels tres estats d'excepció. Com senyala Ballbé (1983:363), des dels últims mesos de 1933 fins el 1936, la LOP, aquests estat seran decretats de forma contínua, de manera que "són vertaderament excepcionals els períodes en què regeix la normalitat constitucional":

"Durant pràcticament els quatre últims mesos de 1933 -és a dir, des del mateix moment de l'aprobació de la Llei d'Ordre Públic- i els dos anys següents, està permanentment declarat l'estat de prevenció, d'alarma o de guerra.

L'ordre públic, com en totes les èpoques constitucionals anteriors, pretén ser resolt per la via de les tècniques purament marcial. El que significa posar a l'Exèrcit en el primer pla de la pugna civil interna. Govern i oposició ja no abandonaran aquesta dinàmica a la que estan tan acostumats⁴⁵."

L'Estat de Guerra va aplicar-se de forma contundent arran dels fets d'octubre de 1934, el que va donar cada vegada més protagonisme a Francisco Franco, aleshores comandant general de les Balears. El futur dictador es va erigir en el vertader ministre de la Guerra i en el "salvador de la República", com va manifestar Calvo Sotelo en les Corts Generals el 5 de novembre de 1934.

Curiosament, el 6 d'octubre no va significar la suspensió de *Soli*, tot i la declaració de l'Estat de Guerra a Barcelona, ja que la CNT no va participar en els famosos fets d'octubre. El seu enfrontament amb la Generalitat, sobretot amb el sector més nacionalista d'aquest, Estat Català, comandat per Josep Dencàs i Miquel Badia, i la seva

basat en aquest codi per practicar la censura prèvia, sinó en la pròpia Constitució de 1876, que permetia la suspensió de la llibertat d'expressió i la instauració de la censura "en virtud de una ley" (art. 17.).

⁴⁵ Pel que fa als delictes no comesos a través de la premsa, dos exemples mostren la duresa amb què la LOP tractava la població civil i la suavitat amb què tractava les forces de seguretat quan s'extralimitaven en les seves funcions:

"Una sentència del 19 d'abril de 1934 va condemnar a sis persones per "insulto a la fuerza armada" mentre que una altra absolvía a dos guàrdies civils que havien matat en una descàrrega a dues dones perquè admitia que "cuando se vea ofendida (la Guardia Civil) por otros o sus palabras no hayan bastado, en cuyo caso dejará bien puesto el honor de las armas; y así lo hizo el teniente R. exhortando primeramente al grupo para que depusiese su actitud levantisca y agresiva, conminándole luego a retirarse y en vista de que sus palabras no producian como él esperaba el efecto de aquietar los ánimos, y mandando por último a la fuerza ante el movimiento de violencia y rebeldía que se desarrollaba, y en uso de sus atribuciones, que disparase..." (Ballbé, 1983:369).

negativa a formar part de l'Aliança Obrera, integrada per socialistes, comunistes i trentistes, van fer que la CNT catalana -a diferència de l'asturiana- no participés en la insurecció.

Paradoxalment, el 6 d'octubre la redacció de *Solidaridad Obrera* va ser asaltada per les forces de seguretat, per ordre del conseller de Governació, Dencàs, que va suspendre la seva sortida. Va ser el general Batet qui va aixecar l'ordre de suspensió mentre prohibia la sortida de tota la premsa d'esquerres. La paradoxa era tan gran que els cenetistes no van poder suportar ser l'únic diari d'esquerres en vida i van decidir autosuspendre's publicant un alegat contra la pena de mort (veure annex: SOLI, **Contra la pena de muerte**, 14-10-1934). Donant una autèntica lliçó a les esquerres catalanistes: elles no havien mogut ni un dit per *Soli* quan aquesta era perseguida i fins i tot havien alentat aquesta persecució. I ara el diari anarcosindicalista s'autosuspensia per no voler convertir-se en una deshonra. Josep Peirats, aleshores redactor de *Soli*, descriu com es va planejar la autosuspensió:

"Llegó el 6 de octubre. Los socialistas habían amenazado con alzarse en armas si la CEDA, el partido de Gil Robles, entraba en el gobierno. Teníamos a Gil Robles ("Todo para el jefe") nada menos que de ministro de la guerra. Los socialistas, salvo en Asturias, donde colaboraban con los anarquistas, no fueron más allá de una huelga platónica. La Generalidad catalana, aliada de aquéllos, se declaró en rebeldía contra el gobierno central. Teníamos entonces dos redactores en la cárcel, Villar y Gilabert. La policía autónoma, la misma que iba por las fábricas haciendo abandonar el trabajo, metía a Durruti y a otros de nuestros militantes en la cárcel. Todo lo que hicieron fue asaltar la redacción de "Solidaridad Obrera", que yo solo atendía, y se pusieron a tiro limpio a que los compañeros rompieran los precintos que tenían clausurados a los sindicatos. Hicieron más. Armaron de winchesteres a algunos centenares de sus adheridos de choque y proclamaron la República Catalana desde el balcón de la Generalidad. (...) Empezaron las detenciones en masa e indiscriminadas. La prensa de izquierda fue suprimida... ¡menos "Solidaridad Obrera"! "Esto es vergonzoso, insoportable, inicuo", aullaba Carbó.

-¡Por dignidad, por hombría, no podemos salir a la calle cuando toda la demás prensa de izquierda se halla amordazada! No se trata de solidarizarnos con alguien, con Companys, y menos con Dencàs y con Badia. Pero no es tampoco cuestión de confundirnos con el enemigo. Ni con los que de haber triunfado nos hubieran pasado a cuchillo. Se trata de no hacer el juego a los triunfadores. Es cuestión de rechazar el más mínimo trato de favor de manos de los invasores de Asturias. El vencido, el perseguido, el humillado, sea quien fuere, es nuestro semejante. En estos momentos hay que olvidar todos los nombres. Hay que hacer caso omiso de

todas las ofensas, de todas las agresiones, de todos los malos recuerdos, pesadillas o presagios. Aquí no hay más que vencidos y atropellados. No, no podemos salir a la calle a título de favoritos, de juglares, de bufones de Gil Robles. ¡Esto es insoportable, vergonzoso, inicuo! (...) Al día siguiente, en primera página, con letras grandes, figuraba un editorial con este escandaloso título: "¡Abajo la pena de muerte!" El artículo tomaba por tema los fusilamientos de Asturias. Acababa de ser condenado a muerte, o tal vez ya había sido fusilado, el sargento Vázquez. Y arremetía contra los "bárbaros procedimientos militares". La suspensión del diario fue fulminante."

Amb la vigència de l'Estat de Guerra es va aplicar la censura prèvia. Tanmateix, no semblava que aquesta fos la solució ideal pels sectors més conservadors del país, ja que durant el 1935 la situació política es va anar normalitzant i les dures disposicions sobre la premsa només eren justificables de manera excepcional. Per aquest motiu, van voler endurir la legislació ordinària per tenir una arma eficaç que augmentés el control sobre la premsa durant els períodes de plena normalitat constitucional. Pel que sembla, la Llei d'Ordre Públic no era suficient, ja que no permetia la censura durant l'Estat de Previsió.

El dia 6 de febrer de 1935, es va presentar (Desvois, 1996:99)- un projecte de substitució de la liberal Llei d'Impremta de 1883, encara vigent, per una Llei de Publicitat molt més restrictiva. El projecte de llei si bé contenia aspectes progressius per a la premsa -com la transparència en la propietat de les empreses- o per als ciutadans -la lluita contra la difamació- "globalment suposava una sèria amenaça per a la llibertat d'expressió" (Desvois, 1996:99). A principis de juny, degut a l'oposició de les esquerres i també dels radicals el projecte es va retirar. Aquesta oposició s'ha d'entendre, però, amb clau política. En aquells moments les esquerres estaven a l'oposició i ja havien pogut comprovar, especialment els socialistes, com s'havia aplicat la LOP contra les seves publicacions. Per això, es van negar -amb l'argument de la defensa de la llibertat d'expressió- a votar un projecte de llei d'impresma que podia usar-se contra elles. Però cal recordar aquí que no havien tingut la mateixa fermesa quan Azaña havia presentat la Llei d'Ordre Públic.

La resposta de la premsa al projecte tampoc va ser gens positiva, com senyala Gómez-Reino (1981-82:166):

“Rara vegada, com en aquesta ocasió, va existir unanimitat a la premsa, des de l’extrema dreta a l’extrema esquerra (...) encara, clar està, per raons la major part d’elles oposades”.

Per a la premsa més esquerrana, des d’*El Socialista* fins a *Solidaridad Obrera*, la llei significava un atac directe i per a les publicacions de dretes, la llei abusava de la censura prèvia. No obstant, la premsa dretana sí que estava d’acord en limitar l’acció dels periòdics més esquerrans, definits per Angel Herrera Oria -director del catòlic *El Debate*- com aquells que atacaven “los fundamentos religiosos, morales y jurídicos del orden social” (González Páramo, 1972:53).

Un altre intent per part de la dreta d’endurir la legislació ordinària sobre premsa va tenir lloc el 13 de novembre de 1935, quan el ministre de Treball, Justícia i Sanitat, Federico Salmón, va presentar al Congrés un projecte de llei que pretenia modificar el Codi Penal de 1932 i especialment tot el que feia referència als delictes sobre premsa. El projecte, segons González Páramo (1972:74-75), mantenia les idees fonamentals del projecte de Llei d’Impremta rebutjat mesos abans. *Solidaridad Obrera* s’hi va oposar frontalment, precisament per les coincidències que destacava González Páramo. Finalment, però, la victòria del Front Popular el febrer de 1936 va impedir que el projecte prosperés.

Pel que fa a la censura prèvia, aquesta va actuar gairebé de forma contínua des de gener 1935 fins juliol 1936, degut a la constant declaració de l’Estat d’Alarma. L’únic moment en què va haver-hi llibertat va ser en el període d’eleccions generals (7 de gener al 16 de febrer de 1936). El restabliment de les garanties constitucionals va provocar que *Soli* comencés, a l’igual que la resta de premsa esquerrana, a publicar notícies sobre la repressió sobre Astúries, fins aleshores sotmesa a una dura censura.

La victòria del Front Popular tampoc va permetre la tornada de les garanties constitucionals. El govern Azaña, després de les eleccions, va negar-se a aixecar l’Estat d’Alarma que havia proclamat el 17 de febrer Portela Valladares, aleshores cap de govern encara. La prèvia censura va seguir actuant, com evidencien els incofunsibles senyals dels exemplars de *Soli* durant aquest període.

Com a conclusió s’ha de remarcar que l’època en què l’aplicació de les mesures especials contra *Solidaridad Obrera* va ser més intensa va ser durant el 1934, a causa de l’aplicació de la Llei d’Ordre Públic. Curiosament, a partir d’octubre de 1934 es va instal·lar, degut a la suspensió permanent de les garanties constitucionals, la censura

prèvia, el que beneficia econòmicament a *Soli*. Amb la relativa llibertat de premsa anterior, l'economia del diari anarcosindicalista era nefasta ja que les denúncies i les suspensions comportaven pèrdues de diners. La prèvia censura, en canvi, no suposava perdre diners ja que el diari podia sortir cada dia. És cert que no podia dir el que volia, però és que tampoc podia fer-ho durant el règim de 'teòrica' llibertat d'expressió, en què es segrestaven tots els seus exemplars o es suspendien les seves edicions.

Pel que fa a *Solidaridad Obrera* es van complir les tesis sobre llibertat de premsa defensades per Antonio Royo Villanova, dirigent del Partido Agrario, redactor de *ABC* i flagell antiscatalanista, quan -arran de la instauració de la LDR- afirmava:

“En vez de un sistema de represión arbitraria, mediante la cual puede un Gobierno suspender un periódico, incautarse las máquinas, inutilizar no sólo una empresa (...) creo honradamente, repito, que se sirve mejor a la República, y ofrece más tranquilidad para todos establecer una previa censura administrada por un Gobierno republicano, porque siempre ha de ser más justa, más equitativa que las que hemos padecido” [es referia a la de la dictadura de Primo de Rivera].

Postura que, amb matisos, *Solidaridad Obrera* també defensava al criticar el projecte de premsa que el novembre de 1935 el govern va voler tornar a presentar al Parlament:

“La Prensa no ganará nada con la supresión de la previa censura si ésta es automáticamente reemplazada por una ley semejante, que significa la condena a muerte fulminante de todo periódico, no ya solamente de carácter obrero y revolucionario sino sencillamente antiministerial.

(...) Guardamos fresca memoria de la lluvia torrencial de denuncias con que suele obsequiárenos en los llamados períodos de libertad de prensa. Ateniéndonos a esta experiencia, el provenir de SOLIDARIDAD OBRERA no puede ser más aciago (...). (SOLI, *Un ataque a la libre emisión del pensamiento*, 15-11-1935).

La República s'havia iniciat amb l'esperança d'una autèntica llibertat de premsa i acabava amb censura prèvia.....tot una metàfora d'aquells sis anys d'il·lusions i canvis.

La repressió contra els directors i redactors de *Solidaridad Obrera*.

Empresonament i processos.

En aquest capítol s'analitzaran les mesures de repressió que van prendre els diferents govern republicans contra els periodistes que els criticaven o atacaven, i concretament contra els que ho feien desde la premsa anarcosindicalista. Durant el mandat del govern republicà-socialista, la repressió la va portar a terme l'aparell judicial i els tribunals militars. Despareguda la potestat militar sobre la premsa l'agost de 1932, ben aviat van sorgir lleis especials -Llei d'Ordre Públic el 15 d'agost de 1933 i Llei de *vagos y maleantes* del 29 d'agost del mateix any-, que en major o menor mesura podien aplicar-se contra els periodistes que integraven l'heterodoxa redacció de *Solidaridad Obrera*. Per la que van passar, per exemple, periodistes bohemis com Felipe Alaiz, activistes sindicals com Josep Peirats o fins i tot elements d'acció, com Francisco Ascaso.

D'altra banda, l'augment de la conflictivitat socio-política que va comportar el triomf de les dretes a finals de 1933 va fer que es suspenguessin amb freqüència les garanties constitucionals i que entrés en vigor l'Estat d'Alarma, que permetia detenir qualsevol persona. Situació que es va agreujar a partir d'octubre de 1934, a causa de la revolució asturiana i la sublevació de la Generalitat contra el Govern central, que va provocar la declaració de l'Estat de Guerra. Tanmateix, durant el 1935 la conflictivitat va atenuar-se, principalment a causa de la duresa de la repressió que, amb el pretext dels fets d'octubre, va portar a terme el govern contra totes les forces d'esquerrres, i especialment contra els elements obrers i camperols. En aquella situació de relativa pau socio-política, el govern va intentar aprovar una nova llei de Impremta i diverses modificacions del Codi Penal que endurien les penes contra les periodistes. No obstant, aquests projectes no van arribar a fer-se realitat.

Si bé aquestes iniciatives van fracassar, el govern de radical-cedista va seguir imposant mesures d'excepció contra els periodistes, ja que va mantenir la vigència de l'Estat d'Alarma a tot el territori nacional. Mesura que, malgrat el triomf del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936, va seguir en vigor fins l'inici de la guerra civil. Per tant, des d'octubre de 1934 fins juliol de 1936, les autoritats, a més de poder imposar la prèvia censura, podien detenir qualsevol periodista si ho consideraven "necesario para la conservación del orden" (Alcubilla, 1933:598). Per aquest motiu,

l'únic període d'autèntica normalitat va ser el comprès entre abril de 1931 i agost de 1933, mes en què es van aprovar la Llei d'Ordre Públic i la Llei de *vagos y maleantes*. Tot i així, durant els dos primers anys de República també van aplicar-se lleis especials, com la de 'Defensa de la República', que permetia detenir qualsevol persona que realitzés qualsevol acte de "agresión contra la República", eufemisme que englobava desde la violència contra el règim fins al menyspreu de les institucions. Tot i així, s'ha de dir que aquesta llei va néixer per ser aplicada en casos excepcionals, mentre que la d'Ordre Públic podia ser aplicada en qualsevol moment.

Al costat de les diferents legislacions especials, la República comptava amb la legislació ordinària heretada de la Monarquia: l'aplicació del Codi Penal als delictes de premsa. La Llei d'Impremta vigent, aprovada en plena Restauració, el 1883, havia col·locat aquests delictes en l'esfera dels tribunals ordinaris, derogant els tribunals especials de premsa que havia instaurat la llei d'imprensa de 1879. La llei de 1883 seguia sent repressiva però fins el moment era la llei de premsa més liberal que havia tingut Espanya. El que no resulta massa comprensible és que sobrevisqués al canvi de règim d'abril de 1931, ja que era una llei decimonònica feta per evitar les crítiques contra el règim monàrquic. La República, però, a l'igual que faria amb la Llei d'Enjudiciament Criminal, va seguir aplicant la legislació creada durant la Restauració per castigar els delictes de premsa. Una legislació que comportava penes privatives de llibertat que anaven des del desterrament fins a la presó.

Però no només no es va modificar la legislació ordinària sinó que inclús es van mantenir els consells de guerra pels delictes de premsa¹, el que lògicament agreujava considerablement les penes. Com indica Manuel Ballbé (1983:347-359) i com reflexen les pròpies memòries dels fiscals generals de la República (1932: 65-73), durant els primers dos anys de República es va mantenir l'actuació militar sobre els delictes de premsa, malgrat la derogació l'abril del 31 de la famosa Llei de Jurisdiccions de 1906. El que significava una clara intromissió dels militars en la justícia ordinària.

Tanmateix, la República -atenent els seus principis reformistes-, sí que va anul·lar els excessos més autoritaris que la Monarquia havia instaurat durant la dictadura de Primo de Rivera. Així, es va suprimir el Codi Penal de la dictadura i tots els decrets lleis que

¹ La Llei d'Impremta no ho contemplava, però la creixent influència dels militars en la política espanyola va provocar que els delictes de premsa també poguessin ser jutjats en consell de guerra.

haguessin creat noves figures de delictes o noves penes; es va decretar l'amnistia per tots els delictes d'impremta i es va tornar a posar en vigor el Codi Penal de 1870, menys rigorós que el de 1928 a l'hora de sancionar els delictes de premsa. De totes maneres, com ja s'ha dit abans, el codi de 1870 -modificat posteriorment pel de 1932-, va continuar castigant els periodistes que, segons els tribunals, havien comès un delictes d'impremta. S'ha de senyalar que les sancions no només afectaren als d'esquerres sinó també als de dretes². La consulta de les sentències de l'Audiència Nacional així ho demostra.

Per altra banda, les mateixes investigacions descobreixen que, malgrat les innumerables denúncies que eren objecte alguns mitjans periodístics, el nombre de processos era bastant menor. I encara més el nombre de condemnes, ja que aquestes solien ser absolutòries quan hi intervenia el Jurat Popular³. D'on es dedueix que el sistema, emmarcat per primera vegada a la història d'Espanya en un Estat de Dret, perjudicava més al mitjà que no al periodista. Del que es tractava, en el fons, era d'evitar que les notícies considerades contràries o ofensives a la República poguessin arribar als lectors.

Així, el manteniment de les garanties constitucionals va fer que es primés la repressió directa sobre la premsa. Tot el contrari del que havia fet la Monarquia, que sovint havia optat per perseguir els periodistes més que no als propis òrgans de premsa. D'exemples en podriem trobar molts, sobretot els corresponents als nombrosos períodes de suspensió de les garanties constitucionals. El que va portar al veterà sindicalista i periodista de la CNT, Josep Viadiu -protagonista d'un dels períodes més negres de la repressió contra l'anarcosindicalisme (1919-1923)-, a escriure la següent sentència: "Ocupar un cargo de redactor de *Solidaridad Obrera* equivalía a presenciar registros policíacos todos los días y el fin natural era la entrada infalible en la cárcel". (*Solidaridad Obrera*, París, *La CNT y el Periodismo*, 13-8-1959: 2,4).

² L' Arxiu de l'Audiència Provincial de Barcelona demostra que les sentències no només anaven dirigides als periodistes d'esquerres. En aquesta s'hi poden trobar condemnes a redactors del comunista "L'Hora" o de l'anarquista "Tierra y Libertad" (Sentències 3-2-1933 i 1-1-1933 respectivament) però també del dretà "Patria", del qual un dels seus redactors va ser condemnat a tres mesos de arresto mayor per "delito de injurias a la autoridad" (Sentència 28-1-1933, Arxiu de l'Audiència Provincial de Barcelona).

³ És el cas de l'absolució de Joan Peiró (Sentència 11-10-1932.) o de Joaquín Maurín (Sentència, 20-3-1933). Arxiu de l'Audiència Provincial de Barcelona. Ambdós van aconseguir del Jurat l'absolució.

Pel que fa als anys 30, l'autoritatisme monàrquic queda ben reflexat en l'etapa del govern Berenguer (1930-31), en què a causa de la vaga de la contrucció⁴ tota la redacció de *Solidaridad Obrera* va ser detinguda i empresonada. Tot i així, sembla que el sistema era més benigne amb les publicacions, ja que diversos testimonis de l'època asseguruen que el règim de Berenguer mai no va aconseguir impedir que els periòdics denunciats pels fiscals arribessin a les mans dels lectors, cosa que sí va fer la República.

Un altre motiu que explica el baix nombre de processos, si el comparem amb el de les nombroses denúncies, és la lentitud del sistema judicial de l'època. Situació que el 1932 va intentar corregir el Fiscal de la República, Gabriel Martínez de Aragón, que tenia com una de les seves màximes prioritats agilitar els sumaris sobre delictes de premsa:

“Rapidez y eficacia son factores de acierto en cuanto a los delitos de Prensa; porqué en que la sanción sea inmediata, si el Tribunal sentenciador la impuso, va la ejemplaridad del castigo (...) Importa, pues, que, fija la atención en las mutuas conveniencias del Poder público y de la Prensa nacional se llegue a la normal situación de que sean los Tribunales de Justicia los que juzguen de los delitos de Prensa con procedimientos que, por su índole abreviada, consientan la no continuación del actual sistema, malo a todas luces para el Gobierno y los periódicos. Cuarenta y seis querellas se han presentado por la Fiscalía de Madrid contra la Prensa de la capital de la República en todo lo que va de año y ni una sola ha sido, hasta ahora, vista en juicio ni sentencia (...) (*“Memoria elevada al Gobierno de la República”, 1932:Cap V*).

L'anàlisi de les sentències de l'Audiència Provincial durant el 1933 no indica que l'objectiu del fiscal general es complís. La majoria d'aquestes arribaven un any després que s'hagués produït la corresponent querella contra l'article considerat delictuós.

Malgrat la lentitud de la justícia ordinària, s'ha de senyalar que l'acció repressiva dels tribunals militars o de les lleis especials del govern republicà-socialista -Llei de Defensa de la República de 1931 i Llei d'Ordre Públic de 1933- era extremadament ràpida. Per exemple, la segona determinava que els sumaris relacionats amb els delictes comessos en períodes de normalitat contra l'ordre públic, en els que es podia incloure els que es cometessin a través de la impremta, tindrien sempre el caràcter urgent; i que els comessos durant algun dels tres estats excepcionals passarien a ser jutjats per Tribunals d'Urgència (Alcubilla, 1933: 600).

⁴Veure la portada i l'última pàgina de *Solidaridad Obrera* del 20 de setembre de 1930.

Pel que fa als periodistes de *Solidaridad Obrera*, donades les característiques del diari, alguns d'ells van haver de sofrir la repressió de la jurisdicció militar i de les lleis especials. Va ser el cas de Felipe Alaiz i Progreso Alfarache, condemnats per un consell de guerra, o de Tomás Cano Ruiz, deportat a l'Àfrica després dels fets de gener de 1932, en ser-li aplicada la Llei de Defensa de la República.

Un detall curiós d'aquella època és el rigor amb què es castigaven les persones que editaven material pornogràfic o eròtic, que constituïa un delictes d'"escándalo público". Per exemple, l'autor de la novel·la pornogràfica "El polvo mágico" va ser condemnat a tres mesos d'arrest major i a 500 pessetes de multa (Audiència Provincial, sentència 1-7-1933). En canvi, els acusats d'"injurias a la autoridad" també solien ser arrestats, però no acostumaven a ser multats.

Malgrat que ni el nombre de condemnes ni la gravetat de les penes no van ser espectaculars, no es pot obviar l'existència de la repressió ordinària sobre els periodistes, que constituïa una clara limitació a la llibertat d'expressió. La repressió es dirigia directament contra la persona que havia escrit l'article denunciat pels fiscals i si aquesta no es trobava, el responsable n'era el director. Les característiques de la premsa obrera d'aquella època, que permetien la col·laboració de treballadors i camperols, propiciaven les querelles dels fiscals. Durant els anys 30 era bastant habitual en aquest tipus de premsa que persones que no tenien res a veure amb el món del periodisme escrivissin articles de premsa i és prou conegut que dins el món llibertari era freqüent trobar-hi obrers o jornalers que podien confeccionar sense problemes un article periodístic, cosa impossible avui dia.

En el cas de *Solidaridad Obrera*, per exemple, un jornalero -"con instrucción" senyalava la sentència- de Mora la Nova (Tarragona) era condemnat per "injurias a la autoridad". L'home havia escrit un dur article contra l'actuació de les autoritats republicanes del seu poble. La condemna va ser de cinc mesos d'arrest major (Audiència Provincial, Sentència 20-3-1933).

La procedència no periodística de molts dels qui escrivien a la premsa obrera és una de les raons que expliquen que els seus articles estiguessin sovint carregats d'adjectius que eren considerats "injuriosos" per les autoritats. Així, l'ús d'un simple "despótico", "sicario" o "criminal", podia condemnar el seu autor a uns quants mesos d'arrest major, el que significava romandre tancat en un local especialment destinat a aquesta finalitat.

La majoria dels periodistes de *Solidaridad Obrera* -d'acord amb les sentències consultades- van ser processats per delictes d'"injurias" o "injurias a la autoridad". El codi penal de 1870 permetia castigar amb l'article 269 les "injurias a la autoridad" -pena d'arrest major- i amb els articles 472, 473 i 474 les "injúries" contra persones que no tenien aquest rang -penes de desterrament per les injúries greus i d'arrest major per les lleus-. No obstant, els fiscals empraven en les seves acusacions d'"injurias a la autoridad" indistintament els articles 269 com els 472, 473 i 474. Per exemple, l'article 473 permetia castigar les "injurias graves" amb la pena de "destierro", que tenia com a objectiu "alejar el culpable del lugar del delito, donde puede ser peligroso". Aquest allunyament, que havia de ser de 25 a 250 quilòmetres i s'havia de produir sempre dins del territori espanyol, era la pena inferior a l'arrest major i la més benigne que es podia rebre en cas d'injúries.

El Codi Penal creat per la República el 1932 va augmentar les multes que comportaven les injúries, ja que les quantitats imposades per l'antic codi eren considerades "irrisorias" pels juristes republicans. (Alcubilla, 1933:150). El que no era irrisori del vell codi de 1870 eren les penes de presó amb què es sancionaven les calúmnies. En un dels processos contra Felipe Alaiz, director de *Soli* durant part de 1931 i de 1932, la pena per 'calúmnies' demanada pels fiscals era d'un any i vuit mesos de presó. Sortosament per Alaiz, el jurat el va absoldre (Audiència Provincial, Sentència 18-4-33). El codi penal de 1932 va disminuir les dures sancions que comportaven els delictes de 'calúmnies' i, malgrat mantenir la pena de presó, va permetre que també es poguessin castigar amb l'arrest major.

El que no va variar massa en el nou codi republicà van ser les penes que castigaven els delictes de premsa contra les altes autoritats de l'Estat. Les més greus, lògicament, eren les que feien referència al President de la República: la pena era de 'presó major', de sis a 12 anys entre reixes. Sanció que era la mateixa que havia imposat el codi de 1870 per castigar els atacs periodístics contra el Rei. En canvi, la gravetat disminuïa enormement si es tractava d'injúries contra un ministre. Tant un codi com l'altre ho castigaven amb la pena d'arrest major, que significava romandre tancat no més de sis mesos en un establiment públic destinat a aquesta finalitat.

El codi de la República (art. 559 i 560) tampoc va modificar del codi anterior (art. 582 i 583) les penes que es dictaven pels qui provoquessin directament, per mitjà de la impremta, la realització d'un delicte, que eren dos graus inferiors al senyalat delicte. El

jurista Alcubilla (1933:260, n660) senyala que aquesta perpretació havia de ser molt clara i que no hi era inclosa la insinuació o simples consells. Potser per aquest motiu els fiscals no aconseguien que els tribunals imposessin aquest tipus de penes als redactors de *Solidaridad Obrera* (Audiència Provincial, Sentència absolutòria del 16-3-1932 / També és el cas de la sentència d'11-3-1933, en què es va absoldre un dels redactors de la publicació "Unidad Sindical").

Si les penes que imposava el codi penal no eren massa dures, llevat de les injúries contra el Cap de l'Estat, sí que ho eren les imposades pels tribunals militars. Abans ja s'ha mencionat que l'abril de 1931 el govern provisional de la República va suprimir la famosa Llei de Jurisdiccions de 1906, però que els tribunals militars van continuar jutjant els inculpats en delictes de premsa. I amb una duresa genys menypreable: tant Felipe Alaiz com Progreso Alfarache van ser condemnats cada un a quatre anys de presó. Segons la sentència del 23 de juny de 1933 (Arxiu de l'Audiència Provincial de Barcelona), Alaiz va ser condemnat pel número de *Soli* corresponent al dia 8 de gener de 1932, on es criticava l'actuació sagnant de la Guàrdia Civil a Arnedo.

La repressió militar, a diferència de l'ordinària o de l'especial, només va ser emprada contra la premsa obrera o comunista, ja que els periòdics dretans no atacaven les forces de seguretat sinó tot el contrari⁵. Unes forces que estaven formades sobretot per la Guàrdia Civil i la Guàrdia d'Assalt, totes dues absolutament militaritzades (Ballbé, 1983:339). I si la premsa dretana no atacava les forces d'ordre públic per afinitat o simpatia, la premsa d'esquerres liberal o socialista tampoc no ho feia, encara que per altres motius: principalment pel temor que provocava una possible sublevació de la Guàrdia Civil contra la República.

Solidaridad Obrera, precisament, va denunciar sovint la passivitat de la premsa 'burgesa' vers els excessos de la Benemèrita. I especialment durant els famosos fets

⁵ Per exemple, la relació d'*ABC* amb la Guàrdia Civil era d'una admiració increïble. I com a mostra, la portada sensacionalista del 27 de març de 1931 en què apareix la fotografia d'una dona amb mirada trista però ferma, i sota de la qual es pot llegir el següent text: "También los Guardias Civiles tienen madre. Doña Isabel, madre del guardia civil Hermogenes Dominguez, muerto en el cumplimiento de su deber durante los sucesos de la calle Atocha". Fets que van produir-se per la intervenció les forces de seguretat a la facultat de Medicina de Madrid quan es va issar una bandera roja. Una altra mostra de l'ús desproporcionat que es feia de la policia per solucionar els fets d'ordre públic, que no va ser rectificat per la República.

D'altra banda, resulta evident que el diari *ABC* no ha canviat massa en el temps: encara avui dia segueix defensant la Guàrdia Civil a tota costa -encara que hagi actual de forma incorrecta- i fent ús d'un sensacionalisme i una demagògia molt discutible.

d'Arnedo: **La prensa burguesa i el martirologio del pueblo español**, 7-1-1932:p4 / **Los comentarios de la Prensa burguesa a los sucesos de Arnedo**, 8-1-1932:p1.

La derogació de la Llei de Jurisdiccions de 1906 pel govern provisional de la República pel Decret del 17 d'abril de 1931 va ser presentada pel president de la República, Niceto Alcalá-Zamora, com un triomf de la llibertat d'expressió:

“Mirad, allá lejos, aquella Ley ominosa de Jurisdicciones, que nadie se atrevió a tocar y que nosotros derogamos de una plumada y por completo”. (Ballbé,1983:348, de D.S.C. del 29 de juliol de 1931)

Però Ballbé apunta que “no hem de deixar-nos impressionar per un verbalisme altisonant”, ja que Alcalá Zamora quan era diputat el 1906 havia votat a favor de l'aprobació de la llei i perquè la jurisdicció militar va continuar tenint àmplia competència sobre l'element civil.

La prova més clara d'aquest manteniment va ser l'Ordre circular del 20 d'abril de 1931 del ministeri de Guerra, a càrrec de Manuel Azaña. Aquesta contenia en el seu article 7º un paràgraf que afectava clarament a la premsa:

“Por razón de delito, la Jurisdicción de Guerra conoce de las causas que contra cualquier persona se instruyan por....7º Los de atentado y desacato a las autoridades militares y los de injuria y calumnia a éstas y a las corporaciones o colectividades del Ejército, cualquiera que sea el medio para cometer el delito [el subratllat és meu] siempre que éste se refiera al ejercicio de destino o mando militar, tienda a menospreciar su prestigio o a relajar los vínculos de disciplina y subordinación en los organismos armados”. (Ordre de 20 d'abril de 1931. Diccionario de la Administración Española, 1931:271).

D'altra banda, la més alta institució judicial de la República va donar successivament el vist i plau als consells de guerra contra els delictes d'impremta, tal com demostren els estudis realitzats per Ballbé:

“L'extensió de la jurisdicció militar a la República és un fet. Però, a més, sota la situació de normalitat constitucional va ser aplicada l'essència mateixa de la ‘monstruosa’ Llei de Jurisdiccions de 1906, formalment derogada, és a dir, la competència dels consells de guerra per a processar paisans que han expressat crítiques a les Forces Armades, específicament per mitjà de la Impremta, que es presumeixen delictives.

Més que qualsevol declaració de principis, la jurisprudència⁶ és aquí una prova irrefutable. La Sala sisena del Tribunal Suprem declarava reiteradament la competència de la jurisdicció militar en el supòsits d'ofensas a la Guardia Civil por medio de la imprenta' (Actes de 21 de novembre de 1931 i igualment en els actes de 21 i 29 d'abril de 1932)". (Ballbé, 1983:354).

Malgrat la jurisprudència del més alt òrgan judicial, alguns juristes de prestigi van criticar el reglament dictat per Azaña. El propi ministre de Justicia, Álvaro de Albornoz, va reconèixer que l'Ordre circular del 20 d'abril de 1931 es contradeïa amb la derogació de la Llei de Jurisdiccions. Per altra banda, el Fiscal General de la República, Gabriel Martínez de Aragón, va dedicar tota una circular a criticar la vigència dels tribunals militars. Martínez de Aragón va assegurar fins i tot que jutjar mitjançant consells de guerra a "paisanos" implicats en delictes de premsa era anticonstitucional (**Circular del 7-5-1932**, "Memoria elevada al Gobierno de la República", 1932:72).

Segons Ballbé, l'ordre d'Azaña "tenia com a conseqüència la perduració d'una jurisdicció militar desmesurada" i afavoria la "irresponsabilitat" dels cossos policials militaritzats al ser jutge i part en els processos i quedar "incontrolades" les seves extralimitacions (1983:350, 351). L'autor també apunta que va ser el propi Govern republicà-socialista el que va promoure que algunes accions d'ordre públic es remetessin a la jurisdicció militar, el que significava mantenir l'Exèrcit en el centre dels conflictes socials d'ordre intern, tal com havia fet la Monarquia. Finalment, i degut segurament a la ferma oposició del ministre de Justicia i del Fiscal General, els delictes de premsa van desaparèixer de l'esfera militar i van passar totalment a la civil.

Però aquesta desaparició no es va portar a terme fins l'agost del 1932, de manera que durant el primer any de República l'actuació dels militars en la repressió dels delictes de premsa va ser un fet consumat. El que prova que les acusacions de les publicacions anarcosindicalistes contra el govern republicà-socialista no eren exagerades. Veiem-ne diversos exemples.

El redactor de *Solidaridad Obrera*, Progreso Alfarache, arran d'un article publicat sobre els fets que van tenir lloc a Sevilla durant la vaga general del 21 de juliol, va ser

⁶ Un exemple el trobem en l'acte del 2 d'octubre de 1931 de la Sala de Justicia militar del Tribunal Suprem -formada per dos membres de la carrera judicial (funcionaris civils) i per quatre militars i encarregada de resoldre els conflictes de competències entre la jurisdicció ordinària i la militar-, que va establir que "corresponde conocer a la Jurisdicción de Guerra en el supuesto de insulto a la Fuerza Armada cometido por un paisano" (Ballbé, 1983:349).

processat per un consell de guerra i condemnat a quatre anys de presó. Segons el setmanari *Cultura Libertaria* (3-6-1932:p1), el dissabte 28 de maig de 1932 es va celebrar un "Consejo de guerra contra Progreso Alfarache, por la publicación de un artículo en 'Solidaridad Obrera' sobre la aplicación de la ley de fugas en el Parque María Luisa de Sevilla a cuatro trabajadores [d'afiliació comunista]". El fiscal va demanar 4 anys de "prisión correccional". I, segons el periòdic, Progreso Alfarache no era l'únic que patia aquella situació:

"Numerosos compañeros en toda España procesados por idéntico delito -la República ha logrado que haya más procesos de esta naturaleza que en tiempos de la Monarquía (...)"

Progreso Alfarache havia estat detingut, segons *Solidaridad Obrera*, el 15 de setembre de 1931, el que havia motivat una sonora protesta del diari, dirigida especialment a l'opinió pública ⁷:

"Continuando los mismos procedimientos policiacos usados en tiempos de la Monarquía, a las cinco de la madrugada de ayer fué asaltado por la Policía el domicilio de nuestro amigo y compañero de Redacción Progreso Alfarache, cuando éste estaba descansando tranquilamente y bien ajeno a que iba a ser detenido.

(...) Alfarache está, según suponemos, procesado por un artículo de información sobre los sucesos de Sevilla, el cual fué denunciado por supuestas injurias a la Guardia Civil". (Intolerable, 16-9-1931:p8).

Solidaridad Obrera, a més, va denunciar que a Alfarache se li havia aplicat presó preventiva, una mesura que segons el diari no s'havia aplicat ni durant la Monarquia:

"Subsistente la ley de Jurisdicciones, en pleno despotismo monárquico, los procesos de supuestas injurias a la Guardia Civil no comportaban la sujeción de los procesados a prisión preventiva. Por lo menos en ningún caso se hizo. Ahora, instaurada la República, derogada la

⁷ Protesta que no devia tenir gaire èxit, com relatava el mateix Peiró (*El poder policiaco en la República*, 26-9-1931:p8):

"Cuando SOLIDARIDAD OBRERA ha afirmado que no hay diferencias entre lo que ocurría en el régimen monárquico y lo que ocurre en la República, referente a eso que se llama administración de justicia y del orden, mucha gente habrá creído que hablábamos por sistema, por ganas de atacar a la república, ya que los anarquistas y los sindicalistas tenemos fama de ser algo así como genios de la destrucción. Y SOLIDARIDAD OBRERA no ha dicho nada más que la verdad".

No obstant, Peiró puntualitzava que, malgrat tot, encara no s'havien repetit els mètodes imposats pel general Arlegui durant els anys 20: aquests consistien en empresonar, sense cap fonament, a membres de la CNT, i un cop desestimat el procés per falta de proves, mantenir-los a la presó durant dos mesos més, fins que la mateixa Policia dictés la seva llibertat.

ley de Jurisdicciones, las supuestas injurias a la Guardia Civil continúan bajo la jurisdicción de Guerra y los supuestos injuriadores -ahí está el caso de Progreso Alfarache- sujetos a prisión preventiva”.

Per al diari, l'acció dels tribunals militars anava directament dirigida contra la CNT:

“Tenemos la convicción que el de Progreso Alfarache es un caso de excepción que, sentado como precedente, se aplicará a los anarquistas y sindicalistas para que aprendamos a reverenciar a la archibenemérita Guardia Civil...”

(...) ¿Es que los gobernantes se han empeñado en desesperar a la gente de la Confederación Nacional del Trabajo y a los anarquistas en general?”⁸

El cert és que la mesura no va ser només aplicada contra Progreso Alfarache. El 9 de gener de 1932, un altre periodista de *Solidaridad Obrera* va ser també detingut per injúries a la Guàrdia Civil i va patir l'acció de la jurisdicció militar: Felipe Alaiz, aleshores director del diari. El motiu de l'empresonament d'Alaiz va ser la ferma campanya de denúncia de *Solidaridad Obrera* contra l'actuació sagnant de la Guàrdia Civil a diverses localitats espanyoles, especialment a Arnedo. El diari *El Diluvio* (12-1-1932:p7)⁹ confirmava el caràcter militar de la detenció d'Alaiz:

“Se nos dice en el Gobierno Civil que la detención del director de ‘Solidaridad Obrera’, Felipe Alaiz, no obedece a órdenes gubernativas, sino al cumplimiento de disposiciones dictadas por el juez permanente de causas de la cuarta división Enrique Bibiano López Carrión”.

Alfarache i Alaiz van ser processats per consells de guerra i condemnats a quatre anys de presó. Que no van complir en la seva totalitat ja que l'aplicació de la jurisdicció militar sobre la població civil va ser parcialment rectificada per la Llei del 27 d'agost de 1932 (Diccionario de la Administración Española, 1932:536), que va anul·lar l'Ordre dictada per Azaña. També es va concedir una amnistia per a tots els condemnats per delictes de premsa: Llei de l'11 de setembre del mateix any (Diccionario de la Administración Española, 1932:621). I finalment es va eliminar del Codi de Justícia Militar l'article que

⁸Desde SOLI es va tornar a denunciar el cas de Progreso Alfarache en l'editorial *El imperio de la iniquidad*. 27-9-31:pl.

⁹ També confirmava que SOLI havia estat recollida el diumenge dia 10. També havia informat sobre les recollides d'edicions de SOLI del dia 8 i el dia 14 de gener (*El Diluvio*, 9-1-1932.p4 / 15-1-1932.p6)

afectava a la llibertat d'expressió dels "paisanos", que va quedar redactat de la següent manera:

"Los de atentado y desacato a las autoridades militares y los de injuria y calumnia a éstas o las corporaciones y colectividades del Ejército (...) Cuando fueren cometidos oralmente en actos públicos o por medio de la imprenta el grabado u otro medio mecánico de publicación sólo conocerá de ellos la jurisdicción de guerra si los encausados pertenecieran al Ejército [subratllats meus]."

Ballbé, no obstant, recalca que els altres delictes comesos per paisans van continuar dins de l'àmbit militar (1983:355), de manera que un simple 'insulto' o 'injuria' realitzats durant un míting contra la Guàrdia Civil podien ser jutjats en consell de guerra.

Els delictes comesos a través de la impremta, que van ser els únics que van quedar fora de la jurisdicció militar, experimentaren una forta reducció de les condemnes. Si amb els consells de guerra un article considerat injuriós contra la Guàrdia Civil podia ser castigat amb diversos anys de presó, amb la jurisdicció civil només podia ser castigada amb sis mesos d'arrest major o amb la pena de desterrament, sempre dins del territori espanyol¹⁰.

Gràcies a l'amnistia declarada pel govern republicà-socialista, Felipe Alaiz i Progreso Alfarache van ser alliberats, tot i que no de forma immediata. Segons *Solidaridad Obrera*, el 23 de setembre de 1932 tant un com l'altre seguien encara a la presó:

"Derogados los artículos del Código Militar en virtud de los cuales se retenía en la cárcel a compañeros como Alaiz y Alfarache, sin que para ellos parezca tener efectividad la disposición dictada en la "Gaceta del Lunes" del 21 del corriente, en la cual se publica una orden concediendo la libertad condicional a varios presos reclusos en diversos establecimientos penitenciarios".

Alfarache va ser el primer a sortir en llibertat el 26 de setembre (*Soli, La ley de Amnistía, puesta en práctica, 27-9-1932: p1*), mentre Alaiz encara va romandre a la presó Model dos mesos més. L'octubre encara seguia empresonat i, segons l'historiadora Susanna Tavera, no va sortir en llibertat fins el novembre de 1932.

¹⁰ Amb la desaparició del control de la jurisdicció militar sobre la llibertat d'expressió. L'únic delictes de premsa que podia comportar presó era el d'injúries contra el cap de l'Estat i el de calúnnia contra les autoritats o els agents d'aquesta. en què es podia incloure qualsevol tipus de força policial.

El manteniment de la jurisdicció militar sobre els delictes de premsa durant el primer any de República, demostra el poder que seguia mantenint la Guàrdia Civil i el propi exèrcit sobre el nou règim. I també demostra que el govern republicà-socialista va seguir emprant sistemes poc democràtics per reprimir aquells periodistes que criticaven l'actuació de la Guàrdia Civil en el manteniment de l'Ordre Públic.

D'altra banda, l'empresonament d'Alaiz i Alfarache prova la falsedat de les acusacions dels maximalistes contra els trentistes titllant-los de "còmplices" de la policia (fetes desde *Tierra y Libertad* i *El Luchador*). Progreso Alfarache havia firmat el manifest dels Trenta i això no el va fer escapar de la presó. No he pogut averiguar el motiu pel qual Alaiz va ser alliberat més tard que Alfarache. Segurament, l'exdirector de *Solidaridad Obrera* tenia problemes amb la justícia ordinària per algun dels articles denunciats per la fiscalia. Recordem que si s'instruïa un procés i no es presentava la persona que havia escrit l'article denunciat, el responsable del delicte era el director de la publicació. Segons el diari anarcosindicalista (24 de març de 1932), a Alaiz se li havien obert més de trenta processos, per articles que no portaven la seva signatura. (Tavera, 1992:68).

La desaparició de la jurisdicció militar sobre els delictes de premsa durant l'estiu de 1932 devia significar un gran alleujament pels periodistes de *Solidaridad Obrera* i d'altres publicacions llibertàries. L'estiu del 1933, però, el Govern republicà-socialista, va aprovar la repressiva Llei d'Ordre Públic, del 15 d'agost. Aquesta va augmentar el poder del govern contra els periodistes de les organitzacions que se situaven obertament contra el sistema, cas de la CNT -controlada pels maximalistes- o del Partit Comunista Espanyol, que encara no havia abraçat les tesis 'democràtiques' del Front Popular. També es va aprovar la Llei de *vagos y maleantes*, el 29 d'agost de 1933, que podia afectar els membres de la redacció de *Soli*, tot i que de forma indirecta.

La nova llei d'Ordre Públic, que derogava la de 1870, presentava la novetat de castigar els actes, entre ells els realitzats a través de la premsa, que alteressin l'ordre públic, encara que no fossin delictes. En aquests casos es podien imposar multes de fins a 5.000 pessetes. En cas de no poder pagar-la, l'autor de la falta podia ser arrestat pel període d'un mes. L'arbitrarietat de la llei permetia multar qualsevol publicació. Inclús la conservadora *Veu del Vespre*, òrgan vespertí de la Lliga Catalanista, va ser multada. La Generalitat, que tenia plenes competències en l'ordre públic, va sancionar el diari amb 5.000 pessetes per la publicació d'una simple notícia sobre el tancament per part del

govern català d'una fàbrica, per considerar la nota "tendenciosa i alarmista" (Annals de Periodisme, Setembre de 1934: 296-297).

Per altra banda, en cas que la persona multada no tingués "arraigo en el lugar", la llei permetia detenir-lo de forma preventiva. Aquest concepte, però, resultava excessivament ambigu i podia fàcilment ser aplicat contra *Solidaridad Obrera*, on constantment hi arribava gent de procedència molt diversa.

Les multes i els arrestos es podien produir en èpoques de plena normalitat. Ara bé, si la situació s'agreujava i es decretava l'Estat de Prevenció -que no implicava suspendre les garanties constitucionals- les multes s'endurien fins a 10.000 pessetes i els sancionats, cas de ser insolvents, podien ser arrestat per un període de dos mesos. També es limitava la llibertat d'acció dels ciutadans que volien viatjar, que havien de facilitar a les autoritats, cas de ser requerits, l'itinerari del seu viatge.

Amb la declaració de l'Estat d'Excepció, les multes arribaven fins les 20.000 pessetes i els arrestos pels insolvents fins els tres mesos. Però el més greu era que durant la vigència de l'Estat d'Excepció l'autoritat civil podia detenir "cualquier persona" si ho considerava "necesario para la conservación del orden". (Alcubilla, 1933:598). Mesures que haguessin tingut poca importància si la República no hagués fet un ús desmesurat d'aquests dos estats excepcionals, com recull Ballbé en el seu llibre (1983:363-364).

Un altre dels instruments repressius que va crear el govern republicà-socialista va ser la Llei de *vagos y maleantes*, que a igual que la Llei d'Ordre Públic va ser mantinguda pel règim franquista. Tot i que la llei no anava dirigida contra els periodistes, no es pot obviar que ben bé podia aplicar-se contra els redactors de la *Soli* faista, sobretot els que provenien dels grups d'acció, com era el cas de Francisco Ascaso, propulsor -juntament a Durruti i Garcia Oliver- de la línia insurreccionalista dins la CNT durant el període 1931-1933. Segons el propi comissari general d'Ordre Públic de la Generalitat el gener de 1934, Ramon i Amat, la llei podia ser emprada no només contra els malfactors comuns i perillosos socials sinó també contra alguns dels elements que actuaven dins l'anarquisme: presumptes sabotejadors, terroristes, agitadors, etc. (Sanahuja, 1992: 151).

Una de les 'virtuts' de la llei era que permetia empresonar qualsevol individu sense cap necessitat de sotmetre'l a un judici; el que la convertia en un instrument molt més discrecional que la Llei d'Ordre Públic, que almenys garantia un judici, tot i que de caràcter urgent. Tanmateix no he trobat cap prova que s'apliqués als membres de *Solidaridad Obrera*, tot i que sí hi ha referències sobre la seva aplicació a treballadors de la central anarcosindicalista (*Solidaridad Obrera*, Un regalo de los socialistas. En la

cárcel de Madrid, hay presos de la CNT incurso en la ley de vagos y maleantes, 15-11-1935:p1).

Pel que fa a Catalunya, a partir de 1933 la situació dels periodistes de *Solidaridad Obrera* encara va tornar-se més inestable. El triomf de les dretes i dels lerrouxistes a Espanya el novembre d'aquell any no va afectar massa al principat, governat per una ERC cada vegada més influenciada pel sector nacionalista d'Estat Català, amb alguns trets pròxims al feixisme. El fet que la Generalitat entre 1933 i gener de 1934 adquirís plenes competències en l'ordre públic, va perjudicar encara més les seves relacions amb *Solidaridad Obrera*. Fins arribar a una situació de clar enfrontament, motivat sobretot pel fet que els homes forts dels Serveis d'Ordre -els membres d'Estat Català Dencàs i Badia- no volien cap mena d'entesa amb una CNT dominada totalment pels sectors maximalistes. Situació que va canviar totalment amb el fet d'octubre de 1934. En el terreny purament sociopolític, el cop de força de Companys va significar una disminució del grau d'enfrontament entre la CNT i el govern català, ja que la Generalitat va perdre les competències sobre l'ordre públic, que van tornar a passar al govern central.

La nova situació, important en el terreny socio-polític, no va afectar però la llibertat d'expressió de *Solidaridad Obrera*, que es va veure sotmesa -igual que la resta de diaris- a la censura prèvia, motivada per la successiva vigència dels Estats de Guerra i d'Alarma. Així, després de l'última suspensió republicana de *Solidaridad Obrera* -del 14 d'octubre del 1934 al 16 de gener de 1935-, la repressió ordinària contra els seus redactors va desaparèixer, ja que la prèvia censura impedia que es poguessin cometre delictes d'impremta. Tot i que, com s'ha senyalat anteriorment, la repressió podia continuar aplicant-se a través de la Llei d'Ordre Públic, que regulava la vigència dels estats excepcionals.

L'any 1935, però, el govern -integrat per radicals i cedistes- va intentar crear una nova llei d'impremta. L'objectiu era endurir la legislació ordinària ja que en qualsevol moment es podien restaurar les garanties constitucionals. La nova llei pretenia treure del codi penal els delictes de premsa, de manera que els tribunals poguessin sancionar amb penes més dures aquests delictes. El projecte de llei determinava que els "incitadores a la desobediencia a las leyes, autoridades legítimas, ofensas a la moral y decencia pública" podien ser castigats amb penes de "arresto mayor a prisión mayor". I que "por ofensas a la reputación de las personas, exponiéndolas a la deshonor, odio o menosprecia", les

penes eren de "prisión menor". (González Páramo, 1972:45). Els delictes continuaven sotmesos als tribunals ordinaris, però s'endurien de forma considerable les sancions que imposava el codi penal i també les que imposava la Llei d'Ordre Públic en períodes de vigència de les garanties constitucionals.

Sense dubte l'objectiu de la dreta era dotar-se d'una arma que permetés castigar en qualsevol ocasió els delictes de premsa amb penes de presó. El que significava un apartament de la Llei d'Ordre Públic, que només permetia imposar penes de presó durant els períodes de suspensió de la Constitució i que resultava massa ambigüa per dirigir-se de forma generalitzada contra els periodistes. A més, la seva aplicació rebia la ferma oposició de les forces socialistes, que no acceptaven que una llei aprovada amb els seus vots contra la CNT hagués canviat de mans i s'apliqués contra ells. Si per a l'Estat, l'oposició de la central anarcosindicalista -debilitada per les lluites internes- no representava cap amenaça seriosa, no succeïa el mateix amb la poderosa UGT -enfortida durant els primers anys de República- ni amb el PSOE -legitimat per la seva considerable representació parlamentària-. Per això, la dreta va provar d'endurir les penes a través de la legislació ordinària, que resultaria més efectiva i no podria ser criticada des del leganisme que encara representava el socialisme espanyol.

No obstant la jugada -que augmentava encara més el control sobre la premsa que s'havia instaurat durant el bienni progressista- els va sortir malament. El projecte de llei va fracassar, per culpa de l'oposició dels socialistes, però sobretot per la dels radicals de Lerroux. Ben aviat, però, el govern va tornar a la càrrega. El mateix 1935 el ministre de Treball, Justícia i Sanitat, Federico Salmón, va presentar un projecte de modificació del Codi Penal de 1932, en què s'introduïa en l'article 175 un supòsit que agreujava considerablement les penes imposades per delictes de premsa:

"Con la pena de prisión menor en su grado medio o prisión mayor en su grado mínimo y multa de 2.500 a 10.000 pesetas, los que por medio de la imprenta, grabado u otro medio mecánico publicaren noticias falsas de las que pueda resultar algún peligro para el orden público o daño a los intereses del Estado (...) o incitaren o provocaren a desobedecer las leyes o las autoridades constituidas u ofendieran la moral o decencias públicas, o hicieran apología de acciones u omisiones definidas legalmente como delitos o de las que las hubieran ejecutado o tenido participación en ellas". (González Páramo, 1972:45).

El projecte tampoc va prosperar. Pel que fa a *Solidaridad Obrera*, aquesta es va oposar fermament -malgrat la censura prèvia- al projecte de la CEDA, conscient que seria emprada per limitar la llibertat d'expressió de les organitzacions obreres (**El proyecto de ley significa la muerte fulminante de la los periódicos no ministeriales**, *Solidaridad Obrera*, 15-11-1935:p1 / **Estado de alarma. Censura de prensa**, 16-11-1935:p8).

La victòria del Front Popular el febrer del 1936 va impedir que la CEDA tornés a presentar un altre projecte per endurir les lleis de premsa. Tanmateix, la situació no va canviar excessivament ja que, degut a la greu situació que vivia el país, es va mantenir l'Estat d'Alarma. Les vagues, els assassinats polítics, la invasió de terres per part dels camperols, les constants provocacions de la dreta i els rumors de cops d'estat van fer que el govern d'Azaña mantingués aquell instrument de coacció que permetia no només instaurar la censura prèvia sinó també detenir qualsevol persona -sempre amb l'ambigüa condició que es considerés necessari per la conservació de l'ordre.

Tornant al tema de la repressió judicial ordinària contra els delictes de premsa, s'ha de senyalar que els processos contra els redactors o directors de *Soli* van afectar les relacions entre trentistes i faistes. Segons les acusacions dels primers, el Comitè Pro-Presos es negava -segons els trentistes- a pagar les despeses de la defensa als que no combregaven amb les tàctiques faistes: com era el cas de Peiró i Robusté, que havien d'acudir sovint als tribunals per respondre d'articles que s'havien publicat quan ells eren directors de la *Solidaridad Obrera*.

Des de *Sindicalismo* (Peiró en el banquillo, 23-6-1933), es va denunciar amb indignació que el Comitè Pro Presos hagués impedit que l'advocat Carlos Vilarrodona defensés a Peiró, que suportava encara el pes d'haver estat director de SOLI:

"Peiró pertenece todavía a la CNT, y paga todos los meses el sello confederal, de cuyo producto es pagado el abogado de la organización. El Comité Pro Presos, en caso de no tener que responder de su ruindad, no podría alegar otra razón que ésta: que Peiró no pertenece a la FAI".¹¹

¹¹ Tanmateix, en la biografia sobre Peiró escrit pel seu fill Josep, es diu el contrari: "Va pertànyer a un grup de la FAI de Mataró fins 1934. De manera, doncs, que no era una qüestió de principis ni de finalitats el que el diferenciava els homes de la FAI". Una afirmació sorprenent, ja que Peiró en els seus escrits mai no va dir que pertanyés a la FAI, però que prové d'una font prou fidedigna com és un dels seus propis fills. És possible que Peiró formés part de la FAI quan es va formar i que no se'n separés fins el 1934. El que demostraria una mica la teoria del professor Pere Gabriel (entrevista personal, 1997):

Un mes després, el setmanari trentista torna a denunciar-ho (**Para que los sepan los que aún cotizan, 7-7-1933**):

“El Comité Pro presos, a pesar de pertenecer Peiró a un Sindicato que aun sigue cotizando el sello confederal, se opuso a que lo defendiera el abogado de la organización señor Vilarrodona, y eso en el preciso instante de la vista, cuando por la premura del tiempo era casi imposible encontrarle sustituto”.

En el caso Gibanel, la decidida protesta de infinidad de Sindicatos obligó al Comité a rectificar su inmoral decisión (...)

El cas de Robusté -processat per un article aparegut més d'un any abans, el 17 de març de 1932- és interessant no només per saber com actuaven els maximalistes sinó també per conèixer els mecanismes que feien servir els redactors de SOLI davant la possibilitat d'haver d'anar a un judici:

(...) Siguiendo una prudente costumbre, los redactores de 'Solidaridad Obrera', al tener que dar su domicilio al Juzgado por la denuncia de algunos de los trabajos, servíanse siempre del de la Redacción. El inconveniente que ello representaba para los que dejaban de pertenecer al diario se subsanaba advirtiéndoles desde las columnas del mismo, cuando se requería su presencia en alguno de los Juzgados. Nunca había ocurrido, y jamás nadie pudo suponerlo, que por antipatías personales o divergencias doctrinales, se cometiera la infamia de negarse a insertar el aviso diciéndole a un compañero. procesado por cosas de la organización, que debía presentarse ante los jueces.

L'article de Robusté mostra clarament com va afectar la lluita de tendències als processos:

“Al cesar en la dirección de 'Solidaridad Obrera', durante algún tiempo, se me avisó tantas y cuantas veces fue preciso. Pero a medida que se iba agudizando la lucha de tendencias [subratllat meu] (...) era menos el celo que ponían en advertirme cuando se me requería en los tribunales. Más de una vez me evitaron disgustos los oficiales del juzgado, al insistir cerca de amigos míos, para que me avisaran que debía presentarme y fue el propio Vilarrodona quien me

“Una cosa és la FAI i l'altre és el faisme”. I és que la FAI del 1931-1936 té poca cosa a veure amb aquella organització fundada en una platja valenciana el 1927, que en comptes d'esdevenir un grup d'influència, de preparació i d'estudi es va convertir en una espècie de cul de sac on van anar a parar-hi no només els militants o simpatitzants que divergien de la línia Peiró-Pestaña sinó tots aquells elements maximalistes que volien fer “la revolució per la revolució”. Una heterogeneïtat que era la seva pròpia debilitat ja que podia permetre -segons acusaven els trentistes- que s'hi colessin confidents, agents provocadors i atacadors.

dijo, la última vez que se me advirtió desde ‘Solidaridad Obrera’, que lo publicaron gracias a sus ruegos e insistencia (...) Pero llegó el día del juicio sin que, del mismo, supiera yo una palabra.

Robusté explicava que, a més de no avisar-lo, el Comitè Pro Presos es va negar a pagar-li les despeses:

Resumiendo: tenemos una primera canallada al no notificarme el día del juicio y luego la villanía máxima de negarse, POR TRECE PESETAS, a anular los efectos de una orden de detención por su culpa lanzada contra mí. Buena labor, como se ve, por un Comité pro presos cuyos miembros se dicen anarquistas, libertarios y no sé cuentas cosas más. Otros comentarios que los hagan ahora los camaradas hasta ahora convencidos de que una parte del importe del sello confederal servía para atender a los PRESOS DE LA ORGANIZACION y a todos cuantos, por ella, sufren persecuciones. Compárese lo hecho con Gibanel, con Peiró y conmigo, negándonos la asistencia de un defensor y empujándonos a la cárcel por no desembolsar trece pesetas, con la noticia el otro día publicada por ‘Solidaridad Obrera’ diciendo que el señor Vilarrodona, abogado de la organización, había admirablemente defendido a uno por una causa que se le siguió a raíz de un artículo publicado en ‘Tierra y Libertad’, órgano de la FAI. Compárese y óbrese en consecuencia”.

Per altra banda, no s’ha d’oblidar que aquesta repressió indirecta també afectava als ‘periodistes’ de la premsa comunista. Aquests, però, quan van poder aconseguir un diputat a les eleccions de novembre de 1933, van emprar un sistema -que havia estat molt utilitzat per la premsa durant la Monarquia- per eludir l’acció de la justícia. Sistema que consistia en posar un director que sigués parlamentari, el que li donava plena immunitat per impedir que fos processat per delictes de premsa. Aquest director, anomenat ‘de palla’, en realitat no dirigia el diari i l’única funció que feia era rebre processos i més processos, el que alliberava d’una gran càrrega als autèntics redactors i directors del periòdic. (Rafael Cruz a VV.AA, 1987:359-360).

Naturalment, la *Soli* no es podia permetre aquesta picaresca, degut al seu antipoliticisme, i havia d’aguantar el temporal de denúncies que continuament queien sobre el responsable del diari. L’únic recurs que tenien els llibertaris era carregar els articles denunciats a un pres que tingués “pan de condena para dos vidas” (Peirats, ‘Anthropos’, Suplementos nº18:29). Un sistema que va ser aplicat també amb Felipe Alaiz quan tenia la condemna de quatre anys per “injurias a la Guardia Civil”. Assumpte

polèmic, ja que Alaiz per tal de desprestigiar a la redacció de *Solidaridad Obrera* va assegurar que li enviaven sense el seu permís, mentre que la redacció assegurava que havia estat ell qui ho havia proposat.

Mariano Casasús, que col·laborava al diari anarcosindicalista tot i no formar part de la redacció, confirma que va ser el mateix Alaiz qui ho va proposar:

“Quan l’Alaiz estava a la presó li carregàvem tots els morts a ell, ja que no el podien processar per dues coses a la vegada. Quan hi havia una denúncia, deiem que ho havia fet l’Alaiz. Però ho feiem perquè ell mateix ens ho havia dit”.

El sistema de ‘carregar el mort’ als exdirectors -encara que no estiguessin a la presó com era el cas d’Alaiz- era força habitual. I, segons denunciaven els trentistes, era utilitzat per perjudicar-los. Desde *Sindicalismo* es va denunciar que els faistes que escrivien a *Soli* quan aquesta estava dirigida per Peiró, deixaven que aquest carregués amb els processos contra els articles que ells havien escrit. (**Peiró en el banquillo**, 23-6-1933:p1).

Així, la repressió de les autoritats republicanes contra el diari va afectar principalment els seus directors, i va limitar la llibertat d’expressió dels que escrivien en el diari. Però el més greu és que també va incidir en els enfrontaments interns entre trentistes i faistes, de manera que els processos van ser utilitzats per perjudicar o desprestigiar al sector ‘moderat’.

Campanyes de SOLI

Angel Pestaña, en una entrevista a revista a *La Calle*(15-5-1931:38), enumerava algunes de les campanyes que havia fet SOLI durant la seva història:

“Las campañas hechas por SOLI (...) han sido (...) por el abaratimiento de las subsistencias, por el de alquileres, contra la crisis de trabajo; de organización obrera y de protesta contra el proceder de las autoridades; contra los tribunales de justicia y por indultos y amnistías. En esto, ninguna publicación nos ha igualado”.

CAMPANYA A FAVOR DELS VAGUISTES DE SARAGOSSA (1934)

Durant la República, SOLI no va variar el sentit de les seves campanyes, el que era la mostra més evident que poques coses havien canviat. Les paraules que Pestaña pronunciava el maig de 1931 es poden aplicar a tota l'etapa de la SOLI republicana. Per exemple, SOLI va haver de continuar dedicant les seves planes a demanar indults i amnisties com a conseqüència de l'estratègia faista i de la repressió desmesurada de les autoritats, que no van preveure que amb la seva actuació només debilitaven el sector 'moderat' i afavorien l' 'extremista'. Els presos es van convertir en la bandera faista, amb la que van atacar tan les autoritats com els propis trentistes, els que van acusar fins i tot de ser còmplices de la repressió governamental.

I en aquesta dinàmica acció-repressió, van ser molt importants les campanyes de solidaritat que es van portar a terme a través de les planes de SOLI. I és que malgrat la crisi d'afiliació de la CNT sota control faista, la central encara continuava exercint una gran influència sobre les masses obreres. Com demostra la campanya de maig de 1934, quan van demanar la solidaritat dels treballadors catalans envers els nens dels vaguistes de Saragossa. Important no només perquè va demostrar que, malgrat la crisi interna que vivia el moviment anarco-sindicalista, la CNT podia encara mobilitzar molta gent, com ho demostren els milers de pessetes (més de 22.000, segons la SOLI del 6 de maig de 1934) que es van recollir en dos dies per pagar les despeses del viatge dels nens dels vaguistes cap a Barcelona. Important perquè aquella campanya va tornar a significar una altra llarga suspensió de SOLI..

La vaga havia tingut l'origen en l'explosió d'una bomba contra una comissaria de Saragossa. La bomba anava dirigida contra els guàrdies que sortien de l'edifici però

l'objectiu va fallar i va matar tres ciutadans que passaven per allí. Diversos sindicalistes van ser detinguts i garrotejats, segons la versió de l'historiador Julián Casanova. La CNT va convocar una vaga general de 12 hores que es va allargar 24 hores més per haver detingut el comitè de vaga. Elviro Ordiales, el governador civil de Saragossa va imposar severes sancions i multes a aquells conductors de tramvies i d'autobusos que havien secundat la vaga. Als afiliats cenetistes se'ls va treure el carnet de conduir i els van acomiadar de les empreses mentre als de la laUGT els deixaven tornar a la feina tot i que es va obligar als seus directius a pagar 200 pessetes, gairebé un mes de treball.

Els dos sindicats es van posar d'acord per sol·licitar al governador que retirés les sancions. Ordiales, que havia estat felicitat per les forces vives de la ciutat per l'ús de l'ordre públic, s'hi va negar i va ordenar la contractació de conductors que no tenien el carnet de conduir apropiat. La resposta de les organitzacions obreres va ser convocar un nou atur de 48 hores a partir del 5 d'abril. La vaga va concloure amb la promesa del governador de solucionar l'assumpte, però la patronal del comerç -aprofitant que la vaga havia estat declarada il·legal pel mateix Ordiales- va acomiadar a centenars de dependents -200 segons les autoritats i 400 segons els sindicats.

Tot plegat, segons Casanova, va servir perquè la CNT i la UGT, que havien estat enfrontades durant els quatre anys de República, es possessin d'acord per "abatir revolucionariamente al capitalismo", tal com deia l'òrgan socialista *Vida Nueva* el 24 de febrer d'aquell mateix any. Casanova explica perquè el conflicte es va allargar:

"Uns pels presos, i pel de sempre {es refereix a la CNT}, i els altres perquè ja no es podia esperar res d'una 'democràcia burgesa' en mans de la dreta, van iniciar una vaga que va resultar tan llarga i dura perquè allí s'hi jugaven quelcom més que defensar uns quants centenars de acomiadats" (1997:136).

La situació va esdevenir tan greu que inclús va arribar a lea Corts, on el diputat socialisata Anastasio De Gracia va defensar les posicions obreres tot i criticar la violència, tan per part de les autoritats com dels vaguistes. La dreta, per altra part, va defensar l'actuació de la Guàrdia Civil. El ministre de governació, tal com recollia '*Solidaridad Obrera*' el dia 4 de de març, tenia la següent visió del conflicte:

Respecto a la bomba que estalló el 29 de marzo y que causó algunas víctimas, condena el atentado calificando el hecho de crimen horrendo.

Dice que se detuvo entonces como presuntos autores a dos individuos, y contra esas detenciones se declaró una huelga de doce horas, que luego se aumentó hasta veinticuatro. Eso no

es una huelga legal, y la órbita de la ley no pudo amparar esas cosas porque ocurriría que con una amenaza de paro se coartaría la acción de la justicia.

El conflicto tiene caracteres graves porque los obreros han vencido las diferencias que existen entre ellos y han ido al frente único que amenaza con enervar la autoridad del poder público.

La vaga va ser guanyada pels obrers, arribant a un acord l'11 de maig¹. Però el que interessa aquí no és la vaga en si sinó com va afectar al diari de la regional catalana. En quant a l'aspecte periodístic, els esdeveniments de Saragossa van donar al diari un to sensacionalista, com el del 4 de maig, que obria la primera plana amb uns grans titulars que ocupaven les set columnes:

LA SOLIDARIDAD EN ACCION
“SUCUMBIREMOS, PERO NOBLEMENTE. NO QUE-
REMOS DINERO. SOLO PRETENDEMOS PONER A
CUBIERTO EL HAMBRE DE NUESTROS HIJOS...”

dice el proletariado de Zaragoza.

El diumenge dia 6, el diari anunciava a gran titulars (a set columnes també) l'arribada dels nens dels vaguistes. El diari va fer inclús un desplegament gràfic de la recollida de diners pel trasllat on es podia veure les oficines del diari farcides de grups de persones fent cua per oferir el seu donatiu.

El gran desplegament informatiu d'aquell diumenge 6 de maig no podia passar desapercebut a la policia, que devia saber perfectament que l'aglomeració que es formaria davant de *Solidaridad Obrera* no pretendria alterar l'ordre públic sinó simplement recollir els fills dels vaguistes. Tanmateix, l'arribada dels nens de Saragossa va acabar de forma tràgica, ja que la policia va disparar contra els grups que es trobaven davant del diari confederal. Manuel Villar, aleshores el director de SOLI, explica quin paper va jugar el diari en la vaga de Saragossa:

Imaginad la terrible inercia de una gran ciudad paralizada totalment durante semanas enteras. La situación de los trabajadores era desesperada. De un momento a otro podía derrumbarse la heroica resistencia. Faltaba el pan en los hogares y no se percibían signos de debilidad en el frente

¹ Qui vulgui aprofundir més sobre la vaga i els fets que la van provocar pot adreçar-se a aquestes dues obres: KELSEY, Graham: *Anarcosindicalismo y Estado en Aragón: 1930-38*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico-Fundación Salvador Seguí, 1994, pàg. 261-276; i MONTAÑÉS, Enrique: *Anarcosindicalismo y cambio político. Zaragoza 1930-1936*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1989.

adversario, arrogante y seguro de sí mismo. Al aproximarse un mes de huelga general la situación tórnese increíblemente tensa. Tan tensa que podái conducir a actos desesperados de romperse la magnífica unidad de la ciudad frente a la calculada y pétrea actitud de la patronal aragonesa.

Conmovidos por la dramática situación, realizamos desde 'Solidaridad Obrera' un llamamiento para acoger en Barcelona los hijos de los huelguistas. Cuando aquella madrugada 'Soli' {4-5-1934} salió a la calle llevaba unas pocas firmas iniciando una suscripción con estos fines: las del personal de redacción y administración y las de los componentes del Comité Regional de Cataluña. El efecto fue fulminante. Apenas comenzó a circular el diario, los lectores que acudían al trabajo desviaron sus rutas, y aquella mañana al abrir 'Soli' sus puertas para la cotidiana tarea, la calle estaba bloqueada por un gran gentío que fue creciendo a lo largo del día y que docenas de mesas atendidas por febriles voluntarios no bastaban a descongestionar. La gente llegaba de todas partes a depositar su contribución y a anotarse para recoger en sus hogares a los hijos de los huelguistas de Zaragoza. Aquel mismo día se improvisó una larga caravana de autobuses con una delegación al frente de 'Soli' y del Comité Regional que partió en busca de los niños. El retorno de la caravana con los hijos de los huelguistas se anunció para las seis de la tarde del domingo, en la sede el diario confederal.

Ya a las cuatro era difícil transitar por las calles adyacentes. A las seis el gentío era enorme. Barcelona estaba allí dando testimonio de emoción humana y solidaridad fraternal. Este fue el momento escogido por la policía para atacar. Llegó de improviso, descargó sus armas, dejó su saldo de víctimas y clausuró el diario. (1962:35-36)

'Solidaridad Obrera' va ser clausurada aquella mateixa nit i no va tornar a reaparèixer fins el 29 de juny. Les víctimes que al·ludia Villar van ser diversos ferits i un jove mort. Com a conseqüència d'aquests incidents, la CNT va declarar la vaga general a Barcelona. Les cròniques dels diaris del dimarts 8 i del dimecres 9 -recordem que els dilluns els diaris no sortien per tal de respectar el descans dominical dels periodistes- recolliren l'incident que havia provocat la clausura de SOLI. Les seves versions, com succeïa sovint a l'època, no coincidien amb les de la CNT. La majoria dels diaris van criticar el "mal ús" que s'estava fent dels nens per tal de fer allargar la vaga de Saragossa. El més dur va ser *L'Opinió*, òrgan del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (9-5-1934):

"Tots els que havien muntat aquest negoci 'comunista libertario' de l'explotació d'aquests infants ja haurien d'ésser a la presó (...). Aquests trucs i aquestes vagues sense solta ja se'n deuen haver adonat els de la FAI, que a Catalunya fallen. Que mirin, doncs, de canviar de país, perquè si no, la passaran molt malament".

La informació de *La Publicitat* (9-5-1934), òrgan d'Acció Catalana, anava en la mateixa línia:

"(...) s'han empescat explotar uns quants centenars d'innocents criatures presentant-les com a víctimes de la fam. És el truc dels captaires professionals que lloguen criatures i els donen un aspecte famèlic per excitar la compassió del transeünt".

Els textos pertanyen a dos diaris que, segons alguns experts, representaven el model periodístic interpretatiu-informatiu, de qualitat i que disposava de les millors plomes de l'època. El lector podrà jutgar l'estil que empraven els dos diaris per analitzar els conflictes socials.

El diari més "objectiu" va ser *El Diluvio* (8-5-1934), que va donar la versió de la Comissaria d'Ordre Públic (tot i no incloure la versió contrària: la del Comitè Pro Nens de Saragossa)²:

"(...) los citados grupos {que segons la policia eren de la FAI} intentaron manifestarse. Ante este citado intento la policia intervino y conminó a los manifestantes para que se disolvieran. La conminación fue recibida con hostilidad y estalló un petardo y fueron disparados acto seguido dos tiros contra la fuerza pública. La policia se vio obligada a hacer uso de las armas con objeto de repeler la agresión, y a consecuencia del tiroteo que se produjo resultó un hombre con una herida grave en la cabeza.

Diego Abad de Santillán, uns dels principals teòrics de la FAI -que havia tornat de l'Argentina aquell mateix any- va ser testimoni personal dels incidents i dona la seva versió:

"Serian las nueve de la noche y una muchedumbre esperaba frente al local del diario confederal la llegada del convoy. Repentinamente una descarga de fusilería interrumpió aquella concentración; a mi lado, junto a la puerta de entrada de los talleres, cayó un joven herido de muerte y hubo también algunos otros heridos, no sé en que grado de gravedad (...).

La multitud se dispersó, y la indignación hizo que estallara de algún modo, volcando e incendiando algunos vehículos de transporte. La proeza de la policia catalana habia sido presenciada, si no ordenada por Miguel Badia, jefe de aquellos héroes. Pero ese nombre quedó

² En aquells moments la policia estava sota les ordres de Miquel Badia, un dels principals dirigents d'Estat Català i dels cèlebres grups paramilitars anomenats "escamots". El traspàs dels serveis d'ordre públic a la Generalitat van provocar un enduriment de les relacions entre la CNT controlada pels grups més maximalistes i el govern de la Generalitat, presidit per Lluís Companys però amb el control de governació en mans dels sectors més nacionalistes d'ERC: Dencàs i Badia. L'ús de la repressió s'havia iniciat per combatre -en teoria- els elements terroristes de la FAI, però a la llarga va afectar a tota la CNT.

grabado en la memoria de los que presenciaron aquel atentado criminal, contra la más pacífica y emotiva concentración familiar" (1977:189).

De Santillán, també en les seves memòries (1977: 259) relaciona l'atemptat mortal realitzat contra Miquel Badia -segons el líder faista realitzat per gent vinculada la CNT- amb l'episodi ocorregut davant dels tallers de SOLI.

Quan '*Solidaridad Obrera*' va tornar a reaparèixer el 29-6-1934 no portava ni una paraula sobre els incidents. La Llei d'Orde Públic pesava com una llosa i SOLI es va limitar a anunciar a l'última pàgina el període de temps que havia estat suspès el diari des del 6 de maig.

CAMPANYES DE RECOLLIDA DE DINERS PER ALS PRESOS (SUSCRIPCIONS)

Solidaridad Obrera, degut a l'enfrontament entre la CNT i el nou règim, va haver de realitzar moltes suscripcions a favor dels presos. Però la que va tenir més força -i la que va recollir més diners- va ser la suscripció pro deportats, arran de la insurrecció de gener de 1932, en la qual es va aconseguir recaptar més de 100.000 pessetes. S'ha de tenir en compte, que malgrat les divisions internes, encara no s'havia produït el trencament i això va afavorir que els militants, afiliats o simpatitzants responguessin amb una gran solidaritat, ja que es van recollir molts diners.

De fet, la qüestió dels deportats hagués pogut ser el nexa d'unió entre les dues tendències, ja que ara es tenia altra vegada un objectiu comú: lluitar contra la derogació de la Llei de Defensa de la República i per la tornada dels deportats a la península. No obstant, la qüestió dels deportats va caldejar encara més els ànims i va donar encara més forces als maximalistes per conquerir la CNT. De fet, cada atac del govern Azaña contra la CNT, significava un pas més dels faistes cap al lloc clau de l'organització confederal.

Però les deportacions van servir sobretot per fer guanyar protagonisme a *El Luchador* i especialment a la "pubilla" dels Urales, Frederica Montseny, que va culpar des del periòdic -sense cap tipus de prova- a Emili Mira i als altres trentistes de ser còmplices de les deportacions. A més, des d'*El Luchador* es va iniciar una suscripció pública a favor dels deportats, cosa que no va agradar massa al Comitè Pro Presos, que va recomenar als sindicats en el Ple regional de 1932 que només entreguessin els diners a la suscripció de SOLI. I és que encara es recordava l'incident que es va produir durant la dictadura entre els Urales i el Comitè Pro Presos arran d'una suscripció feta per *La Revista Blanca*, el fons de la qual els Urales es van negar a donar al Comitè. I el 1932 es tornava a repetir la

mateixa situació. I és que era evident, com es reconeixia des del sindicat de Transports de Barcelona, que havia de ser el Comitè Pro Presos el que havia de centralitzar totes les quantitats per donar un tracte "igual a los caídos" (SOLI, 4-5-1932:4).

Frederica Montseny, delegada del minúscul sindicat d'Intel·lectuals -sense cotitzar a la CNT, segons diverses fonts consultades- que reconeixia que la seva subscripció estava deslligada de tot control sindical va dir que traslladaria els suggeriments a la redacció d'*El Luchador*. Tot plegat, no era més una mostra de l'acció dels Urales sobre el desenvolupament de la CNT, sense tenir-hi cap vinculació de cap tipus. Una acció, vista amb mals ulls pels sectors més sindicalistes, i que creixia a mesura que la repressió contra la CNT augmentava. I és que es pot dir que els Urales, juntament amb els sectors maximalistes pertanyents a la CNT, van fer una pinsa anarquista a la CNT per convertir-la en un sindicat anarquista tot desplaçant als sectors anarco-sindicalistes.

CAMPANYES CONTRA LA FALTA DE LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ

La CNT es va passar tota la República protestant contra la repressió de què era objecte SOLI. No obstant, aquesta pressió va augmentar quan va sortir la Llei de Defensa de la República i encara més quan es va aprovar la Llei d'Ordre Públic, que segons Manuel Ballbé era una llei autoritària, el que quedaria demostrat amb la seva posterior evolució ja que ni tan sols va ser derogada per Franco.

Sovint, s'ha mitificat la potència de la CNT durant la República, segurament degut al paper que va jugar durant la Guerra Civil. Tanmateix, el desenvolupament de la repressió de les autoritats contra la premsa cenetista -contra SOLI i CNT - i que podria ser aplicat a qualsevol altre aspecte de la vida de la organització confederal, demostra que la força anarco-sindicalista era minvada. Joan Peiró, per exemple, no es va cansar d'escriure que els atacs de l'estat eren permesos perquè la CNT estava debilitada per la lluita interna, del que culpava directament als maximalistes.

Peiró defensava l'"acció directa" contra l'estat- és a dir, la pressió per canviar les lleis que perjudiquessin a la CNT³. I és que l'acció legislativa incidia plenament en la marxa

³ Pestaña (Pestaña, 1978: 49 / Ferrer, 1971:144-145) intentava delimitar en una conferència a Madrid el 4 d'octubre de 1919 el que era l'acció directa:

"Se ha creído y se ha propagado con marcado interés que la acción directa es exclusivamente salir a la calle a dar palos a los esquirols. No, queridos compañeros, esa no es más que una de las fases de la acción directa (...) L'acció directa en el orden de la discusión es que los obreros traten directamente, sin intermediarios, sean éstos trabajadores o sean políticos o burgueses o autoridades con quienes tenemos

del sindicat i també dels seus òrgans periodístics. Una de les mostres d'aquesta acció directa hagués pogut ser -com demanava *Cultura Libertaria* (La premsa burgesa, 12/2/1932:p3) realitzar una espècie de "censura roja" contra la premsa que segons el Congrés Nacional ⁴ de 1919 havia de ser exercida "con la misma intensidad que la censura gubernativa o militar cuando el gobierno acuerde aplicar esta medida de excepción". (1981:260)

Recordem que aquest particular mètode va nèixer durant la vaga de la Canadenca -a Barcelona va actuar des del 7 de març fins a l'1 de maig de 1919) per censurar totes les notícies que poguessin perjudicar a l'organització obrera⁵.

I tal com preveia el Congrés de 1919, la "censura roja" s'hagués hagut d'aplicar durant la República, ja que els periòdics obrers, especialment els cenetistes i els comunistes, van ser víctimes de la peculiar censura governativa: per un cantó, denúncies i recollides que en el cas de SOLI i d'altres periòdics anarquistes o llibertaris es va convertir en una espècie de "censura prèvia" i per altra la creació de lleis generals que,

un litigio pendiente". En la mateixa conferència, Pestaña negava que, arran de la vaga de la Canadenca, la CNT hagués abandonat l'acció directa pel fet de tractar amb el govern, ja que assegurava que les condicions que van fer per parlar amb el governador civil van ser dues: la llibertat dels presos i el restabliment de les garanties constitucionals a Barcelona. "Es esto practicar la acción directa? Yo creo que si" assegurava Pestaña.

El que és evident és que no tots els cenetistes pensaven com Pestaña i que l'acció directa podia quedar-se en la fase més primària: la de tipus violenta mitjançant el sabotatge o l'agressió cap els "esquirols". Durant la República, Peiró no es va cansar de preconitzar una "acció directa" que s'inscrivís de ple en el possibilisme llibertari que devia actuar dins el nou règim, el que volia dir transformar les velles tàctiques als nous temps, tot i mantenir la mateixa finalitat: la revolució social. Però per aconseguir això no només calia bona voluntat per part dels sindicalistes -sobretot dels grups d'acció- sinó també de les autoritats. Perquè és evident que una acció excessivament repressiva de les forces de seguretat podia provocar una reacció violenta per part de la CNT. I el cert és que ni les tàctiques dels anarquistes maximalistes ni les militaritzades estructures repressives de l'Estat republicà -que amb la Llei de Defensa de la República prohibien qualsevol vaga que no fos de tipus econòmic (Ballbé, 1983:328)- van permetre que l'"acció directa" que reclamava Peiró es portés a la pràctica.

⁴ Celebrat del 10-19 de desembre i on es va adherir provisionalment la CNT a la III Internacional.

⁵ Angel Pestaña, en una conferència pronunciada el 3 d'octubre de 1919 a Madrid explica perquè va sorgir "censura roja" (Del Valle, 1981:116):

"En aquel momento, la prensa (...) se pone en contra de nosotros y empieza a publicar suelto diciendo que los obreros todos entraban al trabajo, que la huelga estaba perdida y que había fracasado."

Como esto constituía una ofensa para nosotros y nuestra organización era lo suficientemente fuerte para impedirlo (el subratllat és meu) surgió entonces lo que se ha llamado "censura roja" (...) Nosotros no nos oponentamos a que se dijera la verdad; lo que no queríamos es que se nos insultara y que trabajadores que vivían de su salario se vieran obligados a componer noticias por las cuales se escarneciera a aquellos compañeros suyos que estaban en la calle luchando tan dignamente".

com la Llei de Defensa de la República o la Llei d'Ordre Públic que limitaven la llibertat d'expressió reconeguda per la Constitució de 1931.

Una altra mesura d'acció directa que demanava *Cultura Libertaria* era recomanar els obrers que no comprassin la premsa burgesa. Aquesta mesura no era massa eficaç, ja que constantment SOLI demana als obrers que no comprin premsa burgesa i es queixa del poc cas que fan a les seves advertències.

La CNT, tanmateix, no va poder usar mai l'acció directa de la "censura prèvia" contra les autoritats o les lleis que perseguen la seva premsa. Fins i tot quan estava controlada pels sectors més partidaris de les accions violentes i revolucionàries va poder fer-hi i a l'igual que havien fet els trentistes va haver de demanar a les autoritats que fossin més permissius amb els diaris confederals, cosa que era presa a befa pels possibilistes llibertaris (*Sindicalismo, Noticias sin importancia y con retraso*, 30-6-1933: p3)

"Han salido para Madrid, en el expreso de la noche -en el expreso de la noche sólo lleva vagones de primera y con butaca- el secretario de la Regional catalana y el administrador de 'Solidaridad Obrera', Sr. Tomás Herreros. Van a Madrid a visitar al señor Casares Quiroga para ver los medios de evitar los perjuicios que sufre 'Solidaridad Obrera' con las recogidas continuas de que se le hace objeto. La acción directa de la 'fai' triunfa una vez más".

El diari trentista no s'ho inventava, ja que la mateixa SOLI, el 20-6-1933:p1, reconeixia que davant l'aplicació sistemàtica de la de la Llei de Defensa de la República malgrat que el govern havia promès que no s'aplicaria, una comissió de la CNT -formada per dues persones- va anar a Madrid a parlar amb el federal Juan Franchy Roca, aleshores ministre de Indústria i Comerç i que per entrar al govern havia posat la condició que es derogués la Llei de Defensa de la República⁶. El que va ser aprofitat per *Sindicalismo* per fer befa de les tàctiques d'acció directa de la FAI.

No resulta massa difícil treure conclusions d'aquestes tàctiques poc "anarquistes": i és que no pot ser casual que l'auge de la CNT -any 1919: vaga de la Canadenca- coincidís en la implantació d'una "censura roja" que fins i tot va arribar a multar als diaris que la desobeïen. Si comparem aquesta mesura amb l'emprada per la CNT durant la República, hom s'adona que "acció directa" va molt lligada a força sindical i a cohesió interna. Tanmateix, s'ha de senyalar que el 1919 els cenetistes tenien el suport d'algunes forces

⁶ Aquesta va ser derogada, però va ser substituïda per la Llei d'Ordre Públic, que derogava la Llei d'Ordre Públic de 1870. La nova llei, que va ser molt ben acollida per les forces dretanes, va ser aprovada amb els vots favorables del PSOE el 15 d'agost de 1933.

republicanes mentre que el 1931-36 estaven sols en la seva autodefensa, ja que estaven enfrontats a totes les forces republicanes i dretanes: el que significava no comptar amb el suport dels diaris republicans ni lògicament amb els de dreta, que tot i que també patien l'acció repressiva de les noves lleis, exigien la llibertat de premsa exclusivament per als diaris d'"ordre" i no pels "revolucionaris".

I és que la CNT durant la República, a diferència de la conjuntura de lluita contra la monarquia durant el 1930/1931, va tornar a l'enfrontament contra la premsa republicana. La situació era molt similar a la que es denunciava en el Congrés de 1911, any de la fundació de l'organització sindical:

"És imprescindible la publicació d'un periòdic sindicalista diari i molt més es precisa la seva publicació després del boicot que tota la premsa burgesa fa de totes les lluites obreres" (Cuadrat, 1976:623).

Un enfrontament, que ja era recollit pel republicà catalanista Pere Coromines en el seu discurs al Congrés dels Diputats del 10-11-1910 (Cuadrat, 1976:613), on destacava com l'apoliticisme del Congrés Nacional Obrer -celebrat a Barcelona aquell mateix any- provocava el rebuig dels obrers contra la premsa i la política republicana:

"He de recordar aquí que aquests mateixos obrers, unes vegades contra un periòdic radical, altres contra un periòdic de l'esquerra catalana, altres vegades contra tots els periòdics republicans, ja han declarat el boicot, ja han llançat les seves condemnes i les seves protestes".

La CNT tornava a estar sola enfront de l'Estat i davant la impossibilitat de portar a terme una "acció directa" contundent, va encetar tota una sèrie de campanyes per la llibertat de premsa, de les quals en destacarem una, per ser la més curiosa.

El 14 desembre de 1932, el diari de la regional catalana citava un article del diari *Times*, contra la Llei de Defensa de la República. Donat el caràcter del diari, que tenia una visió de la situació espanyola semblant a la d'*ABC* o *La Veu de Catalunya*, SOLI advertia els seus lectors que:

"Entraba en nuestro propósito no habernos ocupado de un artículo recientemente publicado por el gran rotativo londinense 'The Times', dado el color político del citado diario y del tema tratado en el artículo".

Tanmateix, SOLI jutificava la seva publicació degut al resó que l'article havia tingut a la premsa espanyola i inclús a l'estrangera i en reproduïa alguns paràgrafs, entre els que destaco el següent:

“Este vergonzoso apéndice de la Constitución liberal, la ley de Defensa de la República, ha patentizado una irresistible tendencia a pasar por encima de la ley a consecuencia de las facilidades que para ello da a la autoridad.

Debe recordarse también que, comparado con la conducta de los señores Azaña y Casares Quiroga, el marqués de Estella fue un déspota singularmente benévolo.

Así pues, España mantiene su reputación de originalidad una vez más, dando al mundo el espectáculo de unos hombres que se llaman liberales y que practican, precisamente, métodos de dictador”.

El lector de SOLI que no llegis habitualment *The Times*, la pràctica totalitat com es lògic suposar, podia arribar a creure que el diari londinenc tenia un esperit liberal de veritat. Res més lluny de la realitat, perquè aquell mateix diari mesos abans -com demostra un estudi de McMahon⁷ (1996-173-175)- havia felicitat a Azaña per l'ús que estava fent de la Llei de Defensa de la República contra l'extremisme d'esquerrres arran de la sublevació anarquista de l'Alt Llobregat de 1932 (*Authority in Spain, Times*, 27-1-1932:p11).

Com recalca McMahon, “la Llei va ser administrada amb gran efectivitat per Azaña per sufocar les activitats violentes de l'extrema esquerra. Amb aquest ús de la llei el ‘Times’ no va presentar cap disensió i va elogiar a Azaña pel seu manteniment de la llei i de l'ordre”.

No obstant, els elogis per al cap del govern espanyol van acabar quan va tenir lloc la sublevació de Sanjurjo el 10 d'agost de 1932. Un esdeveniment que el diari londinenc va interpretar com una mostra del “malestar d'un genuí republicà” i no com el perill d'una reacció antidemocràtica emergent de la dreta política”. I “continuant la lògica d'aquest argument en una sèrie d'articles posteriors, va emfatitzar els excessos del govern Azaña, en particular la suspensió dels drets civils dels qui es situaven a la dreta del govern. Per al *Times* era important emfatitzar que la “Llei de Defensa de la República” eliminava els drets de diversos sectors de la nació garantits per la Constitució ⁹(...). Citant l'Article 34

⁷ L'estudi de McMahon, malgrat patir d'una concepció excessivament conservadora de la història d'Espanya, és d'un gran valor periodístic.

⁸ *The Times* va calificar a Sanjurjo, que més tard va participar en el cop d'estat del 18 de juliol de 1936, de “republicà desilusionat” (*The Spanish Revolt, Times*, 11-8-1932:p11).

⁹ *Force and Law in Spain-A Futile Rising Reviewed, Times*, 24-8-1932:p11).

que garantia la llibertat d'expressió i de congregació, el *Times* va enumerar els casos en què s'havien censurat diversos periòdics conservadors a la vegada que prohibia les reunions organitzades pels dos grans partits de la dreta, Acción Popular i Acción Agraria". (McMahon, 1996:174-175).

Es pot dir que en aquells moments el diari conservador ensenyava les urpes a la República i acompanyava la defensa de la dreta, juntament al seu temor per l'"extremisme" d'esquerres, amb l'atac de la tasca dels socialistes en el gabinet Azaña: "Encara que Azaña havia mostrar la seva disposició a suprimir els grups més revolucionaris, les concessions per alguns membres de la coalició no van poder impedir que la república s'escorés cap a l'esquerra" (McMahon, 1996:176). I seguint aquesta línia, el *Times* després de les eleccions de 1933 s'alegrava del triomf de la CEDA i del fracàs dels PSOE: "El conservadurisme republicà havia guanyat en una etapa inicial sobre el marxisme republicà" (**A Conservative Success in Spain**, *Times* 21-11-1933:p13).

I mesos més tard (**Parties in Spain**, *Times* 3-3-1934:p13), alabava la política del nou govern:

"L'opinió pública a Espanya sembla desitjar canvis legislatius de la dràstics primera onada republicana -en particular lleis vinculades a la Església i l'educació, i la restauració dels drets perduts de la propietat-. Això requereix un canvi de constitució. El simple suggeriment de desmantellar la seva tasca extrema és causa de deliri per a l'esquerra".

La línia del *Times* respecte a Espanya no pot deixar cap mena de dubte ja que coincidia sospitosament amb la visió del sectors que van donar ple suport a la sublevació del 18 de juliol de 1936 o que van col·laborar a alimentar-la.

D'altra banda, s'ha de senyalar que el *Times* tenia una especial fixació contra la CNT, com a conseqüència del resorgiment de la central anarco-sindicalista a partir de la caiguda de Primo de Rivera¹⁰. Aquesta espècie de fòbia va culminar amb l'arribada de la República, quan va titular un article de forma alarmista (**In the Wake of Revolution-Democracy in Danger**, *Times*, 23-6-1931:p13) i, citant unes paraules d'Angel Pestaña, va assegurar que "si la revolució espanyola ignora les demandes dels treballadors en tenir accés a la riquesa tal com havia succeït durant la revolució francesa, els sindicalistes

¹⁰ **The Barcelona Strike-The Return of de Big Union**, *Times*, 23-9-1930:p11 i **Labour Unrest in Spain**, *Times*, 15-12-1930:pl).

podrien i de fet destruïrien el nou règim". I en aquest mateix article, després de captar el desensís d'alguns sectors obrers cap el nou règim, afirmava que "la quantitat de reunions comunistes, la disseminació de literatura subversiva, la virulència de la paraula escrita i la paraula oral, i la persistència de vagues demostra que (...) Espanya arribarà a ser la Rússia d'Occident".

McMahon relaciona aquesta por cap el "bolxevisme" amb les posicions dels diplomàtics britànics (1996:170) que havien anomenat el cas espanyol el "fenòmen Kerensky". Una posició errònia, ja que McMahon recalca, citant a l'autor Douglas Little (*Malevolent Neutrality: The United States, Great Britain, and the Origins of the Spanish Civil War*, Capítol 3), que els diplomàtics britànics i nord-americans van exagerar el perill comunista¹¹.

McMahon també relaciona les posicions polítiques del *Times* amb els vincles del diari amb el govern anglès, el que podia donar-li accés a informació reservada de l'Oficina de Relacions Estrangeres, tot i que l'autor recalca que no ho ha pogut confirmar amb certesa. No obstant, aquesta connexió del diari londinenc amb el govern i segurament -seguint la hipòtesi de McMahon- amb els serveis secrets britànics, s'ha de relacionar amb l'existència dels nombrosos capitals que les empreses britàniques tenien a Espanya. I especialment a Catalunya, on la CNT era el sindicat hegemònic, com recalca Antoni Castells Duran en la seva tesi doctoral:

"Una altra característica, també a remarcar, és la de la presència de capital estranger -en especial anglès, francès i belga- en l'economia catalana, on posseïa importants interessos, i controlava sectors i empreses claus". (1987:41)

I, malgrat les característiques de *Times*, SOLI no només torna a citar el diari londinenc (*La crónica del "Times" y las declaraciones de Unamuno*, 15-12-1932:p1) sinó que inclús el defensa:

"A todos los republicanos con corona real o con gorro frigio, a todos los condicionales de Azaña y de sus procedimientos dictatoriales les ha causado una impresión angustiosa el hecho

¹¹ De existir el "perill comunista" està clar que aquest no podia venir de Rússia donat el poc pes que tenia el PCE a Espanya. Però en el que no s'equivocaven els diplomàtics era la situació pre-revolucionària que vivia Espanya, capitalitzada per sectors de la CNT -influenciats sobretot pels grups d'acció anarquistes- que equiparaven la situació espanyola a la russa després de la revolució del febrer de 1917: davant la incapacitat de la burgesia per portar a terme una autèntica revolució, calia donar un cop de força quan el règim encara no estava consolidat. I aquests sectors anomenats "anarco-bolxevics" coincidien en els seus plantejaments amb el del PCE.

de que un diario de circulación mundial, el 'The Times', publicara una crónica en la que se dicen algunas verdades, dolorosas para los interesados, pero todavía débiles".

(...) Nuestra patria es el mundo. Por eso no podemos permitir que a Unamuno {que havia criticat des de París la política del govern Azaña} y al 'Times' se les llame enemigos de España. Serán enemigos de los dictadores Azaña y Compañía, Sociedad en Comandita. Los verdaderos enemigos de España, del pueblo español -y considerando el pueblo si admitimos la existencia de España- son los que la convierten en un campo de batalla, en un inmenso circo romano, en donde hacen de leones y de tigres los representantes de la fuerza, de Neronos los gobernantes, los políticos y los burgueses, y de víctimas, de esclavos, los hombres del pueblo.

El extranjero tiene derecho a opinar (...)"

No pot ser més paradoxic que un diari anarco-sindicalista, i per més inri controlat pel sector més maximalista de la CNT, defensés amb tanta fermesa un rotatiu que, com s'ha demostrat, no tenia res de liberal i sí molt de reaccionari. I que a més, havia apaludit públicament la repressió contra la central anarco-sindicalista. Segurament, si SOLI hagués estat en mans del sector trentista, no s'hagués fet ús de l'article del *Times* per considera-lo poc ètic.

Però la SOLI dominada pels faistes usava totes les armes possibles per carregar contra Azaña, com si vulgués donar la raó als que acusaven la CNT d'estar aliada amb la "reacció". No s'ha d'oblidar, però, la responsabilitat del govern en aquesta situació: l'actuació de Largo Caballero al front del Ministeri de Treball i la política repressiva de la República havien provocat un enduriment de la CNT, el que va facilitar la conquesta de la CNT pels líders maximalistes. Així, a finals de 1932, la CNT estava plenament enforontada al govern Azaña.

No obstant, la defensa de *Times* per SOLI, dirigida per Liberto Callejas -a qui segurament es deu el to retòric de l'article- no està exemta de certa lògica. I és que la visió del diari londinenc sobre la situació revolucionària d'Espanya coincidia plenament amb la visió dels maximalistes: tan de Garcia Oliver, convertit en un dels màxims ideòlegs de l'insurreccionalisme anarquista¹² i de l'atac contra els possibilistes llibertaris, com la de Durruti.

¹² Respece a les diferents insurreccions anarquistes, Garcia Oliver va ser l'inductor de la del 8 de gener de 1933 i no va participar en la de desembre del mateix any, mentre si ho feia el grup de Durruti. (Historia Libertaria :30).

Sebastià Clara, que va ser director i redactor de SOLI durant la República, recorda a L'Avenç, la posició de Garcia Oliver durant el mes d'agost de 1931:

"Segons Garcia Oliver, com Espanya està en la mateixa situació que Rússia en l'època de Kerenski¹³, l'obligació de la CNT revolucionària està en no donar temps a què la República agafi la confiança de la classe obrera" (Tavera / Da Cal, 1977:18).

La posició de Durruti, més home d'acció i menys ideòleg que Garcia Oliver, es plasmava en una entrevista realitzada pel diari *La Tierra* (2-9-1931) (Abel Paz, 1996:297-299):

"La República, tal como está constituida, es un gran peligro para las ideas libertarias y, necesariamente, si los anarquistas no actúan enérgicamente, caeremos fatalmente en la socialdemocracia. Se ha de hacer la revolución, se ha de hacer cuanto antes mejor, puesto que la República no ha dado ninguna garantía al pueblo, ni económica ni política. No podemos esperar de ninguna manera a que la República se acabe de consolidar tal y como está constituida. Ahora mismo el general Sanjurjo pide ocho mil guardias civiles más¹⁴. Naturalmente que los republicanos españoles han tenido presente el caso de Rusia. Han visto que fatalmente tenía que suceder lo mismo que durante el Gobierno de Kerensky, que no fue más que una etapa de preparación para hacer la verdadera revolución, y esto es lo que quieren evitar".

CAMPANYA DE GENER DE 1932 CONTRA LA GUÀRDIA CIVIL

Amb tota probabilitat, la campanya contra l'actuació de la Guàrdia Civil durant els primers dies del 1932 -sobretot pel que fa als fets d'Arnedo (Rioja)- van ser de les més impactants que SOLI va portar a terme durant la República. En el capítol dedicat a la repressió contra la llibertat d'expressió s'explica el paper cabdal que va tenir la campanya d'Arnedo en l'espiral de denúncies i segrestos que va patir el diari. Així, que aquí em limitaré a exposar el tractament informatiu que se li va donar.

¹³ Tanmateix, Garcia Oliver en una entrevista a *La Tierra* (3-10-1931) (que es pot trobar a Abel Paz, 1996:301-303) assegurava que la revolució espanyola, degut a les diferències geogràfiques i espirituals respecte a Rússia, no "tendrá ningún parecido con la rusa". A més, Garcia Oliver justificava una revolució immediata perquè si es tardava massa en preparar-la es crearia "parelamente la preparación del hecho fascista" ja que "después del golpe de Estado de Mussolini el capitalismo está convencido de que cuando el Estado democrático fracasa puede encontrar en su organización fuerzas para derrocar al liberalismo y aplastar al movimiento revolucionario".

¹⁴ Com senyala Tuñón de Lara (1983:129) el pressupost del govern espanyol destinat a les forces de seguretat va augmentar del 1931 al 1933 un 100%, mentre que la de l'Exèrcit era d'un 6% i la de la Marina un 10%.

La intervenció de la Guàrdia Civil en l'ordre públic sempre va ser molt criticada per la CNT. I després de l'estiu del 1931, la posició de la SOLI era obertament hostil cap a l'institut armant:

"España marcha rápidamente de cara a la desaparición de la raza. Si la República continúa mucho tiempo como régimen, con Maura de dictador, juzgando por la gente que se ha matado bajo su mando, en doce años más de Maura y Guardia Civil, sólo quedarán vivos, en España, el ministro de la Gobernación, unos cuantos frailes y la 'archibenemérita'" (SOLI, *Las matanzas de obreros*, 30-9-1931)

Una hostilitat que no va fer sinó augmentar quan a finals d'anys es van produir els fets de Castillblanco, en què després d'una manifestació pacífica, la Guàrdia Civil va intentar disoldre els manifestants (afiliats a la UGT) i en va matar un, el que va provocar la reacció del poble que es va llançar contra els guàrdies i en va linxar quatre.

La interpretació dels fets per part de la SOLI dirigida per Felipe Alaiz, que sentia una "aprensió gitana" cap a la Guardia Civil" (Peirats, 1977:30), va ser molt clara: **"Sin la presencia de la Guardia Civil nada habría ocurrido"** (SOLI, 3-1-1932:p1). Justament la versió contrària de la premsa 'burguesa', que va calificar el succés de "carnisseria".

Als fets de Castillblanco van seguir el 2 de gener els d'Epila (Saragossa), on van morir dos jornalers; i el dia següent els de Safor (València) on van haver-hi 4 morts i tretze ferits. En ambdós casos les morts s'havien produït després de la intervenció de la Guàrdia Civil i va ser en aquest context quan es va publicar una crònica duríssima contra l'institut armat. Una crònica que segurament devia sorgir de l'afilada ploma de Felipe Alaiz, tot i que l'absència de firma no ho permet certificar amb seguretat:

"Decía Mirbeau que hay algo misterioso y fatal en el hombre que le impulsa a cometer las acciones más bestiales. Afirmaba además, que cada hombre lleva un criminal dentro de sí mismo. Pensando en al constitución de este pudridero que se llama sociedad burguesa, suscribimos tales afirmaciones y agregamos, además, que si el individuo es una pieza del engranaje estatal, si pertenece a las fuerzas "vivas", ha de llevar en sí dos criminales: el natural y el oficial.

Se dice que matar a un persona constituye un crimen, luego los que matan son, lógicamente, criminales, y lo son más e imperdonables, aquellos que tienen el crimen como norma.

La Guardia civil, las unidades que componen este cuerpo, lo son también en grado superlativo. Sometidos a una criminal disciplina, que aniquila los más sutiles sentimientos

humanso, un guardia civil armado para la certera defensa del régimen imperante es un continuo candidato al crimen.

Sin responsabilidad para nada, al impulso caprichoso de la autoridad de que se haya investida, la Guardia civil quiere hacer y deshacer en tierra española, y se impone a balazos -en masoquista embriaguez de sangre- como queriendo patentizar que a los pueblos se les hace justicia con el constante disparar del máuser. Así se comprueban los sucesos de Feria, Zalamea de la Serena, Castilblanco y hoy en Epila donde a la sola presencia de numerosos obreros en huelga, por el bestial capricho de disolver una manifestación pacífica, disparan contra la multitud, matando a dos hombres e hiriendo a diez.

Los hechos sangrientos acaecidos en la provincia de Badajoz han motivado que la Guardia civil sea profundamente fiel a la fatídica disciplina del Cuerpo. Tocar a este formidable puntal de la República constituye el más peligroso atrevimiento. Atrevimiento que solo puede pagarse con lo que se está pagando: con sangre, con mucha sangre, con la sangre de los trabajadores, hartos de hambre y opresión". (SOLI, *El apogeo de la sangre*, 5-1-1932:p4).

Un text que amb tota probabilitat devia formar part del sumari del consell de guerra que van incoar-li per injúries a la Guàrdia Civil. Perquè encara que no ho escrivís ell, el codi penal -en cas de no trobar l'autèntic culpable- en feia el responsable subsidiari el director de la publicació.

Però la traca final va venir el dia 5 de gener, a Arnedo (Rioja), en què les forces de l'institut van disparar contra una multitud indefensa amb el resultat d'11 morts i 40 ferits, entre ells cinc que van quedar inútils la resta de la seva vida (Casanova, 1996:44). La versió oficial, com era normal, va al·legar que el primer tret havia sortit de la multitud, tot i que el metge que va atendre els ferits va assegurar que l'únic Guàrdia Civil ferit ho havia estat per una bala de màuser, que eren les armes llargues que feien servir el cos armat.

L'esdeveniment va ser molt sonat, però la majoria de diaris republicans es van mostrar molt cautelosos a l'hora de criticar la Guàrdia Civil, ja que pensaven que el suport d'aquest era vital per mantenir la República.

SOLI, tot i que els assassinats pertanyien a la UGT, va iniciar una campanya duríssima contra la "benemèrita".

El dia 7 de gener, SOLI criticava, amb dos titulars a plana, **El pueblo y la Guardia civil / La salvajada de Arnedo**, l'actuació del cos armat i publicava una columna, que feia d'editorial, amb l'explicít títol de **"Es preciso reaccionar virilmente"**.

El dia 8, publicava la que segurament va ser una de les portades de SOLI més impactants: Sota el títol de **"La incalificable agresión de Arnedo"**, es va publicar un dibuix on es mostrava un guàrdia civil amb una calavera com a cara i en una posició agressiva, com de ratpenat o vampir. El militant cenetista Josep M^aAlobra Senabres, que repartia als quiosquers de tota la comarca tarragonina els exemplars de la premsa anarquista, recordava, tot i barrejant dates i esdeveniments, el dibuix "d'un Guàrdia Civil, amb la capa negra oberta, igual que un ratpenat" (Quaderns d'Història Contemporània de Tarragona, 1983:257) que apareixia a la primera plana: una altra prova contra Felipe Alaiz d'injúries a la autoritat militar.

En aquell mateix número, a la contraportada, es publicava un manifest de la CNT on es demanava la solidaritat dels obrers afiliats a la UGT perquè no "era hora de palabras, era hora de hacer. Es hora de demostrar que ni un minuto más puede tolerarse lo que ocurre". Una proclama revolucionària que no va incidir en les mitjans socialistes, molt dominats per un PSOE que no volia enfrontar-se a les institucions de l'Estat. Per altra part, SOLI va publicar el que segons ella era un ultimàtum del cap de la Guàrdia Civil, Sanjurjo, al govern, amb el títol de **"Las acometidas de la Guardia civil"**. "

La portada del dia 9 va tornar a la càrrega: **"El cinismo, después del crimen"**, a sis columnes. I va publicar la circular que el fiscal general de la República, Gabriel Martínez de Aragón, havia enviat als seus subordinats, i que era una seriosa advertència per tal que es querellessin contra els diaris considerats extremistes, tan d'esquerra com de dreta. Una notícia que va ser titulada de forma ben explícita: **"Circular fascista del fiscal de la República"**.

Aquesta campanya de SOLI contra l'actuació repressiva de la Guàrdia Civil durant els últims dies de 1931 i els primers de 1932, no va afectar l'opinió pública, que no feia massa cas de les informacions de la premsa d'extrema esquerra'. Però si que va incidir sobre els militants cenetistes, que van poder comprovar com el règim republicà era tan o més repressiu que el monàrquic. De fet, un dels objectius de la SOLI controlada pels faistes era demostrar a les masses cenetistes que la República burgesa no podia satisfer les seves demandes i que calia anar a una revolució immediata. I no deixa de ser curiós que poques setmanes després de la campanya d'Arnedo esclatés la revolta de l'Alt Llobregat.

Epíleg: els obrers no compren 'Solidaridad Obrera'.

El 1931, el diputat d'extrema esquerra Jiménez y Jiménez (Diario de Sesiones Constituyentes, 22-9-1931:1067) assegurava a les Corts Generals que la vaga general de Barcelona del 3 de setembre s'havia allargat més dies per culpa de la suspensió de la SOLI, "el único diario que leen y creen los elementos de la Confederación Nacional del Trabajo".

Aquell mateix any, Rudolf Rocker -delegat a la AIT per assistir al Congrés Nacional de juny, celebrat a Madrid-va visitar Barcelona i va assegurar que l'abundància de cartells de la CNT i l'exposició de la SOLI a tots els quioscos era l'evidència que es trobava en "el baluarte más fuerte del movimiento libertario en España"(1996:270).

Els dos testimonis coincideixen amb la difusió que, segons l'administració del diari, s'havia aconseguit durant el període juny-agost de 1931 (CRT de Catalunya, 1932). En que fins i tot es va arribar a tirar en un sol dia 66.000 exemplars¹, tot i que la quantitat mitjana oscil·lava entre els 40.000 i 50.000 exemplars.

Però només uns quants mesos més tard, la difusió havia baixat a la meitat. Un altre informe de l'administrador de SOLI, Pere Massoni, presentat al Ple de Lleida de desembre de 1931 (SOLI, 8-12-1931:p2) assegurava que les vendes ja havien baixat durant les últimes dues setmanes de la direcció de Peiró: dels 48.000-50.000 a 34.000-32.000.

Durant 15 dies, la nova redacció -capitanjada per Alaiz- va continuar mantenint les mateixes tirades, però paulatinament va anar descendint fins arribar els 26.000 exemplars diaris. Massoni va senyalar que els únics llocs on s'han mantingut les vendes eren Galícia i l'Empordà i va assegurar que amb aquell tiratge el deficit era de 200 pessetes per edició. I que només si passava dels 30.000, es podien cobrir despeses. Segons l'administrador, a partir de 35.000-40.000, la tirada de SOLI ja donava beneficis.

Davant aquesta baixada, en el ple de Lleida de desembre de 1931 algunes delegacions van senyalar a la nova redacció com a responsable de la baixada de les vendes, sobretot per l'intensa activitat anti-Esquerra Republicana que estava realitzant la direcció del diari. Però Josep Robusté, aleshores mà dreta de Felipe Alaiz a la redacció

¹ El 6-9-1931, precisament el dia que SOLI va poder reaparèixer després de haver estat suspesa dos dies, com a conseqüència de la vaga general de setembre de 1931

de SOLI, va negar que aquesta descens sigués per culpa de la nova orientació del diari i va buscar les causes en la depressió existent en les medis confederal:

“Si hay sindicatos que de 20.000 adherentes han bajado a 8.000; si en el Pleno pasado estaban representados 320.000 y en este no llegan a 200.000 ¿Cómo extrañarse de que todo repercute en el diario que es el termómetro de la redacción”. (SOLI, 9-12-1931,p1).

Quina era la causa real del descens de la difusió? El canvi de direcció del diari, o la baixada d'afiliats. Es pot dir sense risc d'equivocació que l'augment de les vendes de SOLI va anar paral·lel a l'increment dels afiliats. Així, els 400.000 adherents amb què comptava la CNT de Catalunya coincidia amb els 40.000-50.000 exemplars de tirada. En canvi, a mesura que va anar baixant l'afiliació la difusió del diari se'n va anar resentint.

Un altre factor important és que el canvi de direcció influís en el descens de la tirada. Postura que el congrés regional de Lleida va ser defensada per Manuel Mascarell, del sindicat del Vidre de Mataró i amic personal de Joan Peiró:

“Las causas de la bajada del tiraje son que la mayoría de los trabajadores no lo compran por no reflejar su forma de pensar” (SOLI, 9-11-1931)

És evident que un home com Peiró tenia una gran influència sobre la massa obrera, sobretot en la catalana i en aquella que no venia de la immigració més recent. En canvi, els nouvinguts més recents eren més sensibles a les postures faistes. No obstant, s'ha de dir que molts d'aquests immigrants l'abril de 1931 van votar per ERC² i que va ser la crisi econòmica la que els va empenyer cap a postures més maximalistes. Sovint, desde sectors nacionalistes, s'ha fet demagògia sobre aquest tema i s'ha acusat als ‘murcians’ -terme despectiu amb què es qualificava els immigrants més recents- de contribuir a la crispació social catalana. Si la ERC hagués estat més d'esquerres i menys nacionalista, segurament aquesta massa immigrada no els hagués girat l'esquena³.

D'altra banda, Peiró -a diferència de tots els altres directors que el van succeir- també era conegut en els medis esquerrans: va participar activament en la caiguda de la monarquia, en col·laboració activa amb Companys i durant la dictadura va escriure sovint al setmanari catalanista d'esquerres *L'Opinió*. I era amic personal dels homes més

² “En mis andanzas por la barriada {de Gràcia} me encontré con tranviarios cenetistas que decían: ‘Voto por el señor Macià!’, con inconfundible acento de Murcia”. (J.M.Francès, 1962:649)

³ Al respecte, són imprescindibles les memòries de J.M.Francès, un anarquista humanista que va ser un dels fundadors d'ERC i que va treballar al diari *La Humanitat*, òrgan del sector de Companys. Francès responsabilitza a l'oposició a la República no només als reaccionaris i als faistes sinó també a la pròpia incapacitat dels polítics republicans per solucionar els problemes socials.

influent de l'ERC, com Companys, Macià i Martí Barrera, més tard Conseller de Treball⁴, pel que de ben segur que els seus editorials a SOLI no passaven desapercebuts.

A més, no s'ha d'oblidar que bona part de la massa obrera catalana o catalanitzada tenia simpaties per ERC, que tot i ser un partit de classe mitjana tenia un discurs obrerista i populista. Per tant, criticar ferotgament desde SOLI a Companys o Macià no devia agradar a cert tipus de lector obrer -reticent a les postures maximalistes dels faistes- i que preferia la crítica contra Cambó. La redacció d'Alaiz també es criticava la dreta catalanista, però semblava que hi hagués més odi contra l'esquerra.

També s'ha de tenir en compte que quan Peiró va deixar SOLI, el diari es va tornar menys sindicalista i més anarquista. I no es pot oblidar que la CNT agrupava simplement obrers, i que n'hi havia molts que no eren anarquistes sinó que simplement s'afiliaven al sindicat perquè defensava els seus interessos, perquè no els agradava la UGT, que consideraven excessivament conservadora, o perquè creien que la CNT era el mitjà més adequat per arribar a la revolució social.

Ramon Perereda, de Roda de Ter, era un d'aquests obrers. Per això, deia amb orgull que era "sindicalista, i no anarquista" (1997:entrevista personal). Però l'unia amb els àcrates el seu rebuig cap a la UGT:

"Els socialistes eren massa conservadors. Durant la República, a tots els socialistes els van col·locar d'encarregats a la fàbrica i no n'hi havia cap que protestés per res".

I a més es declarava partidari de la postura possibilista que va adoptar Pestaña el 1934, perquè considerava que "la CNT havia d'entrar en política, perquè a nivell sindical teníem molta força però ja no passàvem d'aquí. A vegades aconseguíem millores que no es podien mantenir perquè no eren legals. Necessitàvem gent que ens representés a Madrid".

Per tant, és lògic que a un sindicalista li interessés més el diari confeccionat per Clara o Peiró, que no el de Callejas o Alaiz, excessivament anarquitzat.

Per tant, per aconseguir que SOLI hagués tingut una gran tirada, s'hauria d'haver aconseguit un equilibri entre els diversos sectors que integraven la CNT, on també hi havia obrers que votaven a la ERC (1997, Albert Castells i Duran: entrevista personal).

⁴ Aquí no cal veure-hi concomitàncies polítiques, que era del que l'acusaven els faistes. Com explicaven els seus fills: "Macià i Companys eren amics seus malgrat les divergències. En el pla ideològic era intransigent, en l'humà molt tolerant. (1997:Entrevista personal amb Josep i Guillermina Peiró, que es pot trobar completa a EL PAÍS. En memòria de Joan Peiró. 25-7-1997. Catalunya:p8)

No s'ha d'oblidar que quan la CNT va començar a ser controlada pels maximalistes, una part de militants de la CNT se'n van anar cap a l'ERC.

L'objectiu d'aquests era radicalitzar els programa del partit de Macià i Companys, postura que va ser criticada per Pestaña (*Sindicalismo El Congreso de la Esquerra Catalana*, per Angel Pestaña (III), 28-7-1933:p1), que considerava que el grup de Simó Piera, Sebastià Clara o Pere Foix no podia portar a ERC cap a l'extrema esquerra, perquè el partit catalanista era un conglomerat de grups i que si complia les reivindicacions socials que havia promès i les més atrevides que li demanava aquest grup d'antics cenetistes, es dividiria.

Respecte a l'atac de la República, en el Congrés nacional de 1931 ja es va alertar lerta que no calia atacar al nou règim perquè la massa obrera estava "ilusionada con sus 'zapatos nuevos'. Ya los destrozará, ya los destrozará y entonces en lugar de mirarnos con recelo nos tendrá por una esperanza".⁵ Una postura possibilista que coincidia amb la de Peiró al front de SOLI durant l'estiu de 1931. No obstant, aquesta postura va començar a debilitar-se, sobretot a partir de 1932, quan el mateix Peiró i la majoria de trentistes, van criticar durament a l'ERC, principalment amb dues acusacions: haver votat a favor de les deportacions de militants anarquistes i haver traït les masses que els van votar.

Un altre factor que podria influir en les vendes era que els obrers només compraven la SOLI quan hi havia esdeveniments importants -com exposa Susanna Tavera en el seu llibre sobre la SOLI: i és que les puntes de vendes de SOLI, com es pot comprovar en la Memòria administrativa de 1931, coincidien amb gran esdeveniments, com la proclamació de la República, la vaga general de setembre de 1931, etc. Fet que es torna a repetir l'estiu de 1932, quan la sublevació de Sanjurjo coincideix amb una pujada de vendes de SOLI, ara ja plenament en mans faistes.

Per altra banda, s'ha de senyalar que durant bona part de la República, SOLI no va ser un diari regional sinó nacional. Així, per exemple, l'agost de 1932, el propi diari

⁵ Aquesta advertència la va llançar Galo Díaz., de la fàbrica d'armament d'Eibar, i segons (...) la va extreure d'un article d'*El Luchador*, que després de la proclamació de la República van adoptar un actitud possibilista, tal com queda reflexat en aquestes paraules. Per comprovar l'actitud del periòdic dels Urales vers la República: Gabriel. 1979. És curiós que precisament els Urales -quan van canviar de postura i van atacar a fons a la República- fossin els més crítics amb els trentistes, quan de fet partien de postures semblants: deixar que el poble es cansés del nou règim.

informa que la meitat de les vendes anaven a parar a la resta d'Espanya, el que volia dir que només 12.000-15.000 exemplars es quedaven a Catalunya. (SOLI, **Hay que propagar *Solidaridad Obrera***", 22-8-1932:p1):

"Aunque sea lamentable tener que decirlo, la difusión de SOLIDARIDAD OBRERA en Cataluña deja mucho que desear (...) Como órgano de la Federación Regional de Sindicatos Únicos, SOLIDARIDAD OBRERA debería alcanzar en la región catalana la casi totalidad de sus ventas y de su suscripción, pero no es así, ya que solamente poco más de la mitad de la tirada queda en Barcelona capital, en el resto de la provincia y en la región.

Hemos de ser previsores y estando próxima la aparición del diario nacional "CNT", es imprescindible intensificar la propaganda para que SOLIDARIDAD OBRERA tenga vida propia, sin necesidad de extenderse administrativamente más allá de su demarcación natural. Si los compañeros del resto de España tienen gusto en colaborar a la obra de la organización leyendo tan sólo nuestra Prensa, con lo que hagan compatible ser lectores y compradores o suscriptores a la vez de "CNT" y de SOLIDARIDAD OBRERA tanto mejor la organización sindical y para su Prensa; pero a los efectos materiales de la vida de SOLIDARIDAD OBRERA debemos ponernos en condiciones de que su circulación en Cataluña sea suficiente a cubrir el presupuesto del diario.

No obstant, la difusió de SOLI fora de Catalunya seguia sent baixa, si tenim en compte que la CNT començava a implantar-se a Madrid i tenia una forta presència a moltes zones de l'estat: Galícia, Astúries i sobretot al País Valencià i a Andalusia. Una de les causes que provocava la baixa demanda de SOLI fora de Catalunya eren les deficientes telecomunicacions de l'època. El diari tenia problemes per poder arribar a la resta de l'estat, ja que el sistema de correus per tren era molt lent i per avió també.

Felipe Alaiz va escriure (1933: 39) que la velocitat màxima del exprès a l'Espanya dels 30 era de 17,3 metres per segon, mentre que a Europa i EUA era de 23-28, i que els expressos de luxe gairebé no passaven dels 50 km/hora. I que el tren 'directe' Alicante-Granada no passava dels 23 km/hora (el que feia que el viatge sigués de 15 hores).

Una lentitud que va impedir que SOLI pogués consolidar-se com a diari nacional, en benefici de Madrid. A SOLI del 15-6-1932, Josep Robusté defensava la creació de l'òrgan nacioanal a la capital de l'Estat, basant-se en criteris tècnics i ideològics (**Para una mayor eficacia en nuestras lucha. Nuestra prensa**":p1):

(...) por inmejorables que sean las condiciones en que aparezca **SOLIDARIDAD OBRERA** u otros diario de Barcelona, jamás podrá tener la misma eficacia de un órgano nacional que aparezca en Madrid, por la situación geográfica de esta última ciudad y por ser además del centro de la nación , el corazón de la vida política, social y artística del país. Será por algo más que por falta de medios económicos (de los que no carecen muchos diarios de Barcelona) y por la falta de buenas colaboraciones (que no regatean cuando bien se las paga) el que ningún rotativo de la ciudad catalana -a excepción quizá, de uno- pueda compararse en valor intelectual e informativo a los que se publican en la capital de España.

(...) Y el carácter social de nuestro movimiento hace todavía de un efecto más sensible los inconvenientes que tanto perjudican a los diarios burgueses. Un comunicado, un manifiesto de Sevilla, llegan a Barcelona 24 horas más tarde que a Madrid, y los habitantes de Galicia, por ejemplo, por los diarios de la capital lo conocerán 48 horas antes que por los de Barcelona. Y, por el momento, en España es un mito el correo aéreo. Con correo aéreo tarda dos días una carta de Sevilla a Barcelona., invirtiendo el trayecto tanto o más tiempo que por el correo ordinario. En lo que hace referencia al teléfono, podrá ser una solución cuando la organización tenga tenga establecida por todo el país una red de corresponsales inteligentes y voluntariosos, de los que, por desgracia, carecemos actualmente en absoluto. Pero siempre, suponiendo que fuera posible vencer todas cuantas dificultades no puedan allanar todos nuestros medios y nuestras capacidades, por grandes que fueran, quedaría el retraso con que, forzosamente, aparte de dos o tres regiones, tiene que llegar un periódico que se publique en Barcelona en relación con otro que vea la luz en el centro del país.

(...) Hay otras razones, desde luego, de orden y de convivencia ideológica que hacen imprescindible nuestro diario en Madrid. Es innegable que en la clase obrera, seguidora constante de los principios confederales, dejaron profunda huella las propagandas políticas de los últimos tiempos y los arrimos que con los políticos tuvieron los dirigentes de la Confederación. Felizmente, la actuación del Gobierno y de los partidos republicanos en general han mitigado tanto mal como inconscienmente se hizo. (...) Y solamente un diario en Madrid puede evitar que los trabajadores recurran a otro para que defienda sus intereses. {L'autor es referia a *La Tierra*, diari republicà d'extrema esquerra'}

I és que la lentitud dels transports fins i tot afectava *La Vanguardia*, el més poderós dels diaris catalans. Per solucionar-ho el 1936, va voler crear una xarxa d'avions que agilitzés el servei de transport; intent que la guerra civil va impedir, com explica el que aleshores era director del diari, Agustí Calvet "Gaziel":

“El 1936 estava a punt de ser muntada al diari, quan la guerra civil esclatà, una estació de ràdio per guanyar rapidesa i universalitat. A fi de penetrar a tot Espanya. Sobretot al Nord i al Nord-oest, competint amb els diaris de Madrid, tenia planejada una línia privada d'avionetes que posarien ‘La Vanguardia’ arreu” (1971:111-112).

Així, amb l'aparició d'un òrgan nacional que arribés més ràpidament a les zones més allunyades de la península, SOLI havia de centrar les seves vendes a Catalunya i augmentar-les:

“(…) SOLIDARIDAD OBRERA debe alcanzar en Cataluña una difusión mínima de CINCUENTA MIL EJEMPLARES (...) Cada uno de los compañeros lectores y suscriptores tiene una misión trascendental que cumplir: convertirse en propagandista de su diario (...). En el taller, en la reunión, en la asamblea, en el seno de la amistad particular(...) y ha de vigilar celosamente que por parte de paqueteros y corresponsales no se haga boicot o sabotaje a SOLIDARIDAD OBRERA”.

Però SOLI mai no va poder arribar a aquesta quantitat. Durant l'agost de 1932 va aconseguir augmentar el número de vendes de 22.000 fins a 30.000. Aquestes dades van ser proporcionades pel Comitè Regional (CRT de Catalunya, 1933:22) i coincideixen amb les que va publicar SOLI el 17 d'agost, en què assegurava que la tirada ha augmentat en 5.000 exemplars. El motiu, segons el mateix diari, és per haver publicat diversos fets abans que la premsa burgesa: “los sucesos de Concentaina y el derribo de las 16 humildes y miseras viviendas de trabajadores (...) y a las informaciones de gran actualidad, como los sucesos de Madrid y de Sevilla” (SOLI, *La redacción de ‘Solidaridad Obrera’ a todos los sindicatos de España y militantes de la CNT*, 17-8-1932:p1).

Tanmateix, l'augment va ser puntual, i responia a l'interès dels lectors pels esdeveniments de “gran actualidad” que feia referència el text de SOLI: la “sanjurjada” del 10 d'agost de 1932, de la qual el diari cenetista va fer un ampli desplegament. Però la tirada dels 30.000 exemplars va baixar, ja que el 1933, segons dades de l'administració del diari, el diari només en tirava 26.000 (CRT de Catalunya, 1933:164).

Una xifra que només va augmentar a partir de 1935, quan el diari va modernitzar el seu contingut: segons el Sindicat de Professions Liberals de la CNT, la difusió de SOLI abans del 19 de juliol de 1936 era de 31.000 exemplars (1937:133). En aquest augment, també devien influir-hi els dos grans esdeveniments de 1936: per un cantó, les

eleccions generals de 1936 que significaven la llibertat per als presos polítics i socials; i per altra el Congrés Nacional de maig de 1936, que va posar les bases pel reintegrament dels sindicats d'Oposició, escindit tres anys abans.

Però deixem de banda, les dades globals i anem a veure tres casos concrets (citats pel mateix diari) que indiquen amb més claritat que la majoria dels obrers no solien comprar la SOLI:

En el poble de Gironella, 4.436 habitants el 1936, es repartien diàriament 42 exemplars de SOLI, quan el nombre d'obers era de 1.680. Curiosament, SOLI tenia menys difusió que el setmanari de la FAI, "Tierra y Libertad": 70 exemplars. (SOLI, Gironella, 9-2-1936:p6).

A Premià de Mar es venien gairebé la mateixa quantitat de números de SOLI: 40. Tot i que la població era superior a la de Gironella: 6.000 habitants. L'autor del reportatge només indica el nombre d'obers de dues fàbriques de vidre: 200 obrers. (SOLI, 2-1-1935:p6).

A Igualda, amb 15.000, habitants es venien uns 70 exemplars de SOLI, però 107 de la revista valenciana "Estudios". La població tenia 4.700 obrers.

L'autor del reportatge, l'habitual corresponsal Joan Ferrer, assegurava que una de les causes de la baixa venda de SOLI era que les llibreries només servien els exemplars compromesos i que el comprador circumstancial de SOLI havia d'optar per un altre diari. Per a l'autor, "lo que no sea llegar los 200 ejemplares es poco en una población de la importancia de la nuestra". (17-11-1935:p7).

El que no indiquen els tres reportatges és quina quantitat de diaris 'burgesos' adquirien els treballadors. Si és que n'adquirien, perquè el nivell de lectura en aquella època no era massa alt. Segons Felipe Alaiz, només el 20% dels espanyols llegien un diari (1933:3). Pel que fa a l'analfabetisme, les dades de la ciutat de Barcelona indiquen que havia baixat de l'esgarrifosa xifra de 40% (1900) i el 1930 es situava per sota del 15%.(VV.AA, 1997:199).

No obstant, els tres reportatges donen una idea exacta de la problemàtica amb la que es va enfrontar SOLI durant la Segona República:

Per un cantó, una classe treballadora poc propensa a comprar premsa obrera: el mateix cas que es trobava *El Socialista*, l'òrgan del PSOE, que el gener-juny de 1932 tenia una tirada mitjana de 33.748 exemplars (VV.AA, 1987, 534). El que era molt poc

per un diari que tenia tres ministres al Govern i que no era perseguit per les autoritats, com era el cas de SOLI.

Per altra, la lluita que es va produir a la CNT com a conseqüència de l'assalt faista, que indubtablement va perjudicar la difusió de SOLI, com ha quedat demostrar al llarg del treball.

Per això sorprèn que en el Congrés Nacional de Saragossa de 1936, Garcia Oliver -un dels màxims 'capitans' de l'estratègia maximalista- es referís al diari de la regional catalana per demostrar als sindicats d'Oposició que es reintegraven a una CNT poderosa:

"La CNT tenía un solo diario de cuatro páginas (1931). Después ha salido otro en Madrid ('CNT'). 'Solidaridad Obrera', de Barcelona, ha crecido primero a seis páginas, después a ocho, y dentro de unos días a doce. Esta es, camaradas de la Oposición la CNT que os encontráis al volver a ella. El problema de la escisión debe quedar zanjado en este Congreso. Necesitamos nuestras fuerzas sólidamente unidas para la acción revolucionaria en pro de nuestro programa" (Paz, 1996:452).

Resulta comprensible que Garcia Oliver volgués justificar el fracàs de la seva estratègia, però les seves paraules no reflexaven la realitat: perquè quan els trentistes van deixar SOLI, aquesta ja tirava les 8 pàgines diàries i amb una difusió superior a la de 1936. Què s'havia aconseguit durant aquells sis anys? Només millorar la qualitat formal del diari. La pregunta que cal fer-se és que hagués passat si no s'hagués produït l'assalt faista, si la CNT hagués sabut trobar l'equilibri entre les dues grans tendències. Hauria augmentat SOLI la seva difusió? S'hauria convertit realment en un diari que havia de cobrir totes les necessitats informatives i culturals dels treballadors?

Qui sap? L'única dada demostrable és que durant sis anys de República, la SOLI no va aconseguir passar dels 31.000 exemplars, tot i que es va modernitzar. El que era un èxit respecte al 1933, però poca cosa respecte al juny-agost de 1931, en què la SOLI va arribar als 40.000- 50.000 exemplars de mitjana.

I va haver de venir la guerra civil perquè la SOLI es convertís en un autèntic diari de masses: en el diari dels treballadors. Però, com diu el tòpic. Això ja és una altra història?

DIFERENTS REDACCIONS DE *SOLIDARIDAD OBRERA* DURANT LA II REPUBLICA¹

ABRIL 1931:

- **Director:** Sebastià Clara

- **Redactors:**

- “Delaville” (Pere Foix)

- Ramon Magre

- Ricard Fornells

- Progreso Alfarache

- Ramón J. Sender: redactor-corresponsal de Madrid

- Manuel Castilla, que feia la secció “Canción de hoy”.

Dibuixants: ‘Grapa’

Col.laboradors habituals: Màxim Llorca, Llorenç Pahissa, Juan López, Isaac Puente, “Rodia”.

Tendència: Possibilisme llibertari. Poca bel.ligerància cap a l’ERC, cosa lògica ja que tan el director Clara com Pere Foix més tard van a anar a parar al partit de Macià, formant el que es podria denominar l’‘extrema esquerra’ del partit.

JUNY 1931 (Havia de començar les tasques el 8 de juny {Soli 6/6/1931}):

- **Director:** Joan Peiró

- **Redactors:**

- Sebastià Clarà (Secretari de Redacció)

- Felipe Alaiz* (Alaiz no va entrar a la redacció perquè no es va retractar dels insults fets a l’administrador del diari, Pere Massoni) i va ser substituït per T.Cano Ruiz (a Soli del 6/6/1931 posen que és redactor, i durant el mes d’agost encara era redactor)

- “Delaville” (*Pere Foix*), que va abandonar la redacció el 23 de juny

- Agustín Gibanel

- Ramon Magre

- Ricard Fornells

- Progreso Alfarache (es detingut el setembre de 1931)

- T. Cano Ruiz (a Soli del 6/6/1931 posen que és redactor, i durant el mes d’agost encara era redactor)

- Ramón J. Sender: redactor-corresponsal de Madrid

Dibuixants:

- ‘Grapa’

- ‘Shum’ (primer dibuix el 24-4-31; a *Soli* del 30-4-31 es deia que Shum havia sortit en llibertat: “por fin después de numeros trámites burocráticos, ha sido puesto en libertad nuestro camarada Juan Bautista Acher”, en realitat els redactors desconeixien el seu vertader nom: Alfons Vila i Franquesa).

- C. Arnal.

Col.laboradors habituals: Màxim Llorca, Llorenç Pahissa (*SOLI*, 19-9-1931:p8) (*SOLI*, 30-9-1931:p8), Manuel Castilla, Benigno Bejarano

¹ Abans d’abril. Eusebi Carbó havia estat redactor habitual, i firmava amb el pseudònim de “Gustavo”.

Tendència: Possibilisme llibertari. No obstant, els editorials de Peiró són més antipolítics que els de Clara. A més, es va incorporar un redactor faista a la redacció, Tomás Cano Ruiz, un dels fundadors de la FAI el 1927 (Paz, 1996:317).

El diari és més bel·ligerant contra les autoritats republicanes, ja que la posició dels governants amb la CNT comença a endurir-se. No obstant, els atacs van dirigits sobretot contra Miguel Maura, ministre de govern i Largo Caballero, ministre de Treball, tot dos partidaris de mesures dures contra la CNT.

D'altra banda, el diari és molt bel·ligerant contra Anguera de Sojo, governador civil de Barcelona, home de confiança de Macià que més tard es va passar a la CEDA. Els cenetistes l'acusaven de ser un "catòlic ultra".

El 29 de juny, la redacció i l'administració de SOLI es va traslladar al C/ Consell de Cent 239 principal 1º i Consell de Cent 241 baixos respectivament.

OCTUBRE 1931:

- **Director:** Felipe Alaiz.
- **Redactors:**
 - Eusebi Carbó
 - T. Cano Ruiz (Va ser deportat a l'Àfrica després dels fets de gener de 1932²)
 - Liberto Callejas (Va deixar la redacció a finals de novembre-principis desembre per motius de salut. Callejas patia tubercolosi. (SOLI, 9-1-1931:p8)
 - Erofilio Labrador
 - Ramón J. Sender** es substituït per Gil Bel

Dibuixants: 'Shum'

Col.laboradors habituals: Benigno Bejarano, "Leira",

Tendència: Faista, però sense atacar les postures trentistes. Es defensa amb gran força els presos socials.

DESEMBRE 1931:

- **Director:** Felipe Alaiz.
- **Redactors:**
 - Eusebi Carbó (Segons Joan Ferrer, aquest havia estat substituït per Ramon Segarra -SOLI 11-12-1931:14, París)
 - Josep Robusté
 - T. Cano Ruiz (Va ser deportat a l'Àfrica després dels fets de gener de 1932).
 - Erofilio Labrador
 - Manuel Medina González va entrar a la redacció de SOLI a finals de 1931 (Vega, 1987:72) va entrar a la redacció de SOLI. (El que també es confirmat per A.Gibanel), segurament el mes desembre. .

² "La caza del hombre empezó el 20 de enero, iniciándose en Barcelona al amanecer, con el cerco y asalto a los domicilios de las personas señaladas. Uno de los primeros detenidos fue el profesor Tomás Cano Ruiz" (Paz, 1996:317)

Dibuixants:

- 'Grapa', de forma molt esporàdica.
- 'Shum'. Deixa el diari.

Col·laborador habituals: Benigno Bejarano, J.M. Molina 'Juanel', Ramon Estany, Liberto Callejas, A. Martínez Rizo, Isaac Puente, Frederica Montseny.

Tendència: Faista, però sense atacar les postures trentistes. Es defensa amb gran força els presos socials.

MARÇ 1932 (èquip interi):

- **Director:** Josep Robusté

- **Redactors:**

- Ramon Segarra
- Erofilio Labrador

- Manuel Medina González. Periodista que provenia de València, on havia estat director de la SOLI valenciana, que va deixar per entrar a la redacció de SOLI de Barcelona. Aquesta va deixar de col·laborar a SOLI el 1933. El motiu va ser la publicació d'un folletó, "*El movimiento proletario y el nuevo tiempo*" on defensava una "disciplina de hierro para la organización revolucionaria" i "el establecimiento de un ejército de militantes anarquistas y simpatizantes para realizar con eficacia la revolución", arguments molt semblants als de Ramón J. Sender. Medina González es queixava a *Sindicalismo* (20-10-1933), ja que els òrgans confederals no li havien donat el dret de rèplica de les acusacions de "trentista" i "comunista" i llançades contra ell desde *Solidaridad Obrera* i *Tierra y Libertad*.³

- Benigno Bejarano

Dibuixants: 'Grapa'

Col·laboradors: Ramon J. Sender, Angel Pestaña, Joan Peiró.

Tendència: Anarquista, amb voluntat d'integrar les dues tendències dominats a la CNT: trentisme i faisme.

JULIOL 1932:

- **Director:** Felipe Alaiz.

- **Redactors:**

- José Bonet
- Arturo Parera
- Juan Osés Hidalgo "Bilbilis"
- Miguel Terrén

Tendència: Faista, i agressiva amb les postures trentistes.

³ Segons José Peirats. Medina González va córrer la mateix sort que Ramon J. Sender i acabar abandonant la CNT: "Medina González, un andalús que va escriure un folletó i que va escriure uns quants articles dubtosos. Tot el món se li va tirar damunt i crec que aquest noi finalment va acabar a mans dels comunistes". (Anthropos, 1989:28)

SETEMBRE 1932 (èquip interi):

- **Director:** Liberto Callejas (en realitat el seu vertader nom era Joan Perelló. Va néixer el 1885 a Mallorca i va morir el 1970 a Mèxic) (*Combat Sindicaliste*, 29-1-1970). El 29 de setembre (SOLI, *Interesante*, p6) una nota senyalava que per raons de salut havia de cesar les seves activitats en el diari.
- **Redactors:**
 - José Bonet
 - Arturo Parera
 - Juan Osés Hidalgo 'Bilbilis'
 - Miguel Terrén
- Dibuixants:** 'Boy'(Ramon Estany)
- Col.laboradors:** Fredercia Montseny, Jacinto Toryho, 'Fontaura' (Vicente Galindo).
- Tendència:** Faista, i agressiva amb les postures trentistes.

MARÇ 1933 (ratificat pel congrés regional):

- **Director:** Liberto Callejas
- **Redactors:**
 - José Bonet
 - Arturo Parera⁴
 - Juan Osés Hidalgo "Bilbilis"
 - Miguel Terrén
- Dibuixants:** 'Boy'(Ramon Estany), 'Niv'
- Col.laboradors:** Fredercia Montseny, Jacinto Toryho, "Fontaura".
- Tendència:** Faista, i agressiva amb les postures trentistes.

JULIOL 1933:

⁴ A *Sindicalismo*, 7-4-1933:p5, Pere Massoni criticava la immoralitat d'Arturo Parera i celebrava que l'haguessin destituït de la redacció de *Solidaridad Obrera*. Diu de Parera: "*se ha pasado la mayor parte de su vida viviendo de la solidaridad de los compañeros. ¡Pero ha sabido, en algunos casos, agradecerlo haciendo a los maridos cornudos!*"

El següent número de *Sindicalismo* (*Última hora*, 14-4-1933) es tornava a insistir sobre el mateix tema: "Arturo Parera ha sido inhabilitado para desempeñar cargos en la organización confederal. ¿Por qué? Por immoral? ¿Por cobarde? ¿Por Capitán Araña? Quizá, y sin quizá por todas las cosas a la vez".

Desconec si les acusacions contra Parera eren falses o no. Però el cert és que el juliol de 1933 ja no estava a la redacció de SOLI.

- **Director:** Manuel Villar (l'anterior director, Liberto Callejas, va dimitir el 2 de juliol)
- **Redactors:**
 - Federica Montseny
 - Jacinto Toranzo (Periodista madrileny que era col.laborador abitual)
 - Felipe Alaiz
- Dibuixants:** 'Boy' (Ramon Estany), 'Niv'
- Col.laboradors:** Jaume Bausis, "Fontaura", "Hermes".
- Tendència:** Faista, i agressiva amb les postures trentistes.

ABRIL 1934⁵:

- **Director:** Manuel Villar
 - **Redactors:**
 - Eusebi Carbó.- Feia la columna "Actualidad" (Peirats, 1977:44)
 - Felipe Alaiz
 - Alejandro Gilabert. Va dimitir, segons Peirats (Anthropos, Suplementos nº18:29) el mes d'octubre de 1935.
- A l'agost s'hi va incorporar Josep Peirats.

Aquesta redacció va continuar fins a finals de 1935, quan Eusebi C. Carbó va abandonar-la per discrepàncies amb el director. I també va marxar Felipe Alaiz.

Dibuixants: Toni Vidal (1935)

Col.laboradors: Frederica Montseny, Alejandro Gilabert, M.R. Vázquez ("Marianet"), Liberto Callejas, Amparo Poch y Gascón.

Tendència: Faista, i agressiva amb les postures trentistes.

GENER 1936:

- **Director:** Manuel Villar
- **Redactors:**
 - Francisco Ascaso (Peirats, 1977:49)
 - Liberto Callejas (Peirats, 1977:49)
 - Josep Peirats (Per discrepàncies amb el director va abandonar SOLI després del ple regional de gener de 1936) i va ser substituït per
 - Manuel Pérez
- Dibuixants:** Toni Vidal, Esbelt
- Col.laboradors:** Frederica Montseny, Alejandro Gilabert, Martí Ibañez, J. Serrano
- Tendència:** Faista, amb voluntat d'integrar els sindicats de l'Oposició (trentistes).

⁵ Dades extretes de SOLI 4-5-1934. El diari va iniciar una subscripció pels trasllats a Barcelona dels fills dels vaguistes saragossans. A la subscripció, on apareixen redactors, col.laboradors i treballadors de SOLI. L'únic redactor que no apareix és Felipe Alaiz, que segons diverses fonts consultades sempre estava demanant diners a tothom. De fet, era el màxim exponent de *sablista* bohemí, i tot i el seu tarannà la SOLI faista mai no va prescindir d'ell ja que era considerat un gran periodista. En canvi, si que apareixen Liberto Callejas i José Bonet, que no estaven a la redacció però que col.laboraven al diari.

MARÇ 1936:

- **Director:** Liberto Callejas (ratificat per votació sindical el juny)

- **Redactors:**

- Francisco Ascaso
- Jacint Borràs
- Mariano R. Vázquez
- Alejandro Gilabert (?)

Dibuixants: Toni Vidal, Esbelt, "Niv"

Col·laboradors: Frederica Montseny, Alejandro Gilabert, Martí Ibañez, J. Serrano, Severino Campos

Tendència: Faista, amb voluntat d'integrar els sindicats de l'Oposició (trentistes).

SEUS DE *SOLIDARIDAD OBRERA*

- Des del 30 d'agost de 1930 fins el 29 de juny de 1931, la seu de *SOLIDARIDAD OBRERA* (redacció i administració) estava al carrer Nou de Sant Francesc nº 3.
- El 29 de juny de 1931, la seu de la redacció de *SOLIDARIDAD OBRERA* va passar al C/ Consell de Cent 239, Principal 1ª.
 - L'administració en el mateix carrer, nº 241, baixos.
- El juliol de 1934, la redacció es va traslladar al carrer Urgell, 92, principal 2ª mentre que els tallers van romandre en la mateixa adreça. (SOLI, 10-7-1934:p6)

DENÚNCIES, SEGRESTOS I SUSPENSIONS DE SOLIDARIDAD OBRERA

DURANT LA SEGONA REPUBLICA

1931

- 92 denúncies, segons Pere Massoni, administrador de Soli. (CRT de Catalunya, 1932)
- 4 i 5 de setembre. Suspensa per ordre del governador civil de Barcelona.

1932

- 31 segrestos i una suspensió per clausura de tallers¹, que van ocasionar 36.860 pessetes de pèrdues. Les 31 suspensions van suposar 36.630 pessetes de pèrdues. I la suspensió de finals de gener-febrer va ocasionar, en canvi, 500 pessetes de pèrdues. Quan el diari estava suspès no es pagava el sou als redactors. (CRT de Catalunya, 1933:166)

-Gener. El dia 22, es van clausurar els tallers de SOLI va ser suspesa i no va tornar a sortir fins el 2 de març de 1932

-Març. 2 segrestos.

-Abril. 4 segrestos.

-Maig. 8 segrestos.

-Juny. 4 segrestos. En la SOLI del 10-6-1932, una circular de del Comité Regional de la CRT de Catalunya sobre la situació de SOLI, que havia estat suspesa els últims dos dies, el 8 i el 9 de juny, assegurava que:

“Desde el Pleno de Sabadell {abril 1932} hasta la fecha SOLIDARIDAD OBRERA ha sufrido trece recogidas, que constituyen una pérdida de más de quince mil pesetas”, el que coincidiria amb les dades de l'administració.

-Juliol. 4 segrestos.

-Agost. 3 segrestos.

-Setembre. 2 segrestos.

-Octubre. 3 segrestos.

¹ En la Memòria de la CNT, es denominen igual les suspensions que els segrestos. I no era el mateix. Els segrestos només podien afectar la supressió de l'edició denunciada per un fiscal. En canvi, les suspensions podia ordenar-les el ministre de governació d'acord amb la Llei de Defensa de la República, o una jutge per sentència ferma. La suspensió podia durar més d'un dia, inclús setmanes i mesos. I, en cas d'aplicació de la LDR, podia anar acompanyada d'una multa.

-Novembre. 1 segrestos.

-El mes de desembre no apareix a la memòria.

Als segrestos i suspensions s'hi ha d'afegir les pèrdues ocasionades per les recollides.

Així, el 25 de maig de 1932, el diari assegurava que:

“Desde los sucesos de Arnedo hasta la fecha, SOLIDARIDAD OBRERA no ha sufrido menos de 30 denuncias y consiguientes recogidas, que representan un mínimo de 50.000 pesetas de perjuicio”. diari (**La situación intolerable creada a SOLIDARIDAD OBRERA:pl**)

Per tant, a més de segrestar la publicació, els fiscals també podien denunciar el diari i ordenar la seva recollida per la via normal, tal com s'havia aplicat abans de 1932.

1933

- **18 al 25 de gener:** SOLI va ser suspesa set dies de forma consecutiva
- 31-I-1933. 20.000 pts de multes a SOLI.
- Abril. El diari assegura que en el transcurs de l'any ha rebut més de 40 denúncies (Gómez Aparicio, 1981:366)
- **Suspensió del 8-12-1933, arran de la insurrecció anarquista, fins el 10-4-1934.**

Com la suspensió va ser tan llarga, es va decidir treure el 13 de febrer de 1934 un altre diari: *Solidaridad*, que es feia a la mateixa redacció i als mateixos tallers de SOLI.

1934

- **Suspensió de SOLI del 6 de maig al 29 de juny de 1934.**
- L'administrador del diari, Tomás Herreros assegurava en la Memòria de 1934-1936, que la persecució més impacable contra la SOLI es va donar quan la Generalitat va prendre possessió del serveis d'Ordre Públic (26-8-1933). Herreros assegura que es van produir al voltant de dos o tres segrestos per setmana. (CRT de Catalunya, 1936).

Recordem que Dencàs, conseller de governació, i Miquel Badia, Comissari General d'Ordre Públic, odiaven a la CNT controlada pels faistes, no només perquè perjudicava la política de l'ERC i creava inestabilitat social sinó perquè la consideraven 'murciana': és a dir, no catalana.

- **SOLIDARIDAD OBRERA**, castigada con 1.000 pesetas de multa (SOLI, 1-8-1934:p1). La multa va ser aplicada, d'acord amb la LOP, per un "suelto" publicat el dia 25 de juliol (**Cuidado con los rateros**). La multa va ser imposada pel Comissari General d'Ordre Públic i va ser pagada mitjançant una subscripció entre els sindicats de la CNT.
- **Suspensió del 14 d'octubre del 1934 al 16 de gener de 1935.**

ANNEX

ANÀLISI DELS EDITORIALS DE JOAN PEIRÓ:

Els editorials de Joan Peiró són durs, moltes vegades no estalvien la descalificació (per exemple quan diu a Largo Caballero, ministre del Treball que és un "palurdo") o la paraula agressiva ("esbirros", "bellaco", etc.) i gens conformistes ja que sovint es converteixen en tribuna de les més diverses denúncies. Peiró era un home a qui repel·lia la injustícia. Per això a vegades es deixa portar per la passió. No era el típic director de diari d'empresa, que veu les coses des d'una certa llunyania. Peiró s'implicava i feia servir el diari com una arma. Que feia mal, si tenim en compte les denúncies que rebia.

Aquest aspecte de Peiró sorprèn, ja que la història sempre l'ha mostrat com un "moderat". Però aquest terme s'ha d'entendre contextualitzat en una CNT dominada per les tàctiques maximalistes de la FAI. De fet, Peiró era un revolucionari pragmàtic -i ell no se n'amagava- però no moderat. A més, també és falsa l'etiqueta de sindicalista. Peiró era anarquista que no volia que la CNT estigués sotmesa a cap grup, fos anarquista, comunista o catalanista.

Peiró, i els seus editorials ho demostren, era un radical -perquè volia anar a l'arrel dels problemes-. El que el separava d'altres anarquistes era el seu pragmatisme, la seva aversió a la violència i la seva tolerància. Per això no és d'estranyar que Peiró sempre defensés que qualsevol persona -independentment de les seves idees o religió- pogués ingressar a la CNT. Naturalment, l'únic que Peiró demanava és que es respectés l'esperit llibertari del sindicat.

Els editorials estan escrits en un estil amè. La prosa de Peiró és senzilla i poc economicista. Sovint repeteix paraules i això fa que les frases s'allarguin. Els editorials solien ser llargs i, generalment, estaven dedicats a un sol tema que solien interrelacionar-se amb d'altres. Per exemple, quan parla de vagues sovint protesta contra la repressió i contra el règim republicà.

Però per entendre millor la posició de Peiró sobre tot allò que afectava la trajectòria de la CNT, he cregut necessari agrupar la seva línia editorial en diversos temes. No obstant, la interrelació de què abans parlava, provoca en no poques ocasions que un mateix editorial pugui ser agrupat en diferents temes.

• VAGUES I CONFLICTES

Peiró analitza les vagues i conflictes que manté la CNT amb la patronal. Una de les vagues més importants fou la de la Telefónica, que va començar el 6 de juliol de 1931 i es va allargar fins el setembre. Un altre conflicte important va ser el del port de Barcelona, que també es va radicalitzar durant el primer estiu republicà. En tots dos, la lluita sindical es va convertir en un autèntic pols entre el PSOE-UGT i la CNT.

-La huelga del personal de Teléfonos (7 de juliol):

Ninguna razón obliga a no pensar en enderezar los entuertos de la Dictadura, y si el Gobierno provisional de la República es cobarde para enfrentarse con las grandes Compañías y derogar las disposiciones y ventajas que las hacen dueñas y señoras del Estado y de sus súbditos, al proletariado le sobra valor y medios para imponer la justicia por encima de la cobardía del Gobierno y contra el despotismo de esas grandes Compañías.

L'endemà 8 de juliol, Peiró escrivia el següent article sota el títol de **Los mismos perros...**:

No hay diferencias entre los gobernantes monárquicos y los republicanos. Siempre subnormal de los gobernantes, al referirse a un conflicto entre el capital y el trabajo, dar notas desvirtuando la realidad de los hechos con el fin de sembrar el desconcierto y la desmoralización entre las filas huelguísticas.

La huelga es general, casi absoluta en todo el país, y no obstante Largo Caballero y hasta Casares Quiroga, que ya se ha contagiado del palurdo del ministerio de Trabajo, no paran de jugar a las cifras y de decir que la huelga fracasa por falta de ambiente.

-Es la justicia que triunfa (16 de juliol):

El mismo Gobierno, que tan pobre y despreciable papel ha desempeñado y desempeña en este conflicto, se va rindiendo a la evidencia. Ante la desesperanza de vencer a los huelguistas, trata ahora de concluir un pacto con ellos. Pero el gobierno es aún el prisionero del capitalismo yanqui y prepara una nueva coartada a los obreros y empleados.

Un altre dels conflictes importants va ser el del port de Barcelona.

-La huelga del puerto (19 de juliol).

Los burgueses de menos cuantía, aunque de negocio redondo, del puerto de Barcelona, son entes de los que dicen que "vale más ganar sucio que no perder limpio". Este es el procedimiento usado por ellos en la huelga actual.

Firmaron solemnemente unas bases de trabajo, en las cuales se consignaba el reparto de jornales por riguroso turno, y llegado el momento de ponerlas en vigor, los explotadores de los obreros del puerto negaron su propia firma. (...)

El puerto de Barcelona es uno de los más caros del mundo, y no lo es porque los jornales sean altos no porque los trabajadores trabajen menos. Lo es porque en ningún puerto se roba tanto como en el de Barcelona. Y la burguesía portuaria tiene su personal escogido para las ocasiones en que haya que robar determinadas mercancías, y no todos los trabajadores se prestan a la baja inmoralidad de robar y de robar por cuenta del burgués.

-Los perturbadores del orden (19 d'agost):

Lejos de solucionarse, como todo el mundo esperaba, la huelga de metalúrgicos ha entrado en una fase de gravedad. Repetimos una vez más que el conflicto no se mantiene por la intransigencia de los obreros, sino por la actitud, más que intransigente, sostenida por la sospechosa e inconfesable Patronal metalaria.

(...) SOLIDARIDAD OBRERA ha dicho repetidamente que la burguesía catalana, por iniciativa del Fomento del Trabajo Nacional, busca someter a los trabajadores de Cataluña, y en particular los de Barcelona, a un locaut (...)

SOLIDARIDAD OBRERA acusa al Fomento del Trabajo Nacional de ser el causante de la tragedia que late en el ambiente de Cataluña.

• CRÍTICA POLÍTICA

Molts editorials tractaven temes polítics, que es poden dividir en diversos subapartats:

-Crítica a la República i a les institucions republicanes:

-Lo que se puede esperar (5 de juliol). En aquest editorial analitza l'avantprojecte de constitució del govern Radical-Socialista:

El anteproyecto de Constitución nos augura una República unitaria, centralista, avasalladora, muy conforme, pese al criterio de Serra y Moret {sic} con la

espiritualidad del socialismo tipo madirleño, que nada tiene de federalista y de propensión a las libertades de las nacionalidades, según el principio de confederación.

(...) Cada día que pasa da mayor fuerza a las razones que determinaron al Congreso Extraordinario de la CNT a fijar una posición frente a las Cortes Constituyentes. Es natural que antes de este Congreso, y ya antes de la proclamación de la República, se supiera que las Cortes Constituyentes no darían otros derechos y otras libertades que aquellos por cuyo respeto el pueblo se impusiera. Cualquier duda que hubiese, el anteproyecto de Constitución es bastante para desvanecerla. Todo el mundo puede saber lo que puede esperarse de las Cortes Constituyentes.

-Dos fases de la cobardía republicana (1 d'agost):

Los republicanos y los socialistas fueron cobardes ante la revolución. Ahora lo han sido al sentirse solidarios de un Gobierno traidor al pueblo y asesino del proletariado.

(...)Y es que nada más cruel que los cobardes. Por cobardía se opusieron antes a la revolución y por cobardía aplauden ahora al mayor y más sanguinario de los estranguladores de la revolución {es refereix a Miguel Maura, ministre de la Governació}.

Desde ahora sabemos que las Cortes Constituyentes están contra el pueblo. Desde ahora no puede haber paz ni minuto de tregua entre las Cortes Constituyentes y la Confederación Nacional del Trabajo.

-Crítica als governants republicans:

-Contra todo y contra todos (15 de juliol):

Se puede afirmar ya que los republicanos "doublé" que gobiernan España son , por lo menos, tan asesinos como Lacierva, Bugallal y todos los lacayos del canalluela Alfonso XIII.

-Crítica cap a la política parlamentària i defensa del paper polític de la CNT

- ¿Qué le pasa a Marañón? (9 de juliol). En aquest Peiró replicava al doctor Marañón, que havia declarat en *Le Petit Parisien* que el sindicalisme no tenia ideals polítics:

Si por ideales políticos se entiende ir a las Cortes, a la Diputación y al Municipio, entonces el sindicalismo no tiene tales ideales. Pero ¿desde cuándo es solución revolucionaria la monserga de los debates parlamentarios en esos comicios del Estado?

Sabemos que en todo proceso de evolución hay un fondo revolucionario, pero también sabemos que ese fondo revolucionario está ausente de todo proceso evolutivo bilateral.

Arran de l'enfrontament amb la multinacional nord-americana ITT, la CNT va mostrar que tenia una força política que no podia rebutjar, malgrat els qui volien -com Federico Urales- que només intervingués en temes sindicals. En aquells moments, la central anarco-sindicalista reivindicava millores salarials (hi havia treballadors que cobraven només 125 pessetes mensuals), però també que el govern republicà complís amb el que havia promès l'abril de 1930 Indalecio Prieto: que Telefónica tornaria a mans espanyoles.

-Remedo de la Fabula de Iriarte (11 de juliol):

Cada vez que afirmamos que la acción parlamentaria de los políticos es una arma ineficaz, negativa, contraemos la responsabilidad de demostrar que la acción antiparlamentaria de los anarquistas, que es también la táctica del sindicalismo revolucionario, es una modalidad de lucha eficaz, positiva suficiente como ella solo puede serlo. Al proletariado le importa poco nuestra táctica antiparlamentaria y de acción directa si no le probamos con obras que con ella nos bastamos para conseguir lo que no consiguen los políticos, por rojos que sean¹⁰.

-El voto y la estaca (4 d'octubre):

A la estupidez de los hombres que se creen soberanos con el derecho a votar y a elegir sus propios amos, se unirá ahora la estupidez de las mujeres, convertidas en electoras y elegibles por obra y gracia de los padres de la República.

(...) Si los republicanos tienen miedo a que el voto de la mujer sea un peligro para la República, si temen que la República perezca por haber concedido a la mujer un derecho inalienable e indiscutible, nosotros decimos a los republicanos que frente a la obra reaccionaria levantado por el voto de la mujer, la estaca del hombre puede

¹⁰ I aquest paper de la CNT ja era defensat per Peiró desde feia anys: *Misión política, o si se quiere, misión social. A nosotros nos basta saber que política no ha de ser necesariamente estatismo no acción parlamentaria, no colaboracionismo, ni concomitancia con los poderes públicos ni con ninguna de sus instituciones. Nosotros reivindicamos el concepto de 'política' con el de la acción directa.* va escriure a l'Ida Sindical el 23 de gener de 1926.

levantar una obra revolucionaria. Lo que la mujer puede hacer caer, puede ser levantado por el hombre.

-Más sobre la huelga de electores (9 d'octubre). Aquest editorial intenta explica perquè el diari va llançar el dia 4 la consigna de "¡Pueblo de Barcelona! Tu estás de luto. No votes. No votes más, pueblo!":

Los que se lamentan de que lanzáramos la consigna olvidan que, en razón de los principios de la Confederación Nacional del Trabajo, esta consigna no ha dejado nunca de ser lanzada en ninguno de los períodos electorales habidos desde marzo a acá. Los que censuran que esta consigna haya dejado de ser lanzada tampoco tienen en cuenta el peligro moral que suponía para la CNT el producirse de forma contraria a como se ha producido SOLIDARIDAD OBRERA.

Convencidos de la ineficacia de las luchas electorales, nosotros no podíamos enfrentarnos con la corriente popular que quería derribar a la Dictadura por medio del sufragio universal (...)

(...) Desde el 28 de junio hasta el 4 de octubre han pasado muchas cosas en España. En tres meses el proletariado español ha vivido una intensa experiencia de tragedias sangrientas (...)

-Crítica a la socialdemocràcia; al PSOE i a la UGT-

- ¿Qué le pasa a Marañón? (9 de juliol):

Este es el caso del proceso de evolución seguido por el socialismo estatal en todo el mundo. Bilateralidad, colaboración con el capitalismo, transacción en todos los problemas; y así como el capitalismo, por la acción de los socialistas, se ve compelido a dar, toma a su vez para resarcirse de lo dado. Todo se reduce a una operación aritmética cuyo resultado es siempre el mismo: cero.

-Las infamias de 'El Socialista' (10 de juliol):

(...) Ahora recogemos otra tanda de infamias del diario de los socialfascistas, para que la opinión española, en particular la catalana, sepa a qué atenerse.

(...) Las ridículas e irrisorias minorías que pululan por Cataluña con el fin de hacer prosélitos, remedaron a las bandas del Sindicato Libre. Huelga que declaraban los del

Sindicato Único, era huelga que ihan a ocupar los cuatro indecentes que la UGT tiene en Cataluña. Y esto servia de bandera de engache a los degraciados que, acorralados por el hambre, se prestan a todo. Y estos desgraciados engrosaban luego las superclarisimas filas de los ugetistas.

(...) Infamante es el caso de la Safa, de Blanes. Cerrada la fábrica por la huelga declarada del Sindicato Único, los inmorales José Jové y el consejero de la Generalidad Vidal y Rosell, ambos socialistas y mangoneadores de los escasos ugetistas de Cataluña., pactaron con la Empresa explotadora la solución de los conflictos a base de llevarles a ésta personal esquirol. La Empresa Safa obsequió a los dos renegados con un espléndido banquete. Estos proporcionaron un pequeño número de personal, y entre éste una cantidad de pistoleros procedentes de los disueltos Sindicatos Libres. Y tan escandaloso era este hecho, que los directivos del Sindicato de Arte Fabril de Calella, afiliados a la UGT, llamaron a José Jové y le declararon que, una de dos: o terminaba la vergüenza de Blanes, o el Sindicato se daba de baja de la UGT.

Esta verdad irrefutable, que nadie osará mentir, explica cuál es la conducta de los ugetistas en Cataluña. Nadie ha negado aún nuestra acusación de que los pistoleros de la Safa, salidos de la fábrica en manifestación, tirotearon al pueblo de Blanes. Y lo tirotearon de acuerdo con la Guardia Civil, exactamente igual que solían hacerlo las bandas del Libre. Por algo son las mismas bandas, aunque actúen ahora al servicio de la UGT.

Y las gentes que patrocinan a esos asesinos son los que acusan al Sindicato Único de unas violencias que nadie, ni ellas mismas, saben dónde han tenido lugar (...)

Segons una informació del mateix diari (05/07/1931), la intervenció dels pistolers i de la Guàrdia Civil va a acabar amb la mort de Lluís Gil, de la CNT, i amb diversos ferits de gravetat. Cal dir que Joan Peiró coneixia bé els mètodes del Sindicat Lliure ja que ell mateix havia estat en el punt de mira dels seus pistolers. I se'n va sortir en dues ocasions: la primera, perquè va arribar tard a la cita que tenia amb Salvador Seguí i Francesc Comas -que van ser acribillats pel Lliure- i la segona perquè una veïna va sortir abans que ell per la porta de casa seu i amb els crits va advertir-lo de la presència de pistolers.

-Es la justicia que triunfa (16 de juliol):

Y los Judas¹¹ del proletariado español, las esfinges bobas de la Unión General de Tabajadores (...)

-Acceptació provisional de la República¹²:

-Contra la ambigüedad y la doble cara (1 d'agost de 1931). (resposta a Abad de Santillán -de la FAI- que, en un article a Soli, demanava que la Redacció del diari, es posicionés sobre la República:

SOLIDARIDAD OBRERA, y con ella todos nosotros, se dirige resueltamente a la superación de la República como sistema político, a la superación del Estado, después de destruirlo, a la destrucción del capitalismo y del capitalismo de Estado y de todo lo que se oponga al anarquismo (...)

La Prensa burguesa ha puesto tenaz empeño en envenenar a la opinión, dándole a entender que las huelgas planteados libremente por los sindicatos, sin la intervención de la CNT, eran, o son, huelgas sin ninguna finalidad económica. Y se ha afirmado que estas huelgas no tenían más finalidad que la destrucción sistemática de la República, y aún se afirmó, por parte de algunos rotativos, entre ellos 'El Liberal' de Madrid, que estas huelgas y la CNT estaban movidas y hasta financiadas por los elementos reaccionarios, interesados en restaurar la Monarquía.

¹¹ Curiosament, Peiró serà qualificat amb el mateix terme pels faistes.

¹² Aquesta posició, que entrava dins l'esperit pragmàtic de Peiró, va ser molt criticada pels sectors maximalistes. Postura que era un dels punts vertebradors del poc homogeni grup dels Trenta, dels que Peiró va ser una de les principals figures. El llibre d'Eulàlia Vega, *El trentisme a Catalunya*, relata perfectament el procés que va conduir al trentisme i les diferències que el separaven de sectors com la FAI.

L'autora indica, cosa que també es pot veure a través dels editorials a *Soli* de Peiró, que el respecte a la República era provisional. L'objectiu dels trentistes era la revolució social, però -a diferència dels faistes- creien que les masses encara no estaven prou preparades per a aquesta. Per tant, calia aprofitar l'espai de llibertat que oferia la República per reforçar els sindicats i capacitar els seus membres.

La mateixa autora apunta que la crisi econòmica i l'actitud repressiva de la República van distanciar encara més les postures dels Trenta i la FAI respecte al nou règim. Però com ha quedat palès en l'editorial de Peiró del 14 de juliol de 1931 -*El Luchador y Solidaridad Obrera*- la mateixa FAI fins abans de la vaga de la Telefónica va estar disposada a sortir al carrer per defensar la República d'un cop d'estat reaccionari.

No obstant, el mateix Peiró -que ja dubtava de la eficàcia de la República- va quedar molt decepcionat davant l'actitud repressiva d'aquesta, i molts editorials mostren aquesta decepció. Tanmateix, Peiró no volia anar contra el nou règim perquè sabia que les autoritats republicanes atacarien amb més facilitat a la CNT si es demostrava que anava contra la República. Però això, Peiró va tractar de demostrar que el sindicat, tot i no ser republicà, no era antirepublicà.

Y fué para desvanecer esas afirmaciones gratuitas y esas infamias de la Prensa burguesa, y hasta de la Prensa socialista, que SOLIDARIDAD OBRERA ha dicho que "la CNT no tiene por qué ni va contra la República".

-Los obreros y la República (26 de juliol):

No es contra la República a lo que va la CNT. No está de más el repetir que si un día la República estuviera en peligro por cualquier intentona contrarrevolucionaria de la reacción, sería la CNT la primera en salir a la calle a defenderla, no precisamente para defender a la República y si para evitar el entronizamiento de la reacción y de la Monarquía.

-La unidad moral de nuestro frente (23 d'agost):

Pero preguntémonos en seguida si vale la pena que la CNT rompa la más ligera lanza a favor de la República. SOLIDARIDAD OBRERA dice que no. La República no merece el más leve sacrificio de la CNT, y los que redactamos esta hoja decimos que si la organización nos exigiera defender una República que nació deshonrada, que sigue deshonrándose tolerando a Maura, a Largo Caballero, a Lerroux y a una taifa de inmorales, antes romperíamos nuestras plumas.

• **LA REPRESSIÓ CONTRA LA CNT**

-Contra todo y contra todos (15 de juliol):

Son evidentes la parcialidad y las arbitrariedades y violencias ejercidas por el Gobierno y sus mandatarios sobre los huelguistas. Los republicanos que mandan han vertido sangre proletaria por todas partes de España y siempre en holocausto al capitalismo. La Guardia Civil sirve para lo mismo que la utilizaban los gobiernos de la monarquía. Masacran y vilipendian al pueblo a pretexto del más fútil motivo.

-Palabras, nada más que palabras (17 de juliol):

Disolver un mítin pacífico achicharrando a tiros a los trabajadores, no sabemos si es valadar o si es dique, ni sabemos qué libertad es esa que no manda fusilar a los asesinos. Masacrar al pueblo que se manifiesta pacíficamente, sin otro fin que exteriorizar el deseo de que sean reconocidas sus aspiraciones, no sabemos si ello está de acuerdo con las bellas palabras de Alcalá Zamora.

Sabemos que en toda ocasión se ha pretendido justificar la matanza con la falacia infame de que la fuerza pública había sido agredida por el pueblo, por un pueblo siempre desarmado, y la infamia culminó con la aseveración de que a la fuerza pública, en repetidas ocasiones, se le habían disparado las armas. Sabemos más, y ello por ser canción antigua, que el pueblo se extralimita manifestándose públicamente sin la debida autorización.

Pero si el pueblo no es libre de manifestarse públicamente, ¿dónde está entonces la libertad? Es precisamente la ausencia de libertad, la causa de que manifestaciones pacíficas, por el hecho de no estar "debidamente autorizadas" hayan degenerado en verdaderas tragedias en que se vertiera la sangre del pueblo. Es la Ley, se nos dirá, y nosotros decimos que la Ley no es justicia ni es derecho: es la fuerza armada.

Y la fuerza armada en manos de Maura y de Galarza, es todo lo contrario del derecho y de la justicia.

-Los caníbales de Maura (22 de julio de 1931):

Esperábamos una rectificación. Es tan enorme la especie, bulo o como quiera llamársele, que sólo lo habíamos admitido como una de tantas fantasías de las agencias informativas. Pero no hemos visto la rectificación por parte alguna, y no nos queda más remedio que aceptar que las palabras transmitidas ayer a la prensa, las dijo Maura.

Según el ministro de Gobernación, entre las peticiones formuladas por los sindicalistas de Sevilla, constaban la disolución del cuerpo de la Guardia Civil, el asalto a los cuarteles y "el exterminio de las mujeres y los hijos de los guardias civiles". Los sindicalistas de Sevilla, pues, son unos verdaderos caníbales, unos verdaderos monstruos de la especie humana...

Pero digamos en seguida que esos monstruos y esos caníbales los ha parido la peligrosa imaginación del hijo de Maura, del Maura del proyecto de ley de Represión del terrorismo, del Maura que hizo fusilar a Ferrer y al infeliz carbonerillo..., y digamos más deprisa aun que el hijo de Maura, ese retoño que satrapea desde la Puerta del Sol, es un impostor peor que el más bellaco de los bellacos, y queremos agregar sin mordernos la lengua que un ministro que inventa infamias, que miente con un cinismo que espanta, no es digno de continuar en un Gobierno que se reclama republicano, liberal y democrata.

Por mucho que se odie a los sindicalistas, a los que un día buscó Maura para hacer la revolución, no hay derecho a presentarlos como verdaderas fieras. ¿Qué ha pretendido Maura al decir a la Prensa que los sindicalistas de Sevilla pedían o piden el exterminio de las mujeres y de los hijos de los guardias civiles? Pretende exacerbar el odio que éstos sienten ferozmente por el pueblo, predisponerlos a que masacren ferozmente al pueblo en la primera ocasión que se presente? Acaso se ha propuesto concitar a la opinión pública contra los sindicalistas y la Confederación Nacional del Trabajo?

(...) Nosotros sabemos que se trata de preparar el terreno para sembrar en él la necesidad de promulgar una ley de protección a la República, ley que tenga la misma finalidad del proyecto de Represión del terrorismo, esto es, de persecución de los hombres de ideas. Pero para esto no hace falta inventar caníbales. Declárase que el pueblo no tiene ningún derecho y que el ejercicio del derecho es un atentado de lesa República, y, acto seguido se promulga esa ley de protección y aquí no habrá pasado nada más que lo que fatalmente ha de pasar en toda sociedad capitalista por republicana, liberal y demócrata que se reclame.

-Los obreros y la República (26 de julio de 1931):

Maura ha llegado al rebajamiento de hacer responsable de todo el gobierno de la ley de Fugas. ¡Que en plena República vea España cómo se aplican los mismos procedimientos que hicieron repulsivamente célebres a los monstruos Martínez Anido y Arlegui! ¿Qué republicano honrado es capaz de hacerse responsable de esa infamia ocurrida en Sevilla? ¿Qué republicano que no sea un encanallado admitirá que cuatro detenidos, fuertemente esposados, puedan escaparse de las garras de sus captores?

-El epílogo de los sucesos de Sevilla (16 d'agost):

Nuestras prevenciones resultaron ser ciertas. En Sevilla se ha aplicado la "ley de fugas", y el hecho aparece tan claro, de una evidencia tan abrumadora, que ni la misma Comisión parlamentaria, nombrada para desfigurar la verdad, no se atreve a desconocer, por lo menos en principio que dicha infamia ha sido consumada (...)

Sin embargo, y esto es lo que queremos destacar, la Comisión en su informe, va a asegurar que la aplicación de lo que no se atreverá a decir que fue la "ley de fugas" con todas las de la ley ha sido obra de unos guardias, sin mandato superior (...)

Recuérdese que nosotros lo decíamos: que al final, cuando las cosas aparecieran con una claridad diáfana, indiscutible, se apelaría al recurso de cargarles el muerto a cuatro infelices autómatas que, en su anonimato, pasarán sin pena ni gloria a la categoría de delincuentes... con la única sanción de un traslado para despistar.

No obstante, nosotros queremos hacer constar, y esto lo demostraremos en breves días, que el responsable directo del asesinato de cuatro trabajadores en Sevilla es el gobernador civil de Sevilla, el señor Bastos, un verdadero agente provocador, y aun tenemos la convicción de que el hijo de Maura, hombre capaz para todas las malas obras, tampoco escapa a la responsabilidad de ese crimen, que llena de ignominia a una República que nació para con la deshonra en la frente.

-El juego de los confidentes (25 d'agost):

La Policía republicana, lo mismo que la monárquica, tiene un gran servicio de confidentes. Gran servicio, por lo numeroso, pero no por el buen servicio; porque los confidentes de que se sirve la Policía española son precisamente una cosa excepcional com entidad inventiva y como instrumento de provocación.

(...) La historia se repite y la CNT vuelve a estar envuelta de confidentes y de agentes provocadores.

-Las prisiones gubernativas (29 d'agost):

Uno de los argumentos que más utilizaron los gobernantes de hoy contra el rey canalla, fué la protesta contra las prisiones gubernativas (...).

(...) porque ayer era toda la Prensa de izquierdas la que protestaba por las prisiones gubernativas, y hoy es sólo SOLIDARIDAD OBRERA la que se levanta decirles a los que gobiernan que están abusando de la fuerza, que incurren en felonías, que son tan tiranos como los mismos desahuaciados del Poder el día 14 de abril.

-Con serenidad, por la Confederación (6 de setembre). Aquesta era l'editorial que sortia després dels tres dies de vaga general de Barcelona, que havien acabat amb un tràgic balanç: 15 morts i centenars de presos governatius.

Los que escribimos esta hoja nos hallamos hoy entre dos fuegos: por una parte, la amenaza de suspensión de SOLIDARIDAD OBRERA, que no deja de significar una enorme responsabilidad; por otra, la suposición incalificable de que hacemos el juego al enemigo común por el solo hecho de no supeditar nuestras ideas y pensamiento a las ideas que juzgamos descabelladas, de los demás.

-Porqué y para qué la huelga general (8 de setembre):

(...) Decenas de obreros encarcelados han esperado semanas y semanas la presencia de los jueces que habían de aclarar su situación, y si el Sr. Anguera de Sojo había olvidado su doble calidad de gobernador civil y presidente de la Audiencia, la organización obrera no lo podía olvidar.

En fin, el gobernador se ha podido convencer de que la huelga general ha sido un estallido de un sentimiento de protesta que latía hacia mucho tiempo en todos los corazones liberales y libertarios de Barcelona y de Cataluña, y latía cada vez con más violencia (...)

El "para qué" no debe buscarlo el Sr. Anguera de Sojo, porque nadie lo sabe. Precisamente, lo único discutible de la última huelga general está en que ella fue decretada por una explosión de sentimentalidad y, por lo mismo, sin que nadie se cuidara de darle una orientación concreta y una finalidad determinada. Y si esto es discutible, ello será discutido en momento oportuno y por quien deba discutirlo.

-Necesitamos saber a que atenernos (15 de setembre):

Tenemos la convicción de que las autoridades barcelonesas no tienen ya la menor duda de que unos guardias de Seguridad asesinaron de una manera vil y cobarde a unos detenidos. Pero también abrigamos la convicción de que las autoridades no tendrán la sinceridad de proclamar públicamente que ese crimen se ha cometido y la valentía de proceder enérgica y justicieramente contra los asesinos cobardes, que tal vez asesinaron porque de antemano contaban con la impunidad.

-La supina ignorancia de Galarza (16 de setembre):

Queremos hacerle a Galarza {director general de Seguretat } el favor de creer que habla llevado por la ignorancia, pues si así no fuera tendríamos a creer que cuando habla de que la mayoría de los componentes de la FAI son pistoleros lo hace con vistas a alguna infamia "republicana" en preparación. Y decimos que es intolerable, a fuerza de ser canallesca, la aseveración de que una parte de estos pistoleros "ponen su pistola al servicio de cualquier causa, mientras hay por delante una bolsa repleta".

(...) Pero el pistolerismo, si alguna vez existió, no ha sido jamás un complemento ni el resultado de los ideales de la FAI ni de la CNT. En todo caso, ha sido resultado del pistolerismo y de la invasión de los agentes provocadores procedentes de las Patronales y de los centros policíacos (...).

¿Y por qué no hemos de sospechar nosotros que se está inventando un pistolerismo para meter mano a los elementos más o menos revolucionarios de la FAI y de la CNT, que son lo que ahora estorban la digestión a los saboteadores de la revolución?

-¡A dimitir, señor Anguera! (18 de setembre):

El gobernador civil ha tenido muchas ocasiones para convencerse de que no cuenta con las simpatías de la opinión. Después de la última sesión del Ayuntamiento se habrá convencido de que está completamente solo.

(...) la estancia del señor Anguera en el Gobierno Civil es un peligro para la paz pública, una amenaza a las libertades ciudadanas y una afrenta para los barceloneses (...) ¡A dimitir, pues, Sr. Anguera!

-¡Mentira y mentira todo! (19 de setembre):

SOLIDARIDAD OBRERA afirma que se trata de un verdadero asesinato, que en la puerta de la Jefatura Superior de Policía se ha asesinado bárbaramente, que allí se hizo escarnio de los cadáveres, que allí los guardias se portaron como verdaderos salvajes, que allí se dejó morir por falta de asistencia, que se tenía a mano, a unos hombres cuya vida podía ser salvada.

(...) ¿Dónde están las razones que justifiquen que el Sr. Anguera de Sojo es un fiel cumplidor de las leyes? ¿Acaso es este señor un fiel cumplidor de las leyes, pero sin una medida del sentido de justicia?

-Es esto una república de trabajadores (22 de setembre). (Veure Annex). A més de l'aclaridor editorial de Peiró, la portada d'aquest dia no té desperdici. Per un cantó, la denúncia sobre la detenció d'un sindicalista de Calella, per altra la dimissió de Peiró i la resta de la redacció, llevat de Felipe Alaiz. Peiró deixava *Soli* en mans dels sectors maximalistes.

-El poder policiaco de la República (26 de setembre):

En plena República, el Poder policial es superior al Poder judicial. Un juez decreta la libertad provisional de un procesado y este mandamiento no sirve más para entregarlo al departamento de Orden Público de la Jefatura Superior de Policía. Es el jefe superior de Policía el que con su firma orden la libertad.

-El imperio de la iniquidad (27 de setembre):

(...) Sí, señor; es SOLIDARIDAD OBRERA quién dice que nunca como ahora, bajo el doble mandato de Anguera de Sojo, se habían cometido y amparado tantas canalladas juntas.

Nadie puede exigirnos que nos comportemos con menos violencia de lenguaje. Nuestra violencia responde a otra violencia, a una violencia tan absurda como cobarde, porque es una violencia que se ejerce porque sí y se ampara en la fuerza de los corchetes y de los esbirros. Y como es así, SOLIDARIDAD OBRERA está dispuesta a decirlo a gritos, pase lo que pase.

-Ya rascan, ya rascan (1 d'octubre):

Los sucesos de Palacios Rubios (Salamanca) {On la Guàrdia Civil va disparar sobre els obrers}, que han sido unos sucesos como muchos otros sucesos, han tenido la virtud de indignar a los marmóreos sujetos que redactan "El Socialista", de Madrid (...)

Se han indignado estos sujetos porque ahora los palos han caído sobre las espaldas de trabajadores afiliados a la central reformista. Mientras los palos arremetían contra los de la Confederación Nacional del Trabajo, los socialistas han permanecido callados (...)

- **ANÀLISI DELS PROBLEMES INTERNS DE LA CNT**

Els problemes interns de la CNT, fruit de la seva condició heterogènia, van ser més evident amb la fundació de la FAI (1927) però sobretot arran de la proclamació de la República. De totes maneres, no cal oblidar que dins la CNT també hi havia sectors comunistes, tot i que minoritaris. I si aquests no la van controlar va ser perquè no van poder. Peiró, tot i ser anarquista, no volia la tutela no d'uns ni d'altres i ho va dir ben clar en alguns editorials.

-Dignifiquemos a la organización (2 d'agost):

La organización no está a la altura de las circunstancias, ni en el orden de los hechos ni en el orden moral. Y bien puede decirse que al no estarlo en el orden moral, no lo estará jamás en el de los hechos.

(...) Esa guerra civil que desde hace demasiado tiempo viene invadiendo nuestros medios, esteriliza la savia que habría de fecundar la grandeza de las realidades de que es capaz la CNT.

(...) La diferencia de criterio o de apreciación de una idea, de un hecho o de una cosa, en un individuo de espíritu cultivado y digno de ser anarquista, jamás se convierte en odio africano. El insulto nunca es un argumento y mucho menos una razón, y es dolorosamente triste tener que constatar que el insulto ha tomado carta de naturaleza en nuestros medios y que ya no se discute sino con insultos, con injurias y con calumnias que nadie tiene interés en contener y comprobar.

-La unidad moral de nuestro frente (23 d'agost):

Si entre los miliantes confederales hubiera lo que no hay, la unidad moral necesaria en los frentes de batalla; si esta flata de unidad moral no se hubiera corrido, descentrándolas, a las masas confederales; si cada cual se colocará a las alturas de las circunstancias, que son contrarias a la siembra de recelos en torno a las personas y porque se trata de determinadas personas, la CNT se habria impuesto ya y la FAI no seria objeto de los vergonzosos e intolerables ataques de la Prensa burguesa y de los organillos de la encanallada chusma socialista.

Maura y Largo Caballero tampoco continuarian en el Poder, y ninguno de los politicos se hubiera atrevido a hablarle de tú a la CNT (...)

-La revolución por la revolución, no (1 de setembre):

¿Qué quieren los comunistas españoles y los "camperols" catalanes, que no representan a nadie en Cataluña ni en España? ¿Quieren acaso que la Confederación Nacional del Trabajo haga la revolución, que los obreros nos lancemos a la calle y que luego les entreguemos el Poder para, desde él, tiranizarnos con la sediciente "dictadura del proletariado"? Esto es lo que quieren? Pues pueden ir descontando porque no lo van a conseguir.

-Proceso de formación (2 de setembre):

Estamos aquí para cumplimentar los acuerdos y las decisiones de la organización, que es la única soberana a quien debemos acatamiento, y por esto recordamos hoy, aunque haya de pesar a muchos, que la CNT no está actualmente en plan de realizaciones revolucionarias y si iniciando un proceso de formación, de preparación, de estructuración orgánica, la cual es, en definitiva, lo que ha de permitir esas realizaciones revolucionarias. Porque la CNT, que rechaza toda actuación mesiánica y, por ende, toda suerte de tutelas exteriores, quiere estar equidistante de todas las demagogias estafalarias fundamentalmente bolchevizantes.

(...) Lanzar a las masas obreras a la calle a recibir golpes de matraca y metralla, como hacen los comunistas sin comunismo de todos los países, es cosa facilísima; pero quien tal hace, más que ser un revolucionario, es un asesino moral. Lo difícil -y es por esto, quizás, que preocupa a muy pocos-, es lanzar a las masas en un plan completo que determine las tres fases de todo movimiento revolucionario.

-España nos mira a todos (11 d'octubre):

Estamos seguros de interpretar el sentir de toda la organización catalana, sin la excepción d ela de Barcelona: todo el mundo reclama serenidad, todo el mundo espera el fin de esa lucha fratricida que arruina la potencialidad moral y espiritual de la Confederación Nacional del Trabajo (...) Es hora de acabar con las pequeñeces individuales que cierran el paso a las grandezas de la CNT.

Orientaciones

MISIÓN DEL SINDICALISMO REVOLUCIONARIO

El rol del sindicalismo tiene múltiples aspectos, no un sólo aspecto, como de la práctica general del mismo se desprende. Entre otros varios, el sindicalismo tiene un aspecto económico, el que lo presenta como instrumento para la lucha de clases, esto es, como arma ofensiva y de resistencia frente al sistema capitalista, y tiene otro aspecto esencial y fundamental político: el que lo hace aparecer como valor demostrativo de la no necesidad de las prácticas democráticas, o dicho más concretamente, de la innecesidad de la acción política y parlamentaria de la sociedad burguesa.

Hay que distinguir entre el viejo societarismo de resistencia de tipo corporativo, de hermetismo profesional, y el sindicalismo revolucionario, que aspira a la transformación fundamental del actual sistema económico; y distinguida la línea diferencial de las dos escuelas, se comprende en seguida que la transformación de un sistema económico conlleva en sí misma los materiales para la creación de un nuevo régimen de economía, y se comprende asimismo que cada régimen económico tiene expresión por su natural sistema político-social. He dicho «natural», porque a un régimen económico fundamentado en la propiedad individual, corresponde un sistema político-social basado en la desigualdad y, por ende, en la coerción, en tanto que en un régimen económico asentado sobre la base de la propiedad común, corresponde una forma de convivencia social en que son su natural corolario la igualdad económica y política y la libertad en su más amplio sentido. El viejo societarismo de resistencia es una cosa estática que se mueve siguiendo el ritmo del determinismo económico, y otra cosa es el sindicalismo revolucionario, que persigue la destrucción del sistema capitalista y del Estado para levantar sobre sus ruinas un mundo nuevo en que, partiendo de la igualdad económica, todos los individuos sean iguales política y sindicalmente.

La concepción fundamental del sindicalismo revolucionario tiende a llamar la atención del proletariado sobre la conveniencia de que sea él mismo el que resuelva sus propios problemas, sin necesidad de mandatos de clase alguna y prescindiendo de todas las instituciones del Estado. Además de atender a todos los problemas determinados por el sistema económico de la sociedad capitalista el sindicalismo revolucionario tiene por misión el posesionarse de todas las fuentes de riqueza y organizar la producción y toda la economía sobre las bases del comunismo libertario, lo que quiere decir una realización revolucionaria al margen de la propiedad individual y de la explotación del hombre por el hombre y, por lo mismo, en ausencia del Estado y contra el Estado. Pero entre estas dos expresiones del sindicalismo revolucionario, hay un tercer factor de actividad política, y es aquel con el cual se puede demostrar la razón de ser del sindicalismo revolucionario y la eficacia de la acción directa.

De la misma manera que el sindicalismo revolucionario nos enseña que la intrusión del Estado en los conflictos entre el capital y el trabajo es un hecho pernicioso y contrario a los intereses del proletariado, así mismo nos enseña que son igualmente perniciosas las actividades democráticas que tienen su marco en las instituciones del Estado, como son el Municipio, la Diputación y el Parlamento, y nos enseña, además, que los problemas tratados con esas actividades democráticas, el proletariado, por lo que a él puedan interesarle, debe resolverlos desde el Sindicato y por medio del Sindicato. Debe y puede, y sólo le falta querer.

El sindicalismo revolucionario ofrece al proletariado un arma universal, el Sindicato, pues que desde él puede atender a todos los problemas de enseñanza y de cultura, de cooperación y mutualidad, de progreso y de libertad, en fin, de todo lo que tiende a la mejora y dignificación de la vida, prescindiendo en absoluto de las instituciones y entidades burguesas y estatales. Aunque no en la medida y con la orientación necesarias, la enseñanza y la cultura son objeto de atención por parte de las organizaciones sindicales, y podemos esperar que algún día nuestras organizaciones subsanarán las deficiencias que observamos en esas dos disciplinas espirituales, porque cada día se nota más la tendencia a ampliar el radio de acción propia de los sindicatos, en los cuales cada vez se da mayor importancia a los

problemas de la enseñanza y la cultura. Y este afán de supeación racional habrá de comportar, quierase o no, conscientes afanes de realizaciones revolucionarias, que lo mismo pueden tener expresión por medio de bien orientadas acciones violentas destructoras del presente, que por medio de una obra constructora del futuro, y esta obra constructora del futuro puede ser realidad, en pleno dominio del capitalismo Si el Estado, por la creación de «nuestra sociedad» al margen de la sociedad presente, cuya materia prima pueden ser la cooperación y la mutualidad en sus variados aspectos y gradaciones.

Sin embargo de ofrecer lo enunciado materia para extenderme en infinitas y variadas consideraciones, quiero concretar mi pensamiento sobre el valor del sindicalismo revolucionario como fuerza impulsora del progreso político social de los pueblos y como artífice de la completa liberación humana, con tanto mayor motivo cuanto hoy, en virtud de los graves peligros que amenazan a la CNT, es necesario insistir acerca de lo que pudo hacer y no hizo ésta para imponer respeto a sus intereses de clase y a su personalidad.

Reunidas las Cortes Constituyentes para elaborar el nuevo Código fundamental de la República, ¿qué hubiese ocurrido si la CNT, con sus fuerzas articuladas y debidamente orientadas sobre un objeto y una acción, se planta en mitad de la calle a dictarle a las Cortes las líneas generales de la nueva Constitución? Mi fe en lo que de arma formidable tiene la CNT, me permite suponer que, por lo menos, el proletariado revolucionario español hubiese conseguido que en la nueva Constitución no quedasen prendidas con alfileres aquellas garantías que son la consagración de las libertades individuales y colectivas, aquellas libertades esenciales a las actividades de la militancia y a la vida de la organización sindical y de las agrupaciones de oposición al Estado y al sistema capitalista. Estas libertades individuales y colectivas no están en la nueva Constitución mejor garantizadas que en la Constitución del 76, y al constatar que la CNT nada hizo para que tal no ocurriera, siempre nos queda el derecho de reprochar la omisión

Tengo la firme convicción de que una acción confederal en el sentido expuesto, hubiese cambiado la faz de la nueva Constitución. Si no podíamos romper la máquina

legislativa, la CNT tenía el deber —deber que entraña una conveniencia vital— de evitar que la máquina funcionase contra los intereses individuales y colectivos representados por ella. Y esto, en cumplimiento de una de las misiones del sindicalismo revolucionario, podía conseguirlo fácilmente la CNT.

Y esta misma acción desarrollada frente a diferentes proyectos de leyes de índole fundamental, como la Reforma Agraria y la ley de 8 de abril, por ejemplo, hubiese dado parecidos resultados que la acción desarrollada frente al proyecto de Constitución.

Nuestra calidad de revolucionarios no quiere decir que somos ajenos y que debemos ser indiferentes a las actividades legislativas de las instituciones burguesas. El legislador legisla para todos, altos y bajos, y los revolucionarios, ya que no podemos evitar que se legisle, debemos influir para que lo legislado no atente a nuestros intereses.

Es necesario aclarar inmediatamente que una acción de esta naturaleza no puede ser considerada como una colaboración indirecta. Es, por el contrario, la más fiel expresión de la acción directa, esa arma formidable de que se ufana el sindicalismo revolucionario. Éste trata de desviar a las masas proletarias de sus aficiones por la acción política de los partidos burgueses y sedicentes socialistas, y aconseja a estas mismas masas que esos mismos problemas cuya solución confía a los políticos, deben y pueden ellas resolverlos directamente, sin intermediarios de ninguna clase; y si los problemas existen con evidente agravio a los intereses del pueblo, fuerza es resolverlos con la revolución o, en su defecto, con una oposición sistemática, con una acción de masas sindicales, con la acción directa.

Es con una acción de masas conscientes, bien articulada, como se puede demostrar al proletariado que no tiene necesidad de concejales ni de diputados. Pero la mejor demostración son los hechos, y la crítica de los hechos consumados es una cosa, en manera alguna un hecho.

Y en el caso concreto de España, frente a los ataques de la República contra los intereses colectivos del proletariado revolucionario, debe levantarse la coacción

consciente y metódica, pero continua, de la CNT, por medio de una constante amenaza a la Economía y al orden social.

Hay actualmente una multitud de problemas planteados que exigen organizar rápidamente una campaña de oposición de alta envergadura, única manera de salvar a la CNT de los peligros gravísimos que la acechan y contra los cuales no oponemos más que palabras, palabras y palabras.

(Solidaridad Obrera, 1-IX-1932.)

Orientando a Juan Peiró

“En el número de Solidaridad Obrera perteneciente al 1º dle actual mes, se publica un artículo del amigo J. Peiró destinado a orientar a la Confederación Nacional del Trabajo.

Hace bien, Peiró, en orientar a la C.N. del T., si cree que nuestro organismo sindical anda desorientado. Está en su derecho y además en sus afanes, que podemos estimar de nobles. Pero como yo que creo que más desorientado que la C.N. del T. Anda J. Peiró, así como él, en su escritorio, pretende orientar a la C.N. del T. Yo, en el mío, intentaré orientar a J. Peiró.

El primer artículo, que, “después de lo ocurrido”, había de escribir Peiró en Solidaridad Obrera, tenía que ser de sincera confesión de errores. Y luego, puesto en plan de indulgencias, en plan de olvidos, y recibida la impresión de que no se había de volver a las andadas políticas, se podía haber publicado y se podía haber leído, con agrado, su artículo. Tal cosa no ha hecho Peiró. Al contrario, se presenta no como un equivocado, no como uno que necesita indulgencias, sino como quien puede dar lecciones. Con su actitud, Peiró, me ha convencido que andadesorientado moralmente.

Las manifestaciones hechas por Paco Madrid en su libro “Ocho meses y un día con el Gobierno Civil de Barcelona”, son gravísimas. Son para incapacitar, por toda la vida, a quien se alude en ellas. Las palabras de Paco Madrid no han sido desmentidas

ni rectificadas por nadie. Ya sé que el libro no da nombres, pero se citan indirectamente a varios que leyeron aquel libro y callaron.

Sin embargo, Peiró ha escrito en Solidaridad Obrera y ha escrito altanero, con maneras de maestro que se dirige a sus discípulos, riñéndoles por no haber atendido sus lecciones.

Pero ya que Peiró ha escrito sus cuartillas, ya que han sido publicadas en Solidaridad Obrera, sin una anterior sincera confesión de errores, intentaré orientar a Peiró, sindicalmente, después de haber intentado hacerlo moralmente. El amigo J. Peiró no conoce el ideal ni la fuerza de la Confederación. Si conociera su ideal y su fuerza, sabría que la C.N.T. no puede ni debe echarse a la calle para mejorar leyes burguesas ni para influir en los acuerdos de ningún Gobierno.

La C. N. Del T. Tiene un ideal, y si tiene, además fuerza, que la tiene, como dice el amigo Peiró, habrá de emplearla en establecer su ideal y no en mejorar las posiciones de los Gobiernos que se de la burguesía.

Al amigo Peiró le falta conocimiento de las ideas que sustenta la C. N. Del T. Y le falta, además, fe en ellas. Cree en las mejoras de las leyes republicanas, pero no cree en la posibilidad del comunismo libertario. De ahí parten todos sus errores políticos y sindicales. Por ésto dice que la Confederación... Pero, reproduzcamos, antes, dos párrafos que forman parte del artículo que me ocupa:

“Reunidas las Cortes Constituyentes para elaborar el nuevo código fundamental de la República, ¿ qué hubiese ocurrido si la C.N.T. con sus fuerzas articuladas y debidamente orientadas sobre un objeto y una acción, se planta en mitad de la calles a dictarle a las Cortes las líneas generales de la nueva Constitución? Mi fe en lo que de arma formidable tiene la C.N.T., me permite suponer que, por lo menos, el proletariado revolucionario español hubiese conseguido que en la nueva Constitución no quedasen prendidas con alfileres aquellas garantías que son la consagración de las libertades individuales y colectivas, aquellas libertades esenciales a las actitudes de la militancia y a la vida de la organización sindical y de las agrupaciones de oposición al Estado y al sistema capitalista. Estas libertades individuales y colectivas no están en la

nueva Constitución mejor garantidas que en la Constitución del 76, y al constatar que la C.N.T. nada hizo para que tal no ocurriera, siempre nos queda el derecho de reprochar la omisión.”

“ Tengo la firme convicción de que una acción confederal en el sentido expuesto, hubiese cambiado la faz de la nueva Constitución. Si no podíamos romper la máquina legislativa, la C.N.T. tenía el deber _ deber que entraña una conveniencia vital _ de evitar que la máquina funcionase contra los intereses individuales y colectivos de los representados por ella. Y esto, en cumplimiento de una de las misiones del sindicalismo revolucionario, podía conseguirlo fácilmente la C.N.T.”

Como se ve, son sus palabras de pura colaboración burguesa; son una repetición del famoso tema octavo presentado al Congreso extraordinario de Madrid. Lo que hace la U.G.T. desde el Gobierno, quieren que lo haga la C.N.T. desde la calle. El ideal socialista y el ideal anarquista que se dejan para otros tiempos. Entre tanto, vamos tirando de los momios que ofrece la política.

Banco el manto de un sindicalismo revolucionario, que no se ve por parte alguna y que tampoco ha de verse, porque el sindicalismo no es ni puede ser un partido político; bajo el manto de un sindicalismo revolucionario, a lo que se tira es a una colaboración con la República, adornada con la pomposa palabra revolución.

Y si la C.N.T. tiene fuerza bastante para impedir que la República deje fuera de sus leyes liberales, a los organismos obreros no enchufistas, ¿ por qué no emplea toda su fuerza contra el sistema capitalista, estableciendo sus propios ideales?

Ni, ¿ cómo la C.N.T. puede echarse al a calles para mejorar las leyes burguesas, las leyes de una República que desde el primer momento, por su desgracia y por la nuestra, empezó a disparar sus armas contra las masas trabajadoras que de la República no quieren sacar provecho?

Y si la C.N.T., podía mejorar las leyes burguesas y si para mejorarlas le hubiese bastado con acharse a la calles, ¿ no hubiera sido mejor, más noble, más humano, más simpático emplear aquella fuerza para impedir las deportaciones de nuestros compañeros?

¿ Qué ha de importarle al obrero consciente, al obrero con idealidad propia, al obrero que ha ido a la Confederación a mejorar su situación económica y a trabajar por el establecimiento de una sociedad más justa, las mejoras políticas de las leyes burguesas ? Nada. En cambio le importa mucho la suerte de sus compañeros, que fueron entregados villanamente, traidoramente, a la macabra necesidad que el Gobierno tenía de atraerse al capital.

¿ Qué hicieron para impedir las deportaciones Peiró y los que como él opinan ? Bien claro se vio en la Conferencia extraordinaria celebrada en Sabadell. Bien claro se vio el libro de Paco Madrid citado antes y en los artículos del propio Peiró, confesiones tácitas de culpa publicadas en "La tierra" de Madrid.

Pero no queremos ahondar desde Solidaridad Obrera en esta asquerosa llaga, en la que, únicamente, tendrían que ahondar las conciencias de algunos exmilitantes, que ahora quieren orientar a la C.N. del T.

Si nosotros tuviéramos alguna influencia en la C.N. del T. Y ocupáramos cargos en sus Comités, operaríamos radicalmente este llaga política que aún no se ha cauterizado, que reside en la C.N. del T. Y que, de no ser operada con pulso firme, continuará royendo sus entrañas.

La concordia no ha de ser, no habrá de ser con los que tanto han perturbado, políticamente, a la C.N. del T. Ni con los que no tienen fe, en su ideario, ni con los que, en lugar de hacer actos de contrición, pretenden orientarnos, después de haber pretendido dividirnos.

Esta es la orientación que queríamos señalar a nuestro amigo J. Peiró."

ORIENTACIONES

LECCIONES INACEPTADAS I

ORIENTACIONES

LECCIONES INACEPTADAS I

Convencido de que es llegado el momento de defendernos todos frente al enemigo, en lugar de continuar destrozándonos mutuamente, con gran regocijo del mismo, acepté la invitación del Comité Regional a colaborar en *Solidaridad Obrera* y al aceptar, era firme propósito mío desatender los saetazos difusos, lanzados al tun-tun, ese paqueo que es causa de que la familia confederal se halle de la forma en que se halla, en el preciso momento en que necesita de toda su serenidad y de toda su fuerza para defenderse de múltiples ataques encaminados a destruirla. Pero Federico Urales me sale al paso, fobiesco y agresivo, ¡y hay que ver cuánto vuelo alcanza su fantasía en la interpretación del pensamiento ajeno y, sobre todo, hay que ver con qué ligereza se vierte fango sobre los individuos!

Y menos mal que Federico Urales, por una vez, concreta cargos con alguna claridad, razón ésta que me fuerza a contestarle, forzándole, a mi vez, para que sea él el que se produzca todavía con más claridad y concreción, pues la dignidad de los individuos no puede quedar a merced del primero que con ligereza o por capricho, quiera empañarla.

Empiezo, pues, rechazando esa pretendida orientación moral —de la otra hablaremos luego— que quiere darme Federico Urales, en primer lugar, porque en mi pasado ni en mi presente nada hay que requiera una rectificación, y mucho menos disculpas e indulgencias. Pienso ahora como he pensado siempre, desde que sin las muletas de Federico Urales interpreté a las ideas anarquistas y a la misión histórica del Sindicalismo revolucionario, y en cuanto a la honradez y desinterés de mis actividades en la organización—y hace un rato largo que las desarrollo—, puede hablar de tú al más honrado y al de mayor abnegación.

Quien se sienta aludido en el libro de Paco Madrid, que conteste si quiere. Yo no he podido dar aún con ese libro, aunque tampoco puse gran empeño en conseguirlo,

al enterarme de que en él no se concretaban nombres. Pero, sea lo que sea lo que diga Paco Madrid en su libro, ¿es forzoso que yo me sienta aludido en sus páginas? ¿En razón de qué podría yo desmentir lo que en el libro se diga, si yo sólo puedo responder de mis actos y no de los que otros pudieran haber realizado? Además y sobre todo, no citando nombres, ¿qué puede importarme personalmente a mí lo que haya dicho Paco Madrid, un periodista burgués muy aficionado al periodismo sensacionalista? Amigo Urales, por ahí, ¡a mí plim!

¡Mis confesiones tácitas en *La Tierra*! ¿Por qué ese modó de enjuiciar las cosas? Llamado oficialmente, o porque fuera yo voluntariamente, mis idas al Gobierno civil fueron siempre absolutamente confesables y jamás recatadas. Y en esas idas a aquel centro, pude adquirir la convicción de que se maduraba un plan de ataque contra determinados compañeros de la FAI, plan que cada vez que me era insinuado levantaba mi protesta y mi condenación; y no lo limité todo a mi protesta y mi condenación, sino que tan pronto me convenci de que el p[lan] podía ser ejecutado algún día, me apresuré a poner sobre aviso a los compañeros que a juicio mío corrían mayor peligro. Escasísimas semanas antes de abandonar mi puesto en *Solidaridad Obrera* pasé recado, para que se entrevistaran conmigo, a los compañeros Durruti y García Oliver; sólo pudo acudir el último, y a éste le expuse lo que tenía que exponerle. En mis artículos en *La Tierra*, no ha habido más «confesiones» que lo que acaba de ser expuesto, y aquellas «confesiones» no eran más que un alegato para demostrar que las deportaciones respondían a un plan sistemático, fría y cruelmente madurado, que habría de deshonar a los que tal concibieran. Y esto es así y será siempre así, por mucho que Federico Urales se empeñe en alborotar a la galería.

Y apelo ahora a la honradez de Urales. Desde el pasado domingo, día en que apareciera el artículo a que replico, está obligado a concretar públicamente qué quiere decir ese «entre tanto, vamos tirando de los momios que ofrece la política», con que termina uno de los párrafos del artículo en cuestión. Federico Urales puede saber, sabe, seguramente, que yo no vivo de otra cosa que de mi trabajo de vidriero, y no puedo ni quiero transigir con esas especies infamantes. Con la política y con los

políticos tengo que ver yo lo mismo que Urales tiene que ver con ellos, y el director de *La Revista Blanca* no probará lo contrario, que es lo que a él le puede interesar.

Para rechazar una lección de moral que no he pedido, ni necesito, creo que ya es bastante y suficiente para que quede sentado que no tengo errores morales que rectificar ni indulgencias que dispensarme los demás.

Confieso que estoy en condiciones de recibir de Federico Urales lecciones de anarquismo primitivo, de literatura sentimental, a un millón de leguas de las realidades de nuestros tiempos; pero orientaciones sindicales, si otros pueden dármelas, Urales, no. Y conste que ni aquí ni en mi anterior artículo, tomo la enfática pose de los maestros, y sí, únicamente, la de los hombres que piensan con su cabeza y van por el mundo con un bagaje de ideas propias. Ya sé que a veces esto es una desgracia...

Si yo dispusiera de tiempo y espacio para dedicarlos a un poco de literatura, hablaría de las razones que impiden a las esfinges hablar de las cosas de nuestro siglo. No dispongo de estos elementos ilimitadamente, y hay que aprovecharlos pasando de largo muchas cosas que, de ser recogidas, sobre todo con la mala intención con que han sido lanzadas, empuñarían el debate.

Estoy de acuerdo con Urales en que el camino más recto y eficaz para la CNT es el de destruir el sistema capitalista, y con él el Estado, e implantar sus propios ideales; pero el que sea el más recto y eficaz no quiere decir también que sea el más fácil y practicable todos los días. Ahí está el punto discrepante —y la discrepancia es más aparente que real, pues que no es raro que los individuos prediquen en público lo que en privado no creen—, y el hecho de esta discrepancia sobre una cuestión de posibilidad en cuanto al tiempo y espacio no autoriza a Federico Urales a afirmar temerariamente que yo no creo en la posibilidad del comunismo libertario. Jamás de mis labios ni de mi pluma ha salido semejante herejía, y, sin embargo! Urales afirma lo contrario. ¿Cuándo y dónde he dicho yo esta negación? Saber esto es más interesante que las palabras de Urales.

Aceptado que para la CNT el camino recto y eficaz es la destrucción del actual sistema de cosas, acepto también que es un camino que no puede recorrerse sin una previa preparación de los elementos básicos —preparación específica y práctica— que

hayan de substituir a lo destruido. Quienes con sus actos han acreditado que no saben organizar un movimiento insurreccional de envergadura, no pueden aspirar a que se acepte que sabrán organizar, improvisándola, la nueva sociedad sobre la base del comunismo libertario. Proclamar esto, porque está en lo íntimo de mi conciencia, es mi único pecado, y esto, cuya proclamación sincera constituye pecado, es, sin embargo, una realidad indestructible. ¿Quién la ha destruido? Puede que yo esté equivocado; pero, ¿quién, cuándo y cómo se ha demostrado?

Y mientras no se demuestre mi equivocación, yo tengo el derecho de afirmar mi creencia en que si hoy no es posible hacer la revolución social la fuerza de la CNT debe ser aprovechada como elemento de oposición frente al capitalismo y el Estado.

Oposición, aunque ésta tenga como fin mejorar una ley que nos lesione, no es colaboración. Es sencillamente oposición y autodefensa, y ello cabe perfectamente y esencialmente en el contenido ideal del Sindicalismo revolucionario, que, contra lo que diga Urales, se ve y se palpa en los medios sindicales. Oposición, repito, no es colaboración; es, por el contrario, el medio de demostrar al proletariado que él, sin las muletas de los partidos políticos, puede con la acción sindical resolver todos los problemas, no importa de qué orden, que le interesen como clase y como conjunto de ciudadanos. Uno de los fundamentos del Sindicalismo revolucionario consiste en demostrar esto.

Yo continúo preguntándome: Reunidas las Cortes Constituyentes para elaborar el nuevo Código fundamental de la República, ¿qué hubiese ocurrido si la CNT, con sus fuerzas debidamente articuladas y orientadas sobre un objeto y una acción, se planta en mitad de la calle a dictarle a las Cortes las líneas generales de la nueva Constitución? Y continúo contestándome: Mi fe en lo que de arma formidable tiene la CNT me permite suponer que, por lo menos, el proletariado revolucionario español hubiese conseguido que en la nueva Constitución no quedasen prendidas con alfileres aquellas garantías que son la consagración de las libertades individuales y colectivas, aquellas libertades esenciales a las actividades de la militancia y a la vida de la organización sindical y de las agrupaciones de oposición al Estado y al sistema capitalista. Y añado ahora que si la CNT lo hubiese hecho entonces, no tendría ahora

necesidad de lamentar los millares de prisiones gubernativas habidos y, lo que resulta aún más curioso y paradójico, no tendría tampoco necesidad de contradecirse haciendo ahora lo que entonces calificaba de «procedimiento político», «colaboración con la República», etcétera, etc.

La CNT está ahora incurriendo en esta contradicción. Por todas las latitudes españolas se están celebrando mítines y más mítines, en los cuales se proclaman unas conclusiones: protestar contra las prisiones gubernativas, petición de amnistía para todos los presos sociales, protestar contra la ley de Asociaciones de Largo Caballero, protestar contra la ley de Defensa de la República y la futura de Orden público, levantamiento de la clausura de los sindicatos, y así, por este tenor, hasta lo infinito. Y bien, amigo Urales, entre esta acción que actualmente desarrolla la CNT en una extensa e intensa campaña de mítines y la acción preconizada en mi artículo anterior, no hay más diferencia que ésta: la campaña de la CNT actúa sobre unos hechos consumados, en los que hay prodigio de víctimas e ignominias; en tanto que en mi tesis se aspira a prevenir estos hechos, a evitarlos en su raíz.

Ahí tenemos el caso concreto de la ley de Asociaciones promulgada en 8 de abril. Toda la España confederal se ha movilizado contra ella, porque en ella reside el peligro de muerte de la CNT. Es de creer que los repetidos aplazamientos, en cuanto a la aplicación de esa ley inicua, obedecen a la protesta y a la movilización confederales; pero nadie es capaz de afirmar con garantía que esa ley no será aplicada a partir del 16 del presente mes. Y bien otra vez, amigo Urales, la tesis de mi artículo anterior, su fondo doctrinal, no quiere decir más que esto: que la acción que desarrolla ahora la CNT, en el caso concreto de la ley de Asociaciones de la República, ha debido desarrollarla antes, en el preciso instante en que el proyecto fue llevado al Parlamento, antes de que éste, participando, tal vez inconscientemente, del odio de Largo Caballero para con la CNT, no hicieran víctimas de lo que no va a ser prenda gloriosa de las primeras Cortes de la República española.

Convengamos en que las dos formas de acción son de oposición, y que si la una significa colaboración, también lo significa la otra. Desarrolladas «a priori» o «a posteriori», en ninguna de las dos varía la naturaleza. Desarrollada la acción «a

priori», sin duda alguna, ofrece ella más ventajas, más garantías de eficacia y puede ser signo de que la CNT no va arrastrada por los acontecimientos ni se deja arrollar por los mismos. Los prevé y los ataca en su raíz. Yo no propugno otra cosa, en tanto que la CNT no esté en condiciones de realizar la revolución social.

Y esto que yo propugno, quíralo o no Federico Urales, es consubstancial a las esencias del Sindicalismo revolucionario, del que es encarnación la CNT, y en nada y para nada contradice a los postulados del anarquismo, ni siquiera de ese anarquismo proletarizado.

Ahora, si se trata de buscarle tres pies al gato, de emponzoñar más todavía el ambiente confederal, allá cada uno con su conciencia. Yo sé cómo se contestan las actitudes irrecomendables.

1. Como digo al iniciar estas cuartillas que preceden, accedí a colaborar en «Solidaridad Obrera», respondiendo a reiterado ruego del Comité de la Regional Catalana. La invitación fue por carta, primero, después personalmente, y accedí porque la carta del Comité Regional era rectificación de una conducta parcial observada con detrimento de los intereses de la CNT, y accedí también—¿por qué no decirlo con claridad?— porque la reaparición de mi firma en *Solidaridad Obrera* según el compañero A. G. Gilabert, daría lugar al Comité Regional para desembarazarse de Felipe Alaiz, que constituye un serio peligro, también según él, para la existencia del diario de la Regional catalana.

Inicié de nuevo mi colaboración, cuyo primer artículo respondía a mi criterio de siempre—pues yo volvía a las columnas de *Solidaridad Obrera* sin sujetarme a condición alguna—, y en la memoria de los lectores del diario confederal debe estar todavía la pretenciosa «lección» que quiso darme Federico Urales y no sólo la «lección», sino también la sarta de insidias con alguna que otra infamia, del «patriarca» de un anarquismo profesado en varias etapas. Los que recuerden lo dicho por Federico Urales, pueden comparar ahora lo dicho por mí en las cuartillas que preceden y verán que, en cuanto a fondo personal y a agresividad, me he quedado muy por debajo del ex redactor de *El Liberal*, de Barcelona.

Sin embargo, el director de *Solidaridad Obrera* ha creído que mi defensa no debía pasar, pues es criterio de la Redacción evitar polémicas de carácter personal... '¡A buena hora mangas verdes!' ¿Por qué, si es ese su criterio, no empezar por el artículo de Urales, ese

señor que no acierta a ver por parte alguna al Sindicalismo revolucionario? ¿Por qué, amigos, esa falta de ecuanimidad y esa ausencia de vista?

Yo he dimitido de la dirección de *Solidaridad Obrera*, convencido de que no servía en ella. Pero en el caso actual, si en verdad se siente la necesidad de desterrar de las columnas del diario todo lo que huela a querella personal, yo hubiera dado lugar a la defensa del ofendido y luego, ya en plano de igualdad el ofendido y el ofensor, hubiese puesto fin a lo que ya no debía empezar. Pero... ¡Aún hay clases!

Ahí, pues, está mi artículo, que yo había de publicar para defenderme de un profesional de la irresponsabilidad, y declaro que, referente a determinados propósitos vinculados a la seriedad... «mi en la paz de los sepulcros creo ya».

(*Cultura Libertaria*, 23-IX-1932.)

EL IMPERIO DE LA PISTOLA

LOS ÚNICOS RESPONSABLES DE LOS HECHOS TRAGICOS

Lo son los dirigentes de la FAI, el Comité Regional de Cataluña y la Redacción de *Solidaridad Obrera*. Ellos solos son.

No quise yo expresar mi indignación cuando el camarada Moix cayera bajo la acción de la pistola de Molina, en primer lugar, porque aquél es amigo mío y, en segundo, porque esas tristes cosas peor es menearlas. Pero ahora que los caídos son de los de la parte de allá—de alguna manera he de expresarme—, mi indignación estalla violentamente para condenar rotunda y enérgicamente que se apele a las pistolas para dirimir diferencias entre hermanos; para condenar esa vergüenza y para señalar a los responsables morales de la misma.

Francamente, aunque estimándolo justificado, yo no he compartido el criterio de los camaradas de Sabadell al tomar la actitud de no cotizar el sello confederal. Para expresar su protesta contra las enormidades, dignas de los mayores repudios, cometidas por el Comité Regional y por determinados dictadores disfrazados de

anarquistas, los camaradas de Sabadell tenían otros caminos más expeditos que el que adoptaran, que había de dar margen a las maniobras de los que nada les importa el hundimiento de la CNT, si con ello han de ver satisfechas sus bajas pasiones personales. Pero esa actitud, que había de ser sometida al juicio de los Sindicatos de Cataluña, y aun de los de España entera, había de ser envenenada al enjuiciarla escandalosamente desde el terreno individual por los irresponsables y por los que de la organización tienen el concepto más mezquino e inmoral.

Probablemente inmoral, un defraudador de fondos colectivos (es referia a Bru Lladó), ha sido el que se levantara, a la cabeza de un grupo de indocumentados, a lanzar lodo sobre la dignidad de los cien veces probados camaradas de Sabadell. Las columnas de *Solidaridad Obrera* sirvieron para acusar a éstos de políticos, de vendidos a la «Esquerra Republicana de Catalunya» de mil herejías por el estilo, y cuando los que se estimaran vilmente calumniados recurrieron a las mismas columnas del diario confederal para defenderse y probar lo infame de las calumnias, la Redacción de *Solidaridad Obrera* que había dejado infarnar, no dejó que los infarnados se defendieran.

Los camaradas de Sabadell, que podían reivindicar el derecho de defenderse desde el mismo lugar en que se les ofendiera, renunciaron a la violencia a que les hubiera llevado la reivindicación de su derecho y, para defenderse, recurrieron a las columnas de la prensa burguesa. Luego siguió el manifiesto en que los camaradas, mejor dicho, la organización de Sabadell ha fijado su posición, de la que resulta, contrariamente a lo que se pretende dar a entender, que aquellos Sindicatos continúan fieles a los postulados de la CNT, posición que, en cuanto a procedimientos, se fundamenta en la defensa de la independencia de la CNT, y en la condenación de las actividades antifederalistas y carentes de moralidad.

El hecho de que la organización de Sabadell recurriera a las columnas de la prensa burguesa, ya que en *Solidaridad Obrera* se le negaba el derecho y toda posibilidad de defenderse, y la publicación del manifiesto citado, se calificaron de campaña de escándalo, y fue ello la base de la más irregular e inmoral de las expulsiones a que se sometiera organización alguna. Cerradas las columnas del diario

confederal para la organización de Sabadell, ésta no debía defenderse en parte alguna, so pena de caer en pecado mortal. Esto se deduce de la absurda doctrina que pretenden sentar los Neroncetes que detentan las directivas superiores de la organización catalana, con notorio vilipendio para ésta. Y cabe preguntar, ya que se califica de campaña de escándalo lo hecho por la organización sabadellense, quién es el responsable de que ésta hubiera de menester de la prensa burguesa y de la publicación de un manifiesto para defenderse contra una ola de infamias. ¿Hubiese ocurrido nada de eso si la Redacción de *Solidaridad Obrera*, obrando imparcialmente, hubiese reconocido en la organización de Sabadell el derecho a su legítima defensa? ¿Qué hizo el Comité Regional frente a la arbitrariedad de la Redacción de *Solidaridad Obrera*? Sería estúpido arguir que, de hecho, por negarse a cotizar el sello confederal, la organización de Sabadell no tenía ya derecho a servirse de *Solidaridad Obrera*; sería estúpido, insigne estúpido, porque, además y aparte de ser un derecho reconocido por la ley de Imprenta, por sentimiento de la nobleza y de la justicia, es un derecho otorgable y otorgado siempre al más enemigo de los enemigos.

Y no contentos aún el Comité Regional y la Redacción de *Solidaridad Obrera* con haber negado el derecho de defensa a los Sindicatos de Sabadell, la segunda, con el beneplácito del primero, ha continuado envenenando el ambiente cultivando la calumnia, infamando a los mejores militantes de Sabadell con los calificativos de «políticos», de «vendidos a la Esquerra», de «instrumentos al servicio de los políticos», etc., etc. Y yo me hago la pregunta que todo hombre honrado debiera hacerse: ¿quién ha probado la veracidad de esos calificativos?

Para acusar no bastan las palabras. Se necesita que las acusaciones sean probadas con hechos. Nadie ha probado un solo hecho. Si los militantes de Sabadell son políticos, ¿con qué hechos se prueba que lo son? Si están vendidos a la «Esquerra» y son instrumentos al servicio de los políticos, ¿quién ha aportado las pruebas, quién el más insignificante hecho, por lo cual se demuestren esa venta y esa servidumbre?

El mismo Comité Regional, que ha repetido ese disco de calumnias, no cree en la veracidad de éstas. En otro caso, ¿cómo se explican sus repetidas visitas a Sabadell y su afán por convencer a los dirigentes de la organización de la necesidad de deponer su actitud de «rebeldía administrativa»? Porque si en la realidad son ciertas las imputaciones que sobre ellos se lanzan, implica una indignidad del Comité Regional el hecho de afanarse por atraerse a los que en la CNT no podrían hacer otra cosa que deshonrarla. Si los militantes de Sabadell son gente repudiable, ¿por qué buscar el contacto con ellos, por qué solicitarles la deposición de una actitud rebelde?...

Y es al negarse a ser cómplices de la conculcación de los más elementales principios federalistas y de moralidad directriz y administrativa, cuando se les moteja de todo lo más bajo e incluso de traidores a la CNT. ¡Traidores!...

Traidores lo son aquellos que, faltando a los acuerdos de un Pleno Regional, recurren a las más viles maniobras para darle carpetazo, para que no se aclare el asunto Mira-Montseny; traidores redomados lo están resultando los que, cogidos con los dedos en la puerta, echan tierra encima del asunto Pestaña-García Oliver; traidores de la CNT lo están siendo los que, con ignominiosa e intolerable dictadura, mediatizan desnaturalizándolo, el glorioso organismo nacional, obrando a su vez al dictado de la FAI. A eso sí se le puede llamar traiciones.

Y es con toda esa actuación, que provoca la aversión a la CNT y deshonra a las ideas anarquistas, como se ha ido enrareciendo el ambiente y se armara el brazo del frustrado asesino de Moix, hecho que “Solidaridad Obrera” silenciara y que el Comité Regional todavía no ha condenado, y así, cultivando la infamia, excitando a la violencia, pronosticando la efusión de sangre desde “Tierra y Libertad”, el desdichado órgano de la FAI que deshonra a su propia cabecera, es cómo se ha gestado la tragedia que ha consternado a la industriosa ciudad de Sabadell.

Desde las columnas de “Solidaridad Obrera” se pudo decir que el gesto de la organización de Sabadell significa algo así como la resurrección de los Sindicatos libres, aseveración que implica la más inconmesurable y encanallada de las vilezas y que es lanzada con el fin de concitar los ánimos del sectarismo ignaro. Se nos presenta, a todos los que nos revolvemos contra la tempestad de irresponsabilidades y

canalladas, como enemigos de la CNT, a los que en los momentos de mayor peligro para ella estuvimos, desafiándolo todo, en nuestro puesto de combate, al revés de muchos revolucionarios (?) *enragés* de ahora, que huyeron a esconder su cobardía allende los Pirineos, o que se pasaban la vida en los campos de fútbol, o en los cabarets, o pagando las cuotas en los Sindicatos libres...

Cuando no destrozando hogares en que la solidaridad, de puro honrada y magnánima, toleraba ser explotada hasta el abuso de confianza.

Pero empieza a lumbrar el día en que probaremos que nosotros podemos jactarnos de ser los mejores amigos de la CNT y en que las masas trabajadoras comprenderán que no hemos querido nunca escindirla, ni siquiera cuando nos sobran motivos de dignidad para negarnos a ser representados por profesionales de la difamación. Sin grandes esfuerzos, quizá sin ninguno, quedará demostrado que la causa de la odiosa guerra civil o incivil que nos diezma moral y materialmente como colectividad, reside en el empeño de imponer a la CNT una tutela irracional e irresponsable y en el empeño lógico y justo de defender la independencia, que es su propia vida, de la gloriosa central sindicalistarevolucionaria.

Los trágicos hechos de Sabadell no tienen otra base que la que establece esa guerra incivil, y esa guerra incivil ha sido encendida y está alimentada por los jefes de la FAI, por los dictadores del Comité Regional de Cataluña y por la Redacción de "Solidaridad Obrera" incapaz para otra obra que no sea la de desatar la furia de los odios más primitivos.

(Cultura Libertaria, 3-XI-1932.)

¡Contra la pena de muerte!

Nadie más autorizado que nosotros para clamar contra la aplicación de la PENA DE MUERTE. Por tradición humanitaria entre los anarquistas, siempre hemos sido adversos a la ejecucuin capital. Aceptamos la lucha franca, cuerpo a cuerpo, cara a

cara, elevada inclusive a planos de gesta epopéyica. Pero repudiamos el ajusticiamiento frío, calculado, revestido de la impresionante espectacularidad de la justicia histórica. La PENA DE MUERTE es el baldón gravitante sobre la moderna civilización. Es un sedimiento de los tiempos bárbaros de la protohistoria de la humanidad. ¡ABAJO LA PENA DE MUERTE! Ante la aplicación de esta regresiva medida, los anarquistas, no menos odiados por infinidad de sectores de esta sociedad, no reconocemos enemigos. La voz de la Confederación Nacional del Trabajo ha vibrado siempre en su contra, tratárase de quines se tratara. Contra Sanjurjo a contra Farrás; contra Escofet o contra nuestro entrañables hermanos, los revolucionarios asturianos, siempre hemos abominado y abominamos, de la aplicación de la PENA DE MUERTE. ¡PENA DE MUERTE NO!, ni contra unos ni contra otros, ni contra blancos ni contra rojos. ¡PENA DE MUERTE, nunca, nunca y nunca!

¡ABAJO LA PENA DE MUERTE!

(Solidaridad Obrera, 14-X-1934)

"Ya", órgano oficioso de la Ceda, dice que vamos a entrar en un período de normalidad, y que a partir de ahora se irán autorizando los actos públicos y reuniones, permitiéndose la intensificación de la propaganda

Madrid, 7. — "Ya", en su boletín político dice que como estaba previsto, la jornada del aniversario de la revolución ha pasado sin el menor incidente. El Gobierno se muestra por ello satisfecho, primero, porque los resortes puestos en juego para evitar cualquier perturbación del orden público, han respondido como se esperaba, y segundo, porque la tranquilidad de estos días que se experimentan como señal para la continuación de la obra revolucionaria que se ha de presentar a las Cortes en el próximo constituyente.

En el Consejo de mañana, después de dedicar el debido espacio a la apreciación del problema internacional, se tratará seguidamente de la fórmula para la ley Electoral. El Gobierno estudia las sugerencias y puntos de vista que se hicieron presentes en la reunión de los jefes de notorias y se acordará lo que se crea más eficaz para la difusión del proyecto en las Cortes.

Según el ministro de la Gobernación, la jornada del domingo transcurrió tranquilamente, siendo perfecto el orden público

Madrid, 7. — El ministro de la Gobernación, según se ha dicho de la una cruesa, encontrándose en su po-

INFORMACION DEL EXTERIOR

El Comité de los Sels reconoce que Italia ha violado el Pacto y examina la conveniencia de aplicar sanciones al país agresor

Ginebra, 7. — El "rapporteur" que fue elaborado en la sesión de tres horas, después de una sesión de tres horas, ha sido presentado esta mañana a los miembros del Consejo.

Se crea saber que el documento consta de dos partes.

En la primera parte el Comité de los Sels reconoce, sin equívocos, que el asalto y la violación del Pacto han existido y que Italia ha sido la agresora.

En la segunda parte del documento, que se refiere únicamente a la cuestión de la violación del Pacto, aunque no se nombra a Italia, se reconoce la violación del Pacto, ya que Italia violó la frontera de Abisinia y emprendió el bombardeo de sus ciudades. El Comité de los Sels examina la conveniencia de aplicar el artículo 16, que prevé sanciones, cuando se puntualiza éstas.

El artículo 16 dice así: "Si un miembro de la Sociedad recurre a la guerra, a pesar de los compromisos contraídos en los artículos 12, 13 y 15, se le considerará ipso facto como si hubiera cometido un acto de guerra contra todos los demás miembros de la Sociedad. Estos se comprometen: A romper inmediatamente toda re-

lación económica con el país agresor."

Y tomarán las disposiciones necesarias para facilitar el paso a través de su territorio de las fuerzas de cualquier miembro de la Sociedad que tome parte en una acción común para hacer respetar los compromisos de la Sociedad."

Y tomarán las disposiciones necesarias para facilitar el paso a través de su territorio de las fuerzas de cualquier miembro de la Sociedad que tome parte en una acción común para hacer respetar los compromisos de la Sociedad."

Mussolini insinúa a Inglaterra que si ésta retira su flota del Mediterráneo él retirará parte de las tropas italianas de Libia, y después podrá buscarse una solución al pleito de Abisinia

París, 7. — Mussolini ha hecho una nueva insinuación a Inglaterra en cuanto respecta al conflicto italo-etíope. Según se deduce de una entrevista concedida por el "duce" a Jules Sauterwald, y publicada en el "Paris Soir", Mussolini ofrece garantías de retirar parte de las tropas italianas de Libia, a cambio de que Inglaterra desista de las medidas que ha tomado en el Mediterráneo.

Afirma el "duce" que se encuentra dispuesto a dar pruebas y garantías de sus intenciones pacíficas, y hasta con urgencia que previamente sea disminuida la tensión en el Mediterráneo.

Esto puede ser conseguido por el desplazamiento de la flota británica del Mediterráneo, mientras que por su parte Italia reducirá sus efectivos en Libia, después de lo cual podrá abordarse la cuestión italo-etíope. Mussolini ha vuelto a insistir en lo que ya declaró anteriormente a los representantes de la Prensa, es decir, que aun es posible una solución.

Si los italianos consiguieran cortar el ferrocarril de Addis Abeba-Dibuti, no podrían ser

avaliación el ferrocarril de Addis Abeba-Dibuti resultaría impracticable obtener productos sanitarios y los heridos etíopes morirían desangrados o fagocitados sin poder ser atendidos, a menos que la Cruz Roja Internaci-

Los avladores italia- De donde resulta que Los eglos patent- Se confirma la veración

Información del **Exterior**

La guerra italiana abisinia

Las tropas italianas ocupan nuevas posiciones, bombardeando varios poblados, que ocasionan numerosas bajas a los abisinios. — El Consejo de la Sociedad de Naciones reconoce que Italia ha violado el artículo 12 del Pacto, al invadir Etiopía

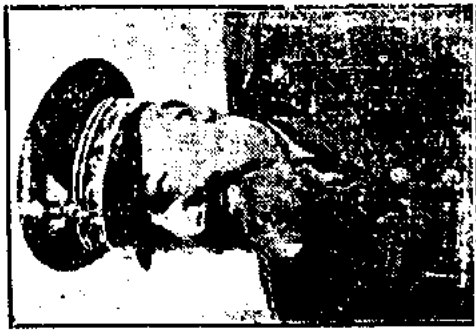
El ministro del Exterior abisinio comunica a la Sociedad de Naciones la ocupación de Adua y Adigrat

Ginebra, 7. — El secretario de la S. de N. ha recibido un telegrama del ministro del Exterior abisinio en el que se declara:

"Las tropas italianas, apoyadas por 20 aviones, ocuparon Adua el domingo. Más tarde han ocupado Adigrat. Nuestras tropas han ocupado posiciones en las cercanías de Adua. Hemos retirado nuestras fuerzas de la zona de combate. El ataque italiano a Abisinia ha sido preparado durante varios meses, mientras que las entregas de armas a Abisinia han sido sistemáticamente prohibidas. El ataque ha tenido lugar en la frontera definitivamente delimitada por los Tratados.

Se combate encarnizadamente en las inmediaciones de Adua

Roma, 7. — De fuente oficial se

El general Pavone, italiano. Antiguo guerrero. Ahora es jefe de una división indígena en los ataques contra Abisinia.

El domingo, las fuerzas italianas ocuparon

Los eltopes se concentran cerca de Adua para iniciar un contraataque

Harrar, 7. — Los aviadores comunican aquí que los eltopes se están concentrando para la resistencia.

El Ras Seyun, gobernador de Adua, cuyo palacio ha sido bombardeado, tiene una columna cerca de

Adua, y otra compuesta por varios miles de hombres, en las inmediaciones de Edagambus, a una distancia de nueve millas al Suroeste de Adigrat. En la región de Ercután, a la derecha de Maravignas, una columna ha sido bombardeada, después de haber visto un grupo de soldados formando en el ala derecha. Ha sido bombardeada Darotaclem que se encuentra a una distancia de diez millas al Norte de Adua, por medio de bombas pequeñas.

Los abisinios consideran que las luchas más sangrientas se entablarán para la toma de Harrar

Addis Abeba, 7. — El Ras Seyun está formando una formidable línea de defensa que se extiende sobre Maza, Abi Addi y Attaba.

El grueso de las fuerzas abisinias están a retaguardia trabajando en el establecimiento de sistemas de defensa, mientras las avanzadas, batallas en guerrilla, no cesan de hostilizar a los italianos de día y noche.

La táctica del Ras Seyun ha consistido hasta ahora en evitar el avance excesivamente rápido del enemigo, a fin de dar tiempo a que se construya el sistema de atrincheramiento que andará prácticamente el ataque aéreo y dificultará grandemente el terrestre.

Mientras tanto, se sistematiza también la defensa de los territorios del Sur en los que el Ras Cassas ha concentrado 150.000 hombres entre la retaguardia, dispuestos a acudir a

Habutsa Markalla, general etíope jefe de las tropas abisinias que operan en Ugađen. Otro antiguo guerrero que en marzo de 1936, tomó parte, como oficial, en la batalla de Adua.

Parece que los abisinios han conseguido una importante vic-

Campion y Maicol I. leu han condenados a diecisecho y nticuatro meses de prisión

a de como la aqua ing-
contra los compañeros
campion y Maicol I. leu
Day), por el delito de ha-
cho acción militante in-
guerra.

de dos camaradas por-
el último bien conocido
a los que se llevó aso-
o de guerra por des-
ida militar. Leo Campión
stario de la Sección belga
War Resisters Internati-
cional de Resistencia

tra la Guerra) y Hem
femá de libertario, es un
cdo objeto de conciencia.
idos ante el Tribunal por
to de haber devuelto sus
a militares, los dos com-
a han hablado con entere-
adado las iras del mil-
a, encarnado en los jue-
e habían de juzgarlos.

o testigos han desfilado
das personalidades del
e internacional. El al-
pncipe de los novelistas
yner; la conocida escrit-
ista Isabel Blume; Hen-
beaux, condenado a muer-
un consejo de guerra en
recientemente rehabilita-
sionista, presidente de la
gcha Oude Strijders; Le-
rofesor de la Universidad
valina.

Ca de una de estas t'errone-
r a ha sido un alegat' contra la
guerra y una salvia. También del
gesto antimilitarista de Campión
y de Hem Day, que inician, ya
en la paz, la lucha contra las
metastases humanas.

Además, se leyeron cartas so-
lidarizadoras con los dos proce-
pados, enviadas por Víctor Mar-
guierite, Harry Barbusse, Geo-
ges Duhamel y Emille Vander-
velde.

A pesar de todas estas mani-
festaciones de adhesión y de la
simpatía popular que rodea a
Campion y a Hem Day, el Con-
sejo de guerra ha condenado a
más de lo que pedía el fiscal. So-
licitaba éste tres meses de pri-
sión para Campión y seis para
Dieu. Se les ha condenado a diez
y ocho meses al primero y a
veinticuatro al segundo.

Por encima de la intensa sen-
sacional, en la sala caldeada por
la indignación del público, y so-
bre la que flotaban los espectros
de los diez millones de hombres
sacrificados en la última guerra,
resuena aún el grito final de
Leo Campión, corolario a la con-
dama y afirmación viril de una
conciencia recta y humana:
¡Abajo la guerra! ¡Abajo el mi-
litarismo!

LOS «ESCAMOTS», EL GOBI- NADOR Y LA POLICIA

(Viene de la primera página.)

tos, para desacreditarnos profe-
sionalmente, han lanzado la es-
pecie de que varios agentes, en
número de veintidós, perteneci-
mos a la F. A. I., y decimos
"pertenecemos", porque nosotros
estamos incluidos en la lista.

Como formamos parte de la
Brigada social, se da el caso de
que conocemos a muchos de us-
tedes, lo que hace que en alguna
ocasión nos paremos en la calle,
como ahora, cuando encontramos
a alguno de la F. A. I., y char-
lamos un instante. Si eso ha si-
visto por algún "escamot" o al-
gún agente entregado totalmen-
te a éstos—que los hay—, no se
habrá dado manos en propagar-
lo aumentando por su cuenta la
mar de cosas. Ahora mismo, si
por aquí pasa algún tipo de eso
que le conociese a usted, afirma-
ría la noticia en todas partes y
se daría como seguro que todos
pertenecemos a la F. A. I.

—Aparte de Pérez Salas, ¿hay
otras personalidades del Cuerpo
afectas a los "escamots"?

—Sí, hay otras varias, aunque
hay que tener en cuenta que la
mayoría de los comisarios son
cavernícolas. Lo mismo aquí que
en Madrid, donde dicen éstos que
Gil Robles es el futuro Hitler de
España, y celebran sus mítines
como si fuera algo particular y
propio. Entre los agentes afectos
a los "escamots", quizás por
aquellos de que a la fuerza abor-
can, se cuenta un tal López Sa-
gredo, que está en la Comisaría
del Sur. Este debiera aclarar por
qué motivo no se hizo diligencia
alguna al llegar a aquella Comi-
saría las víctimas de los secues-
tros rescatados por ustedes, sien-
do así que uno de ellos llevaba
señales de haber recibido una pa-

liza fenomenal, y quién había por
teléfono a la casa de escamots
para que certificaran de leves las
lesiones recibidas. Y a este debie-
ra responder también el señor
Pulante, comisario de la Comisaría
del Sur, de quien les reco-
mendamos pidan informes a Car-
tagena y Alpacete, donde tenía
un íntimo amigo coronel...

Creemos: en esta región de la
autonomía no va a poder vivir ni
cristo desde el momento en que
el Orden público pase a manos
de la Generalidad, que es lo mis-
mo que decir de los "escamots".

¿QUE HACIA BADIA EN LA JEFATURA?

Con nada; tomando un vasito
de horchata para amortiguar el
calor. Y nutriendose de datos pa-
ra extermipar a los anarquistas.

"Como se ve, el asunto carece
de importancia", dice el gober-
nador. Así lo creemos también
nosotros, porque somos muy
sándidos.

No hacemos comentarios. Bas-
ta sólo con repetir lo que hemos
leído en los periódicos: "Badia
y otro acólito suyo han estado
en la Jefatura de Policía acumu-
lando datos, fichas, etc., para fa-
cilitar la labor emprendida por
los "escamots", labor que va a
traer cola, como la mula del
cuento del gitano".

DOCUMENTOS DE GRAN IMPORTANCIA

Hay un viejo refrán que dice:
"Amigos, hasta en el infierno".
Supongamos que aquí el infierno
está en la cárcel y en su sucursal,
el Palacio de Justicia. Pues
bien: hasta ahí tenemos "ami-
gos" nosotros.

Sólo de esa manera ha de ex-

plicarse que nos hayar
enteras de diarias "ca-

Por lo que tenemos
según nuestras inform-
juez que entiende en
"ca" de los "escamots"
claración el pasado tur-
cía, quien no aportó d-
tarés en sus declaraci-
con motivo de ellas ti-
nocimiento de que ap-
instruido figuran al-
mentos de gran impor-
ministrados por Badia
de los cuales su gest-
ampararse en disposic-
autoridad.

Guarda esto perfect-
con la respuesta de
Constantino Paredes,
guiente de haber apa-
tra primera informac-
asunto, cuando éste le
con haber intervenció-
hora la Policía, el pr-
iba a poner un poco
recordará, porque lo
moa en estas columnas
respondió el día
Garrat: "No te apure
tiene importancia. D-
ocurrido estaba enter-
mente el jefe de Jolic-

Los que nos inform-
aparentan estar muy
—aseguran que Migu-
hallaba autorizado "ot-
te" para proceder en
que lo hizo.

Lo más sensaciona-
tros reportajes estar-
publicar en estas col-
"autorización oficiosa"
sirvió Badia.

Intentaremos conse-
honor de nuestro per-
chorno de los periodis-
ses que se pasan la
centros oficiales y a
ran de nada.

Ur

Por qué tanta desidia?

El tránsito rodado es cada
la más difícil en Barcelona.

Hay calles que son auténticas
nontañas rusas. El abandono
el pavimento es absoluto y la
scurridad sepulcral. Los ado-
uines sueltos son verdaderos
nemigos que nos acechan cons-
tantemente. Los baches son
eligrosas trampas en donde
uedan sepultados los autos
carros.

No creemos que haya en el
undo ninguna capital que
ueda ofrecer a los turistas
migos de emociones, los so-
resaltos que ofrecen las calles
le la capital de Cataluña.

¿Hasta cuándo va a durar
anta desidia?

¿O es que el Ayuntamiento
está en crisis moral y material?

Federación Local de Sindicatos de Barcelona

A los Sindicatos, a los traba- dores y al pueblo en gener

A MANERA DE PREFAMULO

En estos momentos en que la
represión está causando estragos
en toda la Península, nos creem-
os en el deber de ponernos en
contacto con los Sindicatos y ca-
maradas todos, bajo cuya repre-
sentación actuamos, para lize-
nuestra posición por medio del
portavoz de la región catalana,
y con el fin de demostrar a los
gobiernantes de Cataluña que es-
tamos dispuestos a decir las co-
sas por su nombre, y a no pasar
por más tiempo convulsos entre
las inepticias diplomáticas de
señor Ametlla.

¿POR QUE NO SE CELEBRA EL MITIN EN LA MONJEN- TAL?

Cuando ya teníamos con dilio
el permiso para celebrar el mi-
tin, y cuando ya habíamos con-
certado con los camaradas que
debían tomar parte en él los
portavoces pertinentes al caso,
recibimos un comunicado del go-
bernador en el cual nos anun-
cia que por causas ajenas a su
voluntad, se ve en la precisión
de aplazar la celebración de di-

ción en firme, nos dice que
"cuando el conflicto de la Con-
strucción esté resuelto, entonces
se lo podemos pedir, que segu-
ramente lo autorizará".

DIFERENCIA DE TRATO EN- TRE LOS TRABAJADORES DE BARCELONA CON EL RESTO DE ESPAÑA

No podemos concebir a qué es
debido esta diferencia de trato
a nuestra organización, respecto
al resto de España.

Nuestro cerebro se diluye en
razonar las causas de esta dife-
renciación y no encontramos más
que una: la convicción que tie-
nen los gobernantes de que no-
otros conseguimos llenar la
Prensa dando con ello un mentís
a las versiones oficiales de que
en Cataluña la C. N. T. está en
manos de unos cuantos irrespon-
sables.

No puede ser otra la causa de
esta negativa, y, en realidad, si
esta es la convicción que los go-
bernantes tienen, de poco les va
a servir la ignoble medida que
ponen en práctica, pues aun-
cuando ellos intenten sofocar las
necesidades del pueblo, nosotros nos

se habrán los locale-
dos; necesitamos que
momento más perfur-
men de excepción, po-
parte integrante de
trabajador, tan poco
en esta República, te-
fecto 4-recho a exi-
más que a lo que nos
entre otros motivos
mos la única entidad
puede levantar con es-
boza ante toda esti-
bre, entre la que se in-
tión social española.

COLOFON

Como resumen final
llevarnos dicho, aseg-
en todo momento;
asuntos que afectan a
de una manera gene-
deración Local adopt-
una actitud que ha
España, no valiendo
para nada las coacci-
se nos quiere hacer
que cuando llegamos
ideología y en su
asuntos particulares,
mynte a esta provin-
ran, en los Sindicatos
sentamos, en nos tr-

REMARKS.

minuto de retórica em impo-
sta confederadamente fazer um

... on doit suivre les indica-

1992-1993

¿Hay o no hay agua en Barcelona?
 Lo indudable es que si no falta, nosotros no la
 vemos.

El viernes, 31 del actual, la Sección Tranvía del Sindicato del Transporte adherido a la gloriosa, rebelde y por ello perseguida, Confederación Nacional del Trabajo, celebró asamblea general; el salón de baile Arenas—donde tuvo lugar dicho acto—se vio completamente lleno por compañeros pertenecientes a dicha Sección. Asistieron otros muchos compañeros confederados y amigos de la organización y también asistieron (¿cómo no?) los amigos y discípulos de Stalin, quienes llevaban al frente propósito de perturbar y sembrar el confusionalismo entre la Sección.

Al informar la Junta sobre el manifiesto de "Unidad Sindical", donde fueron los amigos de cuatro despreciables, que van buscando y buscando el escamoteamiento en los cargos directivos y responsables de la organización, para hacer de la misma, trámposo de sus apetencias; sobre comisiones eleccionarias por su jefecllo Ferrer, pretenden formar marra, entre cuatro "comunistas br", piden la palabra a un tiempo, la desfilaban los amigos hace un día, ante esta actitud de la desfilaba, los desfilaban a veces, abandonados sobradamente el local.

No debían dichos individuos que al poner su firma en el manifiesto de reafirmación les impetara confesionalmente hacer una

de la palabra? ¡Buenos todos los que quieren (al decir de ellos) hacer una organización defensora de los explotados? ¡Pobres fuere! ¡No será más bien que lo que pretenden con su intento de exclusión, sea el darse la mano y hasta el abrazo fraterno y vergonzoso con sus amigos los "trinitarios", "esquerristas" y "anarquistas"? Podría seguir viéndose faras, Juan camilo el por vosotros emprendido; pero permitid una advertencia fiel y sincera; por mucho que censuráis, por desdichas que sean vuestras mentiras, por grandezas que sean vuestras afreccionaciones, "por qué os está de ofender tanto un parecido a vuestro representante en la charca parlamentaria, llamado Balbontin", y en fin, por muchas piruetas que hagáis, no conseguireis otra cosa que el darse a conocer a todos, tal y como sois; porque en verdad, yo seáis los que unos despreciables, unos trinitarios y la misma nota de redención humana, unos políticos arrivistas y desvergonzados, y unos fanáticos feroces de todos los trabajadores.

Tengo la convicción que en el interior de alguno de los seis o siete que componen esa "Unidad", que habéis tenido el dñito cinismo de, titular "manifiesto", está un grupo remordidamente de comunistas. Por la desfilaba que impetó en estos los partidos políticos, os hace seguir las indicaciones

BIBLIOGRAFIA

ABAD AMORÓS, Mª Rosa: "Estudio en torno a la Ley de Defensa de la República". *Revista de Ciencias de la Información*. Nº 3 (Facultad de Ciencias de la Información de Madrid, 1986).

ABAD DE SANTILLÁN, D: *Porqué perdimos la guerra*. Buenos Aires: Imán , 1940.
- *Memorias, 1987-1936*. Barcelona: Planeta, 1977.

ABELLA, R: "Julio 1936. Dos España frente a frente". *Testimonio* (Barcelona, 1975) .

ALAIZ, F: *Cómo se hace un diario*. Barcelona: Horizonte, 1933.

- *Tipos españoles* (2 vols.) París: Ediciones Umbral, 1965.

ALBA, V: *Sisifi el seu temps I. Costa avall*. Barcelona: Laertes, 1990.

- "El movimiento no parlamentario en la Segunda República. *Studia Historica*. (Salamanca, 1983)

ALCUBILLA: *Código Penal de 1870. Diccionario de la Administración española*. Madrid

- *Código Penal de 1928. Diccionario de la Administración española*. Madrid

- *Código Penal de 1932. Diccionario de la Administración española*. Madrid.

- *Código Penal de 1933. Diccionario de la Administración española*. Madrid.

- *Código Penal de 1934. Diccionario de la Administración española*. Madrid.

ARANZADI: *Ley de Enjuiciamiento Criminal (1882)*. Pamplona: Aranzadi Editorial, 1993.

ARCO, Valentin del: "Curso sobre la Segunda República en la Universidad de Salamanca".

Studia Historica (Historia Contemporánea) nº4 Vol I (Salamanca 1983).

- "Curso sobre la izquierda en España, 1931-1939, en la Universidad de Salamanca".

Studia Historica nº4 Vol II (Salamanca 1984).

ARNAL, Jesús: *Yo fui secretario de Durruti. Memorias de un cura aragonés en las filas anarquistas*. Zaragoza: Mira DL, 1995.

BALCELLS, Albert: *Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea (1900-1936)*. Barcelona: Laia, 1974.

- *El arraigo del anarquismo en Cataluña. Textos de 1926-1934*. Madrid:

Júcar, 1980.

BALLBÉ, Manuel: *Orden público y militarismo en la España constitucional*. Madrid: Alianza Universidad, 1983.

BOOKCHIN, Murray: *Los anarquistas españoles. Los años heroicos (1868-1936)*. Barcelona: Grijalbo, 1980.

BUESO, A: "Ángel Pestaña, 'caballero de la TristeFigura' del anarcosindicalismo español". *Historia y Vida* nº29 (Barcelona 1970) p52-64.

- *Recuerdos de un cenetista. De la Semana Trágica (1909) a la Segunda República (1931)*. Barcelona: Ariel, 1976.
- *Recuerdos de un cenetista II. De la Segunda República (1931) al final de la Guerra Civil*. Barcelona: Ariel, 1978.
- CABRERA, Mercedes**: *La patronal ante la II República*. Madrid: Siglo Veintiuno Editores, 1983.
- CAMBÓ, Francesc**: *Meditacions. Dietari (1936-1940) Vol 2*. Barcelona: Alpha, 1982.
- CARRASQUER, Francisco**: "Samblancat, Alaiz y Sender. Tres compromisos en uno", *Papeles de Son Armand*, Nº CCXXVIII, Marzo (1975).
- "Samblancat, Alaiz, Acín, Maurín y Sender. En la punta de lanza de la prerrevolución española", *Alazet*, Nº 5, (Huesca, 1993).
- *Felipe Alaiz*. Madrid: Júcar, 1981.
- CASANOVA**: *De la calle al frente. El anarcosindicalismo en España (1931-39)*, Barcelona: Crítica, 1995.
- CASTELLS I DURAN, Albert**: *Las transformaciones económico-sociales que tuvieron lugar en Barcelona durante el periodo 1936-1939*. Tesis doctoral. Bellaterra: Publicacions de a Universitat Autònoma de Barcelona.
- CAUDET, Francisco**: *Correspondencia Ramón J. Sender Joaquín Maurín (1952-1973)*. Madrid: Ediciones de la Torre, 1995.
- CENDÁN PAZOS, Fernando**: *Historia del derecho español de prensa e imprenta (1502-1966)*. Madrid: Editora Nacional, 1974.
- CLARAMUNT, Jaume**: *El peor enemigo de la República. Colección de artículos publicados en El Diluvio por Jaime Claramunt*. Barcelona: Esparza, 1934.
- CNT**: *Memoria del Congreso extraordinario celebrado en Madrid (1931)* .
- *Memoria del Congreso extraordinario celebrado en Zaragoza (1936)* .
- CRT de CATALUNYA**: *Memorias de los Comicios de la Regional catalana celebrados los días 31 de mayo y 1 de junio y 2.3 y 4 de agosto de 1931*. Barcelona: Cosmos, 1931.
- *Memoria del Pleno Regional de Sindicatos Únicos de Cataluña celebrado en Barcelona del 5 al 13 de marzo de 1933*. Barcelona: Talleres Gráficos Alfa, 1933.
- *Memorias de la Conferencia Regional extraordinaria celebrada los días 25, 26 y 27 de enero de 1936*. Barcelona: {s.i.}, 1936.
- *Memoria del Congreso Extraordinario de la Confederación Regional del Trabajo de Cataluña celebrado en Barcelona los días 25 de febrero al 3 de marzo de 1937*. Barcelona: Talleres Gráficos Juan, 1937.

- *Memoria y Balance demostrativo del desenvolvimiento económico de Solidaridad Obrera. que presenta a la consideración de la organización obrera de Cataluña la administración.* Barcelona: {s.i.}, {1932}.
- *Informe y Balance del Consejo de Administración de los Talleres Gráficos de "Solidaridad Obrera" que presenta al Pleno Regional de Sindicatos de Cataluña. desde el mes de octubre de 1930 a noviembre de 1932.* Barcelona: Imprenta Regional Catalana, {1933}.
- *Informe y Balance del desenvolvimiento y situación económica de Solidaridad Obrera desde el 1 de octubre de 1934. al 29 de febrero de 1936.* {Barcelona: s.i., 1936}.
- COSIDÓ FÀBREGAS, Pau: *Crèiem en la revolució. La revolució traïda.* Valls {s.n.} 1992.
- CUADRAT, Xavier: *Socialismo y anarquismo en Cataluña. (1899-1911). Los orígenes de la CNT.* Madrid: Revista de Trabajo, 1976.
- CHECA GODOY, Antonio: *Prensa y partidos políticos durante la II República.* Universidad de Salamanca, 1989.
- CULLA, Joan B. i DUARTE, Àngel: *La premsa republicana.* Barcelona: Vaixells de paper. Diputació de Barcelona-Col·legi de Periodistes, 1990.
- DA CAL, E.U: *La Catalunya populista. Imatge, cultura i política en l'etapa republicana (1931-1939).* Barcelona: La Magrana, 1982.
- DESUMBILA, J: *L'ombra del nivol. Temps de República.* Barcelona: Galba, 1976.
- DESVOIS, J.M: *La prensa en España (1900-1931).* Madrid: Siglo Vientiuno de España. Editores SA, 1977.
- DE WATTS, Luz C: *Veintiún días con Sender en España,* Barcelona: Ediciones Destino, 1976.
- DÍAZ FREIRE, José Javier: *Expectativas y frustraciones de la Segunda República.* Bilbao: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco, 1997.
- DUEÑAS LORENTE, José Domingo: *Ramón J. Sender. Periodismo y compromiso,* Colección de Estudios Altoaragoneses, 1994.
- ELORZA, A: *La utopía anarquista bajo la Segunda República.* Madrid: Ayuso, 1973.
- FABRÉ, J. i HUERTAS CLAVERÍA, J: "Conversa amb Hermós Plaja. El pare de dues acràcies". *L'Avenç*, nº 28 (Barcelona 1980).p.p. 395-402.
- FABRÉ, Jaume: "Quan els diaris els feien els literats frustrats". *L'Avenç*, nº18 (Barcelona 1979) p.p 12-16.
- FEBRÉS, X: *Victor Alba i Marià Casassús.* Barcelona: Diàlegs de Barcelona, 1991.
- FERRER, Joaquim: *Layret (1880-1920).* Barcelona: Nova Terra, 1971.
- FIGUERES, Josep M^{re}: *12 periodistes dels anys trenta.* Barcelona: Vaixells de Paper. Diputació de Barcelona-Col·legi de Periodistes, 1994.

- FISCALIA GENERAL:** *-Memoria elevada al Gobierno de S.M. 1930.* Madrid: Ed. Reus
- Memoria elevada al Gobierno de la República. 1931* Madrid: Editorial Reus
- Memoria elevada al Gobierno de la República. 1932.* Madrid: Editorial Reus
- Memoria elevada al Gobierno de la República. 1933.* Madrid: Editorial Reus
- FOIX, Pere:** *Apòstols i mercaders.* Barcelona: Nova Terra, 1976.
- FONTSERÈ, Carles:** *Memòries d'un cartellista Català (1931-1939).* Barcelona: Pòrtic, 1995.
- FRANCÉS, Josep Maria:** *Memorias de un cero a la izquierda. Cincuenta años de la vida de una ciudad y de cuatro continentes a través de los recuerdos de un hombre perfectamente gris,* D.F. Mexico: Olimpo, 1962.
- GABRIEL, Pere:** *Escrits polítics de Frederica Montseny.* Barcelona: Centre d'Estudis d'Història Contemporània, 1979.
- GARCÍA CEBALLOS, Manuel:** *Casas Viejas. Un proceso que pertenece a la historia,* Madrid: Fermín Uriarte, 1965.
- GARCIA OLIVER, Joan:** *El eco de los pasos.* Barcelona: Ruedo Ibérico, 1978.
- GAZIEL:** *Història de 'La Vanguardia'.* Barcelona: Empúries, 1994.
- GOMEZ APARICIO, Pedro:** *Historia del periodismo español. (Vol IV). De la Dictadura a la Guerra Civil.* Madrid: Editora Nacional, 1981.
- GOMEZ MOMPART, J.LL:** *La gènesi de la premsa de masses a Catalunya (1902-1923).* Barcelona: Pòrtic, 1992.
- GOMEZ OLIVÉ, Montserrat:** *Les migracions a Catalunya al segle XIX.* Barcelona: Barcanova, 1992.
- GÓMEZ REINO Y CARNOTA, Enrique:** *Aproximación histórica al derecho de la imprenta y de la prensa en España (1480-1966).* Madrid: Instituto de Estudios Administrativos, 1977.
- "La libertad de expresión en la II República", *Revista de Derecho Político*, Nº 12, (Madrid, 1981-1982).
- GONZÁLEZ PÁRAMO, José Manuel:** *Política de prensa. Dialéctica de la empresa periodística.* Barcelona: Grijalbo, 1972.
- GONZÁLEZ URIÉN, Miguel i REVILLA, Fidel:** *La CNT a través de sus congresos..* México: Editores Mexicanos Unidos, 1981.
- GUZMÁN, Eduardo:** *Historias de la prensa.* Madrid: Penthalon, 1982.
- HUERTAS CLAVERÍA, Josep:** *Obrers a Catalunya. Manual d'Història del Moviment Obrer (1840-1975).* Barcelona: Col·lecció Clio-L'Avenç, 1982.
- JACKSON, Gabriel:** *Catalunya. Republicana i revolucionària (1931-1939).* Barcelona: Grijalbo, 1982.

SOLIDARIDAD OBRERA DURANT LA SEGONA REPÚBLICA (1931-1936)

Beca de la Fundació Jaume Bofill. 1997

“En el treball no s’ha tractat el diari *Solidaridad Obrera* com a font històrica sinó com a ens propi. Per això s’han analitzat les característiques formals (ús dels titulars, de fotografies, etc.), les periodístiques (tipus de gèneres informatius emprats, model del diari, etc.) i l’estructura interna del diari (sous, control de la informació i grup ideològic que controlava la redacció). Per últim, s’ha analitzat la persecució a què les autoritats republicanes van sotmetre el diari”.

L'AUTOR

JOSEP GUITART VALÈNCIA. Periodista i historiador

L'estudi s'ha limitat a l'etapa republicana per tal de poder analitzar amb més profunditat l'evolució de *Solidaridad Obrera* (la SOLI) durant aquells sis anys tan importants. Amb l'arribada de la República l'heterogeneïtat de la CNT va arribar a un carreró sense sortida. Aquells moments de profunds canvis socio-polítics que havien de servir per a reforçar l'organització, només van aconseguir debilitar-la i enfrontar-ne les tendències. Els maximalistes o faistes volien posar fi de forma immediata al nou règim i convertir la CNT en un sindicat anarquista. Els possibilistes llibertaris pretenien aprofitar les noves llibertats per enfortir els sindicats i enderrocar la República en el moment oportú, i mantenir la CNT com una organització anarco-sindicalista (terme que evidenciava l'important paper que hi jugaven els sindicalistes) que no estigués controlada per cap partit polític ni per cap grup, encara que es digués anarquista.

La història de la SOLI republicana no és més que un capítol de la mateixa CNT. Així, la creixent influència del faisme a partir de l'estiu de 1921 va incidir sobre el diari, que va ser el primer òrgan important que es

va cobrar l'ofensiva maximalista. Més tard, l'abril de 1932, va caure el Comitè Regional, una de les funcions del qual era definir la línia ideològica del diari. Amb aquest control, la SOLI es va convertir en un diari “anarquista” que en lloc d'intentar apagar el foc de les lluites internes no va fer sinó atiar-lo, fins al punt que va contribuir a l'escissió, l'estiu de 1933, en què els trentistes van abandonar la CNT per a crear els sindicats d'oposició.

Però, malgrat el mal sabor de les lluites internes, la SOLI dels anys 30 també va deixar un bon regust. Les edicions d'abril-maig de 1931 mostren la posició clarament antimonàrquica de la CNT (a diferència de la de molts republicans canviats de camisa) i el seu suport inicial (implícit) a un règim que semblava que havia de millorar la situació dels més desfavorits. Per altra banda, durant els primers mesos de la República, es va intentar de crear un diari que no fos un simple pamflet doctrinal i que pogués arribar a un gran nombre d'obers; i és que els primers directors (Sebastià Clara i Joan Peiró) tenien molt clar que la vitalitat de la CNT radicava en les mas-